8835

భారతి

సం౧. ౧౯ ఈశ్వర, మాఘమాసము (ఫిబ్రవరి 1938) సంఖ్య ౨

లు గు క న్నె

బొ డ్డు బా పి రా జు

ఇంత యోపిక నెచట గడించుకొన్న
దానవే తల్లి, యీచిన్నితనమునందె!
పిట్టలే రెక్కలల్లార్చి విడిచిపెట్ట
బోవు, మనికిఁ బట్టెమునిప్రొద్దువేళ.

ఎట్టికోరిక లున్నవో చిట్టియెడద,
కదలివచ్చుచున్న సంక్రాంతిరమకు
తీపు లూరించు నభినవాశీర్వ్య మొసగ
యీయడావుడి నింత సాగించినావు.

ఎంతటి యపూర్వశిల్ప మీయిగురుచేతు
లం దిమిడియున్నదె, యెరుక కందకుండ!
పై కుబికివచ్చె నేటి కీపావ్యలక్ష్మి
కలవరింపగ నాణిముత్యాలగద్దె.

వీలు చాలును లేక విస్వీథి మిణుకు
తారలే నీకరస్పర్శ ధన్యము లయి
వరుసగట్టినవేమొ యీవరుస బిడ్డ!
ఒప్పుకొనుగాక నీనఖద్యుతుల నేడు.

ఇట్టిరంగవల్లిక రచియించు నేరు
పల్లవడినయదె నీ కనభ్యస్త మగుచు!

నీకు, సంక్రాంతిరమణికి నేస్త మెన్ని
యబ్దములనుండి కలసినదమ్మ! నుడువు.
తీరిచిన రేఖలందున తెలుగుదనము
విడిదిగొనియున్నది కుమారి! వీథివీథి
నీకళారాధనమున పునీతమయ్యె,
చెరిగిపోనట్టి కీర్తు లార్జించుకొంటి.

తోడి కన్నెపడుచులతో గూడిపోయి
గోమయము, బంతిపూ లేరి కోరి తెచ్చి
దిద్ది తీర్చిపెట్టిన గొబ్బిముద్దలకును
కొలువుపీఠ మీరంగవల్లులె అగునగు!

కోరుకొనవమ్మ, నీకున్న కోర్కులెల్ల,
మల్లెపువ్వువంటిమగడు, చంపకమువంటి
బిడ్డ, డింక నింక—తథాస్తు వేల్పు లరుగు
చుందు రీశుభ బ్రాహ్మముహూర్తమునను.

'నేటి కింక మా తెలుగుకన్నియలచేత
జీవనము నిల్చుకొన్నది శిల్ప' మనుచు
తియ్యని గళమ్ము లెత్తి కీర్తించుకొనుచు
కులుకుదుము తెలుగుకవీశ్వరులము మేము.

ప్రాకృత గాథలు

[మఱికొన్ని]

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

[మంఖుకుని అలంకారసర్వస్వము నుండి]

రేఁగుపం డ్లొండొకటిపయి రెండుపెట్టి
కోడితలమీఁదఁ దపవు నిల్చుకొనఁజనెదు;
పోరపోకిరి! నిను నీవ మోసగించు
కొనెదు! మఱి జాణ లేలలోఁగుదురు నీకు? (పు. ౮౩)

యతియనెడుగరిత నిలుపక నయనంబు
లాచరించు కాలమును మగనికిఁ;
సద్దిగట్టువేళ నెద్దిచిక్కిన దాని
గొనునుగాని వెదకికొనదుమావె! (పు. ౧౨౬)

సామి! కొంత యూఁగి చనుము, నీవిరహంపుఁ
జింతఁ జేసి గుండెచెడినమనసు
కొంతకుమటఁబెట్టుకొని చెప్పెదను; లేక
యుల్లిపొమ్ము; చెప్ప నేమిగలదు? (పు. ౧౫౦)

[ధ్వన్యాలోకసుమద్యోతమునుండి.]

పొమ్ము వేగమ; యేడ్పులూర్పులును నాకు
నొక్కతికె యివియన్నియు నుండనిమ్ము;
పాడుమొగమోటమునకు నాపడఁతిఁ బాసి
వచ్చితివి; నీకు నవి కల్గవలెనె యింక? (ఉ. ౧, పు. ౨౧)

పోవలవ దింక మఱలు; నీపుణ్యమగును;
తెలిమొగము వెన్నెలలఁ జీకటులు దొలంగె;
మగలఁ జేరఁగఁజను పెఱమగువలకును
అడ్డమై దాపురించెద వగమునదుచ! (ఉ. ౧, పు. ౨౨)

అలిగినప్పు డలుకఁ దెలిసినప్పుడు సంత
సించి నవ్వునప్పు డేడ్చునపుడు—
ఎపుడు చేరఁజనిన నపుడె వల్లాటపుఁ
గులుకులాంద్రము చూఱగొంద్రు మదిని. (ఉ. ౧, పు. ౫౨)

క్రొత్తసవతి గబ్బిగుబ్బలపై నెం
చఁగఁ బ్రియుఁడు మెల్లఁ జెండినట్టి
దెబ్బ చిన్నదయ్యుఁ జెవిపెనువొప్పు
గలుగఁజేసె సవతిచెలులమొదలు. (ఉ. ౧౫, పు. ౧౨)

చెందిరంపుఁబూఁతచేఁ గాల్చు రిపుముక్త
కుంభకుంభములకు వంచినంత
వలవ దెపుడు వీరపతిచూపు ప్రియురాలి
కుంకుమంపుఁగొన్న గుబ్బలకును. (ఉ. ౨, పు ౧౧౧)

పూలు రాలిన నేమికో; చాలు; కేలఁ
బట్టి వాపిలికొమ్మ దూపంగనందు;
కాపుకోడల! నీమామగారిచెవులఁ
బాడుగాజుల మెనుసద్దు పడిన దిపుడు. (ఉ. ౨, పు ౧౨౮)

పడ్చుకొనెఱకె పుట్టె నీపాడుకన్నులు;
తుడువవలదు వీనిఁ దొలఁగి పోర!
నిన్నుఁ జూచినంతనే యివి క్రైపెక్కి
కానవయ్యె నీదు కటికమనసు. (ఉ. ౩, పు. ౧౫౫)

ధారికేల యడ్డుదగిలెదు? తొలఁగిపో;
సిగ్గులేదె? తెల్వి చెడినవాఁడ!
వట్టియిల్లు వదలివచ్చితి; నెవరుఁ గా
వలికి లేరు; పోవవలయు వేగ.

ఆంధ్రగద్య వాఙ్మయ పరిణామము

[నన్నయ భట్టు మొదలు సూరన వరకును—౧౧–౧౬ శతాబ్దులు]

గొబ్బూరి,
వెంకటానంద రాఘవరావు

★

ఆంధ్రీకరణ ([illegible]) [illegible].

[illegible] మతియునకేమి, [illegible] నచ్చెను. [illegible]

[illegible]

పరమేశ్వరుడే [illegible] స్వామినా నేనుడే [illegible] సంస్కృతాది శాస్త్రపురాణాదివిషయములు [illegible] జ్యములు. [illegible] వారికి రాజాశ్రయము తప్పినది. అయినను జన సామాన్యమునకు సుబోధకములగు ప్రాకృత భాషలలో నాటకములు [illegible] వాఙ్మయము వ్యాపించి యుండుటచేత [illegible] లేకున్నను అమతము వారికంత కష్టము తోపకుండెను. ఒకనూరు సుమారిలభట్టు బయలుదేరి వేదబాహ్యులైన యీమతములను తీవ్రముగా ఖండించుచు వాని వినాశమునకు గట్టిగా సన్నాహములు చేయుచుండెను. పిమ్మట శంకరాచార్యులు భరతఖండమంతయు సంచారముచేసి వేదమత స్థాపనకై దిగ్విజయము చేసెను. అయినను సంస్కృతభాషా జ్ఞానముగల పండితోత్తములకు మాత్రము శంకరుల దిగ్విజయలాభము కలిగెను. జనసామా[illegible] [illegible] విషయ[illegible] ముందు [illegible] [illegible]. సంస్కృత భాషలోగల [illegible] [illegible] పరిశుద్ధ చేయిం [illegible] రాజకీయపరిస్థితు [illegible] [illegible] నుండెను. చాళుక్యనృపాలురు, పల్లవు [illegible] కాంచీపురపల్లవులతోను, పశ్చిమ [illegible] రాష్ట్రకూటులు [illegible] [illegible], [illegible] కళింగుల [illegible] విధవిధాములు లేక [illegible] వచ్చుచుండెను. [illegible] ప్రబంధ మంగళములలోని [illegible] వేడుకొన్నుచుండిరి. రాజకీయము [illegible] [illegible] [illegible] దుర్భిక్షమయ్యెను. వేద, శాస్త్ర, పురాణాగమ [illegible] మహావాఙ్మయము [illegible] [illegible] భాషలలోనే నిల్చిపోయినందునను, [illegible] కవ్య[illegible] యుండినందునను, [illegible] 'గాథాసప్తశతీ' వంటి గ్రంథము [illegible] చుండిరి.

[illegible] పదునొకండవ శతాబ్దమునాటికి ఆంధ్రుల భాగ్యవిశేషముచేత రాజరాజనరేంద్రుడు [illegible] ప్రవరమున రాజనరేంద్రుడు పట్టాభిషిక్తుడై యేలనారంభించెను. ఆ రాజనరేంద్రుడు

సీ. "నిజభుజసీమమండలప్రజ [illegible]
పరమండలంబుల ధరణిపతుల
నదిమి కప్పంబులు ముదముతో గొనుచును
బలిమి నీయునిఘామివలయపథుల
నుక్కడగించుచు దిక్కులందవనయాజ్ఞ
వెలిగించుచును"

బహు పరాక్రమవంతుడై యతిసమర్థతతో రాజ్యతంత్రము నిర్వహించు చుండుటచేత దేశమున శాంతి నిలిచెను.

రాజనరేంద్రుడు 'సకలభువన లక్ష్మీనివాసంబైన రమ్యహర్మ్యతలంబున మంత్రిపురోహిత సేనాపతి దండనాయక దౌవారిక మహాప్రధానానంత సామంతవిలాసినీ పరివృతుడై యహరహశ్శబ్దశాస్త్ర పారగులైన వైయాకరణులును, భారత రామాయణాద్యనేక పురాణ ప్రవీణులైన పౌరాణికులును, మృదుమధుర రసభావభాసుర నవార్థవచనరచనావిశారదులైన మహాకవులును, వివిధతర్క విగాహిత సమస్తశాస్త్ర గనీయప్రతిభులైన తార్కికులును నాదిగా గలుగువిద్వజ్జనంబులు పరివేష్టించి కొలువ విద్యావిలాసగోష్ఠిసుఖోపవిష్టుండై యున్న[illegible] శుభదివసము [illegible] చేసెను. వైదికమత సంరక్షణార్థము తెనుగున పరిశ్రమచేయవలసిన యవసరము గట్టిగా కలిగెను. వేదపఠనమున కనర్హులయిన స్త్రీశూద్రాదుల శ్రేయస్సు నభిలషించి కృపణవత్సలుడగు వేదవ్యాసుడు ఆమ్నాయార్థవిస్మృతమై సమస్తధర్మబోధకమై, సంచమవేద మనబడిన భారతసంహిత సంస్కృతమున రచించిన దట్లేయుండిపోయెను. ఆగ్రంథరత్న [illegible] యభ్యుదయమునకై ముందు తెనుగున రచింపబడుట మిక్కిలి యావశ్యకమయ్యెను. అంతేగాక, చంద్రుడు, పురూరవుడు, నహుషుడు, [illegible], పాండురాజు లోనగుమహామహులు వంశకర్తలనగా ప్రసిద్ధి కెక్కిన పాండవోత్తముల చరిత్రయే మహాభారతము. ఈ చంద్రవంశ సంజాతుడే యైన రాజరాజు, వంశాభిమానచోదితుడై తనకుల దేవతలన నొప్పినపాండవుల చరిత్ర తెనుగున ముందు విననభిలషించుట సహజము, సమంజసము నైయున్నది. విశేషించి బహుభాషలలో భారతకథ వినువారికి బహుయాగములు చేసిన ఫలము లభించుననియు, శాస్త్రోక్తముగ నేసిన [illegible]

మాత్రమున నిక్కముగా కలుగుననియు దృఢ విశ్వాసము రాజరాజుమనమున ప్రబలియుండెను. ఈహేతువులచేత మరియే యితరగ్రంథముకంటెను భారతమే తెనుగున ముందు రచింపబడవలసి వచ్చెను. రాజనరేంద్రుడు సగౌరవముగ నన్నయభట్టారకుని పిలిచి యీ భారతాంధ్రీకరణ మహాకార్యమునకే నియోగించెను. ఆంధ్రమహాభారతము సర్వవిధములచేతను నీయాంధ్రవాఙ్మయముఖమున నుంచ తగిన మహాకావ్య మనుటకు సందేహము లేదు. పదునొకండవ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రవాఙ్మయస్వరూపమే కాక, భవిష్యదాంధ్ర వాఙ్మయము యొక్క తత్త్వస్వరూప మైఖరులు నన్నపార్యునిచే నిరూపితము లైయవతారింపబడినవి. కాని మూడుపర్వము లైనను పూర్తి కాకపూర్వమే నన్నయభట్టు పరమపదించినందున భారతము పరిపూరితము కావలసివచ్చెను.

మఱియొక శతాబ్దమున కనగా పండ్రెండవ శతాబ్ద మధ్యమున కావేరీతీరమున నొరయూరుపురము రాజధానిగా రాజ్యమేలిన సూర్యవంశజుడు, కాశ్యప గోత్రుడు, పరమ శైవోత్తముడునగు నన్నెచోడ కవిరాజశిఖామణి, భారతాంధ్రీకరణకార్యము నట్లె యుంచి, యుద్భటమహాకవి విరచితమైన కుమారసంభవమును ప్రబంధముగా నాంధ్రమున రచించి శైవమతవ్యాప్తికిని ఆంధ్రభాషావాఙ్మయములకును, అద్భుతమైన సేవచేసి ధన్యుడైనాడు.

ఆపిమ్మట పదుమూడవ శతాబ్దములో విక్రమసింహపురము రాజధానిగా నేలిన మనుమసిద్ధియాస్థానమున నుండిన 'హరిహర పదారవింద వందనాభిలాషి యగు' తిక్కన మనీషి 'యర్థిలోకహిత నిష్టం బూని' కృష్ణద్వైపాయనుడు రచించిన భారతామ్నాయమునుగూర్చి వితర్కించి, యందలిసర్వోత్కృష్టతను గమనించి, మహితాత్ముడగు నన్నయభట్టు మూడుపర్వములు మాత్రమే రచించి విడిచినందుకు చింతించి, విరాటపర్వము మొదలు పదునైదు పర్వములును తెనుగుభాషలో 'జనసంప్రార్థ్యంబులై' యొప్పునట్లును, 'బుధ సంతోషంబు' నిండారునట్లును రచింపబూనెను. ఈ కావ్యమున కెవని కృతిపతిగా చేయుదునని యోచించుచు నతడు నిద్రింప నాటిరాత్రి హరిహరనాథుడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నాయనా! తిక్కశర్మ! నీవు కావ్యరసము నెప్పడును గొనియాడుచుందువు. పంచమవేదమైన భారతము జనుల కారోగ్యము. ఆ గౌరవమూహించి నీ వది తెనుగున రచింప నెంచుట పురుషార్థ మను వృక్షమునకు పండిన పండు. అందు కంగీకరించి కృతిపతిత్వ మర్థించి నేనే వచ్చినా, నని పలికెను. భగవంతు డిట్లు తన్నుం గరుణించుటచే ధన్యుడనైతి నని ముదమొందుచు, తిక్కన "జన్మాంతర దుఃఖములు తొలగునట్లుగ చేసి సుఖాత్ము జేయవే" అని యా దేవదేవునివర మర్థించెను. "జననమరణాదులైన సంసార దుఃఖములకు నగపడకుండ నిష్కృనను దరువుగను వెలుంగు నీ కిచ్చితి" నని భగవంతు డంతర్హితుడయ్యె. అర్థిలోకహితార్థమై కృష్ణద్వైపాయనునిచే రచింపబడి, జనాభ్యర్చితమైన భారతసంహిత తెనుగున గద్యపద్యాత్మకముగా ఆంధ్రావని మోదము నొందునట్లు రచించి దేవసన్నిధిం బ్రశంసించుట యారాధన విశేష మని తిక్కన కప్పుడు స్పష్టమయ్యెను. తెనుగువారందరు నెప్పుడును చదువుకొని యానందించునట్లు తెనుగుబాసలో భారతార్థము తేటతెల్లము చేసి జాతికిని, భాషకును, మతమునకును శాశ్వతమైన సేవ చేయుటయే మోక్షమార్గ మని యాతనికి విశదమయ్యెను. ముక్కుమూసుకొని మూలకూర్చుండుట యొక్కటే భగవంతుని యారాధించుటకు మార్గముకాదనియు, ఆంధ్రులయొక్క శ్రేయస్సును, అభ్యుదయమును నభిలషించి, ఆంధ్రులానందించువిధమున తాను చేయనేర్చిన స్వకర్మచే ఆంధ్రసేవచేసిన ప్రతియాంధ్రునికిని ప్రత్యేకప్రయత్న మవసరములేకుండ మోక్షము సిద్ధించుననుసత్యమే యీ స్వప్నవృత్తాంతముయొక్క సారాంశమని నేను విన్నవించుకొనుచున్నాను. "స్వకర్మణాతమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విన్దతి మానవః." అని భగవద్గీత (మోక్షసన్న్యాసయోగము ౧౮-౪౬)యు; ప్రజలకంఠోక్తియే భగవంతునికంఠోక్తి (Vox populi vox dei– The voice of the people is the voice of God) యనియు; పట్టిమాటలచేత గాక ప్రజోపయోగ శీలురులై ప్రజారంజకములైన ఘనకార్యములచే భగవంతునారాధించి మోక్షము(Let thy great deeds be thy prayer to thy God)గొందుమనియు ప్రజాస్వామ్యరక్షణ పరతంత్రులగు నేటి పాశ్చాత్య కవిరాజులును ఏయంశములను బోధించిరో ఆయంశములే విరాటపర్వారంభమున తిక్కన సోమయాజి తన స్వప్నవృత్తాంత వివరణ సందర్భమున ప్రతియాంధ్రునికిని జన్మసాఫల్యసాధనమైన కర్తవ్యోపదేశము చేసినాడనియు, ఈ కవిబ్రహ్మోపదేశము ఆంధ్ర స్త్రీపురుషుల కందఱకును ప్రత్యహఃస్మరణీయము, అనుసరణీయము, అవశ్యాచరణీయమునని నొక్కి విన్నవించుకొనుచున్నాను. ఆంధ్రు డొకడు కవియై కావ్యములు వ్రాయవచ్చును; ఒకడు విమర్శకుడై యందలిసారస్యమును వ్యక్తము చేయవచ్చును. ఒకడు చిత్రకారుడై యాంధ్రుల రంజింపజేయవచ్చును. ఒకడు సాంఘికాభ్యుదయమునకు, మఱియొకడు రాజకీయౌన్నత్యమునకు, వేఱొకడు ఆంధ్రవాణిజ్యాభివృద్ధికిని పాటుపడి యాంధ్రమాతకీర్తి విస్తరింపజేయవచ్చును. ఎవ డెప్పు డెట్లు పాటుపడినను ఆంధ్రసోదరుల రంజింపజేసి వారిశ్రేయోభివృద్ధుల కనుగుణముగా కృషిచేయుటయే వ్యక్తికిని, జాతికిని మోక్షసాధనమను మూలసూత్రము తిక్కనవలె నిర్వచించినవార లరుదని గ్రహింతము. ఈ సూత్రరత్నముయొక్క ప్రాముఖ్యము నెఱుగును మఱువక తిక్కనార్యుడు విరాటపర్వము మొదలు స్వర్గారోహణ పర్వమువఱకు పదునైదుపర్వము లనన్యసామాన్య ప్రతిభావిశేషములతో నాంధ్రీకరించి ఆంధ్రదేశమునందు వేదమతము పునరుద్ధరణము గావించి, శాశ్వత యశోదేహముతో వెలయుచున్నాడు

ఆంధ్రమహాభారతరచనానంతరము మార్కండేయపురాణమును తెనిగించిన మారనకవి తిక్కనసోమయాజి శిష్యుడు. తన కావ్య

మునం దీతడు తనసురువరు నిట్లు స్తుతించి నాడు :

"ఉభయకవిత్వతత్త్వ విభ
వోద్భాసుసం విహితాధ్వరక్రియా,
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణ
బంధురుభాగతసంహితాకథా
విభు, భరతత్త్వబోధను, న
వీన పరాశరసూను, సంతత
త్రిభువనకీర్తనీయయశు
దిక్కకవీంద్రుని గొల్తు నర్థితోన్."

ఈమారన ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తిని గొలుచు సామంతులలో నొకడగు నాగయగన్నవిభునికి తా రచించిన మార్కండేయపురాణము నంకితము చేసెను.

భారత మంతయు పూర్తిగా చదివినను పాఠకులకు కొన్ని సందేహములు కలుగుట సహజము. పురుషోత్తము డేల మనుష్యమూర్తి గైకొనెను? పాండవుల కైదుగురకు ద్రౌపది యొక్కతెయే యెట్లు అగ్రమహిషియయ్యెను? వివాహము లైనను లేక ఉపపాండవు లేల దిక్కుమాలి చచ్చిరి? అను సంశయములు బాధింపగా జైమిని మార్కండేయమహాముని నాశ్రయింపగా నతడు ధర్మపక్షులకడకు పంపి వానిచేత సందేహనివృత్తి గావించుకొనెను. ఇందు కవప్రశ్న సత్తిరమిన్చుసందర్భమున జగత్ప్రసిద్ధమైన సత్యహరిశ్చంద్రునికథ వర్ణింపబడినది. లేని భాతి వ్రత్యభావముచే సూర్యగమనము నాపిన కౌశిక పత్ని చరిత్రము నిందు వర్ణింపబడినది. విశేషించి ఇందలి ప్రవరవరూథినీవృత్తాంతము నాధారముగా గొని ప్రబంధము రచింపు మని కృష్ణదేవరాయ లాజ్ఞాపింప నాంధ్రకవితా పితామహుడు స్వారోచిషమనుచరిత్రము రచించెను. మహాభారతకథావిస్తరణ మని చెప్పదగిన యీ మార్కండేయ పురాణమును తిక్కన శిష్యుడగు మారన రచించుట సహజము యుక్తము నైయున్నది. తరువాతి శతాబ్దములో భారతానుబంధమన దగు హరివంశమును ఎఱ్ఱాప్రగ్గడయును, ఉత్తరహరివంశమును నాచన సోమనాథుడును రచించుట కూడ సహేతుకమై సమంజసముగా నున్నది.

మఱియు బహుశతాబ్దములనుండి ప్రాక్పశ్చిమ వాణిజ్యరమానాథులై బహుదేశముల కును దూర ద్వీపములకును వలసపోయి తమ శిల్ప సారస్వత నాగరకతా వైభవముల నయ్యాయిచోటుల సగర్వముగా ప్రతిష్ఠించిన మహాసాహసచరిత్రు లగు నాంధ్రనావికాధీర శిరోమణుల యాత్రాచరిత్రములోనను నద్భుత కథాశ్రవణకుతూహలులగు నాంధ్రజనులు వినోదార్థమయి చదివి యానందించు నిమిత్తము తిక్కన సోమయాజి మిత్రుడగు కేతన చిత్రవిచిత్ర కథాజాలముచే శోభిల్లు దశకుమారచరిత్రము, సంస్కృతమున దండిమహాకవి రచించినదానిని, తేటతెనుగున నాంధ్రీకరించి తిక్కన కంకితమిచ్చి కృతకృత్యుడైనాడు.

ఇట్లు నన్నయ, నన్నెచోడ, తిక్కన, మారన, కేతన లాంధ్రీకరించిరని వ్రాసినాము. ఆంధ్రీకరణ మనగా మూలమున 'శు' 'చ' తప్పకుండ 'మక్కికిమక్కి' యను సామెత ప్రకారము వ్రాయబడిన భాషాంతరీకరణము కాదు. సంస్కృత మూలమునందలి వివరము లవసరమయినపుడు సంగ్రహపరచి, తెనుగుభాషలో తెనుగువారి కెట్లు చెప్పిన చక్కగా బోధపడునో ఆఫక్కి ననుసరించి వ్రాయుటయే ఆంధ్రీకరణమని మా తాత్పర్యము. పదునొకండవ శతాబ్దము మొదలు పదునారవ శతాబ్దాంతమువఱకు సంస్కృతమునందు గల గ్రంథరత్నములు (అనగా పంచమవేద మనబడు మహా భారతమును, భారత విస్తరణము ననుబంధములు ననదగు మార్కండేయ పురాణము, హరివంశము నను గ్రంథములును), పురాణములు, కథలు, ధర్మశాస్త్రములు లోనగునవి తెనుగులోనికి పరివర్తింపబడినకాల మగుటచేతను, దీని నాంధ్రీకరణయుగ మని చెప్పవచ్చును. విశేషించి చిన్నునాడు తిక్కనరచించిన నిర్వచనోత్తర రామాయణముతప్ప తక్కిన వాఙ్మయమంతయు గద్యపద్య మిశ్రితమై చంపూకావ్యరూపమున రచింపబడుటచేతను ఈ యుగమును ఆంధ్రీకరణ (చంపూ) యుగమని వ్యవహరింతము. (చంపూ) అని కుండలీకరణమున నుంచుట చాల అవసరము. ఏలయనగా ౧౭-౧౮ శతాబ్దములలో నాయకరాజుల యాదరణమునుబడసి తంజావూరు మండలమున సంస్కృతభారత, భాగవత, రామాయణాది పురాణవాఙ్మయ మంతయు కేవలవచన కావ్యములుగా వ్రాయబడినవి. ఆయుగమును ఆంధ్రీకరణ (గద్య) యుగ మని చెప్పవలసి యుండును.

ఆంధ్రమునందు గద్యకావ్యరచన మెప్పు డెట్లారంభమయ్యెనో సరిగా నిర్ణయించి చెప్పుటకు తగినయాధారము లింతవఱకు లభింపలేదు. నన్నయభట్టారకునికి పూర్వము కొందఱున్న, సమకాలికులై కొందఱును తెనుగుభాషలో 'మృదుమధురరసభావ భాసురనవార్థ వచనరచనావిశారదులైన మహాకవు లుండియుండుగు. భారతయుద్ధమునం దర్జునునికి నారాయణుడు తోడైనట్లే, నన్నయభట్టునకు మిత్రుడును, సహాధ్యాయుడును, వాఙ్మయధురంధరుడును నైన నారాయణభట్టు తోడ్పడి భారతరచనము నిర్వహింపజేసెనని నన్నయభట్టే చెప్పియున్నాడు. రాజరాజనరేంద్రాస్థానమునందే పావులూరి మల్లన యనుగణకశిరోమణి యొకడు గద్యపద్యాత్మకముగా గణితశాస్త్రము రచించెను. అందు కొన్ని గణితశాస్త్రసంబంధములగు వచనము లున్నవి. అంతకంటె ఆకాలపుగద్యరచనలను, గూర్చి మన కేమియు తెలియరాకున్నది. మనకు తెలిసినంతవఱకు ఆంధ్రకావ్యములో నట్టిచక్కని వచనరచన కుపక్రమించిన మహానుభావుడు నన్నయభట్టారకుడే. 'ఆంధ్రకవిత్వవిశారదుడు, విద్యాదయితుడు, మహితాత్ముడు' నని తిక్కనయు, 'ఆంధ్రకవితాగౌరవజనమనోహరి' అని పోతనయు నుతించిననన్నయభట్టారకుడు డీభారతాంధ్రీకరణమునకు ముందు, పూనుకొనుట ఆంధ్రులభాగ్యవిశేషము. ఉభయభాషాకావ్యరచనాభిశోభితుడును, నానారుచిరార్థసూక్తినిధియు నగునన్నయభట్టు 'సారమతిం గవీంద్రులు ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి లోనారసి మేలనునట్లును, ఇతరులక్షరరమ్యత నాదరించునట్లును ఆంధ్రభారతము రచింపపూనినవాడనుట, సంస్కృతపదబహుళమై,

సంస్కృతరచనావిధానములనే విశేషముగా ననుసరించుచు, మృదువై, మధురమై, గంభీరమై, మహనీయమై, విశేషశబ్దాలంకారభూషితమైన శైలిలో రచన సాగించి జగద్ధిత మభిలషించినాడు. ఈతనిరచనలో మూడింట రెండుపాళ్లు సంస్కృతము నొకపాలు తెనుగు నగపడుచున్నవి. తిక్కనయన్ననో 'జనాభ్యర్చితమైన భారతము కర్ణపుటంబుల నావ్రోలియాంధ్రావలిమోదముం బొరయునట్లు'ను, 'బుధసంతోషంబు నిండారునట్లు'ను రచించినాడు. ఇతనిరచనలో మూడింట రెండుపాళ్లు తెనుగుపదములు, ఒకపాలు సంస్కృతపదములు కనబడుచున్నవి.

కేవల పద్యకావ్యరచనకంటె చంపూకావ్యము రమణీయ మగుటయేకాక యనేకవిధముల బహుసదుపాయముగా నుండుననుమర్మము బాగుగా నెఱిగినకవిశేఖరుడగుటచేతను పద్యగద్యవిభాగము రూపమాత్రభేదమేగాని తత్త్వభేదజనితము గాదనియు, యథార్థకవితా కారూపభేదములతో నిమిత్తము లేదనియు ననుసత్యము లెస్సగా నెఱిగిన మహానుభావుడగుటచేతను నన్నపార్యుడు తారచించిన భారతపర్వములలో సంఖ్యయందును, పరిమితియందును సగబాలువచనరచనలు గావించినాడు. నిర్వచనకవిత్వములో నేమో గొప్పయున్నదనుకొని తిక్కన తాను చిన్నవాడు రచించిన యుత్తరరామాయణమును నిర్వచనముగా వ్రాసెను. కాని పెద్దవాడై కష్టసుఖముల బాగుగా నెఱిగి భారతము రచించునపుడు మూడింట నొకపాలు వచనములుగల చంపూకావ్యముగానే భారతము నాంధ్రీకరించినాడు.

ఈకావ్యములలో వచనములు కొన్ని సదుపాయమును బట్టి రచింపబడినవి. అందు కొన్ని కేవలము నుపక్రమణికలు, అనగా ముందు రాబోవు కథావిషయము లేమేమో సూచించుటయే వీనిధర్మము. మఱికొన్ని వచనములు పూర్వోత్తరసందర్భములం గలుపుసముచ్చయార్థకములు. పద్యములం దిముడుట కనువుగానిపట్టికలు కొన్ని. పాఠకులకు విసువు [illegible] ములకు పట్టికలకును, దీర్ఘతరములకు కథావివరణ రచనలకును, వర్ణనాత్మకములకు రచనలకును మధ్యమధ్య పద్యములు గూర్పబడినవి. అట్టి సందర్భములే గ్రహించి యాకవులు పద్యములమధ్య గద్యములనుగూడ చేర్పుతో నెంచి కూర్చినారు. తొలిపద్యములందు వర్ణింపబడిన యంశములనే సంగ్రహముగా వచనరూపమునగూడ రచించి పిమ్మట నుత్తరకథాంశములతో సందర్భము కలుపుకొనుటకు కొన్ని వ్రాయబడినవి. ఆశ్వాసాంతగద్యలు కొన్ని. ఇట్టిరచనలు స్వతస్సిద్ధముగా రసాత్మకములు కాకున్నను పరమప్రయోజనకారులగుటచేత కావ్యమందు వాని కుపయోగము తీరదు. తిక్కనవచనములలో నీక్రింద వివరింపబడిన బహువిధ వచనములేగాక మరి మూడు రకముల వచనములు గోచరించుచున్నవి. (౧). ఒకే సంగతినిగూర్చి పలువురు పలువిధముల నెట్లు వ్యాఖ్యానించుకొనిరో తెలుపునవి. [illegible] యుద్ధారంభమునకు పూర్వము పాదచారియై భీష్మాదులయొద్దకు బోయినపు [illegible] మెలుగజాలక పలువురు పలుమాటలాడిరి. అవన్నియు నొక్క వచనముగా తిక్కన రచించినాడు. (౨) సంకుల సమరములో నేయోధుడేశత్రుయోధుని మార్కొని పోరెనో వివరించుటకు వచనములే రచించినాడు. (౩) మహా యుద్ధములో పాండవ కౌరవు సేనాడేయేవ్యూహముల రచించిరో, ఆవ్యూహములలో నేయేయోధు లెచటనెచట నిలిచిరో, వివరములను తెలుపు రచనలన్నియు నిం చుమించుగా వచనములోనే వ్రాయబడినవి.

వాక్యరచనాక్రమము

ఏభాషలోనైనను ఎట్టిరచనకైనను వాక్యము లవసరము. వాక్యమునకు కర్త, క్రియలు ముఖ్యములు. అవి వాక్యమునందు ప్రత్యక్షముగా నుండవచ్చును. లేనపుడు కొన్ని సందర్భములందు కర్తగాని క్రియగాని యధ్యాహారముగా నుండవచ్చును. క్రియ సకర్మకమైన పక్షమున వాక్యములో కర్మగూడ నుండవలయును. సకర్మకక్రియలుగల వాక్యములందు ముందుగా కర్తను, పిమ్మట కర్మను, ఆవెనుక క్రియను చెప్పుట ఆంధ్రభాషలో వచనవాక్యములను రచించుపద్ధతి యైయున్నది. కర్తృకర్మలను తత్తద్గుణవిశేషముల నిర్వచించు విశేషణములచేతను, వాక్యములచేతను విస్తరింప చేయవచ్చును. క్రియలను కాల, స్థల, రీతి, కారణాదులను తెలియజేయు క్రియావిశేషణ పదజాలముచేత విస్తరింపవచ్చును. ఇట్టి రచనాక్రమముగల వాక్యజాలము చేర్చికూర్చి సరసపద్యరీతులు వైనగద్యములు రచించి యాకవిసింహములు 'వ్యాసమునిప్రణీత పదసూత్రము' తెనుగునాతికి తెల్లము గావించిరి. వీరు చూపిన త్రోవలో నావనములైనను భక్తి విశ్వాసములతో సూరన, కేతన, శంభునాసాదులు నన్నయ తిక్కనలమూర్పులే మేలుబంతులుగ గ్రహించి తమకావ్యములు రచించిరి.

సంభాషణార్థములైన రచనలు సహజముగా కులుకులు. పాత్రల మనములందు రోష నాందోళనమును, స్వప్రకారములందు మనుష్యుల మనస్సులందు పొంగుచు పెరిగి వికారపరంపరను సూచించుటకునుగూడ నొకదానివెంటనొకటి తలుముకొనుచు వచ్చుచున్నట్లు రచింపబడిన పెక్కు కులుపు వాక్యములే మిక్కిలియనుకూలముగా నుండును. సంపూర్ణకులుపు-వాక్యములు కాకున్నను, అసమాపక క్రియలతో కూడిన వాక్యజాలమైన నిట్టి సందర్భములందు మిక్కిలి ప్రయోజనకారులు గావచ్చును. (మా. శకుంతల యాందోళనము, ఆది [illegible]) "అనిన విని సిగ్గువడిన్నదై వెచ్చనూర్చి నిశ్చేష్టితయై... కోపాగ్నిశిఖలయనంబుల బాష్పకణంబులు దొరగం దల వాంచి యూరారాజుం గటాక్షించుచు హృదయ సంతాపంబు తనకుదాన యుపశమించుకొని..." ఇట్టి యసమాపకక్రియాపూరితమైన వాక్యములు రచించుటవలన స్పష్టముగా నొక్క సదుపాయముగలదు. కావ్యపఠనము త్వరగాను, సంగ్రహముగాను సాగిపోవుచు విసుగనునది లేక కడు మనోజ్ఞముగా నుండును. అట్లుగాక వాక్యము లెక్కడకక్కడ త్రుంచివైచి, శకుంతల వినెను. ఆమె వెలువెల్లనయ్యెను. ఆమె వెచ్చనూర్చెను. ఆమె నిశ్చేష్టితయయ్యెను–ఈ ప్రకారముగా పెక్కుసంపూర్ణకులుపు

వాక్యములతో శ్వాసకోశాది రోగపీడితులు చదువుకొనుటను సదుపాయముగా నుండునట్లు కావ్యము రచింపబడెనేని, కర్తలను కర్తవ్యాంశములను పలుమారు పేర్కొనుచు పోవంబోవ గ్రంథము మనవసరముగా పెరిగి విసువు పుట్టును. ఇట్టి యుపాయములచే సంస్కృతమూలమును మిక్కిలి సంగ్రహపఱచి మనోజ్ఞతరము గావించి యాంధ్రపాఠకులకు భారతమందిచ్చిన కవిసింహుల కాంధ్రపాఠకులెల్ల మిగుల కృతజ్ఞులై యుండవలయును కదా! ఒకొక్కచో వీరు రచించినవాక్యజాలము లొక్కయున్నను తీసినట్లు లొక్కమున్నన నల నిడి తూచినట్లుండును. వర్ణనాత్మకములైన రచనలు దీర్ఘసమాసఘటితములై దీర్ఘముగా నుండును. ఇంకను కొన్నిచోట్ల సంగీతశాస్త్రమునందు గల యారోహణావరోహణ విధానములు వీరి రచనలందును గోచరించును. కురుచవాక్యములతో నారంభించి, క్రమముగా దీర్ఘతరములగువాక్యముల రచించి మధ్యకుబోవుసరికి దీర్ఘతమవాక్యమును గూర్చి యటపిమ్మట క్రమముగా వాక్యములనిడివి తగ్గించుచువచ్చుట కుదాహరణముగా నన్నయకృతిమైన భారతారణ్యపర్వమునందలి కిమ్మీరగుహను రాక్షసునివృత్తాంతము చూపనగును (అరణ్య. ౧-౧౨౬). కథా వివరణరచనలను గూర్చి యిక్రింద చర్చింతము.

వచనగ్రంథపరిమితి

కాని ముందుగా వీ రెవరెవ రెంతెంతవచనముగా రచించిరో నిశ్చయించుట యవసరము. నన్నయ నగపాలు వచనముగా రచించెనని పైని చెప్పియుంటిమి. ఇతని తరువాతివారెవరును వచనరచనల కీత డిచ్చినంత ప్రాముఖ్యము నియ్యలేదు. నన్నెచోడుడు కుమారసంభవమున నైదింటనొకపాలుమాత్రము వచనరచన గావించెను. తిక్కనసోమయాజి తాను రచించిన భారతమునందు మూడింట నొక పాలుమాత్రము వచనము రచించినాడు. 'అభినవదండి' యనబరగు కేతన తన దశకుమారచరిత్రమునందు నూటికి ముప్పదియొకటివంతున ననగా తిక్కనకేమాత్రమో తక్కువగా వచనములు గూర్చినాడు. మారన మార్కండేయపురాణమునందన్నను, నాలుగింటనొకపాలు మాత్రము వచనరచన గావించియున్నాడు. ఈ వచనములలో విశేషసంఖ్య కథావివరణ రచనలై యున్నవి.

కథావివరణరచనలు.

ప్రాచీనసంస్కృతపురాణకథాదు లాంధ్రీకరించుటయే యీయుగమునాటి కవిచంద్రుల ముఖ్యకర్తవ్యమగుటచేత, విసువు పుట్టకుండ రసోత్పత్తికి భంగములేకుండ చక్కగా కథవివరించుకొనుచుపోవుటయే వారిముఖ్యాశయము. కావున నితరవిధములరచనలకంటె సంఖ్యయందును,పరిమితియందునుకూడ కథావివరణశాఖకు చేరినరచనలే వీరికావ్యములలో విశేషముగా చూపట్టుచున్నవి. ఇందు అసమాపక భూతక్రియలతో నిండిన యసంపూర్ణవాక్యములనేకములు చేర్చి యొక్క సంపూర్ణవాక్యముగా రచింపబడుట గమనింపవలయును. ఒకప్పుడు సంపూర్ణక్రియ లుండినను నుండవచ్చును. ఒకప్పుడొకమహావాక్యార్థమయిన పూర్తి గాకుండనే కవి యుత్తరపద్యరచన కుపక్రమింపవచ్చును. చూడుడు:

"అని శాపంబిచ్చిన దీర్ఘతమునకు నలిగి ప్రద్వేషిణి యిమ్ముదుకని నెటక్కేనియుం జని పోయి విడిచిరండని తనకొడుకులం బంచిన వారును నయ్యాత్మజ్ఞు నతిశాంతచిత్తు నతివృద్ధు జాత్యంధునిం గనంబులతో బంధించి మహాంధులయి గంగలో విడిచిన నమ్మునియును ప్రవాహవేగంబునం బెక్కు దేశంబులు గడచిచనియె నంత నొక్కనాడు బలియనురాజు గంగాభిషేకార్థంబు వచ్చినవా డయ్యంధనబంధనంబున నుండియు, నుదాత్తానుదాత్తస్వరితప్రచయస్వరభేదంబు లేర్పడ సలక్షణంబుగా వేదంబులం జదువుచుం దరంగఘట్టనంబులం దనయున్నదరిం జేరవచ్చిన వాని మహర్షి మామతేయుంగా నెఱింగి యారాజు దన్నెఱింగించి నమస్కారంబు సేసి యిట్లనియె." నన్నయ, ఆది. ౪-౨౨౭.

"ఇట్లు ధర్మచారిణులు నిజాధీశ్వరులచేతం బరివర్జితలై మాఱువలుక నోడి పరమేష్ఠిపాలికిం జని యకామకృతదోషంబులం బకులచేతం బరిభవింపబడితి మని విజ్ఞాపించినం జతురాననుండు తద్వృత్తాంతం బెఱింగి పతివ్రతావృత్తి యందు వ్రతభ్రష్టలైనను నీశ్వరువీర్యంబు ధరియించినపుణ్యఫలంబున జ్యోతిర్లోకంబునం గృత్తికలనం బ్రవర్తింపుడని వరంబుగా విరించి గరుణించి నియమించిన మహాప్రసాదంబని పుణ్యగతికి నరిగె రటం గమలలక్ష్మి గర్భంబునందున్న పింపింబులన్నియు నొక్కండయి యక్షణంబ పక్వంబునకు వచ్చె." నన్నెచోడ. ౨-౪౧౨.

"ఇంద్రాణి నిశాసమయంబున నుపశ్రుతి నారాధించిన, దద్యాధిదేవత నీసత్యంబువలన నీమగనిం గనియెదవని చెప్పి యనంతరంబ సాకారయై పొడచూపినం బౌలోమి నీవెవ్వతవని యడిగిన నదియును భవత్పాతివ్రత్యసత్యశౌచంబులకుం బ్రియంబందివచ్చితి నుపశ్రుతి నని చెప్పి నీవుం బాకశాసనుం జూపెద రమ్మని తోడ్కొని హిమవంతంబు నుత్తరంబున నుంజువంతంబను మహాశైలంబున కరిగి దానియందు శతయోజన విస్తీర్ణంబైన యొక్క సరోవరంబు పొచ్చి యచ్చట నుల్లసిల్లు పంచవర్ణకమనీయంబులగు కమలంబులలో నొక్కనాళంబు భేదించి యుందటం బ్రవేశించె నింద్రాణియుం దోడన చని తదీయతంతుమధ్యంబున సూక్ష్మరూపంబున నున్న సురపతిం గన్నంత నయ్యుపశ్రుతి యదృశ్యయగుటయు." తిక్కన, ఉద్యోగ. ౧-౧౩౧.

"ఏనును పోటుగంటి నెత్తురువవసి తెప్పిఱి మర్మంబు గాడకునికిం జేసి ప్రాణంబు విడువక యీ యవస్థ నుండుచుటకుంగా బ్రతికి పతియరిగినదెస నల్లనల్లన చని యొక్కపల్లెలోనం బథ్రాంతరయై యున్న నాతుంగని దానివలన రెండవ కుమారుండును బోయలపాలు వడిపోవుట విని నా తెఱంగునుం దానికిం జెప్పి యడవి సేమిరువురము నొండొరువులం గౌగిలించుకొని యేడ్చుచున్నంత." కేతన, ౩-౧౫.

"అట్లువోవుచు నప్పడమిఱేఁడ దయ్యోటి నీటిలో నీదుచు నొక్కపిసిడుప్పిచేరిన దాని తోఁక పట్టికొనియె నది యీడ్చుకొనిపోవ నప్పెనుజీకటి దిక్కుదెస యెఱుంగక యట్టట్టునుం జూచి యెట్టకేలకు దరియెక్కవ నతండు పుట్టియును దాని తోఁక విడువక చని

మనోహరంబగు వనంబుగని యన్నిబిడాంధకార నీరంధ్రంబగు దానిలోనికి నమ్మృగి తపత్కృశాంగుడును మహోభాసాంగుడును నగునతనిచే దిగిచికొనిచనుచున్నవి." మారన, మా. ౫౦-౨౩౧

ఈ రచనలలో గన్పట్టు శైలీభేదముల నించుక గమనింతము. నన్నయరచనలో నవ్య యప్రాతిహల్యముండదు. మార్దవము వీనిక జవగాంభీర్యములతో మహనీయగమనశైఖరితో నీతనిశైలి మనోజ్ఞముగా బ్రవహించు చుండును. నన్నెచోడునిరచనలో నంతటి మార్దవముగాని జవగాంభీర్యములుగాని కనబడకున్నను, అదియును నొకానొక త్వరితగమనమును చమత్కారవిజృంభణమును గలిగి సొంపుగానుండును. ఒకటి యఖండగౌతమీ ప్రవాహము. రెండవది రమ్యకావేరీప్రవాహము. ఇక తిక్కనకథావివరణములో, వాయుసదృశములు- స్వచ్ఛములు- వేగవంతములు, దివ్యసౌరభోపేతములు, ఆంధ్రగద్య సారస్వతమునకు బ్రాణధారకములు. వీరరౌద్ర రసములు పొంగిపొరలినపు డవి గాడ్పులు, తుపానులునై భయంకరములైనను సాధారణముగా నదీవేగమునకు తీసిపోని త్వరితగమనము గల్గియు తాపోపశమన శీలములగు శీతల వాయువులు, మనోజ్ఞములైన మందమారుతములు నని చెప్పవచ్చును. 'కవితచెప్పి' ఈ యుభయకవిమిత్రుని మెప్పించిన యభినవ దండి రచించిన దశకుమారచరిత్రము వివిధ విచిత్రకథాజాలమున కాకరముకదా? అందలి కథావివరణరచనలు నేటిసినిమాప్రదర్శనములలో తెరమీదకు వచ్చుచుబోవుచుండు దృశ్యములను స్ఫురణకు దేగలవు. మారన మార్కండేయపురాణమున రచించిన కథావివరణరచనలు పైనలుగురిరచనములకు నన్నివిధముల తీసికట్టు. కాని వారలరచన రీతినికి మార్గదర్శకము లగుట ప్రత్యక్షము!

మఱియు వీరరచనలలో శ్రోతల కేమేని సందేహములు కలిగెనేని, సందర్భమునుబట్టి యాసంశయ విచ్ఛేదనార్థము తత్సంబంధము గల పూర్వగాథలను సంగ్రహముగా వివరించుటయందు వీరందరును కుశలురే. చూడుడు [illegible] - తెలియమితల నేల బడరాదని కృష్ణు డర్జునునకు తెల్పగా కారణమేమి? కర్తవ్యమేమి? మని యర్జునుడు ప్రశ్నింప శ్రీకృష్ణుడు సైంధవుని తండ్రిశాపమును, పాశుపతాస్త్రప్రయోగావశ్యకతయు బోధించెను. ఇది వచనమునందే రచింపబడుట గమనింపదగును. ఇట్టి వనేకములు.

వర్ణనలు

సముద్రము, పర్వతములు, భూమ్యంతరిక్షములు, రమ్యనదీవనములు, సూర్యోదయాస్తమయములు లోనగు సృష్టిసౌందర్యవిశేషములను, ఆ నదీతీరములందు కుటీరములు నిర్మించుకొని తపస్స్వాధ్యాయనిరతులై కాలము గడుపు ఋషీశ్వరుల యాశ్రమములను మనుష్యప్రయత్నవినిర్మితములగు దుర్గపట్టణ సౌధహర్మ్యములను వందు నివసించి చరించు నరనారీజనమును వారల రూపవిశేషములను, వారు ధరించిన వస్త్రభూషణాదులను, వార లొనరించు వివిధవ్యాపారములను వర్ణించు పట్టుల నీకవివరులు సాధారణముగా నోజోగుణప్రధానములైన దీర్ఘసమాసముల రచించువారలే. కాని ఆ యోజస్సు అర్థవ్యక్తికి ప్రతికూలముకాక రమ్యముగానుండును. వీరి తరువాతి గ్రంథకర్తలనేకులు ఇట్టివర్ణనాత్మకరచనలందు వీరికంటె గొప్పలనిపించుకొనవలచి కాబోలు బహుదీర్ఘసమాసములు రచించిరి. కాని యవి యాకవులరచనలవలె నేటంటై "తేనెసోక నోరు తియ్యనగుచందమున వర్ణ మెల్లసొంపు"నియ్యవు. అందలి "సూక్ష్మశబ్దతతి కొట్లాట మూగచెవిటివారిసుద్దులు." ఆ రచనలు సుట్టరానివుండ్లు; కొఱకరానికొయ్యలు: సమీపింపరాని పాండిత్యపారణ్యస్థిత మహాపాషాణములు వానినిగూర్చి వేరొకచోట ముచ్చటింతము.

ప్రకృతిసౌందర్యవిశేషములలో సూర్యోదయము చాల రమణీయమైనది. ఋగ్వేదమునం దుషాదేవతాకములైన సూక్తములు విశేషముగా గలవు. పంచమవేదమునందు కవిబ్రహ్మ రచించిన ప్రభాతసౌందర్యప్రదర్శనమున నొకసారి విహరింతము:—

"తదనంతరంబ యల్లనల్లన తెలుపువచ్చి యతులతులం [illegible] ధూసరంబున నెందును లేకునికివలనం గడళ్లెప్పుడించి నెరసి విరిసినం బొలుచుకలువకట్టలుంబోని దిక్తటంబులును, దమఃశోషకంధులగోసి యెత్తినమోపులును బచరించినమాడ్కిలు, వేశ్యాలం గ్రాంగదైన డెందంబులుం గలిగి మెలంగుచు నొండొంటితోట్టుగాం చిరుమొదవు సమ్మదంబునం బొదలు మేచకంబు చెరయించి పరమానందంబునం జొక్కుచు జక్కవలు గలసి పొలసి నలిరేగి చెలంగుచు రేయింటి యాకటి పెల్లున నొదగాని కవిసి చంచువులం దిగిచి గ్రుంచి యానుచు నిక్కపెక్కుచు బిగువునం జిక్కువడియున్న మృణాళశకలంబులవలన బాలచంద్ర శకాభిరామంబులగు శంభుజటాగ్ర నిక్షేపంబులుం బోని సరోవరంబులును, శీకటిమాసం బ్రభాతంబున వింత మానిసి మెలంగి మునుంగుపుచ్చి నట్లు మేలుకని యోళికలు వోషల విడిచ్చి మూర్చికొని కలగానంబులకు పులుగుల యోలుంగుల వలన నొండొంటం దెలుపుకరణి నొప్పునాయ్యవహంబులును బరగు సగుణోదయరాగ పటలంబు నెనయుకొంజాయ రంగుల్ల వికసిల్లు రక్తారవిందంబుల వంపకి నెగసి చరించు చంచరీకంబుల యోళికల నెలుల గిటికొని క్రొత్తయగు కాంతిప్రవాహంబులం గరలుకొల్పు పుష్పాస్త్రు విదల్చి రాల్చునుం బోలుచుమలయానిలంబు గ్రాలుచున్నంపు దీపల నాసనలం గడివోయి తొరగినవిరులవలన విమానకేతనపురాతన బాణశాలలుంబోని లతామంటపంబులును మొగిడియు జగంబు సంధ్యాంజలిపుటరచనంబుల ననుకరించునిసంబునం గెంపుగదుర జర్నీయంబుల కుసుమవనంబులును నేమేని నెపంబున నొండొరుల మేలుకొల్పు రమణ రమణీజనంబుల నర్మాలాపంబులన్ జెరయు దరహాసంబులకాంతిం దెలుపెక్కినట్లు వాలరారు దీపంబులును, తేపకతె వనలక్ష్మియురశ్రీ నలంకరించువనువున నెసపసకయొల్లెపల నిసుడు వికాసకుసుమ కదంబ పరిమళంబును నైయున్నంత." తిక్కన, విరాట ౨-౨౪౦.

ఇందు తిక్కనయొక్క సౌందర్యగ్రహణదక్షత్వమును, తద్వర్ణనాపాటవసామర్థ్యమును చక్కగా విశదమగుచున్నవి. 'హరిహరపదారవిందవందనాభిలాషి'యగు నాకవిచక్రవర్తి ఉదయకా

లసరోవరములందు ప్రతిబింబితములగు బాలచంద్రసూర్యులు శంభుజలమూర్తి విశేషంబుల స్ఫురింపజేయుట మిక్కిలిసొగసుగానున్నది. ఇట్టిచమత్కారము లెన్నియేనిగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వానిచర్చ చాలించి యుత్తరాంశములకు పోవలసియున్నది.

పాత్రభాషితరచనలు

కావ్యమునందలి వివిధపాత్రలమధ్య సరససంభాషణములు, వాదప్రతివాదములు, యుక్తాయుక్తవిమర్శనములును, శ్రోతల శ్రేయోభివృద్ధికై కొందఱు చేయుహితోపదేశములు, ధర్మోపదేశములును, కార్యనిశ్చయ సందర్భమునందు జరుగుచర్చలు, ఒకరికొకరు నచ్చచెప్పుకొనుటకు చేసికొను భావోపన్యాసములు, క్లిష్టసమయములందు కావింపబడు మహోపన్యాసములు లోనగునవి రచించుటయందు ఈ యుగమువారందఱును కుశలురే అయినను భారతమునందు ధృతరాష్ట్రదుర్యోధన ప్రముఖ కౌరవులయొక్కయు, ధర్మజభీమార్జునాది పాండవులయొక్కయు, తత్పక్షపాతియగు శ్రీకృష్ణునియొక్కయు నుపన్యాసములును, ఈ యుభయులమధ్య విదురసంజయులయొక్క యుపన్యాసములును నిరుపమానములై యొప్పుచున్నవి. రాజనీతియందేమి, వక్తృత్వసామర్థ్యమునందేమి యీ రచన లద్వితీయములై రచనయందు తిక్కన సోమయాజికిగల మహాద్భుత ప్రతిభను విదితము చేయుచున్నవి. ఈ యుపన్యాసములును, శాంత్యానుశాసనికపర్వములలో శ్రీకృష్ణుని యానతి ననుసరించి భీష్ముడు ధర్మజునకు జేసిన ధర్మోపదేశములును భారతసారమై శాశ్వతముగా ప్రకాశించునట్టివి. బహురసవంతమై, సమయోచితమై, వేళాకోళములతో నెత్తిపొడుపులతో ప్రతిపక్షుని నోరడంపగలదై మనోజ్ఞమైన యీ రచనము చూడుడు. ఇది తొడలువిరిగి పడిన దుర్యోధనునితో శ్రీకృష్ణునికైన సంవాదము.

"అనిన విని యచ్యుతుం డతని నవలోకించి నీవు భీముని, బాలునిం బాములం గఱపించియు, విషంబిడియు, నీటం ద్రోచియుం బలుమాఱుం జంపం దొడంగితివి. గొంతియుం గొడుకులేవురును నిద్రించుసమయంబున జతుగృహంబు దహించితివి. ధర్మేతర చరిత్రుండవు సజాతశత్రుసంపదలం గపటద్యూతంబున నపహరించి తంతం దనిమీంబోక యాజ్ఞసేని నేకవస్త్ర రజస్వలం గొలువులోపల భంగపెట్టి తాప్రొద్ద విన్న నిట్టిదురవస్థకుం దేరందగియుండ నట్లు పోయి సమయంబునపి నీ చేసిన సకల దుష్కృతంబులు సహించిన యప్పాండవాగ్రజుండు వనుప నేను బుద్ధిమిపా లడుగవచ్చిన నీనేరపైతి నీనేరమి నిట్లయితి భవదీయంబగు లోభంబునం బాప నిశ్చయంబున మదంబున శాంతచిత్తులగు శాంతనవద్రోణులకుం బ్రాణహాని వాటిలె వినుము ద్రుపదుని తపోయజ్ఞ ప్రభావంబుల నతియపనిగా జనించిన శిఖండి ధృష్టద్యుమ్నులు భీష్మగురుల మరణంబులకుం గారణంబులు గాక తక్కుదురే? పెక్కుండ్రతోడం బోరి డస్సినసాత్యకిం జంపువాడైన భూరిశ్రవుం జంపకుండుమే? అనేకప్రౌఢయోధు లొక్కరుని బాలు సౌభద్రుం బొదివి చంపినం బూనినప్రాణ్కి నిఖిలోపాయంబుల నెఱపక పుణ్యాత్మయైనపాంచాలి నరణ్యంబునం బరిభవించినపాపాత్ముని సైంధవుని బ్రదికిపో విడిచి యర్జునుం డగ్నిం బ్రవేశించునే? ఇన్నితెఱగులచరిత్రంబులు నిర్మలంబులు ఘోషయాత్ర నిన్ను గంధర్వులు పట్టుకొనిపోవు నప్పుడు నీవారెల్లం బాఱిన నర్జునుండు నన్నుం గాచుట యొఱుంగరాదె? నీ వాపాదించిన పాపంబులకెల్ల మూలంబైనకర్ణునరదంబు ధరణిం గ్రుంగినం గవ్వడి వానిసేయు కేలకాచికొని యుండు? నుండె నేనియు భూసురశాపంబున నట్లయినరథంబునకు నిష్కృతిగలుగునే కావున నన్నిచుసమయించుట సముచితంబు. యుధిష్ఠిరుండు శల్యుం దెగటార్చిన తెఱంగొప్ప నొప్పదని యుగ్గడింపక మేలుసేసితి పాండునందనులు పుట్టినంతనుండి నేడుతుదిగా నీయెడ ధర్మవిరోధం బాచరింపరు. కురుకులంబునకు గుద్దలిగొని దుర్ద్యూతంబు నీవతోడరిరి దాననింతలు పుట్టెం బవనతనయుండు పట్టినప్రతిన యొఱుంగవె? గద నూరుభంగంబుసేయుదునని పలికి పిడికిటం బొడుచునే? అవియెల్లను వృథాజల్పంబు లూరకుండుము."

(శల్య. ౨-౩౬౭.)

యాత్రావివరణములు

ఇతర ప్రదేశములయొక్కయు దేశములయొక్కయు వివరములును, అందలి జనుల వృత్తాంతమును తెలుసుకొనవలయునను కుతూహలము మనుజులకు సహజము. శక్తిగలవారు తామే స్వయముగా దేశసంచారము చేయుదురు. దేశసంచారము విద్యాంగములలో నొకటిగా పరిగణించి కొందరు దేశయాత్రగావింతురు. పుణ్యతీర్థసంసేవార్థమై కొందరు దేశాటనము గావింతురు. స్వయముగా దేశసంచారము చేయజాలనివారు చేసినవారిని చేరి "నీవే దేశమునకుంజని, యేపెరపున నేమిచేసి తేవేమముతో నేవిధమున నెటునిలిచితి"వని ప్రశ్నించి తెలిసికొని యానందింతురు. ఆంధ్రకవితాపితామహుడు మనుచరిత్రయందు వర్ణించినట్లు "తీర్థసంవాసు లేతెంచినా"రని విన్నపుడు ప్రవరాఖ్యునివలె నెదురుగా నెంతదవ్వైన నేగి, తత్పదములకెఱగి "ఏయేదేశములన్ వసించితిరి మీ రేయేగిరుల్ చూచినా, రేయేతీర్థములందు గ్రుంకిడితి రేయేద్వీపముల్ మెట్టినా, రేయేపుణ్యవనాళిం ద్రిమ్మరితి రేయేతోయధుల్ డాసినా, రాయాచోటులం గల్గు వింతలు మహాత్మా నాకెఱింగింపవే" యని ప్రశ్నించి తెలిసికొనుటకు కుతూహలము మనుష్యులకు స్వతస్సిద్ధముగా నుండును. కావున పురాణములలో యాత్రసంబంధమైన వివరములు విశేషించి వర్ణింపబడినవి. ఆంధ్రమహాభారతములో నన్నయభట్టారకుడు అర్జునుని తీర్థయాత్రాసందర్భమునను, రాజసూయార్థము భీమాదులు దిగ్విజయము చేయుసందర్భమునను, పాండవులు సేవించిన తీర్థయాత్రావివరములందును యాత్రావివరణశీలములైన వచనములు పెక్కు రచించెను. పాండవులు అజ్ఞాతవాసార్థము పోవునపుడు గడచిన దేశవిశేషములు, బలరాముని తీర్థయాత్రవిశేషములు, అశ్వమేధయాగార్థము హయమువెంట నరుగునర్జునుడు సందర్శించిన నానాదేశముల వివరములు లోనగునవి తిక్కన చాలవర్ణించినాడు. కేతనకృతదశకుమారచరిత్ర యంతయు నానాదేశములయొక్కయు, ద్వీపములయొక్కయు, నందలివిశేషములయొక్క [illegible]

ములతోనేగాక ఆయాయువకు లొనర్చించిన అద్భుతసాహసములతో నిండియున్నది. మార్కండేయపురాణమునందును నిట్టి వివరము లాయా సందర్భములందు వర్ణింపబడినవి.

ప్రకృతిశాస్త్ర విషయములు (Scientific topics)

సృష్టిపరిణామక్రమము (Evolution) వోత్పత్తివిధానము లోనగు శాస్త్రీయాంశములననుసరించి నన్నయ పెక్కుచోట్ల వచనములు రచించెను. అట్టి వింకను ననేకములు పోషించి రచించుటయేగాక తిక్కనసోమయాజి భూగోళ, ఖగోళ, తత్త్వశాస్త్ర, చారిత్రక ప్రకారములను భారతమునందు భీష్మప్రభృత్యాదులను పెక్కుచోట్ల వర్ణించినాడు. గర్భధారణకాలమున మాతృదోషమున ధృతరాష్ట్రు డంధుడును, పాండురాజు పాండుడునైరని నన్నయ వర్ణించెనుగదా? అట్లే నన్నెచోడుడు గజముఖుని జన్మవృత్తాంతము వర్ణించినాడు. దాక్షాయణీపరమేశ్వరులు కైలాసపార్శ్వభూములందు సంచరించు చుండగా దాక్షాయణి యాప్రాంతములందు మదనాసక్తి చేకొనందుచున్న మత్తేభవిక్రీడితము(?)గాంచి సాభిప్రాయముగా పరమేశ్వరు నవలోకింపనత డియ్యకొనె ననియు, నీశ్వరుడు కరియు, దాక్షాయణి కరిణియునై విహరింపగా తత్సమాగమఫలితముగా వాదంపతులకు గజవక్త్రు డుదయించె ననియు వర్ణించి, విఘ్నేశ్వరుడు కరిముఖు డగుటకు శాస్త్రీయమైన హేతువు నిరూపించినాడు. ఇట్లే మార్కండేయపురాణమునందు ౬-౬౧ లో మారన మహిషాసురునికి మహిషముఖము మానవదేహము కలిగియుండుటకు కారణము వానితల్లియగు దితి మహిషీరూపము దాల్చి తపమొనరించుటచే గల్గినశాపమని వివరించియున్నాడు.

ఈ లోకమునందు సమస్తప్రాణుల జీవనమునకును, క్రియానిర్వహణమునకు వలయు సామర్థ్యము అన్నమువలన గలుగుననియు, అన్నమాదిత్యమయమనియు నన్నయ(ఆరణ్య. ౧-౩౯ లో) తెలిపినాడు. ఇది గొప్పశాస్త్రవిషయము. సూర్యకాంతి తగిలినగాని ఓషధులులోనగు వృక్షజీవులు కాని, జంతువులు గాని మనుష్యులుగాని నిలువజాలవు. మారన మార్కండేయపురాణమునందలి సప్తమాశ్వాసమున నీ విషయమునుగూర్చి చాలవివరములు తెల్పియున్నాడు. రాజ్యవర్ధనుడనురాజు భాస్కరు నారాధించి, "చని యాభూపతి తాను భార్యయుం బ్రజాసందోహము నుచ్ఛ్రితపాత్రని కాయంబును బంధువర్గము నమాత్యశ్రేణియు న్నిత్యశో, భనలీల న్విగతామయత్వము జరాభారవ్యపేతక్రమంబును నొప్పన్బదివేలు వర్షములు పెంపుంబొంది పాల్పెంగడన్." యథావిధిగ సూర్యనమస్కారములు చేసినచో రోగపీడితులనవా రారోగ్యవంతులై సుఖింతు రందురు.

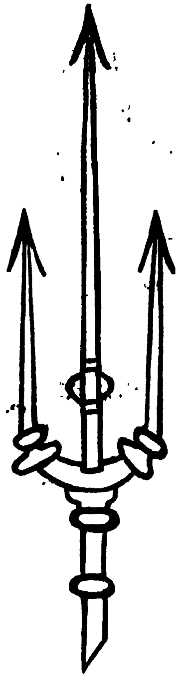
స్కాంతశక్తి (Magnetism)

కేతన దశకుమారచరిత్ర పంచమాశ్వాసమునందు నపహారవర్మ యనువానిచే చెప్పబడిన మరీచి యను మునివృత్తాంతము కలదు. ఆకథ నిటీవల సారంగు తమ్మయ రచించిన విప్రనారాయణ చరిత్రకు మాతృక యని చెప్పతగియున్నది. "బలవా నింద్రియగ్రామో విద్వాంస మపి కర్షతి" అను సుప్రసిద్ధగీతావాక్యమున కది చక్కని యుదాహరణము. మరీచిముని "అనంగవికార పారవశ్యమున నొక్క కామినికి వశుడై, దానివాక్యముల కొడబడి చుంబకశిలాప్రతిమం దనులు నయోరూపంబునుంబోలె దానిపజ్జ నరుదెంచి"నట్లు వర్ణింపబడినది. ఈశక్తినే పాశ్చాత్యులు 'మేగ్నటిజమ్' అని వ్యవహరింతురు.

ఆరోగ్యము-నగరనిర్మాణము

ప్రజలయొక్క ఆరోగ్యమునకు భంగము రాకుండ నగరాదులు నిర్మించు విషయమును (Town planning) గూర్చి యిప్పటి శాస్త్రవేత్తలు చాల తాపత్రయపడుచున్నారు. ఈ విషయమును గూర్చిన యొక్క వచన రచన నిట నుదాహరించుట యుక్తము. మారన మార్కండేయపురాణము (౪-౩౯) లో పట్టణగ్రామ ఘోషాది నిర్మాణక్రమము నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

"శీతోష్ణాది ద్వంద్వంబులచేతం బీడితులైతమ కునికిపట్టులు విచారించి సహజంబులగు గిరిదుర్గ వనదుర్గ జలదుర్గంబులందు నివాసంబులు గావించి చతుర్థంబగు కృత్రిమదుర్గంబు నవల శాస్త్రోక్త ప్రమాణవృత్తాయత ప్రాకార పరిఖావృతంబులుగాం బుర ఖేట ఖర్వట ద్రోణీముఖంబులు రచియించి పెనుబడుల మంత్రిసామంత నుస్తముగా శాఖానగరంబును గృషీవలశూద్రబహుళంబుగా గ్రామంబును గోగణాకీర్ణ గోపాలజనోపేతంబుగా ఘోషంబును గడిభూమిం బరదేశబాహ్యక దుష్టజనప్రాయముగా దృఢియును నన నిట్టట్టువిధంబులై యుండ నిర్మించి యందు గృహంబులును శాలలుం గల్పించుకొని శీతాతపాది బాధల జయించి..." (సశేషము)

త్రిశూలము

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

మూఁడవయంకము

[ప్రవేశము : బిజ్జలుఁడు, ఒక మంత్రి.]

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! జగదేవునినుండి యేమని వర్తమానము వచ్చినది?

బెజ్జ:— మహాప్రభూ! జగదేవదండనాయకులు పోయి కోటను ముట్టడివేసిరఁట. నాల్గురోజులు ముట్టడి యైనతరువాత కోటగోడలో నొకచోట రంధ్రముచేసి సైనికులను బాఱఁద్రోలి మనవారు లోనఁ బ్రవేశింపఁ బోయిరఁట. ఇంతలో రెండువేల కాకతీయుల గుఱ్ఱపు ఫౌజు తానచ్చోటికి వచ్చి జగదేవుని సైనికులను బాఱఁద్రోలి రెండుగడియలకాలము కోటవెలికివచ్చి యుద్ధము చేసిరఁట. మనవారికిఁ బ్రతిపక్షులకుఁ దుములసంగరము జరిగెను. ఆయుద్ధానంతరము చూడఁగా మరలఁ గోట గోడ నిర్మింపఁబడియున్నదఁట.

బిజ్జ:—వెలికివచ్చిన రెండువేల గుఱ్ఱపుదళమును మనవారు హతమార్పలేదా?

బెజ్జ:—ప్రభూ! ఆయుద్ధములో వేయిమంది చనిపోయిరఁట. కడమ వేయిమంది పలాయితులైరి.

బిజ్జ:—జగదేవుఁడు తెలివితక్కువచేసినాఁడు. కోటగోడలోఁ గొంతభాగము తనకు వశమగుటయు, మఱల నది శత్రుహస్తగత మగుటయునా?

బెజ్జ:—ప్రభూ! ఇది నాల్గురోజులక్రిదంటి వార్త. నేఁడు మరల వార్త రావలయును.

దౌవారికుఁడు:—(ప్రవేశించి) బెజ్జదేవామాత్యులకొఱకనుమకొండనుండి రౌతువచ్చి వేచియున్నాఁడు.

బిజ్జ:—లోనికి రమ్మనుము.

(దౌవారికుఁడు నిష్క్రమించును, రౌతు ప్రవేశించి యుత్తర మిచ్చి పోవును.)

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! ఈయుత్తర మేమో చదువుము.

బెజ్జ:—శ్రీజగదేవదండనాయకుఁడు శ్రీబసవేశ్వరుల పాదపద్మములకు నమస్కరించి యుద్ధమంత్రి బెజ్జదేవామాత్యులకు వ్రాయున దేమనఁగా, ఇదివఱకిచ్చట జరిగిన యుద్ధవార్తలు తమ కిదివఱకే తెలియఁ జేసితిని. ఇదివఱకు మేము పట్టుకొన్న కోటగోడభాగము మఱల మేము వశముచేసికొంటిమి. కాని శత్రువు లంతఃప్రాకారమునకు బహిఃప్రాకారమునకు మేము పట్టుకొన్న భాగము రెండువైపుల నడ్డుగోడలు కట్టిరి. ఈకోటలోనిసైనికుల చాకచక్యము నా కబ్బురము గొల్పుచున్నది. ఈ యడ్డుగోడల మూలముగాఁ గోటగోడ పట్టుకొనియు ఫలము లేకపోయినది. ఆ యిఱుకుగోడల మధ్య యుద్ధమున కవకాశము లేదు. నిన్న సాయంకాలమున నొకవేయిదండు కోటవెలుపలికి వచ్చి మాకు యుద్ధమిచ్చినది. దానిని సంపూర్ణముగా నాశనము చేసి

తిమి. శ్రీబసవేశ్వరుల దయయున్నచోఁ గొలఁది దిన ములలో శ్రీశ్రీత్రిభువనమల్లబిజ్జలమహాదేవుల విజయ పతాకము హనుమకొండపై నెగురఁగలదు.—విధేయుఁడు, జగదేవదండనాయకుఁడు."

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! జగదేవుడు క్రమక్రమంబుగాఁ బరాక్రమింపఁగలఁడు. జగదేవునకుఁ జాలినదండనాథుఁడు హనుమకొండలో లేఁడు.

బెజ్జ:—మహారాజా! విడియుద్ధముననైనచో జగదేవుఁడు గెలువవచ్చును. కాని కాకతీయులు కోటగోడ వెనుక సురక్షితులైయుండగఁ గొంత గెలుచుట కష్టమే యగును.

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! ఇంక ననుమానమేనా? బసవేశ్వరుఁ డెవరనుకొనుచుంటివి. సాక్షాత్పరమేశ్వరుఁడు. ఆయన మనల నొక్క హన్మకొండయేకాదు, భారతదేశమంతయు మనచేత గెలిపించి కాలచుర్యపతాక క్రింద నేలించును. ఒక్క భక్తుఁడు మడివాలు మాచయ్య బిజ్జలుని తల తనపాదములకుఁ దగిలించుకొనెనే. నందియవతారమైన బసవఁ డేమిచేయలేడు?

బెజ్జ:—బసవేశ్వరుఁడు తలంచుకొన వలయునే కాని యేమిచేయలేరు? నేను సెలవు తీసికొందును.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జ:—బసవేశ్వరుని సాహాయ్యముతో సర్వదేశములు గెలిచి నాపతాక నెగిరించెదను. ద్వారసముద్రపు హోయిసాలులు, దేవగిరి యాదవులు, హనుమకొండ కాకతీయులు, దక్షిణమునందలి చోళ పాండ్యులు కాలచుర్యచక్రవర్తిపాదములయందుఁ దలలు వాపవలయును. నందిరాజు నాకోటయం దమాత్యుఁడా! శత్రువులకోటలు కొమ్ములతోఁ గ్రుమ్మించి గిట్టలతోఁ దన్నించి పగిలించెదను. శివభక్తుల కేది వశముకాదు. ఆకాశములో వస్త్రములమూట యిరియించిన మహాత్ము చాకివానికిఁ గలుగ, బసవఁ డేమిచేయలేఁడు? స్పృశించి యాకాశమును మూర్తికట్టించఁగలఁడు. నీరు కంబములుగా నిలఁబెట్టఁగలఁడు. గాలి మూటగట్టి సైన్యము లుద్వేత్తుగా నుష్వరవీథి కెగయింపఁగలఁడు.

(బసవేశ్వరుఁడు ప్రవేశించును.)

బిజ:—(అంజలి ఘూని)

శ్లో. పక్షీంద్రవాహనశరపోబలసాధనీయ!
సర్వేశ్వరోల్లసితవాహన లాల్యమాన!
కాపాలిరూపసముపేత పునీతదృష్టే!
శ్రీవజ్జకృంగ వృషభాధిపతే నమస్తే.

బస:—బల్లహచూడామణీ! బెజ్జదేవునివలన హనుమకొండ వృత్తాంతము వింటిని. వార్త విజయసూచకముగా నున్నది.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నీదయయున్నచో ననుమకొండయనఁగా నెంత? నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము. మూఁడులోకములు గెలిచి నంకీశ్వరునిముందు కుడికాలికి మువ్వకట్టెదను. సర్వదేశ జనులచేత హృదయలింగములు కట్టించెదను.

బస:—మహారాజా! నారాజనీతియంతయు నీకుఁ గైవసము చేసితిని. వలయునయేని యుద్ధరంగమున నీ మొనమొగదల నాయకులు బలివెట్టెదను. నేనే నీకమ్ముడువోయితిని. నీయాజ్ఞకొలఁది న న్ననుసరింపఁ జేసికొనుము. నేను సెలవుతీసికొని———.

బిజ్జ:—ఇంటియొద్ద నేమైనఁ బని యున్నదా?

బస:—పని యేమియును లేదు. మనస్సు స్వస్థముగా లేదు.

బిజ్జ:—అట్లయినచో వినోదార్థము చదరంగమాడుదము.

(ఇర్వురును గ్రీడారంగమునకు బరిక్రమింతురు.)

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! ఈ తెల్లపౌజు నాది. ఎప్పుడును భూపతియే తెల్లపౌజుతో నాడవలయుఁగదా! నీవీనాఁడు తెల్లపౌజుతో నాడుము. నేను నల్లపౌజు తీసికొందును.

బస:—మహాప్రభూ! భూమిపతి శివునియవతారము. ఆయునకొఱకై వినియోగింపఁబడిన వస్తువులు పరులుపయోగింపరాదు.

బిజ్జ:—రాజు శివునియవతారమని యాగమములందుండవచ్చును. నీవు ప్రత్యక్షశివుఁడవు. తెల్లపౌజుతో నీవే యాడుము.

(ఆడుచుందురు.)

బస:—రాజా! నీయేనుఁగిటు మంత్రిచేత పటు బంటుచేతఁ జావనున్నది.

బిజ్జ:—బసవా! నీయనుగ్రహ మున్నచో నా బంటును వైకిఁద్రోసి నాయేనుఁగును మఱల బ్రదికించుకొందును.

(నీల ప్రవేశించును.)

శివగిరిచాప విభో, విభో విభో, శివగిరిచాప విభో
కనకభూమిధర క్రమచాపధర,
కామాక్షీహృదయాధినాథ గురు— శివగిరి.

భసితలేపమధురాభిరామతను,
బాలచంద్రకళలాభిరామశిర,
వారాహీకృతసేవ దేవ గురు— శివగిరి.

చాముండీకరతాళ నాట్యపద,
జలజమోహనాకార గురూ గురు,
శర్వాణీ మధురార్ధభాగగురు— శివగిరి.

(నీల తొంగిచూచి సిగ్గుపడి పాఱిపోవును.)

బిజ్జ:—(పకాలున నవ్వి) బసవా! నీవు మానీల నెఱుఁగుదువా?

బస:—నే నెప్పుడు దర్శనము చేయలేదు.

బిజ్జ:—ఆమె నిన్నెఱుఁగునఁటగదా!

బస:—ఆమె న న్నెట్లెఱుఁగును?

బిజ్జ:—నిన్నెఱుఁగుదునని నాతోఁ జెప్పినది.

బస:—ఆమె రాజకుమార్తె. నే నామెను జూచుటకే వీలులేదు. న న్నెప్పుడైన నామె దూరము నుండి చూచియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—బసవా! నీవు కొన్నిలక్షల గీతములు వ్రాసితివఁట గదా! నే నొక్క గీతమును వినలేదు. మా నీల పాడినగీతమును విన్నావా?

బస:—ఇప్పుడే విన్నాను.

బిజ్జ:—ఇదిగో, నా యేనుఁగు మఱల బ్రదికినది. మా నీల గొంతుక యెట్లుండును? ఆమె పాడెడు పాటలన్నియు నామె వ్రాసినవే. ఆమె వ్రాసినవి కావు. ఆమె పాడెడివి. తా నట్లు పాడుచుంటినని యామెకుఁ దెలియదు.

బస:—రాజా! నీ మంత్రి చిక్కువడ నున్నాఁడు. నీ శకటములు గుఱ్ఱములు బంట్లు నెక్కడి వక్కడ చెదరిపోయినవి.

బిజ్జ:—బసవా! నా పౌజునంతయు మహామాత్యుఁడవని నీ చేతిలోఁ బెట్టితిని ఇట్లు చేయుట నీకు న్యాయము కాదు.

బస:—మహారాజా! నీ పౌజు నా చేతిలో సురక్షితముగా నున్నది. నా పౌజునే నీ చేతిలోఁ బెట్టి పాడు చేసినాను.

బిజ్జ:—రెండు పౌజులును సరిచూచు కొనలేవా?

బస:—(కనులు మూసికొని లేచి నిలుచుండి చేతులు పైకెత్తుచున్నాఁడు.)

బిజ్జ:—బసవా! ఇది యేమి? మాట మాటాడుచునే తన్మయత్వము పొందెదవు. ఓడకు మోడకు మనెదవు. ఇసుమంత బూడిద నొసలఁ బూసినను మసలక కొండంత మరు లొందుననుట తెల్లమయ్యెను. చెల్లరే బసవయ్య శివమరుల్ కొంటివో, భక్తిరసము తలకెక్కెనో.

బస:—రాజా! భక్తి తలకెక్కను లేదు, మరులును గొనలేదు. త్రిపురాంతకుని గుడి తూర్పుదిక్కునఁ గపిలేశ్వరమం దొకతపసి నిత్య మాఱుపుట్లపాలతో శైవాభిషేకము చేయుచున్నాఁడు. ఆపాలు కాలువలుకట్టి వీథులందుఁ బ్రవహింపఁగా నేనుఁగులు త్రొక్కి బురదయైనది. ఒకగొల్లది చల్ల నమ్ముకొనుచు నాఱొంపిలోఁ గాలుజాఱి పడఁబోవుచు నన్ను బసవరోయని పిలిచినది. నేను దానిని బడకుండఁ బట్టుకొంటిని.

బిజ్జ:—(పకాలుననవ్వి) అవునయ్యా! వృషభావతార! మంచిదయ్యా! బసవదండనాథుఁడా! చాగుచాగు, మహావీరశైవ! నిన్ను మే మిదివఱకే దేవుఁ డనుకొనుచున్నాము. ఇంకను మమ్ము నమ్మించుటకుఁ బ్రయత్నము లెందులకు?

బస:—(కోపముతో) రాజా! వెక్కిరింపుమాట లెందులకు? కబురంపి యాగొల్లదానిఁ గనుఁగొనవచ్చును. అది పడఁబోవునప్పుడు చూచినవా రున్నారు. వారినిఁ గనుఁగొనవచ్చును.

బిజ్జ:—మీ రిచ్చటనుండి కదలరాదు. ఎవఁడురా అక్కడ!

(దౌవారికుఁడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—శివభక్తుఁడా! ఏగొల్లదానికొఱకు వెదకు మందువు ?

బస:—అది నల్లనిది. దానికిఁ బెద్దముక్కర యున్నది. ముంతకొ ప్పున్నది.

బిజ్జ:—గొల్లవాండ్రందఱ అట్లేయుందురు.

బస:—పొట్టిది, తొగరురంగుచీర కట్టుకొన్నది.

బిజ్జ:—(నవ్వి) ఇవికూడ గుర్తులు కావు.

బస:—అది మహాభక్తురాలు. దానిశరీరయష్టి యందు శివుఁడు నివాసమున్నాఁడు. దానిసంధిబంధము లందుఁ బరమశివుఁడు జంగమలింగమై యున్నాఁడు.

బిజ్జ:—బసవా! మహామాత్యుఁడవు. ఇంతకన్న నే నభినయించితినని చెప్పరాదా ?

బస:—నే నబద్ధము చెప్పుచుంటిననియా? దానిని నేను జూచినట్లు వర్ణించితిని. ఆగుమాగుము. దానిపేరు కళియంబ. అది కళ్యాణకటక ముత్తరదిశయందు రాజ వీథి దీపిక చిట్టచివరిది దాటిన నాల్గవయిల్లు.

బిజ్జ:—ఓరీ! నీవు పోయి వెంటనే దానిని బిలు చుకొనిరమ్ము.

(దౌవారికుఁడు నిష్క్రమించును.)

(నీల పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

ఉమ నీవు చూచుచూ ఊరకున్నావా
తమరు విసముమ స్వామి ద్రాగించినారా ?
ఒకజోలి కేసునా ఒకసొంటి కేసునా
ముకుకంటినకుమ తనమూర్తి మాచెదు సామి
ఒక్కరొక్కరు చేరి యుసికొల్పినారా
చక్కఁ జచ్చిన వాఁడె చచ్చునన్నారా— ఉమ నీవు.

కోర్కి చెట్టు నొకండు కోర్కులావు నొకండు
లచ్చి నొక్కఁడు తేనెలప్ప యింకొక్కఁడు
మ్రుచ్చిలించినవారు మురిసిపోయారా
పచ్చివిసమును స్వామిఁ బట్టియిచ్చారా— ఉమ నీవు.

విసము త్రాగెడువేళ విసము మండెడువేళ
విసము చంపెడువేళ వెట్టు లెత్తెడువేళ
దూరాన నిలఁబడి యూరకొన్నారా
పీఱలై యందఱూ వెలిపెట్టినారా— ఉమ నీవు.

బిజ్జ:—బసవా! ఈపాట నీ విదివఱకు వింటివా?

బస:—విన్నాను, విన్నాను.

బిజ్జ:—నీవు నీల నిదివఱకుఁ జూచితివా?

నీల:—చూశాడు, చూశాడు.

బస:—చూశాను, చూశాను.

బిజ్జ:—ఇంతకుముందు చూడలేదంటివికదయ్యా! నీలా! బసవేశ్వరుఁడు ని న్నిదివఱకు చూడలేదట.

నీల:—చూడలేదా? చూశాడు, మఱచిపోయి నాఁడు.

బిజ్జ:—ఏమయ్యా! ఎక్కడచూచితివి?

బస:—ఎక్కడచూచితినా? ఎక్కడచూచితినా?

నీల:—ఎక్కడచూశావో నేను చెప్పనా ?

బస:

నందికొమ్ములనడుమ నాట్యమాడితి వీవు
నందికొమ్ములమధ్య నాట్యమాడితి వీవు
తెలికొండకొడుపుపై తొలియొద్దుమసమ్ముపై
నాఁడు పాడితి వీవు, నాఁడు ఆడితివీవు.

నీల:—ఆ; గుర్తుకు వచ్చింది.

బస:—మళ్లీ యివ్వాళ కనపడ్డావు.

(దౌవారికుఁడు ప్రవేశించును.)

దౌవా:—మహారాజా! గొల్లది యాజ్ఞవేచి యున్నది.

బిజ్జ:—లోనికిఁ దీసికొనిరమ్ము.

(గొల్లది ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—నీపేరేమి?

గొల్ల:—కళియంబ.

బిజ్జ:—నీవు గంటక్రింద నెక్కడనుంటివి?

గొల్ల:—చల్లఅమ్ముతూ వీథివెంట పోతున్నాను బాబా!

బిజ్జ:—అప్పు డేమిసంభవించినది.

గొల్ల:—ఏమీ జరగలేదు. చల్లమ్ముకోవడం అప్పటికే అయిపోయింది. ఇంటికి వెళ్లాను.

బిజ్జ:—దారివెంట నెక్కడనైనఁ బడితివా?

గొల్ల:—పడలేదు బాబూ, కాదు, కాదు, పడఁ

బిజ్జ:—మఱి యెందుచేతఁ బడలేదు?

గొల్ల:—ఎవరో రెండుచేతుల్తో నన్ను పట్టుకున్నారు. నేను కుడిచెయ్యిమాత్రమే చూశాను. ఆచేతికి బంగారపుకడియం ఉన్నది. వేళ్లకు ఉంగరా లున్నవి.

బిజ్జ:—ఆ మనుష్యుని చూడలేదా?

గొల్ల:—నేను లేచి నిల్చుని చీరసర్దుకొని చూసేవఱకు మనిషి యెవరూ కన్పించలేదు.

బిజ్జ:—ఆచేయి గుర్తుపట్టఁగలవా?

గొల్ల:—చిత్తము, దేవరా! గుర్తుపడతాను.

బిజ్జ:—(బసవేశ్వరున కడ్డునిలుచుండి యాయన చేయి వెనుకనుండితీసి ముందుకుఁ జూపును.)

గొల్ల:—ఇదే చెయ్యి బాబూ! బొటనవ్రేలు చంద్రవంకల్లే తిరిగిఉంది.

బిజ్జ:—ఈచేయి యెవరి దనుకొందువు?

గొల్ల:—మహారాజా! తెలియడంలేదు.

బిజ్జ:—నీవు పడిపోవుచు నెవరినైనఁ బిలిచితివా?

గొల్ల:—బసవరో అని పిలిచాను.

బిజ్జ:—ఎవ రాబసవయ్య?

గొల్ల:—మారాజా! మాయింట్లో బసవఁడిపూజ చేస్తూఉంటాం. ఆయన నన్దికేశ్వరుఁడు. ఆయన్ని పిలిచాను.

బిజ్జ:—ఈరాజ్యములో మంత్రి యెవరే?

గొల్ల:—నాకుఁ దెలియదు మాదొరా!

బిజ్జ:—నే నెవరను?

గొల్ల:—నాకు తెలియదు మారాజా!

బిజ్జ:—వెనుకకు మళ్లి చూడకుండఁ బొమ్ము.

(బసవని కంజలిపట్టి)

జయ జయ బసవాంకా సత్యసద్భక్తివాసా
జయ జయ శివగోత్రా సత్ప్రసాదైకపాత్రా
జయ జయ భవమూర్తీ! శాశ్వతైకాంగవీరా!
జయ జయ బసవాఖ్యా సంవిదాశ్చర్యసౌఖ్యా.

నీల:—

బసవని ముంగాలిగంట ఘల్ఘల్ల నవ్వింది వెంట
బత్తిరాజనాలపట్టు పడియై వచ్చె శివునియింట్ల
బసవని కొమ్ముల తలతల బసవని ఫాలపు మిలమిల
వెండికొండ వెలుపవల్లి వీ తెంచిన విరులమల్లి—బసవని.

బిజ్జ:—

ఆద్య, నమస్తే; వేద్య, నమస్తే;
తత్త్వ, నమస్తే; చిత్త్వ, నమస్తే;
భావ, నమస్తే; భావి, నమస్తే;
సద్గురు, బసవస్వామిన్, నమస్తే.

నీల:—

నీగంగడోలు నను గోకనిచ్చేవా
నీమూపురముపైని యెక్కనిచ్చేవా
నీతోఁకకుచ్చుల్లు నిమురనిచ్చేవా
మేల్ ప్రత్తివిత్తులు మేపనిచ్చేవా?
బసవ బసవా నిన్ను పట్టనిచ్చేవా
నీకడానసనొసల్ తాఁకనిచ్చేవా?

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నాయవిశ్వాసమును మన్నింపుము.

బస:—మహారాజా! భక్తి రెండువిధములు. ఒకటి సహజము. రెం డలవఱచుకొన్నది. నాకుఁ బూజావేళ యగుచున్నది. నేను సెలవుతీసికొందును.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జ:—నీలా! నీవు బసవేశ్వరు నెచ్చట చూచితివమ్మా!

నీల:—వెండికొండలో రోజూ అమ్మవెళ్లి స్నానం చేస్తుండే చిన్న మెరుపులవాగు, ఆవాగుప్రక్కను ఒకరోజున బసవఁడు కొమ్ములతో తెల్లమట్టి కుమ్ముతున్నాఁడు. మన్ను క్రింద రాలినకొద్దీ రత్నాలు పడుతున్నవి. నేను పోయి రెండురత్నా లేరుకొందా మనుకొన్నాను. బసవణ్ణిచూస్తే పొడుస్తాఁడేమో అని భయం వేసింది. నేను రోజూచూసేబసవఁడే కదా అని దగ్గరకు వెళ్లాను. అతఁడు నన్ను కుమ్మాలేదు; తన్నాలేదు. అతనికాళ్లక్రింద రత్నా లేరుకున్నాను. అతఁ డూరుకున్నాఁడు. నే నేరుకున్నంతసేపూ అతఁడూరుకున్నాఁడు. అదీ మాయిద్దరికీ స్నేహం; అప్పటినుంచి చాలాసార్లు కలుసుకున్నాం.

బిజ్జ:—అమ్మా! నీపే రేమి?

నీల:—శివుఁడిపేరే నాపేరు. శివుఁడు నీలలోచనుఁడు. నేను నీలలోచనను.

బిజ్జ:—తల్లీ! సంగమయ్య మీావెండికొండ మీాఁద లేఁడా?

నీల:—నా కెప్పుడూ కనపడలేదు. ఎవరో ఆ కొండమీాఁద చాలామంది శివునివలె వేషాలువేసుకొని కుంటారు. ఎవరుశివుఁడో, యెవరుకాదో నాకుతెలియదు. ఆకొండపైతట్టున చుట్టూ యెనిమిదికొమ్ములమధ్యలో మధ్యలో రత్నాలమేడ వుంది. అందులో శివుణ్ణిమాత్రం నేను బాగా గుర్తుపట్టాను. నే నెప్పుడూ అక్కడే వుంటున్నానుగా!

బిజ్జ:—నీ విప్పు డిక్కడున్నావుగా!

నీల:—అన్నా!

బిజ్జ:—తల్లీ! యేమిటి?

నీల:—వదినెగారు నిన్ను పిలుచుకురమ్మన్నారు.

బిజ్జ:—నీ వింతదనుకనుండి యేమిచెప్పుచున్నావు?

నీల:—ఏమిచెప్పుచున్నాను. వదినెగారు నిన్ను పిలుచుకొనిరమ్మన్నది.

బిజ్జ:—నేను వత్తునులే, నీవు పద.

నీల:—(వెళ్లుచు)

నగజక స్నెజ్జివడి, నాథమునిజట సఖి
మొగసాలనందిరా జెగరొప్పివాడు
త్రిపురాసురులమాట దేవతలు కబురరా
కపురవన్నెలయెద్దు కాల్దొవ్వినాఁడు
విఘ్నయ్యతొండమ్ము విరిసి ఘీంకారింప
భుగ్నాక్షి బసవన్న బుసకొట్టినాఁడు.

బిజ్జ:—తల్లీ! నీవు నాయింటిలో నుండుటచేత నేను ధన్యుఁడనైతిని. నీ వెవ్వరియవతారమో తెలియ లేదు.

(త్రిపురాంతకభట్టు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—భట్టారకా! మీాకర్మసిద్ధాంతము తునుకలైపోయినది. మీాదేవతలందఱుఁ గాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. శివుఁడొక్కఁడే పరదైవతము. బసవేశ్వరుఁడే నంది. బసవేశ్వరుఁడే మోక్షదాత.

త్రిపు:—ఏమి జరిగినది?

బిజ్జ:—ఒకగొల్లదానిని బసవన్న పడకుండఁ

త్రిపు:—రాచనగరంతయు నీకథనే చిలవలు పలవలుగాఁ జెప్పుకొనుచున్నది. నేనును వినుచున్నాను.

బిజ్జ:—దానికి మీా రేమందురు?

త్రిపు:—మహాప్రభూ! తమరు బసవేశ్వరుని యందు మిక్కిలి సుముఖులైయుండఁగా నాపూర్వపక్షములు పనికిరావు.

బిజ్జ:—పూర్వపక్షములుచేయుట కిందు వీలే లేదు. గొల్లది వచ్చువఱకు బసవేశ్వరు లిందే యున్నారు.

త్రిపు:—ప్రభువులు మన్నించినచో గొల్లదానిఁ దీసికొనిరమ్మని పంపించినసేవకుఁడు దానితో నీ సంగతి చెప్పియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—ఈగదిలో నేనును బసవేశ్వరుఁడు నిద్ద ఱమే యుంటిమి.

త్రిపు:—దౌవారికుఁడు చెవియొగ్గి లోన నేమి జరుగుచున్నదో యని వినియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—గొల్లదివచ్చి యట్లు జరిగినదని యొప్పుకొన నవసరములేదు.

త్రిపు:—అది రాజభయముచేత నట్లు చేసియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరునకు దానిపే రెట్లుతెలియును? దానియింటిగు రెట్లుతెలియును?

త్రిపు:—తెలియుటయే మఱియు ననుమానమునకు హేతువు. ఇదియంతయు నింతకుఁబూర్వమే యొకపన్నుగడగాఁ జేసియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—భట్టారకా! బసవేశ్వరుఁ డట్టియవినీతి పరుఁడందువా?

త్రిపు:—మహాప్రభూ! త్రిభువనమల్ల! బసవేశ్వరామాత్యుని నే నట్లందునా? వాదపద్ధతిని జూపించితిని. బసవేశ్వరుఁడు భక్తాగ్రేసరుఁడు. ఆయున కర్మ లేదనుట, కులభేదములు లేవనుట యట్లుండనిండు.

గీ. పరమమైన సత్యాచారపరుఁడు గాగి
లేదనుట వానికిత్స్వరు రాదు శివుఁడొ
సంశిరా యిట్టిరూపమ్ము నంద కప్పు

బిజ్జ:—నిజము, భట్టారకా! నిజము. తక్కిన వన్నియు నట్లుంచుఁడు.

గీ. బాలుఁ డున్మత్తుఁడు పిశాచి బసవమూర్తి
ప్రభువు భక్తినిధానమ్ము బసవమూర్తి
మసలు మరులకుఁ దలమున్క బసవమూర్తి
ప్రసరదావేశపరివేషి బసవమూర్తి

(తెర.)

నాల్గవ యంకము

[రాజనగరు ముందు. ప్రవేశము : కొందఱు పౌరులు.]

ఒకడు:—ఓయీ! మనము రాజుతోఁ జెప్పుకోవాలి. ఈబాధలు మనము పడలేము. రాజంటే భయపడ నక్కఱలేదుగాని శివభక్తుఁడంటే మనము భయపడక తప్పకవచ్చింది.

రెం. వాఁడు:—వారికి మనము దగ్గరగాఁ బోరాదఁట. వారు మన మతమును యథేష్టముగాఁ దిట్టవచ్చునఁట. వారి మతమును మన మేమీ అనరాదు.

మూ. వాఁడు:—మన పెండ్లిండ్లన్నియు శౌద్ధపుఁ బెండ్లిండ్లఁట. వాళ్లు చేసికొనే పెండ్లిండ్లే యథార్థమైన పెండ్లిండ్లఁట.

మఱొకఁడు:—ఓయీ! రాజు బసవేశ్వరున కిష్టుఁ డగుటవలన మనయందఱిబ్రతుకు లిట్లు బండలెక్కినవి.

మొదటివాఁడు:—అందుకనియే రాజు తలఁచిన దెబ్బలకుఁ గొడువా యంటారు.

రెం. వాఁడు:— అయ్యో! ఊరిలో నీతిప్రవర్తన యంతా పోయింది. ఇఱువదివేల మిండజంగాలా! ఇది యంతా మతమా! ఈ నీతీ పాతిలేని వాళ్లందఱు మన కుల మర్యాదలు దక్కనియ్యటం లేదు. పోయి రాజుతో మొఱపెట్టుకొందాము.

(ప్రవేశము బిజ్జలుఁడు)

ఒకఁడు:—మహారాజా! మేము బ్రతుకలేము. బసవని యాశ్రయించుకొని మిండజంగము లూరంతయు బలిసినారు. వారు మా సంసారములు నిలువనిచ్చుట లేదు.

ఇంకొకఁడు:—స్వామీ! మాలమాదిగల దగ్గర నుండి యందఱును శివభక్తులఁట. వాండ్ర కెదురులేకుండ నున్నది. వాండ్రు వచ్చి మా యగ్నులమీఁద నుమియుచున్నారు. మేము వారి నాగలేకుండ నున్నాము.

ఇంకొకఁడు:—త్రిభువనమల్లా! వీరశైవుఁడనఁ ప్రతివాఁడును దూసినకత్తితోఁ దిరుగుచున్నారు. మా తలలు మామెడలమీఁద నున్నవో లేవో మాకే యనుమానముగా నున్నది.

మఱియొకఁడు:—బల్లహా! వారివలన మాకు హాని జరుగుచున్నది. మహారాజులు మీరు దయచూడనిచో మాకు బ్రతుకులు లేవు.

ఇంకొకఁడు:—మహారాజా! మా కీమిండ జంగములబాధ తప్పింపుము. అయ్యో! చాఁకలివాఁడు భక్తుఁడు. మంగలివాఁడు భక్తుఁడు. ఈడిగవాఁడు భక్తుఁడు. ఎందుకును పనికిరానివారము మేమే.

బిజ్జ:—మేము విచారించెదము. మీరుపొండు.

(పౌరులు నిష్క్రమింతురు. తరువాత పదిమంది భక్తులు వత్తురు.)

అల్లయ్య:—శివా! మహేశ్వరా! మాకు బసవఁడే రాజు. బిజ్జలుఁడు రాజే కాదు. బసవనికి బంటు. మేము బిజ్జలుని లెక్కసేయము.

మధుపయ్య:—ఓరీ! బిజ్జలుఁడు భవి. బసవని యాజ్ఞఅయితే నేను వాఁడితల యెగురవేస్తాను.

మాదిరాజయ్య:—నీలలోహితా! ఉమాప్రాణేశ్వరా! హరహర మహాదేవ? ఓరీ బిజ్జలుఁడుగూడఁ గొన్నాళ్లలో శివభక్తుఁ డవుతాఁడు.

బడవర బ్రహ్మయ్య:—బసవేశ్వరుఁ డడిగినదెల్లా యిస్తున్నాఁడు. పదండి పోదాము.

కిన్నెర బ్రహ్మయ్య:—నాకు మొన్న బసవఁడు బంగారుహార మిచ్చాఁడు.

కేశిరాజయ్య:—హరహర మహాదేవ! నీ వాహారములో నేమిచేశావు?

ముసిడిచౌడయ్య:—హరహర మహాదేవ! ఏమి చేశాఁడా! రాజవీథి చివరనున్న మిండజంగముదాని కిచ్చాఁడు.

అల్లయ్య:—బసవేశ్వరునియింటికి నేఁడు భక్తులందఱూ వస్తారా?

మధుపయ్యా:—వస్తారు, వస్తారు. మోళిగ మారయ్యా, సూరద బ్రహ్మయ్యా, సురిగ చౌడయ్యా, కలికేత బ్రహ్మయ్యా, కక్కయ్యగారు, తెలుగేసు మసనయ్యా, తెలుఁగు జొమ్మయ్యా, నాకుఁగనిపించి వస్తున్నామన్నారు.

మాదిరాజయ్యా:— గండకత్తెర నాచయ్యా, కాలాగ్నిరుద్రి, శృంగి బొప్పయ్యగారు, సిగురుచందయ్యా, సింగరి మల్లయ్యా, కదరె రెమ్మయ్యలు వస్తున్నారు.

కన్నడ బ్రహ్మయ్యా:—సింగరయ్యా, వీరమారయ్యా, కల్లయ్యా, చిక్కయ్యా, కక్కయ్యగార్లు నింక మఱికొందఱును నాకంటెముందే బయలుదేరారు.

(హరహరశంభో మహాదేవ యని యందఱు నిష్క్రమింతురు.

త్రిపురాంతకభట్టు మఱి యిర్వురు బ్రాహ్మణులు ప్రవేశింతురు.)

త్రిపు:—ఈవీరశైవులగోల యెక్కువగా నున్నది. నేఁడు బసవేశ్వరునియింట లక్షమందికి భోజనములఁట. అందులో వారేదియడిగిన నది యిచ్చునఁట.

ఒకబ్రాహ్మణుఁడు:—లక్షమంది జంగములు దొరుకుదురా?

రెం. బ్రాహ్మణుఁడు:— ఓరి పిచ్చివాఁడా! ఇరువదివేలకుఁబైఁగా మిండజంగములే యున్నారు.

మొ. బ్రాహ్మణుఁడు:—వీరందఱకు బసవామాత్యుఁడు ధన మెచ్చటనుండి తెచ్చును.

రెం. బ్రా:—బసవేశ్వరున కమాత్యుఁడుగా వచ్చు వేతనముతక్క మఱియొండు లేదుగదా! ప్రతిదినమును వేలకొలఁది జంగములకుఁ బెట్టుటకు ధన మెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నదో?

త్రిపు:—రాజుగారి బొక్కసము తనచేతిలోని పని. బిజ్జల మహారాజు కాదనునా?

మొ. బ్రా:—ఇట్లు రాజుగారి బొక్కసము ఖర్చుపడినచో రేపు యుద్ధము రావచ్చును, మఱియొక పని రావచ్చును, ధనము కావలదా?

త్రిపు:—పిచ్చివాఁడా! రేపటి యుద్ధముదాఁక నెందులకు? ఇప్పుడు జగదేవుఁడు హానుమకొండపై దాడిపోయి యున్నాఁడు. ఆయన డబ్బు కావలయు నని లేఖ లుఱికించుచున్నాఁడు. బెజ్జదేవుఁడిటు బసవేశ్వరునితో ననలేదు; అటు మహారాజుతో మనవిచేసికొనలేదు.

మొ. బ్రా:—అయ్యా! ఈ రాజరహస్యములతో మన కేమిపని? అందులో మనము రాజసౌధము ముందుంటిమి. తలవరు లెవరు విన్నను బ్రాణము మీఁదికి వచ్చును. పోదము; రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

బి:—లోకము పలువిధములుగాఁ జెప్పుచున్నది.

(తరువాత నిద్దఱు తలవరులు ప్రవేశింతురు.)

ఒకఁడు:—ఓరీ! కక్కయ్యా! విన్నావా! బసవేశ్వరుఁడు మొన్న మాదిగ శివనాగమయ్యతో బుజాలు బుజాలు కలిపి రాజవీథిలోఁ దిరుగుచున్నాఁడు. నాకు బలే సంతోషంగా వుంది.

రెం. వాఁడు:—ఆ బసవయ్య ఆ గుడ్డలతోనే రాజసౌధంలోకిఁ బోతాఁడు. రాజుగారినిఁ దాకుతాఁడు. బ్రాహ్మలందర్నీ ముట్టుకొంటాఁడు. ఇఁకఁ గులమేమిటి? వర్ణమేమిటి? హరహరశంభో! మహాదేవ!

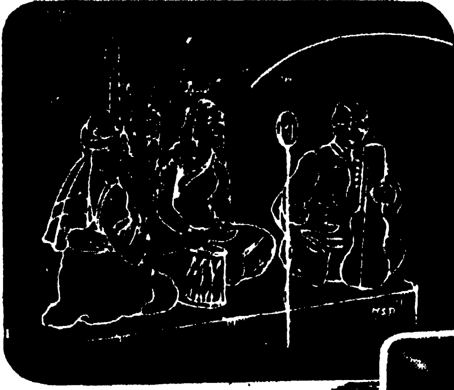
మొదటివాఁడు:—కక్కయ్యా! నీవుకూడ శివభక్తుఁడవైనావా నేమిరా?

రెం. వాఁడు:—అయ్యామ్ము పో! ఇంక బ్రాహ్మణుఁడూ లేఁడు, మాలా లేఁడు; రాజూ లేఁడు, బంటూ లేఁడు. అందఱూ నొకటే. కాదన్నవాణ్ణి తల ఎగరవేస్తాను. బసవఁడియాజ్ఞ పదిదిక్కుల వెలసిన తరువాత రాజెవఁడు, బంటెవఁడు? బ్రాహ్మఁడెవఁడు, పంచముఁడెవఁడు? హరహర మహాదేవ!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు. అల్లయ్య మధుపయ్యలు త్రేసుచుఁ బ్రవేశింతురు.)

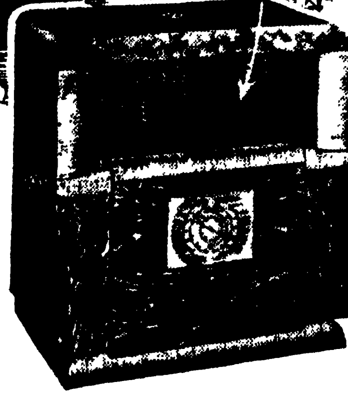
అల్లయ్యా:—మధుపయ్యా! ఏమి బసవఁడోయి! ఏమిబసవఁడు! లేదన్నమాట యాయన నాలిక్కలేదు. ఒకభక్తుఁడికిఁ బదిపుట్ల ముత్యాలు దానమిచ్చాఁడు. మఱియొకడికిఁ బదివేల బంగారు నాణెము లిచ్చాఁడు. మిండజంగాలకు వేనవేలు భోగినుల నిస్తున్నాఁడు. తనయింట నేవస్తువడిగినా లేదనక తీసికొని పొమ్మంటాఁడు. హరహర! మహాదేవ! బసవా! బసవా!

మధుపయ్యా:—అల్లయ్యా! ఈధనమంతా బసవయ్య యెచ్చటనుండి తెస్తున్నాఁడు.

ఢిల్లీ

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయ్స్"

రేడియో రిసీవరు

మాడల్ నెం. 481 A. C.

మీరు

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయ్స్"

రేడియో రిసీవరును కొనుటలో, యంత్రమూలకముగ శబ్దప్రసార శాస్త్రమునందు తమకుగల 39 సంవత్సరముల అనుభవము నుపయోగించి, నిర్మింపబడిన సంగీత ఉపకరణమును కొనుచున్నారనుటను జ్ఞాపక ముంచుకొనుడు.

[200-250 వోల్టులు : : 50-100 సైకిల్స]

వెల రూ. ౩౫0

సర్వ శముల వార్తలను, సంగీతమును
విన వీలొనరించు ఈ రేడియో రిసీవరునందలి

ముఖ్యాంశములు

- విశాలమైన డయల్
- అందమైన ఆకారము
- అధికమైన శబ్దప్రసారము
- అతి సున్నితమైన పరికరములు
- సులభముగా అన్ని స్టేషనుల యేర్పికొననగును
- 7-2000 మీటర్ల వరకు అన్ని స్టేషనులు విననగును
- పిక్కప్ ఉపయోగించు సౌకర్యము

★ క్రొత్త అఖిలభారతీయ రేడియో స్టేషనులను ప్రత్యేకించి, శుద్ధముగా విన వీలగును.

నేడే మా యనుమతిపొందిన రేడియో వ్యాపారియొద్ద ఈ మాడలును, తదితరములను చూడుడు.

ది గ్రామఫోన్ కంపెని, లిమిటెడ్.,

45, సౌత్ పెరేడ్, బెంగుళూరు.

LODHRA

అల్లమయ్య:—హరహర మహాదేవ! బిజ్జలధన హారిణాపహారా! బసవా! వృషభేశ్వరా! జయజయ మహాదేవ! (నిష్క్రమింతురు.)

బిజ్జ:—ఈ వీరశైవులు గుంపులు గుంపులుగా గట్టునఁ దేచుచుఁ బోవుచున్నారు. అందఱు ధనరాసులు మూటఁగట్టుకొనియే పోవుచున్నారు. హా హా! బసవేశ్వరా! నిన్ను నమ్మినందుకు మంచిపని చేసినావు! ఇదిగో! బసవామాత్యుని సౌధము. నేను లోనికిఁ బోయెద.

(అంతటఁ దరయిత్తఁగా బసవఁడు, ఒక జంగముఁ గనిపింతురు.)

బస:—జంగమయ్యా! నీకును శివునకును భేదమేమి? నీ కేమి కావలయునో కోరుము. వెండికొండ ద్రవ్వి నీకిత్తునా? శివా! సంగమేశ్వర! వెండికొండ యంతయుఁ ద్రవ్వి నీ కిచ్చినను నీది నీకిచ్చుటయే కాని నాది నీ కేమిచ్చుచుంటిని?

జంగము:—బసవా! ఈప్సితవస్తువితతి నీవు హెచ్చుగా నిచ్చుచుంటివని విని వచ్చితిని. నీ బాసకూడ వింటినోయీ!

తలపెట్టు లట్టుల పలికెడుబాస
పలుకట్ల నడవడి పాలించుబాస
పలికి బొంకనిబాస పాలివోనిబాస
చల మెడపనిబాస సలిపెడిబాస
కలనైన శివునకు గెలుపీనిబాస
ఇల భక్తుల కిచ్చి కీడ్పడుబాస
[illegible]న నొకపరి యడుగనిబాస
[illegible]వేసిన నడుగిన కిచ్చుబాస
చీమంత యైన వంచింపనిబాస
యడిగిన యర్థంబు గడపనిబాస.

ఈ నీ బాస విని వచ్చితిని.

బస:—సంగమా! నీ కేమి కావలయునో యడుగుము. తల కోసియిచ్చెదను. నాయాలి నమ్మి యిచ్చెదను. నా బిడ్డతల ద్రుంచి యిచ్చెదను.

జంగము:—బసవా! శివభక్తులందఱు శివు లందువుకదా! నీ కరుణవలన నందఱు జంగములకు నష్టైశ్వర్యములు నున్నవి. కట్టఁ బులితోలున్నది; తాల్ప జడలున్నవి; మ్రోగింప డమరువు లున్నవి; బసవఁడను భిక్షాపాత్ర చేతిలో నున్నది. నాకు నివియన్ని యున్నవి. బసవా! బసవా! నాకు మూఁడవ కన్ను లేదోయి. చక్కని సంగమేశ్వరుఁడౌదునేని గ్రక్కున మూఁడవ కన్ను నాకిమ్ము.

(అని తడవుకొనుచున్నాఁడు.)

బస:—(హఠాత్తుగా గోడనున్న యద్దము తీసిజంగమయ్యకుఁ జూపించి, ఖడ్గముదూసి)

సంగమేశ్వర ప్రాణలింగ మో సంగ
హా! యెఱుఁగని నీదుమాయ నే నకట
ముకురంబులోపల ముక్కన్ను నీకు
నకలంక సహజంబ యదె చూడుమయ్య.

(జంగమయ్య యంతర్హితుఁ డగును.)

బస:—(కత్తి విదలించుచు)

.........,చాపందపంచి
యోడవు మోడవు మోరోరిసంగ
ఓడిన మోడవు మొకటియు నొల్ల.

ఓరిసంగా! పారిపోయితివా? నిన్నెప్పుడు నే నొక్కకాని యడుగలేదే! సత్యమాహేశ్వరులిండ్ల నిన్నుఁ జూచుచు నెఱుఁగలేనా? దాసయ్యవలె నిన్ను నిధులిమ్మంటినా? సిరియాళునివలెఁ గొడుకు నిమ్మంటినా? కరికాలునివలెఁ గనకవృష్టి గురిపించుమంటినా? కుమ్మరగుండయ్యవలె మిండజంగము రాండ్ర నిమ్మంటినా? సంగా! సంగ! నీభక్తులయిండ్లలో నుచ్ఛిష్టము మాత్రమే నాకుఁ జాలునే. సంగా! సంగ! కాటకోటయ్య, పుష్పదంతుఁడు, దేవయ్య, నమినంది, మాపిళ్లనయనారు మొదలైన మాభక్తులే నీయింట నన్నిపనులకు నైనవారు. నిన్నడుగవలసినపని నాకు లేదు. నీయింట నియోగము కలవా రందఱును మావారలైయుండఁగా నా కేమి కొఱతోయి సంగా! నా కేమి కడమ! ఏమైన నడుగు నీ కిచ్చెద నింక! మానంబు వదలిన మతి తల్లడిలిన మానుగాఁ బ్రమథులయాన నీయాన.

(నృత్యము సేయుచు)

సంగా! సంగ!

కాలకూటము కుత్తుకకు రాకమున్న
త్రిపురంబులు కాలకమున్న
గౌరివివాహంబు కాకటమున్న
యార నహోండంబు లలరకమున్న
తిరిరి యాత్రలు నిర్మితియు లేకమున్న
ఘని హరిబ్రహ్మలు పుట్టకమున్న

అట నున్న యట నున్న యట నున్న మున్న
యిట నీవు నాస్వామి నేను నీబంట. (మూర్ఛపోవును.)

బిజ్జ:—బసవా! బసవ! నేను, నేను.

బసవేశ్వరుఁడు:—(లేచి) సంగా! మఱల వచ్చితివా? ఏమికావలయునో కోరుకొనుము.

ఓడకు మోడకు మోరోరిసంగ
ఓడకు మోడకు మొకటియు నొల్ల.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నేను బిజ్జలదేవుఁడను.

బసవేశ్వరుఁడు:—మహారాజా! తమ రెప్పు డరుదెంచితిరి?

బిజ్జ:—అమాత్యా! నీగృహ మంతయు నింత కల్లోలముగా నున్న దేమి?

బస:—మహారాజా! ఏమియును లేదు. పరమేశ్వరుఁడు లక్షరూపములతో జంగమయ్యలుగా వచ్చుచున్నాఁడు, పోవుచున్నాఁడు. ప్రభువులకు నామాటయందు విశ్వాసము లేదు.

బిజ్జ:—ఉన్నది. బసవా! నీవే శివుఁడవు. వేఱే శివుఁ డెవ్వరు? నీముందు శివుఁడు పంద. ఓరీసంగా! భయపడి పాఱిపోయితివా? మా బసవనిముందు ఛీ పంద పంద యోడకు మోడకు మోరోరిసంగ!

(తెరలోఁ బెద్దధ్వని)

బస:—మహారాజా! ఆమహాధ్వని యేదియో చూడవలయును. తమరు కాల్నడ నాయింటికి రావచ్చునా? రాజప్రాసాదమునకుఁ బోదము పదండు.

(పరిక్రమింతురు.)

శివనాగుమయ్య (ప్రవేశించి) బసవా! బసవ! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొనుము. సంగమయ్య నీకు సాక్షాత్కరించెనఁటగదా! ముక్కన్ను కోసము తడుముకొనె నఁటగదా. ఆసంగఁ డేదారిని బోయినాఁడు?

బస:—(కౌఁగిలించుకొని, మఱలఁ గౌఁగిలించుకొని) ఈదారినే పోయినాఁడు. నీగుండెలోనికిఁ జొచ్చినాఁడు. నాగుమయ్యా! నన్ను మోసము చేయుచున్నావా? నీవే సంగమయ్యవు.

బిజ్జ:—బసవా! ఇతఁ డెవరు?

(త్రిపు రాంతకభట్టు, బ్రాహ్మణు లిద్దఱు ప్రవేశింతురు.)

మొ. బ్రా:—అడుగో! బసవయ్యయు మాల

రెం. బ్రా:—అయ్యా! మనకు దిగు లెందుకు? రాజుగారు దగ్గరనుండియే యట్లు చేయించుచున్నారు. మనము పోయి యెవరితోఁ జెప్పుకొనవలయును?

త్రిపు:—అతఁడు మాలవాఁ డని రాజుగారికిఁ దెలిసియుండదు. (సమీపించి రాజుతో) మహాప్రభూ! బసవేశ్వరుఁడు నాకు సమారాధ్యుఁడు. ఆయన

సెగకను మాటుపెట్టుకొని చేతి త్రిశూలము వంచికొంచలో
నిడుమాను సుప్తముంబఱచి నీలగళంబునఁ గానిపింపకుం
డగ చిఱుబూది రాచి ప్రకటమ్ముగ నద్రిసుతార్ధభాగముం
బొగసఁగ బూరుషార్థముగఁ జొన్పి సమాగముఁడౌ నుమేశుఁడౌ.

బిజ్జ:—భట్టారకా! నిజము, నిజము. బసవఁడు సాక్షాత్పరమేశ్వరుఁడే.

త్రిపు:—ప్రభూ! అంతియేకాదు.

ఇంచువిల్తునకుఁ గోపించి ముక్కన్నులో నావిరేగిన మెఱుపగ్గి కాఁడు
ముప్పురమ్ముల నన్ను మోపిన యమ్ముచెరోలునిప్పులు తేన్చు రాకకాఁడు
ఇలయెల్ల గుదిసుబ్బటిలఁ జేయు గర్గొలుకోపమంట మండించుగబ్బి కాఁడు
కడలిలో విషముబ్బి కవకుబ్రోసినమంట గొంతుపట్టఁగఁ జూచునంత [కాఁడు
శీతనీహార కర్పూరవారి హీర
హారముక్తాఫలోదార చారుమూర్తి
యల్పుఁడే శైవభక్తి గురూత్తమైవ
వీరసామ్రాజ్యపతి బసవేశ్వరుండు.

బిజ్జ:—భట్టారకా! నిజము, నిజము. బసవేశ్వరుఁడు గరళసర్పక్రోధములంటని సచ్చిదానందమూర్తియైన శివుఁడు.

త్రిపు:—ప్రభూ! కాని బసవఁడు వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములను బాధచేయుచున్నాఁడు. ఆశివనాగుమయ్యతో నట్లు కలియఁబడి క్రిందుమీదగుట—

బిజ్జ:—శివనాగుమయ్య యెవరు?

త్రిపు:—మాలవాఁడు.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! అతఁడు మాలవాఁడఁట గదా! అయ్యా! ఇది నీమహాత్త్వమునకుఁ దగినట్లుగా లేదు. వానినిఁ దాఁకినబట్టలతోనే మమ్మునుఁ దాఁకుచుదువు. మఱల స్నానము చేయకుండ రాజసౌధమునకు వచ్చెదవు.

త్రిపు:—బసవేశ్వరా! ఈపంచమసంసర్గదూషితశరీరుఁడవై దేవాలయములకుఁ బోయెదవు: అచ్చట సమంత్రబీజాక్షరయుక్త యంత్రాగ్రలీలావిహారి పరమేశ్వరుని మైలపఱచెదవు.

మొ. బ్రా:—బీజాక్షరయంత్రమ్ము శక్తిసమన్వి

రుఁడు గుణరహితుఁడే; దిక్కాలవర్ణాద్యనవచ్ఛిన్నుఁడే. పరమేశ్వరుఁడు బీజాక్షరములుగా వికారము పొంది సంతానే వానికి నియమ మేర్పడుచున్నది.

రెం. బ్రా:—ప్రత్యుపాధికి నియమము లున్నవి. నియమాతీతుఁడైనభక్తుఁడు శుద్ధబుద్ధముగ భగవంతుని చిత్కళ నుపాసింపవచ్చును. నామరూపగుణ సహితుఁడైన పరమేశ్వరుని నామరూపగుణ సహితులైన మానవులు నియమవంతులై యారాధింపవలయును. నియమము తత్త్వమార్గము ననుసరించుట.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నీప్రవర్తన శాస్త్రవ్యతిరిక్తముగా నున్నది.

త్రిపు:—'యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరో జన.' బసవేశ్వరా! నీకుఁ జెల్లుబడియైనది యందఱకుఁ జెల్లుబడి కాదు. నిన్నుఁజూచి ప్రతివాఁడును శివభక్తుఁడనని శివమెత్తి లోకమంతయు మాలకూడు చేయును.

బస:-రాజా! ఈ బ్రాహ్మణులు శాస్త్రవేత్తలా? వీరిది మతమా! వీరుశాసకులా! శివనాగుమయ్య మాలవాఁడా? లింగము ధరించినవానికిఁ గులము లేదు; గుణము లేదు, నామరూపములులేవు. శివనాగుమయ్య సంకల్పించినచో నిప్పుడే ప్రళయము రాఁగలదు. శివనాగుమయ్య యెవ రనుకొనుచున్నారు? త్రిపురాసుర సంహారము చేయుఁగాలరుద్రుఁడు.నందీశ్వరుఁడు ప్రచండమూర్తి యగుచున్నాఁడు. కాలిగిట్టలతో ధరిత్రియెల్లఁ గ్రక్కదలించి శృంగశిఖరములతో నక్షత్రగోళములు గుదాలింపఁబోవుచున్నాఁడు. హరహర మహాదేవ! శంభో శంకర! (కత్తిదూసి) నాల్గులక్షల వీరశైవులున్నారు. ప్రతివాఁడును సాక్షాచ్ఛంకరుఁడే. రాజా! ఒక్కశివునకు మడివాలు మాచయ్యకు దద్దరిల్లిపోతివి. నాల్గులక్షలమంది రుద్రులు నీరాజ్యమును, రాజ్యమునందల్లి భవులను జించిచెండాడెదరు. ఓయీ బ్రాహ్మణులారా! శాస్త్రోక్తన్యాసములు చేసెదరు. భవులకు నామరూపము లున్నవి. భవులమనస్సులలోఁ బరమశివునకు గుణము లున్నవి. శివభక్తులు పరమశివునే యెఱుఁగుదురుగాని వాని గుణములు, వాని నామరూపము లెఱుఁగరు. ఓయీ! రాజునకుఁ గోపమెక్కించి బసవని దండింపఁజేయఁ జూచెదరా?

త్రిపు:—అమాత్యశేఖరా! మాయుద్దేశ్య మది కాదు. శివనాగుమయ్యతో మీరు కలసిమెలసి తిరుగుచున్నచో లోకమున వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములు చెడిపోవును.

బస:—వర్ణాశ్రమాచారధర్మములు మీకృత్రిమ బ్రాహ్మణులు కల్పించినవి. వానిని నేను నిర్మూలము చేసెదను. హరహర మహాదేవ శంభో శంకర.

శివా మహేశ్వర ప్రచండతాండవ కాలరుద్ర శివ శంభో శంకర
వర్ణాశ్రమసంహారక దేవా! ప్రళయతాండవారంభ భయంకర- శివా.
త్రిపురాసురసంహార కాలపరిదీప్త భయంకరచాపమండలా
దుష్టకంఠరుధిరావసేకపరిభూసర దేహ శివా శివా హర- శివా.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! శాంతింపుము, శాంతింపుము. బ్రాహ్మణు లన్నది యొకటి. నీ కోపకారణము మఱొకటి. నాగుమయ్య మాలవాఁడని వారనుచున్నారు. నీవు బ్రాహ్మణసంహారము చేయుదు ననుచున్నావు. నీవు సంహారము తరువాతఁజేసినఁ జేయవచ్చును. నాగుమయ్య మాలవాఁడగునా, కాదా?

బస:—భక్తులకుఁ గులభేదము లేదు. వారు బ్రాహ్మణులకన్నఁ బవిత్రులు.

త్రిపు:—వట్టిమాటలతో నైనచో మీశివభక్తులందఱికన్నను బ్రాహ్మణులే పవిత్రులు.

ఉభయసంధ్యాప్రణిష్ఠామహోనిధులును
ఉభయభిన్నాత్మపరివివేకోగ్రమతులు
బ్రాహ్మణులు పవిత్రతములు వారికన్న
దివిచికొందురె నుతి యశాస్త్రీయమతులు.

బస:-రాజా! ఆమాటమీఁదనే నిలువుమనుము. నాగుమయ్య మాలవాఁడంటిరికదా! మాలతన మాతని యాత్మకున్నదా, శరీరమున కున్నదా?

త్రిపు:—శరీరము నాత్మయు నొకదాని నొకఁడంటుకొని యుండును. రెంటిని విడనీసిన మహాయోగికి నాత్మ మాల కాదు; శరీరమే మాల. ప్రారబ్ధవమను ప్రాప్తమైన యీశరీరమునకుఁ గులభేదము పోదు. ఈ దేహాంతమున యోగి ముక్తుఁడు కావచ్చును. దేహాశ్రయదోషము దేహ మున్నంతవఱకును బోదు. ప్రతిమాల వానిలోను బరమాత్మ లేదు.

మొ. బ్రా:—పరమాత్మ యున్నచోట మా కభ్యంతరము లేదు.'చండాలోఽస్తు సతు ద్విజోఽస్తు గురు రిత్యేషా మనీషా మమ' యని శ్రీశంకరులు పంచమ శరీరగత ముక్త జీవునిగుఱించి చెప్పిరిగాని. ప్రతి మాల వానినిగుఱించి చెప్పలేదు.

బస:—శివనాగుమయ్య శరీరము పంచముని శరీరము కాదు. అది పాలవెల్లి; గంగాధుని క్షీరమును గంగాంబువులును స్వతఃపవిత్రములుగదా!

రెం. బ్రా:—అతనిశరీరమునుండి మీరు క్షీరము లుత్పాదింతు రేని మే మంగీకరింతుము.

బస:—ఇదిగో, (నాగుమయ్యచేతులు పట్టుకొని పిండును, పాలు స్రవించును.) ఓయీ! బ్రాహ్మణుఁడా! ఇదిగో శివనాగుమయ్య మాలయంటివికదా! నీవు చేతులు పిండి పాలు కురిపింపుము. లేనిచో నిన్ను నేను గెలిచినట్లు వాదములో గెలిచినవా రోడినవారి శిరశ్ఛేదము చేయించవచ్చును. మీశిరశ్ఛేదములు చేయించెదను. నీవు మాలవాఁడవా? నాగుమయ్య మాలవాఁడా?

రెం. బ్రా:—పాలు పిండింతు నని నీవే చెప్పితివి. పిండింపు మంటిని. పిండించితివి. నాగుమయ్య శరీరము పవిత్రమైనచో నీవును నాగుమయ్యయుఁ గలిసి తిరుగ వచ్చును. రాజు మి మ్మిద్దఱను దల కెక్కించుకొన వచ్చును. నేను బ్రహ్మనిష్ఠుఁడను. నీవు నాతల నెగుర వేయించెద వేని నేను జెడను. కల్లబొల్లి గారడీలతనము మతముగాఁ బ్రకటించెదవు.

బిజ్జ:—బ్రాహ్మణుఁడా! ఓడిపోయి యెందుల కట్లు పరాక్రమించెదవు?

బ్రా:—మహాప్రభూ! బసవేశ్వరుఁడు మహాభక్తుఁడు. ఆయనదగ్గర కొన్నిమహత్తులు కలవు. అది మతము కాదు.

(నిష్క్రమింతురు.)

బిజ్జ:—భట్టారకా! మీ రేమనెదరు?

త్రిపు:—అయ్యా! మే మోడిపోతిమి. శివనాగుమయ్య మాలవాఁడు కాదని యొప్పుకొనుచున్నాను. బసవా! నీపరిశుద్ధతను శంకించినందులకు క్షమింపుము.

బస:—మీరు వేయిమంది వేయిమాట లన్నను శివభక్తులకుఁ గొఱఁత లేదు. నాహృదయమునందు మీమాటలముగ వృథాగాఁ గోపభావము చెలరేఁగినది. నే నిట్టికోపము ప్రకటించినందులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయును. నామనస్సు కల్లోలితమైనది.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! క్షమింపుము, క్షమింపుము.

శమదమాచార సంపత్తిమట్కసహిత
హృదుల కాంతాచ్ఛవార్నిధి యొడఁద నీది
విమత భావతివింగ్రిల భ్రమణకలన
వంతముగఁజేసి కల్లోలపఱచినాము,
దేవా! క్షమింపుము.

బిజ్జ:—బసవా! మేము నిష్క్రమించుచున్నాము. నీవు సచ్చిదానందరూపుఁడవై నీలో నీవే రమింపుము.

(బసవఁడు విశా యుంద[illegible] నిష్క్రమింతురు.)

బస:—సంగా! సంగ! నాహృదయమునుండి యీకోపాదులైన నీచగుణములను దొలఁగింపుము. ఈ నీ సేవకుఁడు దుష్టమార్గములఁ బడిపోవుచున్నాఁడు. దిద్దుకొనుము.

నీల:—(ప్రవేశించి)

శివజటాజూటిలోఁ జిందుబుసగలగంగ
శిరశామూర్తియై చెమ్మగిల్లినదీ
తరిమంచుకొండమాఁటురు మేను తాఁకఁగాఁ
జలువపులకల శివుఁడు జలదరించాడూ—శివజటా.
చిన్నారిజాబిల్లి చిలుకుఁ దేనెలవాఁక
శివునొసలి కనుమంట చెమ్మయూటికినదీ
వెండిమలతాపీఁట నిండువాఁగులచలువ
దండిచలువదనాలు గండరించినదీ—శివజటా.

బస:—నీలా! రత్నము లేమిచేసితివి?

నీల:—అమ్మ చీరచెఱఁగున కంచుగా కుట్టాను.

బస:—నీలా! అమ్మతో చెప్పావా?

నీలా:—ఏమని ?

బస:—రత్నాలు బసవఁడు కుమ్మిపెట్టాడని.

నీల:—చెప్పాను, చెప్పాను.

అమ్మకనుగోసలో చెమ్మగిలి చిరుజాలి
కుమ్మ బసవనిమీఁద కోపగించినదీ—శివజటా.
అమ్మ తెలిపలువరుస చిమ్మచందురువెలుఁగు
కుమ్మ బసవనిమీఁదఁ గోపగించితదీ-శివజటా.
అమ్మపయ్యెదచెంగు గుమ్మగా ముడుతలై
క్రుమ్మ బసవనిమీఁదఁ గోపగించినదీ-శివజటా.
బరువుచే నెగురని పైఁటఁ జూచిన యమ్మ
గాలి బసవనిమీఁద కొరుపూనినదీ-శివజటా.

బస:—నీలా! నీల! నేను ని న్నేఱుమంటినా? నిన్ను పైఁటకొంగు కంచుగా తీర్చుమంటినా?

నీల:—నవ్వుతూఅన్నాను, నవ్వుతూ అన్నాను. వట్టిదే.

అమ్మ[illegible] పైఁట పోవ[illegible] జాడి
చిన్ని బసవనచేత చిత్తగించినదీ—
రతనాల తళతళల మతి సంతసిలి తల్లి
[illegible]—శివజటా.

(తెరపడును)

హిందీ - అఖిలభారత భాష

గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు

హిందీని అఖిలభారతభాషగా వినియోగించుకొనుటకొరకు కాంగ్రెసుమహాసభ బహుకాలముగా ప్రయత్నము చేయుచున్నది. ఏనాడు భాషాధారకముగా కాంగ్రెసు ప్రాంతాలేర్పడినవో ఆనాటినుండి యీప్రయత్నము దీక్షతో సాగినది. ఒకవైపు దేశభాషలలో కాంగ్రెసువ్యవహారములుజరుగుచుండగా మరియొకవైపు హిందీప్రచారము కాంగ్రెసు నిర్మాణకార్యక్రమమునందొక భాగముగా జరుగుచువచ్చినది. ఆరీతిగా జరిగినపని స్వల్పముగాదు. ఆంధ్రదేశమునందు కాంగ్రెసు మహాసభ జరిగినప్పుడు, అనగా ఇప్పటికి పదిమూడేండ్లక్రిందటనే, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు శ్రీ దేశభక్త కొండావెంకటప్పయ్యగారు తమ స్వాగతోపన్యాసమును హిందీలోనే వ్రాసి చదివి వినిపించిరి. ఆంధ్రదేశములోను, అంతకంటె నెక్కువగా తమిళనాడులోను ప్రతిసంవత్సరమును నూర్లకొలది స్త్రీలు పురుషులు హిందీపరీక్షలకు కూర్చొని ఉత్తమరీతిని కృతార్థులగుచున్నారు. కొందరు హిందీలో గొప్పపండితులు కూడ నైనారు. హిందీనేర్చుకొనుట ఎవ్వరికి కష్టముగ నుండునని ఆదియందాలోచనీయమై యుండినదో ఆ దాక్షిణాత్యులను మద్రాసుకోస్తావారే హిందీభాషాపోషకత్వమునకు నడుముగట్టిరి.

* * *

ఈ విస్తారప్రయత్నమందంతటను ఎక్కువ వజోక్యముకలవాడు శ్రీమాన్ సి. రాజగోపాలాచారి. ఆతడు మనరాజధానిప్రభుత్వమునందు ప్రధానమంత్రిత్వము వహించిన సమయములో 'హిందీ'కి పూర్వమునకంటె ఎక్కువ వత్తిడిదినములు కలిగినవి. దక్షిణదేశములో హిందీవ్యతిరేకుల యభిమానమును పురస్కరించుకొని రాజగోపాలాచారి హైస్కూళ్లలో మొదటి ఫారమునుండి మూడవ ఫారమువరకు, అనగా, మూడుసంవత్సరముల కాలము నిర్బంధముగా నేర్పుట కేర్పరచెదమని యితడు ప్రకటించినాడు. ఈ ప్రకటన దేశమునందు గొప్పసిద్ధాంతరాద్ధాంతములను పురికొల్పినది. సిద్ధాంతపక్షము మొదట నాలోచింపదగినది.

* * *

భారతభూమియందు నివసించునట్టిమనము-నేడు మనలోనుండి వేరుపడిపోయియుండు నట్టిబర్మాను వదలుకొని లెక్కపెట్టినను - ౩౦ కోట్లప్రజలున్నాము. ఇందరిప్రజలకును నైక్యభావమును కలిగించినదేది? కలిగింపగలదేది? బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారి నడుగుదుమా తామే యీయైక్యమును కలిగించినవారందురు. ఇందులో నిజమున్నది. ఆజాతివారవలంబించిన ప్రభుత్వార్థికవిధానముల యెడల ఆసేతుహిమాచలమును ప్రబలినవ్యతిరేకత్వము మన నైక్యమును కలిగించినదనుట సత్యము. కాని దానిమీదనే మనయైక్యము ఆధారపడినదనినను ఆధారపడగలదనినను అది సరియగుమాట కాజాలదు. అనాదికాలమునుండి వ్యాప్తిలోనున్న మనజీవితసాంప్రదాయము, దానికి ఆధారమైనవాఙ్మయము, కళలు, అన్నిటిని వేలయేండ్లుగా కాపాడుకొని వచ్చిన ఒక్కభాష ప్రాబల్యము - అదియే సంస్కృతభాష - మనయైక్యమునకు కారణమని క్రుద్ధినారయినను అంగీకరింపకతీరదు. రాజకీయస్వరూపముల తారతమ్యముతో నీయైక్యమునకు నిజముగా సంబంధము లేదు. నేటిదినము స్వదేశసంస్థానములలోని ప్రజలును మనమును మంత్రులక్రిందనున్న మనము చీఫ్‌కమీషనరుల క్రిందనున్న కొడగు, ఢిల్లీలప్రజలును ఏకోదరులమని యనుకొనుచున్నామనిన కారణము మీసాంప్రదాయమే కాని వేరుగాదు. ఈ సంప్రదాయమున కొక నిత్యస్వరూపమున్నది. అనిత్యస్వరూపమును మార్పుటకు పైపైబడు లుపచరించిపోవు తాత్కాలికసిద్ధాంతరాద్ధాంతములకు నేటికిని బలము లేదు. జంఝామారుతములును విలయాంభోధులును ఆర్పలేని మహాజ్యోతి యీసాంప్రదాయమునందున్నది. ఇది వేలయేండ్లచరిత్రచేత - కాదు, యుగములచరిత్రచేత - ఏర్పడినది. అందుచేతనే ౧౫౦ ఏండ్లుగ మహాప్రయత్నములు గావించిన ఆంగ్లసాంప్రదాయము ఈజ్యోతిని స్పృశించలేకపోయినది. అంతకుముందటి రాజకీయ సంక్షోభములును దీనిని అంటలేనివైనవి. ఇకముందు భారతజాతిచరిత్రయందు పాల్గొనువారందరును - తామే రాజకీయ స్వరూపాభిమానులైనను - ఈసాంప్రదాయమును గురుతించియే ముందంజ వేయవలసి యుందురు. నేటిహిందీభాషాప్రయత్నమునకును ఈ సాంప్రదాయమునకును సన్నిహితసంబంధమున్నందుననే అది సాగుచున్నదనుట గమనింపదగిన యంశము.

మన ౩౦౦ కోట్ల ప్రజలును నేడు రాజకీయార్థిక స్వాతంత్ర్యాభిమానము కలవారైనారు. వీరిలో వ్యక్తిత్వము కలవారందరకును-యుక్తవయసు వచ్చినవారందరకును - వోటివ్వవలసినదనియు అట్టివారందరును రాజ్యమేలే యధికారులగుట కవకాశముండవలెననియు నిశ్చితాభిప్రాయమంతటను నేర్పడి యున్నది. అనగా ఆసేతుహిమాలయ భూఖండ వ్యవహారములను దిద్దుబాటయందు వీరొక్కొక్కరకును జోక్యముండుట కవకాశము కల్పించవలెననుట ఆశయము. సర్వప్రాంతములవారును కలియవలసిన చోట మాట్లాడుకొనుట కేకభాష యుండితీరవలయు ననుట అందరును నంగీకరించినారు. ఇదివరలో నట్టిభాష ఇంగ్లీషుగా నున్నది. ఆభాషావ్యాప్తిచరిత్రమును జూచినయెడల నిక్కముం దది మనదేశమున సర్వప్రాంత ప్రజావ్యవహారమునకు పనికిరాదనుట రుజువుపడగలదు. రమారమి యొక శతాబ్దకాలము ఏకైక రాజకీయభాషగా వెలసియు విద్యాప్రచార మీభాషయందే జరిగియు మనదేశమునందు నేడు పదివేలమంది పురుషులలో 212 గురును పదివేలమంది స్త్రీలలో 28 గురును మాత్రమే యింగ్లీషు నేర్చినవారున్నారు. నిరంకుశప్రభుత్వము నడపుట కీ సంఖ్యలు చాలినవి గాని ప్రజాసామాన్యప్రభుత్వ మేర్పడినదినములలో

ప్రజాసాంప్రదాయములయందు లీనమై పో
వాలని ఇట్టిభాష వ్యవహారమునకు పనికివచ్చు
నని బుద్ధిమంతులైన యింగ్లీషుసోదరులైనను
ననజాలరు. కాబట్టి భారతిసాంప్రదాయము
నకు సంబంధించి భారతప్రజలరక్తమునందు
ఇంకిపోగల మరియొకభాష యింగ్లీషునకు
గల రాజకీయస్థానమును ఆక్రమింపక తప్పదు.
అది యేది యనుటయే విచారణీయాంశము.

సంస్కృతమున కాస్థాన మియ్యజాలుట
పొసగదు. మొదటికారణము సంస్కృత
మెప్పుటను ప్రజలవాడుకయందుండు భాష
కాదు. తాను ఈశ్వరత్త్వమువలె భారత
భూమిలోని అన్నిభాషలయందును—ఉర్దూ
భాషతో సహా— ప్రవేశించి త్యాగియై
విరాగియై నిలిచినభాష యిది. సంస్కృతము
పారశీకము అరబ్బీ లేకరుటుంబజన్యము
లయ్యును తరువాతి చారిత్రకపరిస్థితులచేత
మనదేశమునందు సంస్కృతమునకు మతసం
బంధప్రతీతి యొకటి కలిగినది. కావున నేను
సంస్కృతమును ప్రత్యేకించి పునరుజ్జీవితను
జేయ దలచుకొనినను పునరుజ్జీవింపజేయుటకు
వీలులేదు. ఎదిగి పెద్దలై కోట్లకొలది ప్రజల
మీద సామ్రాజ్యము వహించుచుండు బిడ్డలను
కంఠాార జూచి సంతసించు సంస్కృతముతో
టి ఏతల్లి మరల తనకు రాజ్యము కోరుకొన
గలదు?

మనదేశమున ప్రచారమునందునట్టి దేశ
భాషల వ్యాప్తి యెరుంగుట యీ సందర్భ
మున అవసరము. హిందీ—దీనిని పడమటి
హిందీ యని, తూర్పుహిందీయని, బీహారీయని
శాఖలుగా వ్యవహరించుట గలదుగాని ఇప్పు
డావ్యవహారమున కర్థములేదు— పదికోట్ల
డెబ్బదిమూడులక్షలప్రజమాట్లాడుభాష. బం
గాళీభాషాపుత్రులు అయిదుకోట్ల ముప్పదియై
దులక్షలు. ఆంధ్రులు రెండుకోట్ల అరువది
నాలుగులక్షలు. మహారాష్ట్రము రెండుకోట్ల
తొమ్మిదిలక్షలు. తమిళము రెండుకోట్లనాలు
గులక్షలు. పంజాబీ కోటి ఏబదియొనిమిది
లక్షలు. అందులో పడమటిశాఖ ఎనుబదియా
రులక్షలు. కన్నడము కోటి పండ్రెండుల
క్షలు. ఒరియా తమారమి అంతే. గుజరాతీ
కోటి ఎనిమిదిలక్షలు. మలయాళము తొంబది
యొకలక్షలు. సింధీ నలుబదిలక్షలు.

దీనినిబట్టి 'హిందీ' భారతభూమిలోని
మూడవవంతుప్రజ యేకఖండముగా మాట్లా
డుభాష యని తేలుచున్నది. అంతే
కాదు. అక్బరుపాదుషాహ హిందీకి చాల స
న్నిహితసంబంధము కలదిగా 'ఉర్దూను'
సృష్టించి రాజకీయముగా ఆ భాషను ప్రచా
రములోనికి తెచ్చుటచేతను ముస్లిము రాజ్యము
భారతభూమి యంతటను నేర్పడి మహమ్మ
దీయసోదరులంతటను మనతోబాటు నివాస
ము చేయుటచేతను హిందీ (దీనికి పరివర్తనపు
పేళ్లే ఉరుదూ, హిందూస్థానీ లనవచ్చును.)
దేశమంతటను చాలమందికి అర్థముస్థితిలోనికి
వచ్చినది. ఇది నేను జరిగినది, కాంగ్రెసు
వారు చేసినది, గాంధీ తెచ్చిపెట్టినది తప్ప
నుట కింకొక సంగతికూడ వివరింపవచ్చును.
హిందూస్థానీని దేశభాషగా రాజకీయవిష
యములలో బ్రిటిషువారు అంగీకరించకపో
యినా మనదేశమునకు వచ్చిన బ్రిటిషుప్రజలు
దీనిని సాంఘికవ్యవహారములలో భారతదేశ
భాషగా ఇదివరలోనే యంగీకరించినారు.
లండను, బొంబయి, కలకత్తాలలో పుస్తక
ముల వ్యాపారముచేయు కోల్మన్ బెన్నెట్టు
కంపెనీవారి ప్రకటనలను చదివిచూడుడు.

"How to speak Hindustani in a month—A Vocabulary that will enable the new arrival and the visitor to understand the language of the people."

హిందీని భారతరాజ్య భాషగా—ఆంధ్ర
రాష్ట్రభాషగాగాదు, ఇతరప్రాంతభాషగా
కాదు—అంగీకరింపక మనము ముందడుగు
వేయలేము. అందుచేత నీభాష సర్వభారత
వ్యవహారమునకయి దేశమంతటను విద్యా
విధానమున నేదో యొకభాగమున నేర్పక,
నేర్వక తప్పదు. మరియొక విశేషముకూడ
ఇందులో గమనింపదగినది కలదు. హిందీ
నేర్పుట ఇంగ్లీషు నేర్పుటవలె కష్టముగు
పనికాదు. హిందీ మన సాంప్రదా
యములోని భాషయని, మనసోదరులలో చాల
మంది మాట్లాడు భాషయని ఇదివరలోనే
చెప్పితిమి. మరి భాషగాకూడ ఇది మరికొన్ని
భాషలకు చాల సన్నిహితమైనది. గుజరాతీ,
మరాఠీ, బంగాళీ, ఉరియా, సింధీ, పంజా
బీలు తెలుగునకు కన్నడమెంత సన్నిహితమో
హిందీకి అంత సన్నిహితము లయినవి. ఇన్నిటి
కిని హిందీకిని పదజాలముకూడ చాలభాగము
సమమయినది. ఇన్నిభాషలును హిందీవలె
ప్రాకృతములే. మన ద్రావిడభాషలును ప్రాకృ
తములే యని యంగీకరింపుమా పుట్టుకచేతనే
మన భాషలు హిందీకి సన్నిహితములును.
అట్లంగీకరింపకున్నను ఒక్క తమిళమున తప్ప
తక్కిన భాషలలోనికి సంస్కృత ప్రాకృత
పదజాలమేగాక వాని సంధి, సమాసతత్సమ
తద్భవ, ఛందస్సంప్రదాయము లనేకములు
నూరినవి. ముస్లిము, మహారాష్ట్ర బ్రిటిషు
ప్రభుత్వములవారు అఖిలభారత భూమిలోను
వ్యాపించిన రాజకీయ వ్యవహారపదములును
సమముగా జేరినవి. ఈ కారణములన్నిటిని
బట్టి 'హిందీ'—అథవా హిందుస్థానీ—సర్వే
సర్వత్ర సులభగ్రాహ్యమగుటకు బావాదులేర్ప
డినవి. ఈ యేర్పడిన పరిస్థితులను గూర్చ
రించుకొని ప్రజల మనోగతిని ఎదురు తిరుగని
మార్గములో నడిపించు సామర్థ్యము మన
కాంగ్రెసు పరిపాలకులకు కలదని హిందీ
భారతభూమిలో అఖిలభారత వ్యవహారము
నకు సామాన్యభాషయగుట కెక్కువకాలము
పట్టదు. మనభాషల కింత సన్నిహిత సంబం
ధముకలదియై ఇంత సులభముగా ప్రజలు
నేర్చుకొనుటకు అవకాశము లుండడముచేతనే
కొందరి మానసములలో నీభాష మన మాతృ
భాషలను మ్రింగివేయునేమో యను భీతికూడ
కలదు.

ఎంతో అపరిమితోత్సాహముతో హిం
దీని ప్రజ లభ్యసింపవలసినదని దొరకొనిన
ఆంధ్రరాష్ట్రములోనే ఇదివరకే కృశించిపో
యిన మాతృభాష నింకను కృశింపజేయుట
కిహిందీ దాపరించిన దని హిందీమీద దండ
యాత్ర లేవదేసిన సోదరులును ఉన్నారు.
వారిని చులకగా త్రోసివేయుటకుకాదు. అసలు
ప్రజలలో చదువు సంధ్యలు నేర్చుకొని ప్రజా

హిత కార్యములు నడుపువారే మనభాషలలో లేరు. నూటికి ఏతొంబదుగురో అక్షరజ్ఞు లున్నారన్న వారిలో నెక్కువ భాగము సర్కారుద్యోగములలో ప్రవేశించినవారు. లేకున్న సర్కారుద్యోగులతో భుజాభుజిగా తిరిగి స్వకార్యసాధన చేసికొనువారు. తక్కువభాగము మాత్రమే దేశము, ప్రజ, భాష, యనునట్టి అభిమానము కలిగి ప్రాణములైనను ఇచ్చుటకు సిద్ధపడి ప్రజారాధనచేయువారు. ఇట్టియుప్పుగల్లువంటి ర[illegible]త్తమ జీవులు హిందీమోహమునందు పడిపోయిన యెడల మనదేశభాషలగతి యేమగునా యను హృదయవేదన భాషాపుత్రులకు కలిగినదనిన యెడల దానిని అలతిగా దలంపరాదు. అందులోను మనము ౧౯౦౫-౦౬ వ సంవత్సర ప్రాంతములనుండియే మాతృభాషను నేవిధముల నారాధింప నుపక్రమించినవారము. ౧౯౧౧ వ సంవత్సర ప్రాంతమునుండియే మనమాతృభాషాధారకమైన రాష్ట్రమును సంపాదింపవలెనని పట్టుబట్టినవారము. నాటినుండి ఆంధ్రోద్యమము ననంతరూపముల ప్రబలజేసి ౧౯౨౬ లో ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమునుగూడ సాధించినవారము. పదునాలుగేండ్లకాలము మనమంత్రులు విద్యాధికారమందుండియును గూడ ఆవిశ్వవిద్యాలయమున నేర్పడు విజ్ఞానమునకు మనమాతృభాషను అధారముచేయుటకు ప్రయత్నించియు కృతకృత్యులు కానిస్థితియందున్నవారము. పూర్ణముగా హైస్కూళ్లలోనైనను ఆంధ్రభాషకు ప్రథమస్థాన మియ్యలేని యవస్థకు వగచుచుండువారము, నోట మాట్లాడి ప్రజలనోడు బయటపెట్టగల మనలోనియేకొందరో ఉన్నట్టు లుండి గభీలున తెలుగును వదలివేసి హిందీలో తమలోతాము మాట్లాడుకోవడ మారంభించినప్పుడు ఇంతటిదృశ్యమును మన శత్రువుచే చూడగలిగిన ఆంధ్రపుత్రుని మానసము సంక్షోభించినదనిన ఆశ్చర్యపడవలసినదేమియును లేదు. ఇతరమార్పులు ఇప్పటికి జరుగలేదు. కాబట్టి నేడు రాజగోపాలాచార్యులు హిందీని మొదటిమూడు ఫారములలో నిర్బంధపఠనీయము చేసెనన్నందున అప్రాంత కారణపరంపరమీదే దృష్టిగల సోదరులకు మనసు కుదటపడుటలేదు. కాబట్టి సంకోచములు కలవారున్నారనుటను మనసులో నుంచుకొనియే హిందీపరవాదమును బలపరచుకొనవలెను గాని, మనవైపున నెంతబలమున్నను, అట్టివారి నణచివేసి సంస్కారము నమలులో పెట్టగలమని మాత్రము తలంపరాదు. నేటి దినము హిందీకి వ్యతిరేకత్వము మన యాంధ్రదేశములో కంటె అరవదేశమునందు బలవత్తరముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. మన రాష్ట్రమున గల కొద్దిపాటి వ్యతిరేకత్వమునకును పైన సూచించిన కారణములే అరవవారియొడలను అనువర్తించు నని చెప్పరాదు. కాని మొత్తముమీద నీ కారణము లచ్చటను కొంతవరకు కలవనుటయందు దోషము లేదు. అచ్చటి వ్యతిరేకత్వమునకు మరి రెండు కారణములు బలమైనవి కలవు. ఒక్కకారణమును కాంగ్రెసుపరముగా హిందీభాషావాదులు ప్రకటించుచున్నారు. అచ్చటి కాంగ్రెసుపార్టీప్రతిస్పర్థులు ఈ యాందోళనమునకు మూలకారకులట! కావచ్చును. తమిళనాడులో మన యాంధ్రరాష్ట్రమునందువలె ఎల్లర నొకచోట జేర్చు భాషావాద మిదివరలో లేదు. ఇతరవిభేదము లెన్నియున్నను తల్లిభాష యనుటతోనే దేహము పులకరించు ఘట్టము లిటీవలి ఆనాటి చరిత్రలో చూపట్టలేదు. మంత్రులైనతరువాత బొబ్బిలి, వెంకటరెడ్డిప్రభృతు లేమి మాట్లాడినను మాతృభాషోద్దీపనప్రశంసయందు ఆంధ్రులెల్ల రొక్కటగు సన్నివేశములు మన కుండియున్నవి. అందులో ప్రముఖు లయినవారే నేడు హిందీభాషాపరులును కావడముచేత వ్యతిరేకభావము కనుబరచువారును పార్టీదృష్టితో గాక అభిప్రాయభేదప్రకటనదృష్టితో మాత్రము ప్రవర్తించువారును ఐనారు. కాబట్టి ఆంధ్రరాష్ట్రములోని హిందీవ్యతిరేకత్వము కన్నుమిన్ను గానని ఖండనగా పరిణమించుటకు వీలు లేదు. తమిళులు హిందీవ్యతిరేకత్వము నెక్కువగా చూపుటకు బలవత్తరమైనకారణమింకొకటి కలదని నా నమ్మిక. అరవలభాష సాంస్కృతికసంపర్కమును మన యంత విస్తారముగా గాని మనయంత హృదయపూర్వకముగాగాని అంగీకరించినది గాదు. తమిళనాడులో సంస్కృతమువంటి ప్రాకృతములకు సంబంధము కలిగియుండినదుండవచ్చునని శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుగారితో మనమేకీభవించినను తమిళులు వారి యక్షరసమామ్నాయమునుగూడ ఎప్పటివలె స్వతంత్రముగానే క జ చ ఞ ట ణ త న ప మ ల తో నే పెట్టుకొన బ్రయత్నించుచున్నారు. కాల్డువెల్లు స్థాపించిన ప్రత్యేక ద్రావిడాభిమానము మనయందుకంటె వారియందు బహారెట్లెక్కువగా నున్నది! ఒకవేళ కాల్డువెల్లుకు వారే దారిచూపినవా రనిన ననవచ్చునేమో. తమిళము సంస్కృతమునుండి యెంతదూరముగా నుంచుకొనిన నంత స్వాతంత్ర్యము నిలుచుననీ, అంత యనాదిత్వము తమకు సిద్ధించునని వారి యభిప్రాయము. ఇంతకాలముగా తమసొమ్ముగానే వాడుకొనుచువచ్చిన శ్రీ త్యాగరాజస్వాములవారి కీర్తనలనుగూడ వగ్గరకు చేరరానీయరాదనునంతటి స్వచ్ఛ తమిళాభిమానము ప్రబలుచుండునట్టి ఈ దినములలో వారు సాంస్కృతికము ఆర్యసాంప్రదాయ జీవపోషకమునైన హిందీభాషను నిర్బంధముచేత అభ్యసింతు రనుటకు తగినపరిస్థితులు కన్పించవు. ఈ యభిమానము చాలబలమైన కారణము. ఇట్టి యభిమానము లకేమి లెమ్మని త్రోసిపుచ్చుట వట్టి యుత్సుకులకు తగియుండునేమో కాని పరిపాలన కార్యమును నిర్వహించువారికి తగియుండదు. చారిత్రకపరిణామము జీవనపరిణామము. సంస్కారమును ప్రవేశపెట్టదలచునట్టివారు ఆ పరిణామములో తమకు అనుకూలమైన కళలేవికలవో వానిని గురుతించి యుపయోగించుకొని పని సాధింపవలసియుండురుగాని వారు వోచిన యీ త్రోవనే నడతునని జీవితప్రవాహమున కెదురీదుట మహాజనజీవితమును తీర్చుసందర్భములందు పొసగదు. తనమట్టుకు తాను విశ్వసించినది ఆచరణయందు పెట్టుకొని నిష్కళంక జీవితము నడపుచు ఇతరులకాదర్శప్రాయుడగుట కర్తవ్యము ధర్మమునగునుగాని తననమ్మకలను విశ్వాసములను—అమృతప్రాయములైనవియైనను- నిర్బంధములనుజేసి ఇతరులను-స్వల్పసంఖ్యాకులనైనను-నవలంబించుమనుట ఈ నిష్కళంక జీవనము

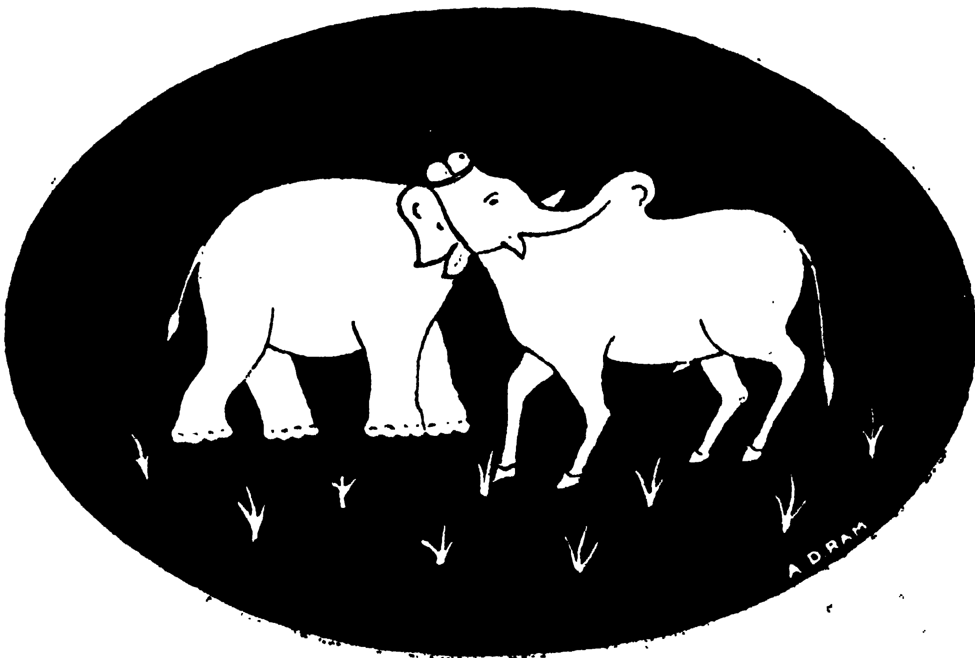
నకు కళంకమగును. అందుచేతనే ప్రజాహిత జీవనమును దిద్దుటలో పదినైదుల నాలోచించి చారిత్రకపరిణామ మెట్లు జరిగినదో పరిశీలించి ముందున కడుగువేయవలసియుండును. ఎంత కొద్ది నిర్బంధముతో కార్యసాధనచేయ వీలగునో అంతకొద్ది నిర్బంధముతోనే సరిపుచ్చుకొనవలసియుండును. అథవా తనవిశ్వాసమే ప్రజావిశ్వాసముగా నున్నదని తనయెడల గలవ్యతిరేకత్వము కృత్రిమమని తోచినప్పుడు ఆవిషయమును గురించి ప్రజాహృదయమును ప్రత్యేకముగా నెఱుంగుట కాలోచింపవలెను. అరవనాడువిషయమున ప్రస్తుత ప్రధానమంత్రి రాజగోపాలాచారిగా రేమిచేయుదురను సంగతి జ్యోతిషము చెప్పుట యిప్పుడు ప్రస్తుతముగాదు. కాని కాంగ్రెసుప్రభుత్వము రాజ్యమేలుచున్నది కాబట్టి, అహింస మనవ్రతముకాబట్టి, దేవాలయ ప్రవేశమంతటి మహావిషయమునందు గాంధీజీ అనుగద్దునకును ప్రజాహృదయ మెఱుగుటకు సమ్మతించునట్టి శాసనమును శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారి మూలకముగానే ప్రవేశపెట్టింపజూచిన యైతిహ్యము కలదు. కాబట్టి, జర్మనీ ఇటలీ రుష్యాలలో వలె స్వల్పసంఖ్యాకులస్వాతంత్ర్యములను హరించు ఏకపక్షప్రభుత్వమును మందుగుండు తుపాకుల నాధారముచేసికొని స్థాపించుట నేటి మనదృష్టి కాదు కాబట్టి, ఈ సర్వవిషయములను ఆంధ్రరాష్ట్రమున కన్వయము కానిదే యైనను హిందీనిర్బంధవిధానసమస్య మన యెల్లప్రాంతములకు నన్వయించునదైనందువలన పరిపాలనమూలసూత్రప్రశంస చేయవలసివచ్చినది. మన యీ దేశమున హిందీవ్యాప్తికిగూడ జాగరూకతతో మెలంగుటయే కార్యసాధకము.

ఇప్పటి కాంగ్రెసుపరిపాలకవర్గమువారు తలపెట్టిన హిందీభాషాభ్యాసపద్ధతిని వివరించి ప్రజలకు బోధించుట మొదటి యవసరము. మన విద్యావిధానములోనికి బలవంతముగా హిందీని జొప్పించుచున్నారని ఎవ్వరును ననుకొనవలదు. అట్లనుకొనుటకు మంత్రివర్గమువారు అవకాశమును ఇవ్వరాదు. నిజముగా హిందీ వ్యాప్తినందుటకు బలవంతముతో పనిలేదు. జాతీయావసరములచేతనే తన స్వశక్తిచేతనే హిందీ అన్నిభాషలకంటె ప్రబలమై ప్రాకిపోవుచున్నది; ప్రాకిపోగలదు. కాని కాంగ్రెసుపరముగా నేర్పడిన మన మంత్రివర్గములవారు నేడాలోచించుచుండునది మనదేశములోని విద్యావిధానపు పరిపూర్ణమైన సంస్కారము. ఇదివరలోని విద్యావిధానము పరతంత్రరాజ్యాంగ నిర్వహణమున కేర్పడినది. ఇకముందు నడువవలసిన విద్యావిధానము స్వతంత్రరాజ్యాంగస్థైర్యమును సాధించుట కుపకరింపవలసినది. నాడు మహాజనవిద్యయవసరమెక్కువ కనుపించలేదు. నేడు మహాజనవిద్యయే ప్రథమాంగము కావలసియున్నది. అందుచేత క్రొత్తమార్గములలో నికముందు విద్య నడువవలసినదని నేటి పరిపాలకాధికారులు నిర్ణయించినారు. అందరు బాలురకును—బాలికలకు నుండునో లేదో,—విద్య నిర్బంధము చేయుదురు. సాధ్యమగునంతవరకు నీప్రాథమికవిద్య స్వయంపోషకము చేయవలయుననుట సంకల్పము. అందుచేత నీ విద్యావిధానమునందు పారిశ్రామికశాఖ వ్యవసాయముతో గూడ — ప్రథమాంగము కాగలదు. విద్యాబోధ—చిన్న విద్యాలయములతో నారంభించి పైవరకు—కళాశాలలయందును, నని ఎదురుచూడదగియున్నది— దేశభాషలలోనే చేయుదురు. విద్యార్థి మొదటి ఫారము చేరువరకు— అనగా మొదటి నాలుగైదు సంవత్సరములు - విద్యార్థికి ఇతరభాషాసంపర్కముండదు. అప్పటినుండి మూడుసంవత్సరములు హిందీ నిర్బంధముగా నేర్పదలచినారు. దేశభాషాధారకవిద్య పైవిశ్వవిద్యాలయములందునుగూడ సాధ్యము చేయువరకు ఈమూడు ఫారములలో ఇంగ్లీషు నిర్బంధపఠనీయముగా నుండునేమో? నాల్గవఫారము నుండి హిందీ నిర్బంధముండదు. ఒకవేళ ఇంగ్లీషు అప్పటినుండి నిర్బంధముగా తరువాతి మూడేండ్లు నేర్పినను నేర్పవచ్చును. ఇప్పటికే మనపిల్లలు ఇంగ్లీషు క్రిందతరగతులనుండియే నేర్చుకొనుచున్నారు. కాబట్టి [illegible] మొదటి మూడుఫారములలో హిందీయు, తరువాతి మూడు ఫారములలో ఇంగ్లీషును నేర్వవలసివచ్చినను గొప్పకష్టముకాదు. కాని దేశభాషాధారకవిద్య తుదివరకు ఏర్పరచక ఇంగ్లీషుహిందీలు మొదటి మూడుఫారములలో పరీక్షలకొరకు నిర్బంధముగా చదువవలసివచ్చునెడల బరువు హెచ్చుననుట స్పష్టము. ఈదృష్టితో కొందరు కొంతవ్యతిరేకత్వము సూచించుచున్నారు. మొదట మొదట ప్రధానమంత్రి సి. రాజగోపాలాచార్యులవారు పరీక్షలలో తమకు విశ్వాసమే లేదనియు పరీక్షలన్నియు తుడిచివేయదగునవే యనియు అభిప్రాయ మిచ్చుచుండిరి. ఆయభిప్రాయమునందు వారి కిప్పటికిని విశ్వాసము కలదనుకొనదగియున్నది. అట్లయినయెడల వారు హిందీవిషయమునందైనను తమ యభిప్రాయమును అమలులో ఏల పెట్టరాదు? అప్పుడు క్రైస్తవవిద్యాలయములలో బైబిలు నేర్పునట్లుగా అన్ని విద్యాలయములలో మొదటి మూడుఫారములలో హిందీ నేర్పవచ్చును. విద్యార్థి హిందీతరగతికి హాజరు కావలసినదే. భాష నేర్చుకొనవలసినదే. కాని సంవత్సరాంతపుపరీక్షలలో హిందీకి నిర్బంధముగా నిన్నిగుణములు వచ్చితీరవలెనను నిర్బంధముండదు. ఇప్పటి పరిస్థితులలో ఈమాత్రపు టేర్పాటు కావించుట శ్రేయస్కరము. ఆక్షేపకుల కెవిధమైనఅవకాశము నిచ్చినవారుగారు. హిందీవిద్యార్థులు నిజమైన ఉత్సాహముతో నేర్చుకొనుటకును ఇదియే సరియైన మార్గము. అభ్యాసవిషయములు బరువగుననువారి కిది సరియైన ప్రత్యుత్తరమగును.

పైని చెప్పిన సందర్భములన్నిటిని చక్కగా గ్రహించినవారు దేశభాషలయెడల హిందీ చేయగల యపచార మేమియు నుండదనుట స్పష్టముగా తెలిసికొనగలరు. విద్యాభ్యాసమంతయు దేశభాషలలో చేయించుట, మొదటి ౪-౫ సంవత్సరములు మాతృభాష తప్ప మఱియొక భాషాసంపర్కము లేకయుండుట, అందరు పిల్లలకును నిర్బంధవిద్యావిధానములలో పెట్టి దేశభాషల

జ్ఞానము ప్రతి స్త్రీకి పురుషునకు కలుగునట్లు చేయుట అనునీయన్ని పరిస్థితు లమరునప్పుడు హిందీసంపర్కముచే దేశభాషలకు ఉపకారము జరుగునే కాని అపకారము జరుగదు. హిందీ విస్తారముగా అభ్యాసమైనవాడు మనకు మహారాష్ట్రాది సన్నిహితభాష లర్థమగుటయు మన దేశములోని అన్ని భాషలును వ్యవహారమునందు క్రమక్రమముగా దగ్గరి దగ్గరిబంధువు లగుటయుగూడ సంభవించును. భారతసాంప్రదాయమును నవనాగరకమును ననుభవించియు, సమముగా ననుభవించుచును ఉన్నట్టి మన మన వివిధదేశభాషలలోని సాంకేతిక పదములు ఇంకను సమపరచుకొనలేకయుండుట మన దౌర్బల్యమును సూచించును.

సాంకేతికపదములే కాదు. తక్కిన సాధారణజీవితమున కన్వయించు పదజాలమును సంస్కృతము, ఫారసీ, మహారాష్ట్రము, ఇంగ్లీషు ఇత్యాదుల మూలకముగా వచ్చినదియు ఎంతో కలదు. అన్ని భాషలును ఒండొరుల నెఱింగికొని వ్యవహరించునేర్పాటులు దూరదృష్టికలవారు చేయగలిగినయెడల మన దేశభాషలు సునాయాసముగ ఒండొరులు నేర్చుకొనుటకు వీలుండును. అట్టి పరిస్థితిని హిందీవంటి ఏకభాషావ్యవహారము కొంతవరకు సమీపము చేయగలదు. ఆప్రయత్నము నేటినుండి కావించుటయు హిందీయెడల అభిరుచిని పెంచుటకును తోడు కావచ్చును. అన్ని భాషలలోని సమపదములనేర్చి అర్థములు సూచించి భేదమున్నచోట దాని నుదహరించి పట్టికలు ప్రకటించుచు భారతభూమి యంతటికిని కావలసిన ఏయొక్క ప్రత్యేక విషయమునకో — ఉదాహరణార్థము గ్రంథాలయోద్యమ విషయమునకే యనుకొందము— అన్ని భాషలలోను సాధ్యమైనంతవరకు సమపదజాలము ఉపయోగించి వ్యాసములు ప్రకటించుచు ప్రచారముచేయునట్టిపత్రిక యొకటి ఈప్రయత్నమున ప్రథమ సోపానము. ఇట్టి పనిని అఖిలభారత సాహిత్యపరిషత్తు బోటివారు చేయదగును. నాటికి హిందీవ్యాప్తియగుట మాత్రమేగాక హిందీకి దేశభాషలు దేశభాషలకు హిందీ బాసట యగుచు ఈ యఖండ భరతభూమిని ఏకభాషాసామీప్యమునకు తెచ్చునట్టి యుద్యమము గావించినవారగుదురు. భారతసాంప్రదాయమును బలపరచినవారగుదురు.

సినీమా కళ

పద్మరాజు, యం. యస్. సి.

[ఈ వ్యాసంలోని భావాలు రష్యను డైరెక్టరు, పుడోవ్కిన్ వ్రాతల్లోంచి సంగ్రహించబడ్డాయి.]

కొంచెం చదువుకుని, పాశ్చాత్య చిత్రాలనీ, హిందీచిత్రాలనీ చూసిన ఏ తెలుగువాడూ, తెలుగుఫిలిము, ఏ ఒక్కటైనా బాగుందని అనడానికి సాహసించలేడు. ఈ పరిస్థితికి కారణం సినీమా ఒక ప్రత్యేకకళ ఎల్లా అయిందనేసంగతి తెలుగుఫిలిం డైరెక్టర్లలో ఎవ్వరికీ తెలియకపోవడమే.

కళకి ప్రధానం సృష్టి. అదిలేకపోతే ఏదీ కళగాదు. అన్నికళలు సత్యాన్ని వ్యక్తపరచటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అల్లా వ్యక్తపరచడానికి ఒక్కొక్క ప్రత్యేకకళకీ, ఒక్కొక్క ప్రత్యేకవిధానం ఉంటుంది. సినీమాకి ఉన్న ఆ విశిష్టవిధానం ఏది? నాటకకళకీ, సినీమాకళకీ ఉన్న భేదం ఎక్కడఉంది? ఆ రెండింటికీ సంబంధం ఎంతవరకు? ఈ ప్రశ్నలకన్నిటికీ సమాధానం వచ్చేదాకా సినీమాస్థితి ఇంతకంటే బాగుపడదు!

సినీమాలో నటించేవారంతా కేవలం వారి నాటకరంగం మీదనున్న అనుభవాన్ని బట్టి నటిస్తున్నారు. 'ఏమయ్యా! నీవు నటించిన ఫలానిచిత్రం ఎందుకు పాడయిపోయిం'దని ఏనటకుడినన్నా అడిగితే 'నేనేం చెయ్యను, నాకుతగినంత స్వేచ్ఛ డైరెక్టరు ఇవ్వలేదు, మాట్లాడుతూంటే సగానికి ఆగమనేవాడు, సగాన్నుంచి మళ్లా మొదలుపెట్టమనేవాడు,' అని జవాబుచెబుతాడు.

సినీమాలో నటించడం పూర్తిగా స్వాభావికం కానిమాట నిజమే. అయితే, నాటకరంగంమీద నటించడం ఎంతవరకు స్వాభావికం? మామూలుగా జీవితంలో నాటకరంగంమీద మాట్లాడుకున్నట్టు మాట్లాడుతారా? అల్లా కాళ్లూచేతులూ తిప్పుతారా? మామూలుగా మాట్లాడుకునేస్థాయిలో నాటకరంగంమీద మాట్లాడుతే, ముందరగా కూర్చున్నవాళ్లకి తప్ప ఒకమోస్తరు దూరంలోకూర్చున్నవాళ్లకైనా వినిపించదు. అంచేత నాటకంలో పాత్రలంతా ఆఖరికి చివరవరుసలో కూర్చున్నవాళ్లకి వినిపించేటంత గట్టిగానయినా మాట్లాడాలి. లేకపోతే వీల్లేదు. ఇది ఎంతమాత్రం స్వాభావికం గాదు. ఇంక, ఏదైనా ఉద్రేకాన్ని చూపించవలసివస్తే నాటకంలో పాత్ర, దానిని ఒక్కముఖంలో చూపిస్తే చాలదు. ముఖ్యంగా మాటల్లోను, తరవాత నడక మొదలయిన అంగవిన్యాసాల్లోను చూపించాలి. లేకపోతే ప్రేక్షకులుదాన్ని గ్రహించలేరు. ఒక రంగంలో ఇద్దరు మాట్లాడుతూ ఉంటారు. అందులో ఒకడు జాగ్రత్తగా జేబులోనుంచి పిస్తోలుతీసి రెండవవాణ్ణి చడిపించాలి. ఆపరిస్థితిలో జేబులోనుంచి పిస్తోలు తీయడం రెండవవాడికి తెలియకూడదు. అంచేత నటుడు ఏంచేస్తాడంటే, పిస్తోలున్న జేబువైపు రెండోవాడు లేకుండా చూసుకుని, ప్రేక్షకులవంక తిరిగి నిలబడి, ప్రేక్షకులకి కనిపించేటట్టుగానూ, రెండోవాడికి కనిపించనట్టుగానూ పిస్తోలుపయికిదీసి కొంచెంసేపయినా పట్టుకుని నిలబడతాడు. ఇది కూడా ఎంతమాత్రం స్వాభావికంగాదు. దీని అర్థమంతా ఏమిటి? నాటకపు నటుడు ప్రతీ చిన్నవిషయాన్నీ కొన్నింతలు పెంచి పెద్దదిచేసి చూపిస్తాడు. అల్లా చేస్తేనేగాని ప్రేక్షకులకి పూర్తిగా అవగాహన కాదు. అంటే నటకుడు తన భావాలని వ్యక్తంచెయ్యడానికి ఒక విధానం సృష్టించుకున్నాడన్నమాట. ఈ విధానం ఎందుకంటే, అస్వాభావికాలయిన చిన్నచిన్న భాగాల సంయోగంచేత ఒక సత్యంయొక్క స్వరూపాన్ని సృష్టించడంకోసం. సినీమాకి కూడా ఒక విధానం ఉండితీరాలి. కాని అది నాటకవిధానం ఎంతమాత్రంగాదు.

అసలు సినీమాలు పాడయిపోడానికి కారణమేమంటే, నాటకానికి విలక్షణమైన(Peculiar) దర్శన విధానాన్ని సినీమాలో ఉపయోగించడానికి ప్రయత్నించడమే. సినీమా, నాటకానికంటే స్వాభావికానికి చాలాదగ్గర. అయినా తీసేవిధానంమాత్రం స్వాభావికంగాదు. సినీమా తీసేటప్పుడున్న కాల, స్థల సంబంధాలు వేరు; పూర్తి అయిన తరువాత ఆవేర్వేరు భాగాలన్నీ సరిగ్గా కూర్చిన తరువాత ఆభాగాలు సూచించే కాల, స్థలాలు వేరు. సాధారణంగా సినీమాలో ఒకదాని వెనుక ఒకటిగా ప్రదర్శించబడిన రెండు రంగాలు, తీసినప్పుడు వరసగా తీయబడి ఉండవు. నటుడు ఒకేసంభాషణలో ఒక సగం ఒకప్పుడు, ఇంకోసగం ఇంకోఅప్పుడు మాట్లాడుతాడు. కాని ప్రదర్శనలో అది అంతా ఒకేసారి మాట్లాడినట్టుగా మనకి కనిపిస్తుంది. ఒకొక్కసారి ఎదుట ఎవరూ లేకుండా మాట్లాడవలసి వస్తుంది నటుడికి. డైరెక్టరు పరస్పరసంబంధంలేని కాల, స్థలాల విషయంలో ఏమీ ఐక్యంలేని కొన్నిచిన్ని ముక్కలన్నిటినీ సంయోగించి, ఒక క్రొత్త కాలాన్ని, ఒక క్రొత్త స్థలాన్ని సృష్టిస్తాడు. ఈకాల స్థలాలయొక్క అనుభవం ఆచిత్రం చూసే ప్రేక్షకుడికి, డైరెక్టరుపయోగించిన కూర్పులోని ఐక్యతనిబట్టి కలుగుతుందిగాని, అవి ఆచిత్రంలో ఎక్కడా లేవు. నాటకరంగంమీద అలవాటుపడిన నటుడికి, మళ్లీ మొదటికివచ్చి తన కలవాటయిపోయిన విధానాన్ని మరచిపోయి, ఇంకో విధానాన్ని అలవాటు చేసుకోడం కష్టంగా ఉంటుంది.

సినీమాకి కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలున్నాయి. నాటకరంగంమీద ప్రేక్షకుడు తన దృష్టిని ఎప్పుడూ ఒకేచోట కేంద్రీకరించి ఉంచడు. సందర్భాన్ని బట్టి అతని దృష్టి ఒకపాత్రమీదనుంచి ఇంకో పాత్రమీదికి పోతుంది. కవి, తను వ్రాసిన సంభాషణనిబట్టి ప్రేక్షకుడికి ఇప్పుడొకపాత్రమీదా, మరొకప్పుడు ఇంకో పాత్రమీదా కుతూహలాన్ని కలిగిస్తూ ఉంటాడు. దాన్నిబట్టే ప్రేక్షకుడుకూడా తన దృష్టి కేంద్రాన్ని మారుస్తూఉంటాడు. సినీమాలో డైరెక్టరు చేసేపని ఏమిటంటే, తను ముందర ఒక ప్రేక్షు

కుడి ననుకుని, సంభాషణనిబట్టి తనకుతూహలం ఎల్లా మారుతుందో చూసుకొని దాన్నిబట్టి సినీమాని చిన్న భాగాలుగా విభజించి చివరని వాటినన్నిటినీ మొదట తను అనుకున్న విధానాన్నిబట్టి ఒకదానివెనుక ఒకటి అతుకుతాడు. సినీమాకి విశిష్టమైన లక్షణం ఏమిటంటే, కెమెరా దేన్నిబడితే దాన్ని, ఎంతదూరంలోబడితే అంత దూరంలో గ్రహించగలదు. మైక్రోఫోను,దూరాన్నిబట్టి, ఎంతమెల్లిగా మాట్లాడినా గ్రహించగలదు. ఈ విషయం పాశ్చాత్య చిత్రాలని చూసిన వారికి బోధపడుతుంది. వాట్లల్లో తరుచు, ఊపిరిపీల్చుకునే చప్పుళ్లు కూడా వినబడతాయి. అందుచేత కెమెరా, మైక్రోఫోను, ఒక విలక్షణ ప్రేక్షకుడి కళ్లూ, చెవుల్లాగ పని చేస్తాయి. ప్రేక్షకుడు నాటకాన్ని చూసేటప్పుడు చేసే పనినంతనీ డైరెక్టరు కెమెరాగా మైక్రోఫోనులద్వారా చేయిస్తాడు. పదిమంది కూర్చుని మాట్లాడేటప్పుడు, మాట్లాడే వ్యక్తినొక్కణ్ణిగాని, వినేవాళ్లల్లో ఏ ఒక్కణ్ణిగాని కెమెరా తీయగలదు. మామూలు స్థాయిలో మాట్లాడినాసరే, దగ్గరగా పెట్టిన మూలాన్ని మైక్రోఫోను గ్రహించగలదు. ఈ అవకాశాలు ఉండడంచేతనే సినీమా చూసేటప్పుడు నాటకంలోలాగ మనం దృష్టిని ఒక ప్రక్కనుంచి ఇంకోప్రక్కకి తిప్పుకోనక్కరలేదు. మనం చూడడానికి కుతూహలపడుతూఉన్న భాగాన్ని, డైరెక్టరు ముందే ఊహించి వేరుగా తెరమీద చూపిస్తాడు.

ఈ అవకాశాల నన్నిటినీ బాగా ఉపయోగించడానికి, సినీమాకి ప్రత్యేకమైన దర్శన విధానాన్ని ఒకదాన్ని సృష్టించుకోవాలి. అందుకోసమే ముఖ్యంగా సినీమాని చిన్న చిన్న భాగాలుగా విభజించవలసిన అవసరం కలుగుతుంది. ఇది నటకుడికి కష్టదాయకమే. కాని సినీమాలో ఒక సౌలభ్యం కూడా ఉంది. నాటకంలోలాగ గొంతుక చించుకుని నటకుడు మాట్లాడక్కరలేదు. ప్రతీ చిన్న విషయాన్ని విస్తృతంచేసి చూపనక్కరలేదు. మామూలుగా జీవితంలో నడచినట్టుగా నటించడం, కేవలం ఒక అవకాశమేకాదు, అవసరంకూడాను. అతిగాచేస్తే సినీమాలో చాలా అసహ్యంగా ఉంటుంది.

అయితే, నటకుడు డైరెక్టరు చేతులో కేవలం కీలుబొమ్మలా అయిపోవలసిందేనా? నటకుడికి ఎంతమాత్రం స్వేచ్ఛ లేకుండా ఉంటే ఎల్లాగ? సినీమాని ప్రదర్శించడం ఒక్కటే కళా? లేకపోతే సినీమాలో నటించడంకూడా కళయేనా? ఈ ప్రశ్నలన్నీ వస్తాయి. ప్రస్తుతం నటకుడికి అంత స్వేచ్ఛ లేనిమాట నిజమే. మొదట్లో పాశ్చాత్య దేశాల్లో కూడా డైరెక్టర్లు తమ నటకుల్ని కేవలం యంత్రాలలాగే ఉపయోగించేవారు. కాని కాలక్రమాన్ని అది పొరబాటని గ్రహించారు. ఇప్పుడు సినీమాల అభివృద్ధి అంతా, ఈకళకి ప్రత్యేకించిఉన్నట్టిఅవకాశాలనన్నింటినీ పోగొట్టుకోకుండా నటకుడికి తగినంత స్వేచ్ఛ ఏవిధంగా ఇవ్వవచ్చును అనే సమస్యమీదనే ఆధారపడిఉంది. ఈ దృష్టితోటే మనం క్రొత్తఅవకాశాలని చూసుకోవాలిగాని, నటకుడికి స్వేచ్ఛఇవ్వడమే ప్రధానంగా పెట్టుకుని నాటకాలని ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా సినీమాతీయటం పెద్దపొరబాటు. నాటకంలో ఉన్నంత పెద్ద పెద్ద రంగాలు సినీమాలో ఉపయోగించినట్టయితే సినీమా మనకిప్రసాదించిన అమూల్యమైన అవకాశాలని మనం పోగొట్టుకుంటున్నామన్నమాట.

ఈ సమస్యని ఎల్లాపరిష్కారంచెయ్యడం? సినీమాకళ ఇంకా ఒకశాస్త్రంలాగ అయిపోలేదు. రావలసిన అభివృద్ధి ఇంకా చాలా ఉంది. అయినా కొంతవరకు పరిశీలించి సినీమా టెక్నిక్కును చూసినట్టయితే కొంత వరకూ ఒకమార్గం మనకి కనిపించకపోదు. నాటకంలోకంటెకూడా నటకుడు సినీమాలో తనునటించబోయే పాత్రయొక్క తత్వాన్ని బాగా అర్థంచేసుగోవాలి. ప్రతీచిన్న రంగంలోనూ, తను ఏవిధంగా నడుచుకోవాలో ముందు దృఢపర్చుకోవాలి. ఒకేరంగాన్ని ఎన్నిమార్లు నటించినా, భేదం ఉండకూడదు. అంటే కేవలం ఒకయంత్రంలా అయిపోవాలని కాదు నా ఉద్దేశ్యం. మొదట షూటింగుకు తయారయేముందు, నటకుడికి తప్పకుండా తన పాత్రనంతనీ సింహావలోకనం చేసి, అదృష్టిలోనుంచి తన వేరువేరు రంగాలలో నడత నిర్ణయించుకోడానికి అవకాశం ఉండి తీరుతుంది. ఆనిర్ణయించుకోడంలోనే ఉంది కళ. ఒకసారి నిర్ణయంఅయింతరవాత దానిని రిహార్సల్సులోస్థిరపరచుకోవాలి. అందుచేతనే సినీమానటకుడు తన ప్రత్యేకవ్యక్తిని పూర్తిగా చంపివేసి, తనునటించబోయే పాత్రలో లీనమయిపోడు. రిహార్సల్సులో తను జాగ్రదవస్థలోనే ఉండి తనుప్రదర్శించబోయే పాత్రయొక్కఛాయను ఒకపోతపోస్తాడు. ఒకసారి అల్లాపోతబోసిన తరువాత నటించడం కష్టంగాదు. అందుచేత నాటకపు నటకుడికంటే ముఖ్యంగా సినీమానటకుడికి తనునటించే పాత్రమీద సానుభూతి ఉండాలి. లేకపోతే నటించకూడదు. ప్రస్తుతపు నటకుల్లో నటనలో పూర్తిగా తన్మయం చెందడమే కళ అని ఒక దురభిప్రాయం ఉంది. ఒక్క తాగుబోతు, తాగుబోతువేషం వెయ్యడం కళగాదు. తాను జాగ్రదవస్థలోఉండి, ఎఱిగిఉండి సృష్టించిందే కళ.

డైరెక్టర్లు గ్రహించవలసిందికూడా ఒక చిన్నసంగతి ఉంది. రంగాలు చిన్నవయినప్పటికీ వాటిని తీసేటప్పుడు నటకుడికి తగినంతస్వేచ్ఛ నివ్వడానికి వీలుగా ఉండేటట్టు వరసగా వ్రాయవచ్చు. కాని ఇది అంత తేలికయినపనిగాదు. దీనికి సినీమాకి సంబంధించిన టెక్నిక్కుఅంతా బాగాతెలిసిఉండాలి. ఒకే సంభాషణని, రెండుగాని మూడుగాని ప్రక్కలనుంచి తీయవలసి వచ్చినప్పుడు, నటకుడికి తగినంతస్వేచ్ఛ కలగజేయడానికి సంభాషణని మధ్యలో ఆపనక్కరలేకుండా తీయడానికి మార్గాలున్నాయి. మూడుప్రక్కలనీ, ఒకదాని దృష్టిలోకి ఒకటి రాకుండా మూడు కెమెరాలుపెట్టి తీయవచ్చు. అల్లావీలులేనప్పుడు సంభాషణని అంతనీ మూడుసార్లు మాట్లాడించి కావలసిన భాగాలు మూడుప్రక్కలనుంచీ తీయవచ్చు. ఈ విధంగా సినీమా అవకాశాలని తన్నిపారవేయకుండా వాటిని మంచి ఉపయోగానికి తీసుకువస్తూ నటకుడికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడంలోనే సినీమాకళయొక్క అభివృద్ధి ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఇంకోముఖ్యమైన సంగతి ఏమిటంటే నటకుడికి టెక్నిక్కు కొంతవరకు తెలిసి ఉండడం అవసరం. అంతకంటే ముఖ్యంగా చివరని, నటకుడు తనునటించబోయే ప్రతి రంగం, సినీమా ప్రదర్శించేటప్పుడు, ఏస్థానంలో, ఏవిధంగా ప్రదర్శించబడుతుందో, దానికి ముఖ్యకథావస్తువుతో ఏవిధమయిన సంబంధం ఉందో తెలుసుకోవాలి. నటకుడికి నటించడమే తనవిధిగాదు. డైరెక్టరు ఉప

యోగించే విధానాలయొక్క ఆవశ్యకతని పూర్తిగా స్మరించి, అతనితో ఏకీభవించి పనిచెయ్యాలి. అల్లాగయితేనేగాని ఏ నటకుడున్నా తనపనిని సరిగా నిర్వహించలేడు.

అసలు మనడైరెక్టర్లలోనే ప్రజ్ఞ లేనప్పుడు నటకుణ్ణి అనవలసినపని ఏమీలేదు. ఏ తెలుగు ఫిలుమునైనా చూస్తే, ఏ నారదుడో, ఏ సత్యభామో పాటపాడుతూంటే మనకి ఒక అరగంటసేపు వరసగా ఆపాత్రయొక్క ముఖాన్ని క్లోస్-అప్‌లో చూపిస్తారు. క్లోస్-అప్ యొక్క ఉద్దేశాన్ని ఏమాత్రం తెలిసి ఉన్న డైరెక్టరయినా ఈతప్పు చెయ్యడు. అల్లా చూపడంవల్ల నటుడు దేమనుకుంటాడంటే తక్కిన నటకులి కందరికన్నా తనకి ఒక ప్రాముఖ్యతని డైరెక్టరు ఇచ్చాడనుకుంటాడు. ఇది కేవలం దురభిప్రాయం. తానల్లా పాడిన చిత్రాన్ని, అనటించిన నటకుడు ఒకసారి కళాదృష్టితో చూస్తే అది ఎంత వెకిలితనంగా ఉందో తనకే తెలుస్తుంది. ఈ సంగతి ఒకసారి గ్రహించిన, ఏ నటకుడూ మళ్లా అవిధంగా నటించడానికి ఒప్పుగోడు. క్లోస్-అప్ అనేది సినీమాలో ఒక వరంలాంటిది. దాని ఉపయోగం ఏమంటే, సందర్భానికి చాలా అవసరం అయిన ఒక చిన్న విషయాన్ని ప్రత్యేకంగా పెద్దదిగా చూపటం. దీనివల్ల నాటకంలోకంటె, సినీమాలో బాగా తేటతెల్లంగా, నటకుడుగాని, డైరెక్టరుగాని చూపదలచుకొన్న ఒకముఖ్యోద్రేకంగాని వస్తుభాగంగాని పూర్తిగా ప్రేక్షకులికి వ్యక్తమవుతుంది. సాధారణంగా పాట పాడేటప్పుడు,అందులోదక్షిణభారతదేశంలో పాటకుడిముఖం ప్రేక్షకులు చూడడానికంత అనుగుణంగా ఉండదు. అయితే ఇది సంగీతంలో ఉన్న లోపంగాదు.పాటకుడికిసంగీతం అంటే ఏమిటో తెలియకపోవడమే దీనికి కారణం. పాటలో మధ్య ఒకసారి, పాటకుడి తన్మయం చూపడానికి క్లోస్-అప్ ఉపయోగించవచ్చు కాని, అపాటయిందాకా అదే చూపడం మూర్ఖత.

నాటకరంగంమీద నటకుడు తన నటనని సరిదిద్దుకోడానికి అవకాశం చాలా ఉంది. ప్రేక్షకులలో తను చూపించే ఉద్రేకాలు ఎల్లా ప్రతిబింబిస్తున్నాయో; నటకుడికి బాగా తెలుస్తుంది. ఈ పరిజ్ఞానం, దానంతట అదే, నటనని సరిదిద్దుతుంది. నాటకంలో ప్రేక్షకుడొక సచేతనభాగం. సినీమాలో ఆ అవకాశం నటకుడికి లేదు. అతడు కేవలం తనస్వశక్తిలో నమ్మకంమీద ఆధారపడి ఉండాలి. అంచేతే ముఖ్యంగా ముందు చెప్పినట్టుగా , తనునటించబోయే పాత్రయొక్క ఛాయని ఒకపోతబోసుకుని, అవిశాలవృష్టిలో మంచి తనుసృష్టించే ప్రతిచిన్నభాగాన్ని సరిదిద్దుకోవాలి. కాని డైరెక్టరు చాలావరకు ఈ విషయంలో నటకుడికి సహాయం చెయ్యగలడు. సినీమాతీసేటప్పుడు తను ప్రేక్షకుడుగాఉండి నటకుడినటనని తనలో ప్రతిబింబింపజేస్తూ ఉంటే నటకుడిపని కొంతవరకు తేలికయిపోతుంది. నాటకంలో ప్రేక్షకుడికంటేకూడా ఈ విషయంలో డైరెక్టరు నటకుడికి ఎక్కువ సహాయభూతుడుగా ఉండగలడు. డైరెక్టరు కూడా అపాత్రని ముందే బాగా అవగాహన చేసుకుంటాడు. పైగా నటనలో ప్రతిఅంగాన్ని విమర్శించగలశక్తి ఉంటుందతనికి. ఇంత నాట్యకళాజ్ఞానం మామూలు ప్రేక్షకులలో అరుదుగా ఉంటుంది. అయితే, డైరెక్టరే నటకులికందరికీ నటించడం నేర్పడం చాలా పొరబాటు. అల్లాచేసినట్టయితే మనకి సినీమాలో కనిపించేపాత్రలు కేవలం డైరెక్టరుపయోగించిన యంత్రాల్లాగ కనిపిస్తాయిగాని జీవం వాటిల్లో ఏమాత్రంఉండదు. డైరెక్టరు తననటకుల్ని, సరిదిద్దుకోదగిన సజీవవ్యక్తులుగానే పరిగణించడం చాలా ముఖ్యావసరం. తనంతట తా నెప్పుడూకూడా నటించి చూపించకూడదు. అల్లాచేస్తే నటకుడు తను నటించేపాత్రయొక్క స్వరూపాన్ని తనంతట తను సృష్టించుకోవడం మానివేసి, డైరెక్టరును అనుకరిస్తాడు. అప్పుడానటన చాలా అస్వాభావికం అయిపోతుంది.

నాటకంలో సంగీతంపాలు సహజంగా ఎక్కువ. ఒక ఉద్రేకాన్ని సూచించదలచుకొన్నప్పుడు, సంగీతంద్వారా దాన్ని వ్యక్తపరచటం ఒకవిధానంగా నాటకపు నటకుడు ఉపయోగిస్తున్నాడు. నాటకంలో ప్రేక్షకుడు ఊహించుకోవలసినది చాలాఉంది. ఒక పాత్రలు తప్ప తక్కినవాతావరణం అంతా అతడు ఊహించుకోవలసిందే. అంచేత సంగీతం నాటకంలో అంతఅసహజంగా కనబడకపోవచ్చు. సినీమాలో ముఖ్యంగా, సంగీతానికి జీవితంలో ఎంతప్రాముఖ్యం అయితే ఉందో అంతేప్రాముఖ్యం ఉండాలి. లేకపోతే అది అస్వాభావికం అయిపోతుంది. సంభాషణ వ్రాయడంలో గ్రాంథికానికీ, గ్రామ్యానికీ ఎంత భేదంఉందోసంగీతవిషయంలో సినీమాకీ నాటకానికీ అంతభేదం ఉంది. అంచేత సంగీతం సినీమాలో ఉపయోగించడంలో దానిస్థానంవెదకి ఉపయోగించాలి,సినీమాలో సంగీతంయొక్క స్థానం గ్రహించాలంటే,ప్రభాత్ వారి తుకారాము చూడాలి తుకారాము ఫిలిము అంతం దాకా పాడుతూనే ఉంటాడు. కాని ఇక్కడ గ్రహించవలసిందేమిటంటే అసంగీతం, సంగీతంకోసం సినీమాలో ప్రవేశపెట్టబడలేదు. అది అపాత్రకోసం ఉపయోగించబడింది. అపాటలో ఎక్కడా అతిశయంలేదు. తన పాండిత్యాన్ని వ్యక్తపరచటానికి తుకారాము పాత్రధారి ఎక్కడా ప్రయత్నమన్నా చేయలేదు. మామూలుస్థాయిలో నోటికివచ్చిందేదో ఎల్లప్పుడూపాడుకుంటూ తిరుగుతూండే వ్యక్తులు ప్రపంచకంలో చాలామంది ఉంటారు. తుకారాము అటువంటివారిలోఒకడు. గొంతుకెత్తి అయిదున్నర శ్రుతిలో ఎక్కడా తుకారాము పాడలేదు. తను నటించబోయే పాత్ర, ఏఏ చిన్నచిన్న విషయాలసంయోగం వల్ల సత్యానికి దగ్గర అవుతుందో గ్రహించడం నటకుడివిధి. ఆ పనిని డైరెక్టరు ఎంతమాత్రం చెయ్యలేడు. మొత్తంమీద, స్థూలదృష్టిలో ప్రతిపాత్రయొక్క తత్వాన్నీ అర్థం చేసుకోగలడు గాని, ప్రతిపాత్రనీ ఒక్కటొక్కటే విమర్శించి, విభాగించి ఆ పాత్రయొక్కనడక దగ్గరనుంచీ మాట్లాడడంవరకూ ఉండే విలక్షణాలన్నీ సృష్టించడం అతనికి అసంభవం. ఏ నటకుడి కానటకుడు తన పాత్రలోని విశిష్టలక్షణాలని సృష్టించుకోవాలి. అతడుచేసే ప్రతీ చిన్ననటన, ప్రధానదృష్టిలోనుంచి చూసి సరిగా ఉందో లేదో మాత్రం, డైరెక్టరు నటకుడికి చెప్పగలడు.

డైరెక్టరు, నటకుడు వారివారి ప్రత్యేకవిధుల్ని గ్రహించి పనిచేయకపోతే, సినీమా కళ అనిపించుకోదు. అది కేవలం నాటకకళయొక్కగాని, ఇంకోకళయొక్కగాని ప్రతిబింబం అయిపోతుంది.

ఆంధ్రదేశమున యంత్రాలయ పరిశ్రమాభివృద్ధి

"రావు"   ౨

గత (డిశెంబరు) సంచికలో మన యాంధ్ర రాష్ట్రమున యంత్రాలయ పరిశ్రమాభివృద్ధికి గల యవకాశములు, ఆవశ్యకత, వానివలన మనకు కలుగు ప్రయోజనములు వివరింపబడినవి. కాని దేశముయొక్క ఆర్థిక పరిస్థితులు పూర్తిగా చక్కబడుట కీమాత్రమున చాలదు. యంత్రాలయ పరిశ్రమలతోబాటు సమముగా చేతివృత్తులు, గ్రామపరిశ్రమలు కూడ వృద్ధి చెందవలసి యున్నది. పాశ్చాత్య నాగరకతా వ్యామోహమున బడి విదేశీయులొనరించు సర్వమును గ్రుడ్డిగ్రేటుగా మన మనుకరింపరాదు. యంత్రాలయములు, కర్మాగారములు స్థాపింపవలసినదే. కాని వానివలన ప్రాప్తించు ఆర్థిక రాజకీయాది దురవస్థలకును, నిర్వ్యాపార సమస్యలకును, సామ్రాజ్యతత్త్వమునకు, ప్రశాంతికిని, సాంఘిక వైషమ్యములకును ప్రవేశ మివ్వరాదు. గుణమును మాత్రము గ్రహించి లోపముల విసర్జించుట ప్రాజ్ఞుల లక్షణము.

పశ్చిమదేశములలో యంత్రయుగమువలన గలిగిన యద్భుత పరివర్తనముతోబాటు ఒక విధమగు అసంతృప్తి, ప్రపంచములో కొంత కల్లోలము కూడ ప్రారంభమైనవి. అందుచే యంత్రాలయ పరిశ్రమలకు కొంతపరిమితి యుండవలెననియు, చేతివృత్తుల ప్రోత్సహింపవలసిన యగత్య మున్నదనియు ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు గ్రహింపగలిగిరి. మహాత్ముడు చెప్పినట్లు మనుష్యునిచే నిర్మింపబడిన యంత్రము మానవకల్యాణమునకు తోడ్పడుటకు మారుగా మనుజుని స్వేచ్ఛకు, నిత్యజీవనమునకు, ప్రపంచశాంతికి భంగము కల్పించి యాతనినే సమూలముగా కబళింపకుండ జూడవలసిన యవసరమున్నది. అదియును గాక మనదేశకాలపరిస్థితుల కనుగుణముగా కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొనుట మంచిది.

మొత్తముమీద మనకుగల ౧౨ జిల్లాలలో ౩౦,౪౪౬ గ్రామములు, ౮౦ పట్నములు మాత్రముండుటచే చాలభాగము జనులు గ్రామజీవనమున కలవాటు పడినవారేయనుట స్పష్టము. ౧౦౦ కి ౮౦ వంతున ముఖ్యముగా వ్యవసాయమువలన జీవించుచు సంవత్సరములో యే ౪, ౫ మాసములో తప్ప మిగత కాలమున నిరుద్యోగులైయుండు మన గ్రామస్థులకు తగిన చేతివృత్తులు కల్పించినగాని దారిద్ర్యబాధ తొలగదు. నిర్వ్యాపారసమస్య నివారణము కాదు. ఈ సందర్భమున ప్రభుత్వముచే నియమింపబడిన వ్యవసాయ పారిశ్రామిక విచారణసంఘములు (Royal Agricultural commission, Indian Industrial Commission) తమ తమ నివేదికలలో గ్రామ పరిశ్రమల వృద్ధి చేయవలసిన యావశ్యకత స్పష్టముగ వెల్లడించినవి. ఒక్క మనదేశములోనే కాదు, ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, బెల్జియం, జపాను మొదలగు విదేశములలోకూడ విపరీతముగా వృద్ధిచెందిన యంత్రాలయములతోబాటు ప్రత్యేకము చేతివృత్తులనుకూడ ప్రోత్సాహము చేయుచున్నారు. షెఫీల్డులోని బాకులు, బ్లాక్ కౌంటీలోని మట్టిపాత్రలు, నాటింగు హాములోని మేజోళ్లు, జర్మనీలోని యాటవస్తువులు ఈవిధముగా తయారైనవే.

ఇట్టి యవసరమున మన ఆంధ్రరాష్ట్రమున నీక్రింద నుదాహరించిన చేతివృత్తులను, గ్రామ పరిశ్రమలను పోషించు టావశ్యకమని తెలుసుకొనుట యుక్తము:

౧. వడుకునూలు—చేనేత.

౨. పట్టు, ఉన్నివస్త్రములనేత, తివాసీలు, కంబళ్లు మొదలైనవి.

౩. రంగులు, అద్దకములు.

౪. జరీ, కుట్టుపని, మేజోళ్లు.

౫. లోహపాత్రలు, ఇనుపపెట్టెలు.

౬. చాపలు.

౭. నారత్రాళ్లు, నవారు.

౮. కొయ్యసామానులు.

౯. రాతివిగ్రహములు, పలకలు, చలువరాతి చెక్కడములు.

౧౦. గాజులు.

౧౧. తలనూనెలు, అగరువత్తులు, సుగంధద్రవ్యములు.

౧౨. నగిషీపని, దంతపుపని, హార్మోనియము మొదలగు సంగీతవాద్యములు.

౧౩. ఆటవస్తువులు, బొమ్మలు.

౧౪. చర్మములు.

౧౫. నస్యము, బీడీలు.

౧౬. బెల్లము.

౧౭. విస్తళ్లు కుట్టుట.

౧౮. నేయి, వెన్నతీయుట- బియ్యము దంపు.

౧౯. ఔషధములు.

పై యన్ని పరిశ్రమలుకూడ మనదేశములో నచ్చటచ్చట కొంతవరకు ఆచరణలోనే యున్నవికాని తగినంత యభివృద్ధి మాత్రము కనుపింపదు. దీనికి ముఖ్యముగా ప్రజాభిమానము లేకపోవుటయే కారణము.

౧ వడుకునూలు—చేనేత

సాధారణముగా ౪౦ నంబరుపైగల సన్ననూలు ఇంగ్లాండు, జపాను దేశములనుండి, కొంత యితర రాష్ట్రములలో తయారైన మిల్లులనుండికూడ మనకు దిగుమతి యగుచున్నది. అంతకుతక్కువ నంబరుగల ముతకనూలు మాత్రము కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, గుంటూరు, చిత్తూరు, కృష్ణ, ఉభయగోదావరి, నెల్లూరు, విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలలో తయారగుచునే యున్నది.

ఇందులో ముఖ్యముగా కర్నూలు, కృష్ణ, గుంటూరు, నెల్లూరు, విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలు ఈవృత్తికి కేంద్రస్థానములని చెప్పవచ్చు. కాంగ్రెసు ఉద్యమం ప్రారంభమైన దాది వడుకునూలునకు పూర్వము కన్న ప్రాముఖ్యము హెచ్చైనది. ఇటీవలవరకు వడుకునూలుచే జీవించువారలకు దినమునకు సగటున ౨ అణాలకన్న జాస్తిదొరకుట దుస్తరముగ నుండెడిది. కాని యీమధ్య గాంధి మహాత్ముడు చేసినప్రకటననుబట్టి దినభత్యము అధికముచేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. అంతియేకాక నేటి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వముయొక్క కార్యక్రమము ననుసరించి యీ పరిశ్రమకు ప్రత్యేకముగా తగినంతప్రోత్సాహము కలుగునట్లు తలంచవచ్చును. ఈ యవకాశమును స్మరించి ప్రజలుకూడ దీనియందు ఆదరణ చూపవలసియున్నది.

చేనేతపరిశ్రమకూడ అన్ని జిల్లాలలోను బాగుగ వ్యాపించియున్నది. చికాకోలు, నరసన్నపేట, గొల్లపాలెం, కావలి, పుల్లంపేట, తొగటుపల్లి, వాయలపాడు, బహుమారుపేట, వెంకటగిరి మొదలుప్రదేశములలో ౮౦, ౧౦౦, ౧౫౦ నంబరునూలుతో సన్నని ప్రశస్తమైన వస్త్రములుకూడ నేయబడుచున్నవి. అనకాపల్లి, పాలకొల్లు, పెడన, చీరాల మొదలుచోట్ల ౪౦, ౬౦, నంబరుసడ్డలు జాస్తి తయారగుచున్నవి. చేనేతనేయువారికి సగటున ౬, ౮ అణాలవంతున, సన్నని వస్త్రముల నేయుప్రదేశములలో మాత్రము షుమారు ౧౨ మొదలు ౧౫ అణాల వరకు దినవేతనములు లభించుచున్నవి. మొత్తముమీద మనకుగల ముడిపదార్థములు పరిశ్రమదారులు పూర్తిగ వినియోగింప గలిగినట్లయినచో పరదేశములయొక్కగాని, పరరాష్ట్రములయొక్కగాని సహాయ మక్కరలేకయే మనరాష్ట్రమునకు వలసిన గుడ్డనంతయు మనము తయారుచేసుకొనగలశక్తి యున్నది.

౨ పట్టు, ఉన్నివస్త్రములనేత, తివాసీలు, కంబళ్లు మొదలైనవి

పట్టుపరిశ్రమ ఆంధ్రజిల్లాలలో బరంపురము, పెద్దాపురం, ఉప్పాడ, ధర్మవరం, రాయదుర్గము, కర్నూలు, జగ్గయ్యపేట, తాడిపత్రి, బళ్లారి, గూటూరు, పత్తికొండ, నంద్యాల మొదలగు ప్రదేశములలో సాగుచున్నది. ఒకపెద్దాపురములోతప్ప సాధారణముగా యితరచోట్ల యిది చేతివృత్తివల్లనే జరుగుచున్నది. పెద్దాపురములో మాత్రము దీనికి యంత్రాలయముల నేర్పాటుచేసియున్నారు.

ఇన్నిచోట్ల పట్టు తయారగుచున్నను మనకు చీనా, జపాను, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు, మొదలగు ఇతరదేశములనుండియే కాక కాశి, ఆగ్రా, కరాచీ, కుంభకోణము, మాయవరం, కంచి, బెంగుళూరు, సేలం మొదలగు ఇతరప్రాంతముల నుండికూడ ప్రతిసంవత్సరము . పట్టువస్త్రములు దిగుమతి యగుచునే యున్నవి. దీనివలన మన పరిశ్రమకు నష్టము కలుగుట స్పష్టము. అదేవిధముగ బళ్లారి, కర్నూలు, అనంతపురం, కృష్ణ మొదలగు జిల్లాలలో గొంగళిజోళ్ళు కంబళ్లు, తివాసీలు లక్షలకొలదిరూపాయల విలువగలవి ప్రతిసంవత్సరము తయారగుచున్నవి. ఇవి మనరాజధానిమొత్తమున సర్వత్ర ఉపయోగములో నున్నవి. ఏలూరు, మచిలీపట్నముల లో పూర్వము చక్కని తివాసీలు తయారుకాబడినట్లు ప్రసిద్ధి. కాని నేడు ప్రజాదరణలేకపోవుటచే నచ్చట పరిశ్రమ క్షీణదశకు వచ్చుచున్నది. తివాసీలయొక్క ప్రాశస్త్యముకూడ తగ్గినది.

ఆదోని, కర్నూలు, జాలకల్లు, గుమ్మనంపాడు, కంబం మొదలగుచోట్ల-జంపఖానాలు నేయబడుచున్నవి. ఈపరిశ్రమ లన్నియు మిక్కిలి లాభకరము లగుటయేకాక దీనివల్ల వేలకొలది కుటుంబములకు జీవనాధారము దొరకుచున్నది.

3 రంగులు, అద్దకములు

శ్రేష్ఠమైన రంగులు, అద్దకపు పనులలో మనవారు ప్రఖ్యాతి వహించియున్నారు. అనంతపురము, జమ్మలమడుగు, కడప, బందరు, పెడన, చీరాల మొదలగుచోట్ల చాలకాలమునుండి యీపరిశ్రమ మంచి యభివృద్ధిదశలో నుండియుండెడిది. కాని మన నీలిమందు కర్తకము నీటు కలియుటతో నేడు రంగులు, జర్మని హాలండ్, ఇంగ్లాండు, బెల్జియం మొదలైన విదేశములనుండి మనము దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము. అనగా స్వదేశపరిశ్రమ నంతరింపజేసుకొని పరదేశ వర్తకులకు ప్రణామములు చేయుచున్నాము. ఇది యెంతమాత్రము హర్షింపతగినయంశము కాదు.

౪ జరీ, కుట్టుపని, మేజోళ్లు

కుట్టుపనులు సామాన్యముగా మన రాష్ట్రములో పారిశ్రామిక పద్ధతులపై నడుపబడుట లేదు. పాలకొల్లు, నరసాపురం, బందరు మొదలుచోట్ల కొన్ని పాఠశాలలలోమాత్రము సంవత్సరమునకు సుమారు, లక్షరూపాయిల విలువ గల కుట్టుపనులు తయారగుచున్నవి ఇవి గూడవస్తు విదేశములకే యెగుమతి యగుచున్నవి.

మనకు కావలసిన జరీ, ఫ్రాన్సునుండి, ఒకమాదిరి తక్కువరకము సూరత్‌నుండి వచ్చుచున్నది. ఈవిధముగా యేటా సుమారు ౬, ౮ లక్షల రూపాయల విలువ గల జరీ మనము దిగుమతి చేయుచున్నాము.

నవారు, మొలత్రాళ్లు, చేపలవలలు మొదలైనవి కర్నూలు, నంద్యాల, మాచెర్ల, మల్లవరం, భీమవరంతాలూకాలో కొన్ని గ్రామములందును, చిత్తూరు జిల్లాయందును చేయబడుచున్నవి. మేజోళ్లు మాత్రము తరచు జపానునుండి జాస్తిగా తెప్పించుకొనుచున్నాము. ఈ పరిశ్రమలన్నియు కొంచెము శ్రద్ధవహించినచో మనరాష్ట్రములో మనమే తయారుచేసుకొనవచ్చును.

౫ లోహపాత్రలు, ఇనుపపెట్టెలు

రాగి, యిత్తడి, కంచు, అల్యూమినియం, మరి యితరమైన లోహపాత్రలు ఈ క్రింది ప్రదేశములలో తయారగుచున్నవి. ఉదయపురం, (గంజాం), పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, అనకాపల్లి, విజయనగరం, (విశాఖపట్నం), పిఠాపురం, పెద్దాపురం, రాజమహేంద్రవరం (తూ॥ గోదావరి), అజ్జరం, పాలకొల్లు,

ఏలూరు (పశ్చిమ గోదావరి) రమణక్కపేట (కృష్ణ), దుర్గి (గుంటూరు), నెల్లూరు, వోలి వెంట (కడప), తిరుపతి, కాళహస్తి (చిత్తూరు) మొదలగు ప్రదేశములలో సంవత్సరమున కు షుమారు ౭ లక్షల రూపాయల విలువగల పాత్రసామగ్రి తయారగుచున్నది. కాని యింకను ఇతర రాష్ట్రములనుండి వచ్చు సామానులపోటీ మనము భరించవలసి వచ్చుచున్నది.

అదేవిధముగ ఏలూరులో, ఉదయపురం (గంజాం) లో తయారగుచున్న యినుప పెట్టెలకును నిట్టియవస్థ తటస్థించుచున్నది.

౬ చాపలు

అయినవోలు (గుంటూరు), గొచ్చిరెడ్డి పాలెం (నెల్లూరు), రాజంపేట (కడప), లింగోజిపల్లి (కర్నూలు), పలమనేరు (చిత్తూరు), అనుచాలపల్లి, నిజాంపట్నం (గుంటూరు) ఆయాచోట్ల ప్రశస్తమైన తుంగ చాపలు సేయబడుచున్నవి. కడపజిల్లాలో తయారైనవి చాలవరకు బెల్గాం, హుబ్లీ, ధార్వార్ ప్రాంతముల కెగుమతి యగుచున్నవి. ప్రోత్సహించినచో యీ పరిశ్రమ వృద్ధిచెందుట కవకాశమున్నది.

౭ నారత్రాళ్లు

అంబాజీపేట, బందర్లంక, చిత్తూరు, జిల్లాలందు కొబ్బరిపీచుతో త్రాళ్లు పేనుదురు. మద్రాసురాజధానిలో ౯౬,౧౧౧ యెకరములు భూమిలో నార వుత్పత్తి యగుచున్నది. దీనిలో గుంటూరుజిల్లా ౪౫, ౨౬౪ యెకరములు, కృష్ణ ౨౬,౨౧౫, తూర్పుగోదావరి ౧౩,౫౯౫ యెకరముల వంతున పైరుచేయుచున్నది. కనుక యీ పరిశ్రమ ముఖ్యముగా మన రాష్ట్రములో వ్యాప్తిగాంచుటకు సదుపాయము లున్నవి.

౮ కొయ్య సామానులు

నరసారావుపేటలో తయారగు మంచములు, బల్లలు, కుర్చీలు బాగుగా ప్రసిద్ధికెక్కినవి. అమలాపురం, రాజోలు, రామచంద్రపురం మొదలగుచోట్ల పడవలు చేయుదురు. జయపురం, ఏజన్సీ అడవులనుండియు నెల్లూరు, కర్నూలు, చిత్తూరు ప్రాంతముల నుండి దొరకు పెకుకువల్ల మేదరిపనులు విరివిగా సాగుచున్నవి.

౯ రాతివిగ్రహములు, పలకలు, చలువరాతి చెక్కడములు

మార్కాపురం, కడప మొదలగుచోట్ల లభించు నల్లరాతిపలకలు మిక్కిలి ప్రశస్తముగా నుండును. ఇవి పూర్వము మంచిస్థితిలో నుండినవి. కాని నేడు సిమెంటు పరిశ్రమ ప్రాబల్యమునందుటచే యీ పరిశ్రమకు కొంత బలము తగ్గినది.

చలువరాతిచెక్కడము పల్నాడులో నిరెంటచింతలలో జరుగుచున్నది. చవుక రకపు ఇటాలియనుమార్బులు బజారులో దొరకుటచే మేలైన మన చలువరాతిని కొనువారు లేకపోవుట తటస్థించుచున్నది. ప్రస్తుతము మాచెర్లకు రైలువేసినందున రవాణాసౌకర్యములు కలిగి యీపరిశ్రమకు కొంచెము కొంచెము ప్రోత్సాహము కలుగుచున్నది.

౧౦ గాజులు

ఇవి బళ్లారి, కర్నూలు, అనంతపురం, కృష్ణ, విశాఖపట్నం, నెల్లూరుజిల్లాలలో చేయబడుచున్నను, నాగరకత హెచ్చగుచుండుటచేతను, విదేశపుగాజులమీదను, బంగారునగలమీదను అభిలాష హెండగుటచేతను ఈ పరిశ్రమయంతగా రాణించుట లేదు.

౧౧ తలనూనెలు, అగరువత్తులు, సుగంధద్రవ్యములు

చాలకాలమునుండి ఈ వృత్తివలన కొండవీడు (గుంటూరు)నందు ౨౦౦ కుటుంబములకుపైగా జీవనముచేయుచున్నవి. సాధారణముగా వీనిని తయారుచేయు వారందరును మహమ్మదీయులే. ఇచ్చటి సుగంధద్రవ్యములు మిక్కిలి యాహ్లాదకరముగా నుండెడివి. కర్నూలు జిల్లాలోకూడ యిట్టివృత్తి నవలంబించువా రచ్చటచ్చట నున్నారు. కాని ప్రస్తుతకాలములో విదేశములనుండి దిగుమతియగు తలనూనెలు, సెంట్లు, ఫేసుపౌడరులు, పోమేడులవ్యామోహములో ప్రశస్తమైన మనపరిశ్రమను చేతులార పాడుచేసుకొనుచున్నాము.

౧౨ నగిషీపని, దంతపుపని, హార్మోనియములు

కళాప్రావీణ్యముగల నిపుణులైన పనివాండ్రెందరో తగినయాదరణ లేక దారిద్ర్యముచే బాధపడుచున్నారు. మనశిల్పకళాకౌశలము, వారుచిత్రములు, పూర్వయుగముతోనే చాలవరకు గతించినవి. ఇప్పటికిని కొద్దిగా కర్నూలు, నెల్లూరుజిల్లాలలో సంగీతవాద్యములు, నగిషీపని చేయుచున్నారు. విశాఖపట్నము దంతపుపనులకు ప్రసిద్ధికెక్కినమాట వేరే వ్రాయ నగత్యములేదు. కాని యివన్నియు పోషణలేనిచో సంపూర్ణముగ నశించుట సత్యము.

౧౩ ఆటవస్తువులు, బొమ్మలు

ఇవి సెట్టిగుంట (కడప), తిరుపతి, కాళహస్తి, కొండపల్లి, కురుచేడు, పర్లాకిమిడి మొదలగుప్రదేశములలో తయారగుచున్నవి.

లక్కసామానులు కర్నూలు, శృంగవరపుకోట (విశాఖపట్నం), మందసా (గంజాం) యందును, చదరంగపుబల్లలు విశాఖపట్నములోను, దువ్వెనలు కాళహస్తి, చిత్తూరు, అనంతపురములందును చేయబడుచున్నవి. వీనన్నిటికిని విదేశవస్తువులయొక్క పోటీ తీవ్రముగనే యున్నది.

౧౪ చర్మములు

రాయలసీమలో బళ్లారియు, ఉత్తరసర్కారులలో బెజవాడయు నీపరిశ్రమకు ముఖ్యస్థానములు. ఇచ్చటనుండి చర్మములు విదేశముల కెగుమతిచేసి మనకు కావలసిన చెప్పులు, బూట్సు, మొదలగునవి ఆగ్రా, కాన్పూరు, కలకత్తాలనుండి తెప్పించుకొనుటకన్న యిచ్చటనే పరిశ్రమల స్థాపించి యుపయోగపరుచుకొనుట వాంఛనీయము కాదా?

౧౫ నశ్యము, బీడీలు

ఇవి పూర్తిగా స్వదేశ పరిశ్రమలే కాని మద్రాసు, తమిళజిల్లాలనుండి యీ విషయ

మున కొంతపోటీ వచ్చుచున్నది. కర్నూలు, గుంటూరు, చిత్తూరు జిల్లాలలో కొన్ని కొన్ని చోట్ల బీడీలు తయారు చేయబడుచున్నవి. వీని కుపయోగించు ఆకులు కడప, కర్నూలు ప్రాంతములలోని యడవులలో లభించుచున్నవి. పొగాకు మనరాష్ట్రములోనిదే చాలవర కుపయోగించుటకు వీలగును.

అట్లే నస్యమునకుకూడ నేరుచోట్లకు పోవలసినపని లేదు. కాని మనవారు దీనియందు తగినంతశ్రద్ధ వహించుటలేదు. సాధారణముగా మద్రాసునస్యమున కెక్కువప్రాధాన్య మిచ్చుచున్నారు. ఈ వ్యాపారమువలన లక్షలు గడించినవర్తకులు మద్రాసులోనే యున్నారు. సంవత్సరమునకు మనరాష్ట్రములో షుమారు ౧౫ లక్షల ఖరీదుగల నస్యము కర్చగునని యంచనా వేయబడినది.

౧౬. బెల్లము

మనదేశమున పండిన చెరుకుపంటలో ౧౦౦కి ౭౦ వంతులు బెల్లముచేయుటలో నుపయోగించుచున్నాము. ఈపరిశ్రమ పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో నధికముగా నున్నది. మనము పండించు చెరకువల్ల మన దేశములోనే తయారైన పంచదారనే వాడుకొనవలెను. కాని యన్యప్రాంతములనుండి మాత్రము కొనరాదని యాంగ్లులు పట్టువల చూపినచో బెల్లమునకేకాక పంచదార పరిశ్రమకుకూడ సుదినములు రాకతప్పదు.

౧౭. విస్తళ్లు

శృంగవరపుకోట, పాలకొండ, పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, సాలూరు, వీరవల్లి, కావలి, గూడూరు, నెల్లూరు, కందుకూరు మొదలగు చోట్ల నివి తయారగుచున్నవి. ఈ వృత్తిపై చాల కుటుంబములకు జీవితము జరుగుచున్నది.

౧౮. వెన్న, నెయ్యి, బియ్యము

దేశసౌభాగ్యము విస్తరించుటకు దేశజనుల ఆయురారోగ్యములు చక్కగా నుండవలెను. వారు భుజించు పదార్థములు పుష్టికరముగ నుండవలెను. విదేశములనుండివచ్చు కృత్రిమపు వస్తువుల మిశ్రమముచే మనయాహారము చెడిపోవుచున్నది. అందుచే నమ్మకమైన పదార్థముల తయారుచేసినచో ప్రజలకేకాక పరిశ్రమదారులకు కూడ మిక్కిలిలాభము.

౧౯. ఔషధములు

సుప్రసిద్ధాయుర్వేదౌషధములును, ఆయుర్వేదవైద్యశిఖామణులును మనరాష్ట్రములో పెక్కుమంది యున్నను మనము ప్రతిసంవత్సరము ఇతరరాష్ట్రములనుండి దాదాపు ౧౫ లక్షల రూపాయల ఖరీదుగల ఆయుర్వేదౌషధములును, రు ౬ లక్షల విలువగల యింగ్లీషుమందులును తెప్పించుకొనుచున్నాము. ఈ యపారధనవ్యయ మక్కరలేకయే మన స్వదేశౌషధములనే యభిమానించి మనభిషగ్వరుల నాదరించుట మంచిది.

ఆర్థికస్వయంసంపన్నత
(Economic self-sufficiency)

ఈపైనవివరించిన చేతివృత్తులు, గ్రామపరిశ్రమలు వృద్ధిచెందవలెనని కోరుటలోగల మూలసూత్రమేమి? ఇది యెంతవరకు సాధ్యము? ఎంతవరకు మంచిది? అను ప్రశ్నలకు సమాధానము సులభము. ఆధునిక నాగరక ప్రపంచములో స్వయంనిర్ణయము, స్వధర్మము, స్వతంత్రము ఒకదేశమునకేకాదు—ఒకరాష్ట్రమునకేకాదు, చివరకు ప్రతివ్యక్తికిని కావలయునని కోరుచున్నాము. సర్వత్ర యిట్టిసిద్ధాంతములపై సమర్థనలు సంఘర్షణలు జరుగుచునే యున్నవి. మొత్తము మీద ప్రధాన విషయములో నేకాభిప్రాయము కుదిరినట్లే భావింపవచ్చును. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము, రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము, దేశస్వాతంత్ర్యము. అన్నియు నొకేమూలసూత్రము నాధారము చేసుకొనియున్నది. ఫ్రాన్సువిప్లవము (French Revolution) నాటి స్వాతంత్ర్య, సమత్వ, సౌభ్రాత్రసిద్ధాంతము లీవిధముగా నేర్పడినవే. నేడు ప్రపంచమును కల్లోలపరచుచున్న సామ్యవాదముకూడ యిట్టిదే. ఈ వాదములలోని విధానములను పూర్ణముగా నందరు నంగీకరించకపోయినా కొన్ని కొన్ని విషయములలోనైన సామరస్యము కుదిరినది. దీని ననుసరించినదే ఆర్థికస్వయంసంపన్నతకూడను. దీనికై ప్రపంచము నన్ని దేశములలోను తీవ్రమైన ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. అట్టియెడ మన రాష్ట్రము నట్టి యాదర్శమును గైకొనుటకూడ సమంజసమే యనకతప్పదు.

ఈ మూలసూత్రము ననుసరించి యీ క్రింది విషయము లాంధ్రులెల్లరు గమనింపవలసియున్నది.

౧. అవకాశముల నెరిగి యాయా పరిశ్రమల స్థాపించినపిదప నవి సక్రమముగా వృద్ధియగునట్లు చూచుకొనవలెను.

౨. మనరాష్ట్రమున కావలసిన వస్తుపరికరములు మనరాష్ట్రమున నేర్పాటు చేయబడిన పరిశ్రమలవల్లనే సాధ్యమైనంతవరకు ఉత్పత్తి యగునట్లు చూచుకొనవలయును.

౩. మన కవకాశమున్న పరిశ్రమల సందర్భములో పరరాష్ట్రములమీద నాధారపడరాదు. అనగా మనము తయారుచేయగలిగిన వస్తువులు ఇతరచోట్లనుండి తెప్పింపరాదు. ప్రజ లిట్టి దిగుమతులను ప్రోత్సహింపరాదు.

౪. ఏగ్రామమున తయారైన వస్తువులు అచ్చటనే యమ్ముడు పడునట్లు చూచుకొనవలెను. అనగా ఒకగ్రామముగాని, పట్నముగాని, తాలూకాగాని, జిల్లాగాని తుదకు రాష్ట్రముగాని ఆర్థికముగా సౌష్ఠవమును బడసి సాధ్యమైనంతవరకు స్వయంపోషణశక్తిని సుస్థిరంగవలెను.

పరిశ్రమాభివృద్ధికి కొన్నిసూచనలు

ఈమార్గమున నభివృద్ధినందవలెనన్నచో మన ప్రధానలక్ష్యమునకు తగిన సాధనసంపత్తిని గూర్చి యాలోచించుకొనవలసియున్నది. ఇట్టి యనుకూలవాతావరణమున కీ క్రిందివిషయములు ముఖ్యముగా నాచరణీయములు:

౧. ఆంధ్రు లెల్లరు ఆంధ్రదేశపరిశ్రమలపై అభిమానము చూపవలసియున్నది.

౨. ఆంధ్రదేశమున పరిశ్రమదారుల సహాయమునకై బ్యాంకులు, ఇన్సూరెన్సుకంపె

నీలు, మొదలగు ఆర్థికసంస్థలు నియమింపబడ వలెను. అనగా పరిశ్రమదారులకు సులభముగా పరపతి దొరకవలెను. ఇందులకై జనసామాన్యము త్వరలో బ్యాంకింగుపద్ధతుల నలవాటు చేసుకొనవలయును.

3. రాష్ట్రమునకు మొత్తమున ఒకపారిశ్రామిక అభివృద్ధిసంఘము [Industrial Development Board] ప్రభుత్వముచేగాని, ప్రజాసంస్థలచేగాని, ఆంధ్ర వాణిజ్య సంఘమువారి యాజమాన్యమునగాని స్థాపింపవచ్చును.

౪. ఈ సంఘము చిన్నచిన్న యుపసంఘములద్వారా ఆ యాచోట్లగల యవకాశములు గమనించి పరిశ్రమదారులకు తగిన సలహాల నొసగవలెను.

౫. పరిశ్రమదారులు తమవస్తువుల సులభముగా విక్రయించుకొనుటకై మార్కెట్ల నేర్పాటుచేయవలెను.

౬. రాకపోకలకును, రవాణా సౌకర్యములను, ఇనుమడింప జేసుకొనవలెను.

౭. పరిశ్రమలవల్ల తయారైన వస్తువులు తరచు ప్రదర్శనశాలలో (Exhibitions) ప్రదర్శింపవలెను. వానివిషయమై రాష్ట్రములో పత్రికలద్వారా, కరపత్రములవల్లను, తదితరవిధములను తీవ్రమైన ప్రచారముచేయవలెను. సాధారణముగా ప్రతిముఖ్యావసరములందు నిట్టి ప్రదర్శనముల నేర్పాటుచేయుట యవసరము.

౮. కేంద్రసంఘము రాష్ట్రములోని వస్తువులయొక్క ధరలను సరిగా పోషింపవలెను.

ఈ విధమైన యుక్తప్రణాళికతో కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొని పరిశ్రమాభివృద్ధికి బూనుకొనినచో ౫ సంవత్సరములలో ప్రోత్సాహకరములగు ఫలితములు కలుగుననుటకు సందేహము లేదు. ఇట్టి కార్యక్రమమునకు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము చాల సహాయకారియేగాక ముఖ్యముకూడను. ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్య యీ వరకే తగినంతప్రచారమును బడసి ప్రాధాన్యమునందియున్నది. ఇక ప్రస్తుతము కావలసినది ఒక్క ఆంధ్రసోదరుల ఆసక్తి, అభిమానము, తీవ్రమైన దృఢ సంకల్పము

'నన్నయార్యుని నిరంకుశ ప్రయోగము'

అనుపేర ౧౯౩౭ సం. డిసంబరునెల భారతిలో శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు ప్రకటించిన వ్యాసమునందలి 'బహిర్గిర' రూపసాధుత్వమును సాధించుచు శ్రీ విద్వాన్ పిశుపాటి విశ్వేశ్వర శాస్త్రిగారును, శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారును చిన్న వ్యాసములను వ్రాసి భారతియందు ప్రకటింప బంపిరి. 'బహిర్గిర' రూపమును, శ్రీ సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు చూపిన తక్కిన రెండు నిరంకుశప్రయోగములలో 'ముష్టాముష్టి' రూపమును సప్రమాణముగ సాధించుచు శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారును, శ్రీపాద లక్ష్మీపతి శాస్త్రిగారును కలిసి ౧౯౩౭ సం. డిసంబరు ౧౮ తేది ఆంధ్ర దినపత్రిక (పు. 3) లో ఒకవ్యాసము ప్రకటించిరి. అందు వారు 'గిరేశ్చసేనకస్య' అను పాణినీయ సూత్ర ప్రమాణమున 'బహిర్గిర' రూప సాధుత్వమును నిర్ణయించిరి. శ్రీ విశ్వేశ్వరశాస్త్రిగారికిని, శ్రీ సుబ్బారావుగారికిని ఈసూత్రమే ప్రమాణము. ఈవిషయమున నెవ్వరికేని పాణినీయమేకదా యాధారము! కాన చర్వితచర్వణ మేల యని వీరి వ్యాసములను భారతియందు ప్రకటింపమయితి మని మనవి. (సం. భా.)

సంక్షోభము

గుజ్జము వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము

అశనిపాతపరంపరలట్టులయ్యె
ననుదినంబు మనుష్యనాశనవిధాన
జృంభణానర్తనావర్తలు చీనిదేశ
నిర్మథనవేళ, నిన్నను నేటి తరుణ
లక్షలకొలంది జనము బలియయ్యె వ్యాప్తి
మిత్తిపాలైరి నవనాస్మేషితాహ
వక్రకారపరిజ్ఞానపాటవమున
గగనతలినుండి విస్ఫులింగములు కురియు,
జముని శ్వాసపాలికిన ట్లిలముకొను విష
వాయువులు వార్చి వెలిగ్రక్కు బాడబాగ్ని
ననంగ రణనౌక లూష్మను జనపదాల;
నదులు నెత్తురువఱదలు, నగరములు శ్మ
శానములు, మిన్ను పొగచూరు, క్షయము స్థిరము
సౌమ్యమగు సభ్యతకుం బరాజన్మపేమ,
భారతోర్వీసహోదరి, ప్రాజ్మరీచి
చీన, చరితార్థ నత్యంతదీనం జేసి

వాసిగనునె జపాను దుర్వారమైన
యుష్ణకిరణసంపద నుగ్రమూర్తి?
కళలు విద్యలు ధర్మము సలలితముగ
నేర్చి నేర్పించి విఖ్యాతి పేర్చుకొన్న
వృద్ధదేశమునకుం జితిపేర్చుసూడం
గాలమును ప్రయ్యెం గర్కటిగర్భమట్లు
దేవపుత్రులు జపానియధీరజనులు
ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవాంఛాప్రభంజనప్ర
చోదితాత్ము, లభంగతుంగోదయులు, ప
తంగకేతనులు, ప్రతాపధామహృదయు,
లార్యసంస్కృత్యు లిట్టి యనార్యకార్య
కరణు లైరని మఱియు శోకమ్ముగలుగు
శాంతశివసుందరాత్మక శక్తి యొకటి
విశ్వమేలు ననశ్వరప్రీతిసరణి
ననెడి విశ్వాస మది యుగాంత మింత
నంతం దప్పత్రోవను వచ్చునంచు నెంతు.

మిసెస్ వి. కే. వటీరావు, యమ్మే

[లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్]

చింతా దీక్షితులు

[ఈ కథలో సంస్థలూ పాత్రలూ కల్పితములు. దేనినీ ఎవరినీ ఉద్దేశించినవి కావు]

ఈమధ్య నాభార్య నాతో బహు అన్యోన్యంగా ఉండడం మొదలెట్టింది. సాధారణంగా తన చీరలేమిటో, తన బ్లౌసులేమిటో, తన ఆభరణాలేమిటో, తన అలంకారాలేమిటో, తన క్లబ్బేమిటో అదే గొడవగాని, భర్త అనే మగవాణ్ణి నేనొకణ్ణి ఉన్నానని, నాకూ, తనకూ పిల్లలకీగాని ప్రేమ ఆ జన్మమూ ఉం[illegible]లని మరిచి[illegible] పోయేది. హోటల్నించి భో[illegible] తెప్పించుకొని మేముద్దరమూ మూగనోముపట్టి భోంచేసేవాళ్ళము. [illegible] ఆవిడ క్లబ్బుకు సింగారించుకు వెళ్ళిపోయేది. నేను కచేరీకి పరుగెత్తుకు పోయేవాణ్ణి.

పిల్లలు వేరే కాన్వెంటు స్కూలులో చదువుకొంటున్నారు కాబట్టి వాళ్లగొడవ నాకూ మా ఆవిడకూ కూడా పట్టేది కాదు. ఎప్పుడైనా పిల్లలు యింటికి తిరిగి వస్తే నన్ను అసలే మరిచిపోయేది మాఆవిడ. వాళ్లచేత యింగ్లీషు పద్యాలూ పాటలూ పాడించడం, వాళ్ళచేత యింగ్లీషు ఆటలు ఆడించడం, వాళ్లతోపాటు తనూ గంతులెయ్యడం, స్కిప్ చెయ్యడం, డాన్సుచెయ్యడం– ఇదీ పొద్దస్తమానమూను. సాయంత్రం వాళ్లను యింగ్లీషు దుస్తులతో అలంకరించి, వాళ్ళకు హ్యాట్లుపెట్టి, తనూ అలంకరించుకొని క్లబ్బుకు తీసుకుపోయేది. నిజంచెప్పాలి కాబట్టి చెప్తున్నాను–నా భార్యమాత్రం యింగ్లీషు దుస్తులు ధరించేదిగాదు. హ్యాట్ పెట్టేదికాదు. రోజు కొరకం చీర కట్టుకొని, బాహుమూలం[illegible] చేతుల కప్పుదాని రవిక తొడుక్కొని, ఒక చేతికే రెండు బంగారపుగాజులు పెట్టుకొని, రెండోచేతికి రిష్టువాచీ కట్టుకొని క్లబ్బుకు వెడుతూండేది.

ఒకమాటు అన్నానుగదా హాస్య[illegible] నువ్వు క్లబ్బుకు లేడీసి నికి—"ప[illegible] [illegible]ంవు; లేడీస్ గదా; యమ్మేప్యాసు[illegible] కల్చర్ క్లబ్బులో సభ్యురాలవు, సైకిల్ తొక్కగలవు కూడాను— ఈ చీరలూ, రవికలూ ఖర్మం ఏమిటీ? స్కర్టుతొడుక్కొని హ్యాట్ పెట్టుకొని యింగ్లీషు స్త్రీలలాగ.... ...." వాక్యం పూర్తికాక ముందే నన్ను గట్టిగా ఫళ్లున చెంప మీద కొట్టి "మీరు సూటువేసినపుడు నేను కడతాను లెండి స్కర్టు" అంటూ నిప్పులు గ్రక్కుతూ లేచి పోయింది.

చెంపకాయ తిని ఊరుకొన్నాను. ఊరుకోక చేసేదేమిటి— యమ్మే ప్యాసైన కామిని సహ ధర్మ చారిణి అయినప్పుడు! ఇంటిగుట్టు రట్టు చేసుకోవచ్చునా? ఇంతకీ హిందూ స్త్రీ ధర్మానికి వ్యతిరేకంగా స్కర్టు హ్యాట్లూలు ధరించుకోమని చెప్పడం నాదే తప్పు!

సాధారణంగా ఈవిధంగా ఉండే నాభార్య నాయెడల ఎక్కువ అన్యోన్యంగా ఉండడమూ, నాతో ఎక్కువ కాలం గడపడమూ, నాతో అదేమాటలు చెప్పడమూ, అదే పరిహాసాలు చెయ్యడమూ, అదేకథలు చెప్పడమూ, నన్ను దువ్వడమూ లాలించడమూ— యిదంతా తమాషాగా తోచింది. ఏమిటిచెప్మా కారణం అనుకొన్నాను. ఏమీస్ఫురించింది కాదు.

[illegible] ఒకసంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. కొ[illegible]ంచెం హెచ్చుతగ్గుగా యీ నెలరోజు కొ[illegible] అన్యోన్యంగా విధంగానే నాతో [illegible]గపరాయ[illegible] ఉండేది. నా పూర్వాచ[illegible] ణత్వాన్ని మెచ్చుకొనేది. చివరకు నాచేత వేషంవేయించి, నన్ను నలుగురు ఆడవాళ్ళలోనూ నవ్వులపాలు చేసి, భర్తను ఫూల్ని చెయ్యడంలో అగ్రగణ్య అనే పేరు సంపాదించి, అందుకుగాను క్లబ్ యిచ్చే బహుమానాన్ని సంపాదించింది. నిజానికి కొంతతప్పు నాదికూడాను. వేషం వెయ్యడానికి పూనుకొన్నది నేనే. నాభార్య నన్ను పురిగొల్పి నాకు సహాయంచేసింది— దుర్బుద్ధితోనైతే నేమి? అంతేకాకుండా తనతోపాటు నాకూ బహుమతులు వెళ్ళి

పెట్టింది. అయిందేమిటో అయింది. ఇక యీ యేడు మళ్లీ ఆవిధంగానే చెయ్యదుకద? ప్రతీసంవత్సరం కొత్త కొత్త విషయాలికి క్లబ్బువాళ్లు ప్రైజు లిస్తారు కాని ప్రతీయేడూ భర్తలను భార్యలు ఫూల్సుగా చేసినందుకే ప్రైజు లిస్తారనడం అసంభవంగదా! కాబట్టి ఆదురుద్దేశం నాభార్యకు లేక పోవచ్చును. మరి వేరే విషయం యేదైనా ఉంటుందా?

లేడీస్ కల్చరు క్లబ్బువారు ప్రతీ యేడూ డిశంబరులో బహుమతు లిస్తారు. డిశంబరు యింకా మూడు నెల్లు ఉంది. నాభార్య నన్ను లాలించడం అప్పుడే మొదలు పెట్టింది. నాకు బహుమతిగా వచ్చిన నటరాజ విగ్రహాన్ని తనూ పూజించడం మొదలు పెట్టింది. గోడలమీది సినీమాబొమ్మలు తీసివేసి దేవుళ్ళ బొమ్మలు తగిలించింది. రోజూ నాచొక్కాలకు బొత్తాలు పెట్టిపెడు తోంది. ఊడిపోయిన బొత్తాలు కుట్టిపెడుతోంది. పంచెలు మరమ్మతు చేస్తోంది. వద్దంటే వినక నా కష్పుడప్పుడు వాసననూనెలూ, అత్తరువులూ రాస్తోంది. ఒకమాటు బలవంతాన్ని నామొహం అంతా ఫేసు పౌడర్ పామింది వద్దంటూంటే! సబ్బుతో కడుక్కొని ఆఫీసుకు ఆలస్యంగా వెళ్లి చివాట్లు కూడా తినవలసి వచ్చిం దప్పుడు.

ఒకవేళ నాభార్యకు మమకారం హెచ్చిందేమో నామీద— ఒకవేళ బుద్ధి తిరిగిందేమో. చదువు కొన్నది; హిందూదేశంలో పుట్టినది; విద్యాదోషంవల్ల కొంతవరకు బడి కొంతకాలం పరదేశపు... పట్టినా క్రమేణా సర్దుకొంటూన్న దేమో?

ఏమైనా యీయేడు బహుజాగ్రత్తగా ఉండా లని దృఢసంకల్పం చేసుకొన్నాను. నాభార్య ఎంతమమకారం చూపినా, ఎంత చాకచక్యంతో నడుచుకొన్నా, ఎంత పూర్వాచారాభిమానం నటించినా నేను చలించదలుచుకోలేదు. రాతి బొమ్మకు చక్కిలిగింతలు పెట్టగలుగుతుందేమో చూద్దాము!

ఈమార్పు తనలో ఎందుకుకలగాలో నాభార్యనే అడిగితే బాగుంటుందేమో ననిపించింది. చదువుకొన్న లేడీతో వ్యవహారంగదా తీరా అడిగితే తనను ఇన్సల్టుచేశానని విసిరికొడుతుందేమో? అడక్క పోతే నన్ను మళ్లీ ఫూల్ని చేస్తుందేమో? ఏమైనానరే ఎందుకైనా మంచిదని నిశ్చయించి నాభార్యతో యీవిషయాన్నిగురించి పూర్తిగా చర్చించడానికి తీర్మానించుకొన్నాను. మా ఉభయులకూ తీరుబడిగాఉన్న ఒక రోజున నాభార్యను పిలిచాను. "వటీ! నీవిలువయైనకాలంలో కొన్నినిముషాలు నాకొరకు వినియోగించగలవా?" అన్నాను యింగ్లీషుతో. నాభార్యపేరు అసలు కళావతమ్మ, అది క్రమక్రమంగా కళావతి, వతిగా మారింది. ప్రస్తుతం వాడుకలో ఉన్న పేరు "మిసెస్ వతీరావు" లేక "వటీరావు" ఈచివర "రావు" నాపేరు. ఇంగ్లీషులో మాత్రమే పేరుచదివేవారు నాభార్యను మిసెస్ వటీరావు అనిగాని, మిసెస్ వాటీరావు అనిగాని పిలుస్తారు. మొగుడిపేరు తమ పేళ్ళ చివర తగిలించుకోవడంలోనే ఇంగ్లీషు నడుమున్నా... ఆడవాళ అసం తంత్రత కనబడుతోందని ఒకమాటు నేను చెప్పిచూడిచాను. అది అస్వతంత్రత కాదనీ, పేరు ఒక ప్రత్యేకతకు సూచనగా మాత్రమే వినియోగిస్తుందనీ, మొగుడిపేరు వంటరిగా వదిలివేస్తే దిక్కుమాలినదై పోతుందని దయదలిచి తమపేరుతో జోడిస్తున్నామనీ, అందుకు కృతజ్ఞత చూపక చెప్పిపోడవడం మగవాళ్ల నీచత్వానికి నిదర్శనమనీ చెప్పి మళ్లీ నన్ను కిక్కురుమనకుండా చేసింది.

"అయితే కళా, యీయేడు మీక్లబ్బులో బహుమతు లివ్వడంకద్దా?" అని అడిగాను. "మళ్లీ మీకు బహుమానం పొందాలని ఉందా ఏమిటి పాపం— మా అమ్మే, నాకంటిపాపే." "నాకు బహుమానం కావా లని కాదు, వటీ; నీకు బహుమానం వస్తే నాకు వచ్చినట్లు కాదూ?"

"ఆఁ" మరే, పాపం— నాబహుమానం మీరు కొట్టెయ్యా లనుకుంటున్నారు గాబోలు—"

"అది కాదు, వటీ!"

"పోనీ కావలిస్తే తీసుకొండి పాపం మాటవరసకి నా కీయేడు ఒకచీర, ఒకబ్లౌసూ బహుమానం యిచ్చారనుకుందాం. మీ రంత సరదాపడుతూంటే మీకుకాదని నేనుమాత్రం వాటిని వాడతానా ఏమిటి? మీరే తీసుకోండి."

"యూ, సిల్లీ; అందుకుకాదు నేను అడుగుతూంట. అసలు సంగతి తెలుసుకోడానికి."

"సంవత్సరోత్సవాలు ఉన్నప్పుడు బహుమతులే ఉండవూ? ఆమాత్రం వాడాగింపుకు తెలిసింది కాదు కాని."

"అయితే కిందటి వారంలాగ ఈవారమేమైనా కోతిపనులు చేస్తావా?"

అనగానే నామీసం పట్టుకులాగుతూ "అంత మరపేమిటి మీకు, డియర్ హబ్బీ? కోతిపనులు మీరా, నేనా చేస్తే! మీ తెలివి తేటలవల్లనేగా నాకూ మీకూ బహుమానం వచ్చింది!''

మీసం వదిలించుకొని అన్నాను గదా "చూడు కళా, ఈ వారంగానీ నన్ను అలాంటి కోతిపనుల్లో కలుపుకున్నావంటే మాటదక్కదుసుమా."

"నోఫియర్ మైడియర్.''

"అయితే, వటీ, అసలు సంగతేమిటి? ఈ వేషం ఎందుకని బహుమతులిస్తారు?'' అన్నాను సంగతి తేల్చు

నాభార్య అనుమానించి, నాకేసి పరకాయించి చూచింది. నాముఖమూ, చెవులూ, జుట్టూ తనచేతులతో దువ్వుతూ అన్నది.

"అనుమానం పట్టుకుంది కాబోలు కాదూ మీకు?''

"కాదు, డార్లింగ్!''

"అవును, పీచ్!''

"కా దంటూంటే!''

"అయితే చెప్పడానికి వీల్లేదు!''

"ఏమిటీ?''

"బహుమతు లెందు కిస్తారో చెప్పడానికి వీల్లేదు — క్లబ్బురూల్సు పాటించనక్కరలేదంటారా ఏమిటి?"

"చెప్పకూడ దని క్లబ్బురూల్సా?''

"అవును, మైపెట్!''

"డియర్ హబ్బీకికూడా చెప్పకూడదా, రోజ్?''

"సారీ, హబ్బీ.''

"పోనీ ఆగొడవ నాకక్కరలేదు గాని — నామీదకు మాత్రం రాకేం, ఓల్డుగరల్!''

"మీచేత వేషం వేయించనులెండి.''

"సరే, నాజాగ్రత్తలో నేనుంటాలే!''

"ఆల్ రైట్, మై డియర్!''

"కళా, ఇంకో ప్రశ్న అడగాలని ఉంది; అడగనా?''

"రైటో; అడగండి.''

"ఈమధ్య నీకు నామీదా, నా అభిప్రాయాలమీదా కొత్తగా అభిమానం కలిగింది. ఎంచాత నంటావు?"

ఈ ప్రశ్న నేనడగడంతోనే నాభార్య కోపం నటించింది. తటాలున లేచి వెళ్లిపోబోయింది. గుమ్మందాకా వెళ్లి మళ్లీ తిరిగివచ్చి, గభాలున నావళ్లో కూచుని నాబుగ్గలు రెండూ గట్టిగా సాగదీసింది. నామీసాలు గుంజింది. గట్టిగా కంఠాన్ని ఆశ్లేషించి "ఇంకెప్పుడూ అడగరుగదా అలాంటి ప్రశ్న, అడగరుగదా, అడగరుగదా!'' అంటూ నాచెంపలు మృదువుగా ప్రేమతో వాయించింది.

'నాప్రశ్నలో తప్పేమిటి?'' అన్నాను.

"తప్పేమిటా, తప్పేమిటా'' అని నన్ను బుజాలుపట్టి ఊగిస్తూ,

"నన్ను అనుమానిస్తారా యింత దర్జీగా? నాప్రియమైన భర్తమీద నాకెప్పుడు అభిమానంలేదు? నాకను పాప అభిప్రాయాలమీద నాకెప్పుడు అభిమానం లేదు? క్రొత్తగా అభిమానం పుట్టిం దంటారా? మీన్!'' అని మొహం చిట్లించింది. నాఅభిప్రాయానికి ఆధారాలు లేకపోలేదు. కాని అవి అన్నీ నేను చెప్పితే నా భార్య చిన్నబుచ్చుకో వచ్చు, లేదా కోపగించవచ్చు ననుకొని, తనకుమాత్రం ఆలోచిస్తే తెలియదా ఏమిటి అనుకొని ఊరుకొన్నాను.

* * *

పర్యవసానం ఏమీ తేల్లేదు. ఎందుకు బహుమతు లిస్తారో రహస్యంగా ఉంచుకొన్నారు. నాచేత వేషం వేయించ నని మాత్రం నాభార్య చెప్పింది. వెయ్యమంటే మాత్రం వేస్తానా! కాబట్టి అది చెప్పి లాభం లేదు. ఏవిధంగానైనా నన్ను మోసగిస్తుందేమో అని నా జాగ్రత్తలో నేనున్నాను. నాభార్యను కనిపెడుతున్నాను. ఒకనాడు నే నింట్లో ఉండగా నాభార్య ఒకపెద్దమనిషిని తీసుకొనివచ్చింది. అతగాడు యింగ్లీషు దుస్తులు వేసుకొన్నాడు. చేతులో ఈవినింగ్ హాట్ ఉంది. మీసం ముక్కుకింద మాత్రమే ఉంది. పడుచువాడు.

సాధారణంగా ఎవళ్లనైనా కొత్తవాళ్లను యింటికి తీసుకువచ్చినప్పుడు నాభార్య నాకు వాళ్లని ఎరుకచేసేది. ఇన్‌ట్రడ్యూసు చెయ్యకుండా ఎప్పుడూ ఉండలేదు. ఇప్పుడు మాత్రం ఆనల్లదొర ఎవరో నాతో చెప్పలేదు. నేను ఫలానా అని అతడితోనూ చెప్పలేదు.

వచ్చీరావడంతోనే ఇద్దరూ రెండు కుర్చీలలో కూలబడ్డారు. నాభార్య తనచేతిసంచీ బల్లమీద పెట్టింది. దానిమీద అతడు తనహాట్ పడవేశాడు. కాఫీ ముందర బెట్టుకొని బిస్కత్తులు తింటూ వాళ్లు ఇంగ్లీషున అదేకబుర్లు చెప్పుకోవడం మొదలుపెట్టారు.

పక్కగదిలోకి వెళ్లి నేను పనిచూచుకొంటున్నాను. ఉండుండీ ఇద్దరూ

విరగబడి నవ్వుతున్నారు. చప్పట్లు కొడుతున్నారు. బల్లగుద్దుతున్నారు. చేతులతో తొడలు తట్టుకొంటున్నారు. ఎందుకో అంతకులాసా నాకు బోధపడింది కాదు.

ఆ మొద్దుముండ కొడుకెవడో నా కాఫీ అంతా తాగేస్తూ, నా బిస్కత్తులన్నీ మింగేస్తూ, నా కుర్చీలూ బల్లలూ విరగ్గొడుతూ, నాభార్యతో అంతరంగికంగా మాట్లాడుతూ, నవ్వుతూ, నా యింట్లో యింత హంగామా చేస్తూన్నందుకు నాకు కోపం వచ్చింది. కాని ఏమిచేసేది. ఏమైనా కలగజేసుకొంటినా చప్పుకొన్న భార్యతో వ్యవహారం పెద్దపులితో చెలగాటంవంటిది.

కాని ఒకటుంది. నాభార్య అనేక పట్టణాల్లో కాలేజీల్లో చదువుకొన్నది కాబట్టి అనేకమంది స్నేహితులు ఆవిడకున్నారు. ఆడవాళ్లల్లోనూ ఉన్నారు. మగవాళ్లల్లోనూ ఉన్నారు. బహుశా యీ మనిషి మగమిత్రులలో ఒకడు కావచ్చు. పాత స్నేహితుడు కావచ్చు. చాలాకాలానికి వాళ్లు కలుసుకొని ఉండవచ్చు. అందువల్ల ఈ ఉత్సాహమంతా అయి ఉండవచ్చు. లేదా అతడు నాభార్య దూరబంధువు కావచ్చు. నాభార్య దూరబంధువుల సంగతి నేను ఎరిగి ఉండనుగదా! ఒకమాటు చూచిపోదామని వచ్చి ఉండవచ్చు. దూరబంధువే అయితే నేనుకూడా కొంతమట్టుకు బంధువునేగదా! మరి నన్ను కలుసుకోలేదేమి?

లేదా ఒకవేళ వాళ్లక్లబ్ మెంబర్లతాలూకుమనిషై ఉండవచ్చు. ఏ మెంబరుభర్తో, అన్నో, తమ్ముడో అయియుండవచ్చు. ఆ మెంబరుద్వారా నాభార్యతో పరిచయం కలిగించుకొని ఉండవచ్చు. ఎందుకు తొందరపడడం? తెలుస్తుందిగదా!

కొంతసేపటికి సద్దుమణిగింది. నాగదికేసి వస్తారేమో, నాకు అతనితో పరిచయం కలిగిస్తుందేమో అని ఆశతో సులోచనాలు సద్దుకొని సీరియస్‌గా బింకంగా కూర్చున్నాను... ఎవరూవస్తూన్న జాడలేదు. నిరుత్సాహంతో లేచి చూశానుగదా — నా భార్య ఆ ముక్కుకింద మీసాలవాడూ కలిసి కబుర్లు చెప్పుకొంటూ నవ్వుకొంటూ వీధమ్మట నడిచి వెడుతున్నారు!

* * *

రెండు మూడురోజులదాకా నాభార్యతో నేను సంప్రతించడానికి వీలు కలిగిందికాదు. నా పనులతొందర, ఆవిడకి క్లబ్బుతొందర, స్నేహితులతో పరిచయాలతొందర — ఇన్ని కారణాలు—

ఈ రెండు మూడు రోజుల్లోనూ ఎన్నో విశేషాలు కూడాను. ఒకనాడు నేను కచేరీపని పూర్తిచేసుకొని షికారుగా సముద్రతీరానికి వెళ్లాను. హాయిగా గాలి వీస్తోంది. సముద్రపు అలలు నాపాదాలదగ్గిరికి వచ్చి ఆడుకొంటున్నాయి. సముద్రం నాహృదయంలాగే లేచి పడుతోంది. సూర్యుడు సముద్రంలో అస్తమించబోతున్నాడు. కడుపులో చెయ్యిపెట్టి కడిగివేస్తూన్న బెంగలు మరిచిపోయి, సంధ్యావందనం సంగతి కూడా మరిచిపోయి ఆ నీలి సముద్రంకేసీ, ఆ ఎర్రసూర్యబింబంకేసీ చూస్తూ సంజవెలుగులో మునిగి ఉన్నాను.

కొంతసేపైనతర్వాత తల పక్కకి తిప్పి చూచాను. ఒక పురుషుడూ ఒక స్త్రీ మాట్లాడుకొంటూ వస్తున్నారు. కొంతసేపటికి పోలిక గట్టగలిగాను. ఆపురుషుడు ముక్కుకింద మీసంవాడు; ఆస్త్రీ నాభార్యా! అలలు మరిచాను, సముద్రం మరిచాను, సంజ మరిచాను, అంధకారంలో పడ్డాను. దగ్గిరికి వస్తారుగదా ఏవిధంగా యీ కుట్ర పరిణమిస్తుందో చూతామని వాళ్లను చూడనట్టు నటిస్తూ అక్కడే నిలబడ్డాను.

నాభార్య నన్ను చూచింది కాబోలు దారి మళ్లించి అడ్డదారిని అవతలకి తీసుకువెడుతోంది. ఆ మసకచీకట్లో వాళ్ల నవ్వులు వినిపిస్తున్నాయి. కనిపెట్టి చూస్తున్నాను. వాళ్లు మోటారుకారుదగ్గిరికి వెళ్లారు. కారు ఎక్కారు. కారు బయలుదేరుతోంది లేదు. బయలుదేరడం లేదు. ఎందుచేతనో, పదినిముషాలైంది. నేను చూడనేలేదు సముద్రపు ఒడ్డునుంచే వెళ్లింది ఒకపడుచమ్మాయి. కారు సమీపించింది; ఆమె కారు ఎక్కింది. కారు కదిలి వెళ్లిపోయింది.

ఎవరో ఆ అమ్మాయి? ఎంతక్షోభపడిందిమనస్సు నిష్కారణంగా అనుకొంటూ ఇంటిమార్గం పట్టాను.

ఇంకోమాటు కచేరీపని కావడంతోనే కల్చరు క్లబ్బు పక్కనుంచి వెడదామని బుద్ధిపుట్టింది. నాభార్య కనిపిస్తుందేమో, ఏమిచేస్తూ ఉంటుందో గేటు యివతలినుంచే చూడవచ్చు ననుకొన్నాను. మనస్సు మహాపాడువస్తువ. ఎంత సమాధాన

పెట్టినా వినదు. ఇంటికి పోనియ్యకుండా ఎందుకు ఈ క్లబ్బువైపుకు ఈడ్చుకురావాలి? ఏదైనా ఫలానా కార్యంకోసమని తీసుకువస్తే బాగుంటుంది. ఏమీ లేదే! ఈ మనస్సు అడుగు పొరల్లో ఏదో అనుమానం దాన్ని శల్యంలాగ బాధిస్తోంది. ఆ అనుమానాన్ని ధృఢపరుచుకోడానికో, రద్దుచేసుకోడానికో ఈ ప్రయత్నమంతాను. ఎవరి మీద అనుమానం? నాభార్య మీదనే? నాభార్య గడుసుదంటే ఒప్పుకొంటాను; పెంకెదంటే ఒప్పుకొంటాను, మాటకారి అంటే ఒప్పుకొంటాను చెయ్యిచేసుకొనే స్వభావంకలదంటే ఒప్పుకొంటాను.—కాని యిన్నాళ్లు నిష్కళంకంగా నాతో కాపురంచేసి, మాయిద్దరికీ సంతానంకూడా కలిగినతరువాత యింకా అనుమానమా? మనస్సు మహా చెడ్డవస్తువు!

క్లబ్బుపక్కనుంచి అటూఇటూ తిరిగాను. గేటులోంచి చూచాను నాభార్య కనబడలేదు. ఇంతలో గేటుదగ్గిర జవాను నన్ను చూచి వచ్చి నమస్కరించి అన్నాడు "బాబయ్యా, యీవేల అమ్మగోరు కబ్బుకు రానేదు. ఆరెవరో, పెద్దింటోరే బాబయ్యా, ఆలుమగల్లు దెబ్బలాడుకొన్నారంట — సంసారం గాదా బాబయ్యా; అమ్మగోరు ఆమొగాయన్ని యెంటబెట్టుకు ఎల్లిపోయేరంట. "మాయామర్మం ఎరగని వాడిమాటలు విని నామనస్సు చివుక్కుమంది. వెంటబెట్టుకు వెళ్లడమంటే ఏమిటి? చెప్పరానిమాటైతే వాడు నాతో చెప్పతాడా? చెప్పగూడిన మాటైతే వెంటబెట్టుకు వెళ్లడమంటే ఏమిటి? వెధవ అనుమానం బాధిస్తూనే ఉంది. ఎందుకు అనుమానం?

ఇంటికి వచ్చినవాణ్ణి నాకు చూపక పోవడం ఒకటి; బీచిదగ్గిర తప్పించుకు పోవడం రెండు; మొగాయన్ని వెంటబెట్టుకు వెళ్లడం మూడు. సరే, కాని అడిగి చూస్తాను!

నాభార్య ఈసంగతు లన్నీ నిలవేసి అడగాలని నిశ్చయించాను. సంజాయిషీ ఏమియిస్తుందో చూడాలని నిశ్చయించాను. కాని ఆవిడ ఎడమొహం పెడమొహంగా తిరుగుతోంది. నాతో సమావేశం కాకుండా ఉండాలని ప్రయత్నిస్తోంది. నేను ఎప్పుడైనా పిలిచినా, ఏమైనా అడిగినా "ఇప్పుడుగాదు, తీరుబడి లేదు; సారీ" అంటోంది. నాభార్య ప్రవర్తనలో, కళ్లల్లో, చేష్టల్లో మార్పు కనిపిస్తోంది. చూడమని నామనస్సు నాకు బోధిస్తోంది. ఇలాఉండగా నాకో ఉత్తరంవచ్చింది. నాశ్రేయోభిలాషి వ్రాసింది. పేరు లేదు ఊరులేదు. అందులో విషయాలు ఏమి టంటే— "మీరు బహు ఉత్తములు. విద్యావతిని వివాహమాడి ధన్యులైనారు. ఇంతవరకూ కళంకం లేకుండా మీ సంసారం జరిగింది. మీమేలు కోరినవాడను కాబట్టి చెప్పతున్నాను. మీభార్య ప్రవర్తన అనుమానాస్పదంగా ఉన్నది. నిరంతరమూ చాటూ మాటూ లేకుండా ఒక జెంటిల్‌మానుతో తిరగడం మా జోటివారికి చాలావిచారంగావుంది. మీరు తగుశ్రద్ధ వహించాలి. సంసారులముగదా! వ్యవహారము ఫాస్తు పరుచుకోవాలిగాని పాడుచేసుకోకూడదు. సెలవు."

ఇంకేముంది. అనుకున్నంతా జరిగింది. ఏమిటి చెయ్యడమిప్పుడు? వ్యవహారం ఫాస్తుపరచుకో పాలిట! అలాగే వుంటుంది పరాయివాళ్లకి. తనదాకా వచ్చేదాకా తెలియదు.

మతి పోతోంది. ఉత్తరం మళ్లీ చదివాను. ఆదస్తూరీ ఏదో ఎరిగిఉన్నట్లే ఉంది. ఎవరో నామిత్రులలో బంధువులో వ్రాసిఉంటారు. ఉత్తరం జాగ్రత్తచేశాను. కర్తవ్య మేమిటో మాత్రం తెలియడంలేదు. డైవోర్సు బిల్లైనా పెట్టారుగారు.

కార్పణ్యంతో తిరుగుతున్నాను. నా భార్యముఖంకేసైనా చూడ్డం లేదు. మాయిద్దరికీ కొన్నాళ్లు మాటలుకూడా లేకపోయాయి. ఏమిచెయ్యాలో నిర్ణయించి తరవాత దండిద్దామని ఆలోచిస్తున్నాను. డిశంబరునెల గడిచిపోతోంది.

ఒకనాడు నాభార్య గంతులతో, నవ్వులతో ఒక పెద్దతోలుట్రంకు పట్టుకొని నాదగ్గర కొచ్చింది. నేనామెముఖం చూడలేదు.

"ఏంచేస్తున్నారు, మైడియర్" అంది. నాకు వళ్లుమండుతోంది. అసహ్యంగా నాభార్యమొహంకేసి చూచాను. ఇంతా చేసి సిగ్గూ బిడియం లేకుండా యీవిధంగా నాదగ్గర కొస్తుందా! కాసే.

"కోపంవచ్చిందా. మైలవ్" అన్నది. నాకు అసహ్యం. కోపం ఎక్కువౌతున్నాయి. తొందరపడి ఏంచేసి పోతానోఅని నాలో నాకే భయంగా వుంది.

"మైడియర్—నన్ను క్షమించరూ?"
"నీప్రవర్తన ఏమీ బాగాలేదు. పిల్లల గన్నదానవు—బుద్ధి లేదూ? సిగ్గూ

భికీయం లేదూ? ఏ మొహం పెట్టుకు నాదగ్గిరకొచ్చావు— అవతలికి పో" అన్నాను.

ఈమాటలు వినడంతోనే మానమున్న భార్యఅయితే బయటికి వెళ్లిపోయి గదిలో కూర్చుని ఏడుస్తుంది. నాభార్య—అప్పుడప్పుడు నేను తిట్టినప్పుడు— ఆవిధంగానే చేసేది. ఇప్పుడుకూడా అలాగే చేస్తుం దనుకొన్నాను. చెయ్యలేదు సరిగదా విరగబడి నవ్వడం మొదలుపెట్టింది. చప్పట్లుకొట్టి గిర్రునతిరుగుతూ నవ్వుతోంది. ఈప్రవర్తన నా కర్థం కాలేదు. నవ్వి నవ్వి నా ఒళ్లోకి వచ్చి కూచుని నాచేతులు గట్టిగా పట్టుకొంది. చేతులు వదలించుకొని కిందకు తోసెయ్యా లనుకొన్నాను. నిదానించాను. అప్పుడంది నాభార్య "మీమనస్సుకు చాలా నొప్పికలిగించాను, నాకు తెలుసును; రెండు నెలలపాటుమిమ్మల్ని బాధపెట్టాను; నే నెరుగుదును. నేనుమాత్రం బాధపడడంలేదా ఏమిటి? పైకి నవ్వుతున్నానుగాని మనస్సులో ఎంత ఏడుస్తున్నాను నన్ను క్షమించరూ? నన్ను క్షమించరూ?" అంటూ నా చేతులు వదిలిపెట్టి కళ్లమీద చేతులు పెట్టుకొని ఏడవడం మొదలెట్టింది. నాకు జాలివేసింది. కాని మనస్సు కఠినంగానే ఉండమంటోంది. అన్నా నాభార్య చీరకొంగుతో దాని కన్నీళ్లు తుడిచివేసి, కళ్లముందర నుంచి చేతులుతీసి "ఏమిటిదంతా" అన్నాను.

"నన్ను క్షమించండి. చెయ్యాక తప్పిందికాదు" అన్నది.

"సరే నేనడిగిన ప్రశ్నకుసమాధానం చెప్పు" అనిపించింది నా మనస్సు. నాభార్య మాట్లాడలేదు.

"ఎవరా రెణ్ణెళ్లక్రితం మనింటికి వచ్చిన పెద్దమనిషి? వాడిని నా కెందుకు యిన్ట్రడ్యూసు చేశావు కావు? వాడితో నవ్వులు నవ్వుకొంటూ పోక నాదగ్గిర కెందు కొచ్చావు? వాడితో సముద్రపొడ్డున షికార్లు కొట్టుకో నయిష్టం వచ్చినట్లు! ఆలూమగల్లు దెబ్బలాడుకొంటే అదేసమయమని మగాణ్ణి వెంటవేసుకు వెళ్లి— నాదగ్గిర కెందుకు వచ్చావు?" అన్నాను కోపధోరణితో.

"వినండి, వినండి, అంతా చెబతాను. తొందరపడకండి." అన్నది నాభార్య నా వళ్లోనుంచి లేవనెత్తి పక్కకుర్చీలో కూచోబెట్టి చెప్పమన్నాను. నాభార్య యీవిధంగా చెప్పింది.

"మాక్లబ్బులో ఒకమ్మాయి ఉంది. ఆవిడకు పెళ్లయి యింకా సంవత్సరమేనా దాటలేదు. పట్టి తెలివితక్కువమ్మి. ఆమొగుడేనా సర్దుకుపోయేవాడేమో ననుకొంటే అతను కోపదారి. అందువల్ల వాళ్లిద్దరికీ అన్యోన్యం చెడింది. ఇద్దరూ విడిపోయి ఒకనెల్లాళ్లు కాలక్షేపం చేశారు. ఎన్నాళ్లు అలాగ ఉండగలరు? తానని చెప్పి ఆపిల్ల మొగుణ్ణి రమ్మనదు. అంత అభిమానం ఆవిడకి. అతగాడు మగాడుగదా సర్దుకోగూడదా అంటే అతనికీ తగనిగర్వం. కాబట్టి మధ్యవర్తులద్వారా వాళ్ల వ్యవహారం ఫాక్షుపరచవలసి వచ్చింది.

మాక్లబ్బులో ఒకనియమ మేమిటంటే— మాలో ఎవరికి ఏ ఆపద వచ్చినా క్లబ్బుమెంబర్లు కలగజేసుకొని సహాయం చేస్తారు. ఈ విషయమై ఒకసభచేసి ఏకగ్రీవంగా నన్ను మధ్యవర్తిత్వం నడిపించమన్నారు. క్లబ్బు తీర్మానానికి అనుగుణంగా నే నతన్ని పిలిపించి నెల్లాళ్లు అతనితో పోరి భార్యతో సమాధానపడడానికి ఒప్పించాను.

ఆపిల్లదగ్గిరికి వెళ్లి చెప్పవలసిన విధంగా చెప్పి. సమాధానపరిచాను. వాళ్లిద్దరూ కలుసుకొని రెండురోజులే అయింది."

"అయితే అతన్ని మనింటికి తీసుకువచ్చి ఆవిరగబడి నవ్వు లెందుకు? నామొహం ఎదటే అంత అల్లరెందుకు? బీచిషికార్లెందుకూ?"

"బీచిషికారు అతనూ, నేనూ, అతని భార్యా వెళ్లాము. అప్పటికింకా వాళ్లు సుముఖులు కాలేదు. వాళ్ళిద్దరినీ చెరోవేపున పెట్టుకొని ఆమాట ఈమాట చెపుతూ నవ్విస్తూంటే దాన్ని; క్రమక్రమంగా నన్ను వదలి వాళ్ళిద్దరూ చెట్టాపట్టాలు వేసుకొని కబుర్లలోకి దిగేదాకాను."

"మరి."

"అతనితో అలాగ విరగబడి మీ మొహంముందు నవ్వడానికి కారణం లేకపోలేదు." అన్నది నాభార్య.

దాచినఉత్తరం తీసుకువచ్చి నాభార్య మీద పడవేసి "ఇదేమిటో చూశావా" అన్నాను.

ఉత్తరం చేత్తో పుచ్చుకుచూచి నాభార్య మళ్లీ నవ్వడం మొదలెట్టింది.

"ఎందుకా నవ్వు?" అన్నాను.

"ఎవరు వ్రాశారో ఆ ఉత్తరం చూశారా?" అంది.

"ఎవరో శ్రేయోభిలాషిట!"

"ఆ దస్తూరీ ఎవరిదో?" అన్నది.

"ఏమో, నాకేం తెలుసు?" అన్నాను.

"మళ్లీ ఇంకోమాటు నిదానించి చూడండి" అని నామీదకు ఉత్తరం విసిరింది.

జాగ్రత్తగా దస్తూరీ పరీక్షించి, "ఎవరిదంటావు?" అన్నాను.

"ఎవరిదా? ఇంకోమాటు చూడండి" అన్నది.

"ఎంత మోసం! నీదే ఈ దస్తూరీ! కళ్ళు కప్పుకుపోయేయి నాకు."

"ఇప్పుడు తెలిసిందా?" అన్నది.

"ఏమిటి తెలియడం" అన్నాను.

"ఆవిరగబడి నవ్వడమూ, ఈ ఉత్తరమూ నామీద మీకు అనుమానం కలగడానికే!"

"ఎందుకు అనుమానం కలిగించుకొన్నావు?"

"ఈ సోయిటీక్లబ్బు బహుమానం కోసం."

"బహుమానం యియ్యడానికి ఏమి చెయ్యాలన్నారేమిటి?"

"శీలానికి భంగంరాకుండా ఎవరైతే తమభర్తలకు తమ గుణాన్నిగురించి అనుమానం కలిగిస్తారో వారికి బహుమానం."

"నీవొక్కర్తెవేనా ఏమిటి, మీక్లబ్బు కంతకీ అంత ప్రయోజకురాలివి. మై లిటిల్ స్కాండ్రల్?"

"అందరికన్న మార్కులు నాకు ఎక్కువ వచ్చినవి కాబట్టి నాకు బహుమానం వచ్చింది."

"ఎలాగ ఆమార్కులు నిర్ణయించారు?"

"జడ్జీలు గూఢంగా మెంబర్ల తాలూకు భర్తలచర్యలు ఈ రెండు నెలలబట్టీ కనిపెడుతున్నారు. మీ బిక్కమొహం, మీరు క్లబ్బుచుట్టూ తిరగడం, నాతో మాట్లాడక పోవడం— ఇవన్నీ చూచి నేనే నెగ్గానని నిర్ణయించారు."

"ఇలాంటిపనులు చెయ్యడం ప్రమాదంకాదూ? ఎటునుంచి ఎటు వస్తుందో! సంసారాలు చెడిపోవూ."

"ఆ ధైర్యమున్నవాళ్లే యిందులో ప్రవేశించారు. ఈమాత్రం యడ్వెంచర్ సాహసం ఆడవాళ్లకు లేకపోతే ఎందుకు పనికివస్తారు?"

ఈ ప్రశ్నకింక సమాధానం లేదు. నామనస్సులో బెంగ తీరింది. కుదుటబడ్డాను. నిట్టూర్పు విడిచాను.

*

నాభార్య కాఫీ, బిస్కతులూ, చాకలేట్లూ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. ఇద్దరమూ ఆరగిస్తూ సరదాగా ప్రసంగించుకొన్నాము.

"ఈ బిస్కత్తు ముక్క తిను, మై బ్యూటీ" అన్నాను.

"థేంక్సు, మైసోల్" అని బిస్కతులు తినడం మొదలుపెట్టింది నాభార్య.

"నువ్వు మీక్లబ్బు కంతటికీ ప్రయోజకురాలవులా గున్నావే! క్రిందటి ఏటిబహుమానం నీదే; యీయేటిదీ నీదే" అన్నాను.

"పియర్ లక్; మీసహాయం లేకపోతే నా కీబహుమతులు వచ్చేవా చెప్పండి మరి."

"అల్లరిపిల్లా! అయితే నీతోకూడా యీయేడు యీపంథెంలో ప్రవేశించినవాళ్లసంగతి చెప్పావు కావు" అన్నాను.

"చెప్పనా,—ఒకావిడ తానే తనకు ఎవరో పురుషుడు ప్రేమలేఖ వ్రాసినట్లు వ్రాసుకొని ఆకవరు తనచేతిసంచీలో పెట్టిభర్తతో మాట్లాడడానికి వెళ్లింది. మాటలమధ్య కవరు కింద జారవిడిచి వెళ్లిపోయింది. భర్త ఆకవరుతీసి చదువుకొన్నాడు. కొంతసేపైన తరువాత భర్తదగ్గిరికి వచ్చి బిక్కమొహంతో నా ఉత్తరం పడిపోయిందంది. ఆ ఉత్తరం తనకు దొరికిందనీ తాను చదివేననీ భర్త చెప్పాడు. ఆవిడ భయం నటించి గడగడ వణికింది. భర్త ఆవిడతో అన్నాట్ట, "ఇదివరలో ఎన్ని ఉత్తరాలు వచ్చాయి నీకు?"

భయపడుతూ, "ఇదే మొదటిది క్షమించండి" అందిట.

"దీనికి సమాధానం రాశావా" అని అడిగేట్ట.

సందేహిస్తూ నెమ్మదిగా "రాశా" నందిట.

"రాశావా! ఎలా రాశావు మైడియర్ వైఫీ? దీనిలో అడ్రెసు లేదే!" ఆవిడ తెల్లబోయిందట.

"మళ్లీ మీక్లబ్బువాళ్లు మీచేత కోతిచేష్టలు చేయిస్తున్నారా యేమిటి?" అన్నాట్ట నవ్వుతూ. భర్తకు అనుమానం కలిగించలేకపోబట్టి ఆవిడకు బహుమానం లేదు.

ఇంకో ఆవిడుంది మాక్లబ్బులో. ఆవిడకు సిగరెట్టు అలవాటులేదు. ఆసంగతి భర్తకు తెలుసును. ఆమె భర్తకూ సిగరెట్టు అలవాటులేదు. ఒకనాడావిడ భర్త వచ్చేవేళకు రెండుప్యాకెట్ల సిగరెట్లు కుంపటిలో వేసి ఆపొగ ఇల్లంతా చుట్టివేసుకొనేలా చేసింది. ఇంతట్లోకే భర్త వచ్చి తలుపుతట్టాడు. పదినిముషాలదాకా

తలుపు తియ్యలేను. ఈపాటికి అను మానం కలిగిఉంటుందిగదా అను కొని తలుపుతీసి చీరా పైటా సవ రించుకోవడం మొదలెట్టింది. భర్త లోపలికి వచ్చాడు. సిగరెట్టు వాసన పీల్చాడు. భార్యతో అన్నాడుగదా, "చెప్పావు కావు; క్లబ్బులో మెంబ ర్లంతా సిగరెట్లు కాల్చాలని నిబం ధన వచ్చిందా ఏమిటి? అంతసిగ్గూ దాపరికం ఎందుకు? చంపేశావే వీధులో నిలబెట్టి! ఈమాత్రం కా ర్యానికి భయ మెందుకు? నీయిష్ట మొచ్చినన్ని సిగరెట్లు కాల్చుకో నే నేమీఅనను. రేపు మంచి "నేవీ కట్" సిగరెట్లు ఒకడబ్బా తెస్తా నుండు." భర్తకు అనుమానం రాలేదుసరికదా సిగరెట్ల అలవాటు అంటుకొంటుం దని ఆవిడ భర్తతో నిజంచెప్పింది. "నిన్నెప్పుడేనా అను మానిస్తానా, హనీ?" అన్నాడా భర్త.

"వింటున్నారా" అంది నాభార్య.

"వింటున్నా." అన్నాను.

"అనుమానించే వాడు గొప్పవాడా అనుమానించనివాడా?"

"నన్నెంచంపుతావు కానివ్వూ."

"ఆల్ రైట్, డియర్.—

ఇంకో ఆవిడ భర్త వీధులో మొహం కడుక్కుంటూవుంటే తానూ ఆసమ యానికి వీధిలోకి వచ్చి యెదుటి యింటి పెద్దమనిషిని నిదానించి చూడ్డం మొదలుపెట్టింది. పదిహేను రోజు లిలాగ అన్యోన్యసరికి ఆపెద్ద మనిషి ప్రతీరోజూ వీళ్లింటికి కాఫీకి తయారయ్యేవాడు. భర్త యెదుటే అతన్నెంతో ఆదరించి కాఫీఇచ్చేది. ఫలహారాలు పెట్టేది. అతను యింటికి వస్తే తాను ఎదురుగా వెళ్లి కుశల ప్రశ్న లడిగేది. వెళ్లిపోతూంటే షేక్‌హాండుచేసేది. భర్తకీప్రవర్తన వల్ల ఆవిడమీద ఏటువంటి అను మానమూ కలగలేదు. క్లబ్బు ఆచా రాలు కొత్తగా నేర్చింది కాబోలను కొన్నాడు. కాని ఒకప్రమాదం వచ్చింది. అప్పటినుంచీ ఆపెద్దమనిషి వదల్చుకోవాలన్నా వదలకుండా పట్టుకొన్నాడు. చివరికి వాడిని వద లించుకోవడం బ్రహ్మాండం అయింది"

"ఎలాగ వదిలించుకొన్నారు?" అన్నాను.

"ఎలాగా? వాణ్ణి ఒకకూలివాడికింద కట్టి. ఆవిడ ఏమిచెపితే ఆ పనులు చేసేవాడు. రోజూ పోస్టులో ఉత్త రాలు వెయ్యడం వాడే, బజారునుంచి కూరలు తేవడం వాడే, తోటలో చెట్లకు గొప్పులు తవ్వడం నీళ్లు పొయ్యడం వాడే, పిల్లల్ని ఎత్తుకొని ఆడించడం వాడే. ఇలాగే పదిపద హేను రోజులు గడిపి విసిగి లేచి పోయాడు. అప్పుడు ఆవిడభర్త ఆవిడతో అన్నాడుగదా, "లేచి పోనాడేం ఆ పెద్దమనిషి? జీతం బత్తెంలేని కూలివాణ్ణి సంపాదించావు గదా అని సంతోషిస్తూంటే."

ఆవిడకు బహుమానం వచ్చేనిధం లేదుగదా. ఇంక మీరు నన్ను అనుమానించారు. అనుమానిస్తే అనుమానించారులెండి. ఇప్పుడు బహుమానం వచ్చింది కాబట్టి బెంగ లేదు. కాని యికముం దెప్పుడూ న న్ననుమానించకుగదా అని మీసం పట్టుకోబోతూంటే అన్నానుగదా—

"అయితే, హనీ; నీబహుమానం ఏమిటో చూపావు కాదేమి?"

"ఇందాకటినుంచీ మీకోసం ఎదురు చూస్తోంది—అదుగో ఆ ట్రంకు."

"ఏమిటీ? ఆ ట్రంకా; దాన్లో ఏమైనా ఉందా? వుత్తిట్రంకేనా"

"తీసి చూడండి."

ట్రంకుతాళం తీసి మూత ఎత్తి చూశాను. అందులో ఒకపట్టుచీరా, ఒకడజను బ్లౌసులూ, ఒకడజను పెసరీలూ ఉన్నాయి.

"ఇవి ఆడవాళ్లసరుకు ముట్టుకో కూడదుకాబోలు" అన్నాను.

"కూడకపోతే మానతారా? మీరు ముట్టుకోకుండాతే నాకు గుతుందా?"

"అయినా నాకెందుకు? బహుమా నాల సంగతి" అన్నాను.

"నీకుమాత్రం గాకేమి? నువ్వు వుంచుకొంటాం నాకిసి" అంది.

"[illegible]" అన్నాను.

"నేనేమునా" అని చీరా, బ్లౌసులూ నాదగ్గర పెట్టి పారిపోయింది. పట్టు కొని చెవులో చెప్పానుగదా.

"అవిమాత్రం మిగుల్చుకొంటూ పెం డకు— ఆ పెసరీలు— అవీ నాకే యియ్యి."

నాభార్య నవ్వుతూ నన్ను లెంప మీద వాయించి చీరా బ్లౌసులూ తీసుకుపోయి బీరువాలో పెట్టుకొంది.

"ఈట్రంకుకూడా తీసికెళ్లు" అన్నాను.

"మైడియర్ హబ్బీ! ఆట్రంకుమీది."

"థాంక్సు మైలిటిల్ హనీ."

ఉమర్ ఖయ్యాము-చిత్రములు

ఉమర్ ఖయ్యాముకవిత్వము చూచి ఉప్పొంగినవాళ్లలో చాల రకాలవాళ్లున్నారు. కవులూ, తత్త్వవేత్తలూ, చిత్రకారులూ అందులో నున్నారు.

జెర్విస్ అనే ఇటలీ దేశస్థుడలాంటి చిత్రకారులలో ఒకడు. క్రొత్తగా ఇతనిచిత్రములు లండనులో ప్రదర్శింపబడ్డవి. (వాటిలోనే ఈ మూడుచిత్రములు.)

జెర్విస్ చరిత్ర చిత్రమైనది. చిన్నతనంలో, తండ్రిచదువుతూం వుండే ఫిట్జ్‌జెరాల్డు పుస్తకముగు పానామాను చూచి ఆకర్షింపబడి, అందులోని విషయాలు నాధారంగా గొని చిత్రములువేయుట మొదలుపెట్టాడు. అంతలోనే క్రమక్రమంగా ౧౧౮ తయారుచేశాడు.

తరువాత సన్యాసిగా కొన్నాళ్లున్నాడు. ఆమీద ఒక గులాబి తోటలో మధుపానం చేస్తూ పక్షులపాటలు వింటూ బ్రతుకుదామని నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఇటువంటి ఊహాలవల్ల అతనిమనస్సు ఉమర్ ఖయ్యాముమీదికి పోయింది. వెంటనే చిత్రరచన మళ్లీ ప్రారంభించి ఉమర్ కావ్యంలోని విశిష్టఘట్టాలకు ప్రతిబింబాలు తయారుచేశాడు. అతని ఊహాశక్తి, తత్త్వబోధ యెంతబాగా గ్రహించాడో యీచిత్రాలవల్ల తెలుస్తుంది.

ఇతడు ఉమర్ దేశమునకే చెందినవాడవటంవల్ల ఇతని చిత్రాలకు ప్రత్యేకమైన విలువకూడా వుంది.

(వాలనునందలి ఇంగ్లీషు రుబాయీతుల ననుసరించి శ్రీ కందుర్తి నరసింహారావుగారు తెలుగుపద్యములను రచించిరి.)

[టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా ౧౯౩౮ సం. సంవత్సరాది సంచికనుండి.]

చిత్రము ౧.

మనయెదలు చూఱగొను సుధామధురమూర్తు
లెందరో కాలగతి వీడి రీమధువని—
వా రనుభవింపరే తమవంతుమధువు
తుదినిదుర కొక్కరొక్కరే తొలగుమునుపు ?

చిత్రము ౨.

తమ అనంతయాత్రారహస్యములు తెలుప
మగిడివచ్చిరె మృతులైన మనుజు లెవ్వ
రేని?—నీవను లెల్ల ముగింపు మిపుడె,
పోయినపు డింక వచ్చు టెపుడమి లేదు.

చిత్రము 3.

అనను పో, ప్రత్యూషసంధ్య [illegible]
లే[illegible]దేలు; కాని ముందే [illegible]
[illegible] ? — [illegible] యుగా [illegible] మాకు
కాని [illegible]గ్రీష్మమానా[illegible] ‘[illegible]
జామి[illegible] తా [illegible] సాగి[illegible].

★ సప్తర్షిమండలము ★

కొంపెల్ల లక్ష్మీనారాయణ

★

భారతీయులెన్నడో [illegible] 'సప్తఋషు'లను ప్రత్యేకతతో గుర్తించి [illegible] ఒక నాట్యము ప్రకటించిరి. అందు సప్తఋషుల నామములను, ఆ మండలములోని నక్షత్రముల స్థానములను, (Relative positions) [illegible] నిరూపించి యున్నారు. [illegible]

[illegible]

[illegible] మిణుకు మిణుకు [illegible]

ఇట్లు [illegible] సృష్టి [illegible] మండలములోని [illegible] నక్షత్రములను గుర్తింపవచ్చును.

మానవనేత్రము నేలకుమించిన మైళ్లదూరమునున్న నక్షత్రముల మాధ్యమందలి తారతమ్యముల గ్రహింపలేనందున నక్షత్రము లన్నియు అర్ధగోళాకృతినున్న కొప్పెరవంటి నీలాకాశమున నతికిన మణులవలె గాన్పించును. కాన రెండు నక్షత్రములచే సూచింపబడినరేఖ యొక్క సరళరేఖ గాక, పరిశీలకు [illegible] స్థానములు కేంద్రముగా [illegible] నక్షత్ర [illegible] బడిన వృత్తమని చెప్పవలెను. ఇట్లేర్పడు బడిన కోణములు Spherical measures.

ఈ సప్తఋషి మండలములోని పులహా క్రతు [illegible] ధ్రువ నక్షత్రము [illegible]. పులహ [illegible] యీ రేఖ [illegible] 30° [illegible] పోవును. ధ్రువ మధ్యనున్న యీ రేఖ 30° పొడవుండును అనగా నీ రేఖ [illegible] 30° మాపును. కాన ధ్రువపులహ బ్రహ్మహృదయ త్రిభుజము సమకోణ ద్విసమబాహు త్రిభుజము. (?)

పులస్త్యపులహరేఖ ఆర్ద్రద్వారా పోవును. పులహార్ద్రలమధ్య నీ రేఖపొడవు ౯౦°. బ్రహ్మహృదయార్ద్రలను వ్యాసముగా గొని పశ్చిమము కొక యర్థవృత్తమును గీచిన దానిపై నెల్లప్పుడు రోహిణి మొదలగునవుండును. ఎద్దు మాదిరిగానున్న యీ మండలములో నిది కన్నువలెనుండుటచే వృషభనేత్రమని దీనిని పాశ్చాత్యులందురు.

పులస్త్యక్రతురేఖ రోహిణిక్రింద నుంచి [illegible]

నక్షత్రము స్థిరముగానుండి నితరనక్షత్రములు దానిచుట్టును [illegible] తిరుగుచుండుటచే సప్తఋషిమండలము తిరుగుచున్నను నీ రేఖ ధ్రువునినుండా పోవుచునే యుండును. ఇట్లు పులహాక్రతువులు ధ్రువు నెల్లవేళల సూచించుచుండుటచే నివి సూచీ నక్షత్రము లనబడును. ధ్రువునివద్ద నీ రేఖకు లంబముగా మరియొక రేఖ నూహించిన నది సారధి మండలములోని బ్రహ్మహృదయము ద్వారా పోవును. ధ్రువబ్రహ్మహృదయముల [illegible] పోవును. ఈరేఖను రెండవవైపున (పశ్చిమముగా) రోహిణికి దిన్నగా, మిణుకు మిణుకు మను చిన్నవక్షత్రముల ప్రోవు, కృత్తిక కానవచ్చును. ఈ రేఖ క్రతువద్దనుంచి కృత్తిక రోహిణులవరకు ౭౫° యుండును. ఈ మండలము పిల్లలకోడియని మనవారందురు. మరియు నిది ద్రాక్షపల్ల గుత్తివలె నుంటచే పాశ్చాత్యు లట్లు వ్యవహరింతురు.

అత్రిపులహరేఖ మిథునములోని Castor, Polux ల మధ్యగా పోవును. పులహానివద్ద

నుంచి యీ రెండు నక్షత్రములవర కీరేఖ పొడవు 3౫° లుండును.

క్రతుపులహరేఖ సింహరాశి మధ్యగా పోవును. పులహునివద్ద నుంచి యీ రేఖ ద్వారా 3౦° పోయిన నీరేఖకు పశ్చిమముగా కొడవలివలె కొన్ని నక్షత్రములగూడిక కానబడును. ఈ కొడవలిపిడి మొదటినుండి మఖ ధవళ కాంతి నిగుడించుచుండును. అచ్చటనే యీ రేఖకు పూర్వదిశను మంచపుకోళ్లవలె నాల్గు నక్షత్రము లగుపడును. ఇందలి తూర్పు దెస జంట ఉత్తరఫల్గుని, పడమటి దెస జత పుబ్బ యనబడును. ఉత్తరఫల్గునిలో దక్షిణ దెసనున్న Denabola తక్కుటివానికంటె ప్రకాశవంతమైనది.

క్రతుపులస్త్యరేఖ కాషాయకాంతి నిగుడించుచున్న చిత్తానక్షత్రముద్వారా పోవును. పులస్త్య చిత్తల మధ్యనుండు నీరేఖపొడవు ౪౫°.

క్రతు అత్రిరేఖ స్వాతీనక్షత్రముగుండా పోవును. అత్రిస్వాతులమధ్య నుండు నీరేఖ పొడవు ౪౨°.

ఉత్తరఫల్గుని చిత్తలమధ్య హస్తలోని యైదు నక్షత్రములు మిణుకు మిణుకు లాడుచుండును. వీనిని చిత్తానక్షత్రముతో గలిపి కన్యగా నూహింపవచ్చును. ఆర్ద్రకు తూర్పు దెసను పునర్వసు, మృగమునకు దక్షిణముగా నున్న మృగవ్యాధుడుకు వానికి పశ్చిముగా ౫° లలోనున్న మరియొక నక్షత్రము మిథునములోని Castor, Pollux లు కలసి పిన్నీసు పడవలె నుండును. కొడవలికి పశ్చిముగా పాముపడగవలె ఆశ్లేషయును, పుష్పమువలె పుష్యమియుగూడ గానవచ్చును.

'సింగినాదం-జీలకఱ్ఱ'

సోదరీమణి శ్రీమతి 'కృష్ణకుమారి' 'జీలకఱ్ఱసింగినాదం'అనే శీర్షికతో పయి సామెతనీ, దానికి సంబంధించిన కథనీ కడచిననెల, 'భారతి'లో వ్యాసంగా ప్రకటించింది.

'సింగినాదం జీలకఱ్ఱ'అని సామెతను త్రిప్పి పలకడంకూడా ఉన్నది. కాని ఆ వ్యవహారం తప్పు. ఎలాగో తారుమారైంది. అంతేకాని 'జీలకఱ్ఱసింగినాదం' మనడమే ఒప్పు. ఈ సంగతి......దీని కథనుబట్టి పాఠకులకే తెలుస్తుంది' అనికూడా వ్రాసిందామె.

గోదావరి, కృష్ణాజిల్లాల సంగతెలాగుందో గాని అటు గంజాంవిశాఖపట్నంజిల్లాల్లోనూ, ఇటు గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల్లోనూ, 'సింగినాదం–జీలకఱ్ఱ' అనేవ్యవహారమే కనబడుతున్నాది. చరిత్రాధారాన్నిబట్టి చూచినా యీరీతి వ్యవహారాని కేమీ అభ్యంతరం కనబడదు. 'సింగినాదం' విని అందరూ అల్లకల్లోల మవుతూవుంటే 'జీలకఱ్ఱ' ప్రత్యక్షమయ్యేది, భయాన్ని పటాపంచలచేస్తూ. తుదకి 'పైకి బటారం, లోపల లొటారం'అయింది. అంచేత ఈరీతే కథకి చక్కగా హత్తుకుంటుంది.

సామెతకి తొలిరూపం 'సింగినాదం-జీలకఱ్ఱ'అనేది; మలిరూపం తారుమారయిన 'జీలకఱ్ఱసింగినాదం'అనేది.

సామెతలన్నీ సాధారణంగా (కొలావాట్లో క్రియ లేకపోలేలేకపోతుందిగాని.) వాక్యరూపంగాగాని, చాలా పదాలు కలిసిగాని వుంటాయి. ఒకే సమస్తపదం నే నెరిగినంతమట్టుకు సామెతల్లో కనబడలేదు. 'కృష్ణకుమారి' నిరూపణనుబట్టి చూస్తే 'జీలకఱ్ఱ(సంబంధమైన) సింగినాదం'అనే సమస్తపదమే సామెత అయినట్లు తెలుస్తున్నాది. సమస్తంగా వుండడం-ఏకపదంగా వుండడం లోకోక్తిమర్యాదకి విలక్షణం. సమస్తపదాలయితే వాటిలోవున్న 'ఫోర్సు'కూడా తగ్గిపోతుంది.

ర.

తాళ్ళప్రొద్దుటూరు శాసనము

నేలటూరు వెంకటరమణయ్య

మట్లూరు వెంకటరామయ్య

ఈ క్రిందఁ బరిష్కృతము గాఁబోవు శాసనము రాయలసీమ లోనిది. ఇది కడపజిల్లా జమ్మలమడుగు తాలూకాలోఁ జేరిన తాళ్ళప్రొద్దుటూరు గ్రామమునందలి శ్రీ యాంజనేయస్వామివారి దేవాలయమునకు ఎదుట పాతియుండు నిలువురాతికి నాలుగుప్రక్కలను జెక్కఁబడియున్నది. శాసనము రాతిమీఁద నక్కఁగాఁ జెక్కఁబడి యుండుటచేత ఎచటనో యొకటి రెండు స్థలములయందు తప్ప తక్కిన భాగమంతయు మాసిపోక స్పష్టముగ తెలియవచ్చుచున్నది. మాసిపోయిన యక్షరములు (౩, ౩౧, ౩౪, ౪౯, ౫౩, ౫౪) పంక్తులయందలివి.

ఈ శాసనము రమారమి ౧౫౦ సంవత్సరముల క్రిందట కర్నల్ కాలిన్ మెకంజీగారి సహాయకులలో నొకరు పరిశీలించి ప్రతియొకదానిని వ్రాసికొనిరి. వీరే ఈ శాసనమును సంగ్రహించినవారిలో ప్రథములు. వీరు వ్రాసితెచ్చినకాపీ మదరాసు గవర్నమెంటువారి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారమునందు మెకంజీ కలెక్షన్ అను పుస్తకములయందు కానవచ్చుచున్నది. అందుతప్పులు మెండుగ నుండుటచేత విషయము సుబోధము కాదు. ఇటీవల మ. రా. రా. శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులవారు ఈ శాసనమును తమ శాసన పద్యమంజరియను గ్రంథమునందు సరసంగాఁ బ్రకటించిరి. ప్రకటించిన భాగమైనను సమగ్రము కాదు. శాసనవిషయము దేశవాఙ్మయ చరిత్రలకు సహకారి యగుటచేత దీని ప్రతిబింబమును సంపాదించి యథాశక్తిఁ బరిష్కరించి ప్రకటించుచున్నారము.

చిహ్నములు

శాసనశిల పైభాగమున కుడియెడమ పార్శ్వములయందు, చంద్రసూర్య బింబములును, వీనిమధ్య ఎడమముఖముగు వృషభమును, వృషభమునకు పురోభాగమున సూర్యబింబమునకు క్రింద చక్రరూపముగు వస్తువును, అంకుశచేతధరించిన హస్తమును జెక్కఁబడియున్నవి. ఈవృషభము శాసనమునిల్పిన రాజుయొక్క లాంఛనముగా గ్రహింపవచ్చును.[1] వృషభము ముంగలి వామపాదమును నడుగిడఁ బోవుచున్న దానివలె పైకెత్తి తోఁకను నిక్కఁబొడుచుకొని యున్నది. శాసనములయందు గండరించియుండు వృషభములరీతి యిట్టిది కాదు. సామాన్యముగ నవి పండుకొని యున్నట్లుగాని లేక నిలిచియున్నట్లుగాని గండరించుట శిల్పుల యాచారము. ఉంకించి లంఘింపసిద్ధమైన వృషభరూపమెందును గానరాదు. ఈ శాసనమునందలి వృషభమురీతి మాలెపాడు, పెద్దముడియము నందలి తెలుఁగు చోళరాజుల శాసనముఖములఁ జెక్కఁబడిన సింహాకృతినిఁ బోలియున్నది.[2] మఱియు, ఇందు చెక్కఁబడినట్లు, తెంచి పైకెత్తఁబడిన ముంజేయి సామాన్యముగ సహగమనమును దెలియఁజేయు శాసనములయందే కానవచ్చుచున్నది. కాని యిది సహగమన శాసనము కాదు. ముంజేయి దీనియందేల చెక్కఁబడియెనో తెలియదు.

భాష : లిపి

శాసనభాష తెలుఁగు; గద్యపద్యాత్మకము. పద్యములు కడు సొంపైనవి. తెలుఁగు శాసనములయం దింతచక్కని కవిత్వ మగపడుట యరుదు. ఒకానొకరు ఇందలిపద్యములు నాచన సోమునిచే విరచితములై యుండునేమో యని సంశయించిరి. కాలము సరిపోవుచున్నది. సుడికారమును, కూర్పునేర్పును, పదలాలిత్యమును, సోముని కవనమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చును. కాని శాసనగ్రంథకర్త సోముఁడని చెప్పుటకే యాధారమును లేదు. కవి యెవ్వఁడైనను ప్రజ్ఞావంతుఁడే. చక్కని కవనము చెప్పనేర్పు కలవాఁడు.

లిపి క్రీ. శ. ౧౪ శతాబ్దారంభమున ఆంధ్రదేశమునందు వాడుకయం దున్న తెలుఁగుకన్నడలిపి. ఇ, ఈ, ఎ, ఏల భేదములను తెలుపు ప్రత్యేకచిహ్నములు లేవు. ఇందు దీర్ఘ ఇకారము వచ్చునట్టి పెక్కు తావులయందు సుడిలోపలికి సుడితిరిగియున్నది. ఈసుడి యొకవేళ దీర్ఘ 'ఇ' కారచిహ్నమగునేమో; కాని నిశ్చయము తెలియదు. ఎత్వము రెండువిధములుగఁ గానవచ్చుచున్నది. సామాన్యముగ ఎత్వము వచ్చునన్నితావులయందును అది ఇంచుమించుగ ఇప్పటి కన్నడ ఎత్వము వలె నున్నను కొన్నిచోట్లయందు (ఉ. కైరవ పం. ౨౧) అది ఇప్పటి తెలుగుఅచ్చు సంఖ్య ౭ ను పండవేసినట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. 'క' ఇప్పటి కన్నడ 'క' వలె నున్నది. ఇట్టి 'క' ను మనవారనేకు లింకను వ్రాతయందు వ్రాయుచునేయున్నారు. 'త' కారము ఇప్పటి రూపమును పొందలేదు. కాని దాని ప్రాచీనరూపము చెడి పరిణామమును పొందినది. ఈ శాసనమునందు రెండువిధములు 'త' లు కానవచ్చుచున్నవి. ఒక తరగతి 'త' కు ఇప్పటి 'త' వలె ఎడమ భుజముపై సుడి లేదు. క్రారను వ్రాసి దాని దాపలికొమ్మునకు సుడిఇచ్చి సుడికి పైన అక్షరము నంటనీయక తలకట్టు వ్రాసిన

---

౧. మే మెఱిఁగినంతవఱకు పల్లవ, బాణవంశ రాజులది వృషభలాంఛనము. ఈ శాసనము వెత్తించినరాజు సింహలాంఛనుఁ డగు తెలుఁగుచోళుఁడు. ఇతఁ డీలాంఛనము నేల స్వీకరించెనో తెలియదు.

౨ ఎపి. ఇండి: వా. xi పుట. ౩౩౪. ఎదురుపై పు.

'శ' యగును. క్రొర ఇరు భుజములకును సుడిత్రిప్పి ఎడమ భుజముపై సుడికి తనులనీయక తలకట్టు వ్రాసిన రెండవతరగతి 'శ' అగును. 'శ' ఇంకను ప్రాచీన రూపమును సంపూర్ణముగ విడువ లేదు. ఇప్పటి 'గ' వత్తును వ్రాసి దాని కుడిపాదమును క్రిందికి దీర్ఘించి దాపలకు త్రిప్పి పైకి కొంత లాగి కుడిపాదముతో చేర్చి అక్షరమునకు తనులనీయక తలకట్టిచ్చిన అప్పటి 'శ' అగును. 'శ' ఇప్పటి అచ్చు 'శ' నుఁ బోలియున్నది. వర్గాక్షరములలో వత్తు అక్షరములకు వత్తుచిహ్నమగు అక్షరపృష్ఠమునందలి యూర్ధ్వ రేఖ కానరాదు. ట, డ లకు గల భేద మత్యల్పము. ఇప్పటి అచ్చు 'ఉ'కు పొట్టలోని గీటును దొలగించిన యప్పటి 'ట' యగును. 'ట' నెత్తిపై నున్న ఊర్ధ్వరేఖ ప్రక్కను మఱియొక యూర్ధ్వరేఖను వ్రాసిన 'టా' యగును. (చూ. పంక్తి ౩౭.) ఇప్పటి అచ్చు 'ఉ' కు పొట్టమీది నెత్తిపైని గీట్లనుఁ దొలఁగించి అక్షరమునకు తనులనీయక తలకట్టు వ్రాసిన 'ద' యగును. ఇప్పటి 'ద' యప్పటి వర్గ చతుర్థాక్షరమగు వత్తు 'ధ' అగును. 'ప' కు ఇప్పటివలె పుచ్ఛమునుండి కాక ప్రక్కనుండి కొమ్ము ఇవ్వఁబడి యున్నది. 'క్ష' సంయుక్తాక్షర మని ఈశాసనమునందలి వ్రాత స్పష్టపఱచుచున్నది. 'క' వ్రాసి, దాని క్రింది భాగమున అక్షరము మీదనే 'ష' వ్రాసిన 'క్ష' అగుచున్నది. సంయుక్తాక్షరములలో వచ్చు నకారొత్వల్లు, రకారొత్వల్లు, లకారొత్వల్లులు గమనింపఁ దగినవి. నకారొత్వల్లులకు ప్రత్యేక చిహ్నము లిందు గానరావు. "థాడికిని" (౧౦౫ పంక్తి) "కామినులు" (౫౩ పంక్తి) అనియే శాసనవ్రాత. వీనిని "థాడికిన్", "కామినుల్" అని యుచ్చరించవలయును. రకారొత్వల్లు ఇప్పటి రూపము నకు చేర్పగుచున్నది. అక్షరముపై నధోముఖమగు వర్తులరేఖను విమాలగ వ్రాసి దానికుడికొనను గిరికఁద్రిప్పి దానిని సమరేఖగ పొడిగించిన రకారొత్వల్లగును. అరసున్న లుండవలసినతావులలో నిండుసున్న లుండుటచే నర్ధబిందువునకు ప్రత్యేకచిహ్నము లేదని తెలియుచున్నది. బిందుపూర్వకములగుహల్లులు కొన్నియెడల ద్విత్వయుక్తములుగ నున్నవి. (పం. ౪౭ చనుదెంచ్చె; పంక్తి ౯౧-౨ ఉత్సహించ్చె.)

శాసనమున తప్పులరుదు

'సఁగ' (పంక్తి ౨); ఘ్రితాచి (పంక్తి ౪౪-౫), జమదజ్ఞజుండు (పం ౫౬); నిభిల (పం. ౧౩౯); నృపాలుథాడికిని (పం. ౧౦౪-౫); ఇవి 'సఁగ', ఘృతాచి, జమదగ్నిజుండు, నిఖిల, నృపాలుధాటికిని (లేక, నృపాలుదాడికిని) అని యుండవలయును.

అ ప పా ఠ ము లు

మ. రా. రా. శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారిచే ప్రకటింపఁబడిన శాసనభాగమునందు కొన్నియపపాఠములుఁ గన్పట్టు చున్నవి. పంక్తి ౪౧ 'శిరుణి' అని చదివి 'ణి' ని కుండలీకరించి, యథోజ్ఞాపికయందు, 'శిరుని' అని చదువునది, అనివ్రాసిరారు. మా ప్రతిబింబమునందు 'శిరుని' అనియేయున్నది. పం. ౪౯ '(ని)౧గ్ని పథంబునం' అని చదివినారు. 'ని' ని కుండలీకరించినారు. ఇందు మొదటియక్షరము మాసిపోయినది. కొమ్ముమాత్రము మిగిలియున్నది. రెండవయక్షరము 'గ్ని' యని స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. సున్న పొడ యొచ్చటనుఁ గానరాదు. శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు దీనిని 'ని౧' యని యెట్లు చదివిరో తెలియదు. 'యగ్నిపథంబునందు' అని సరియైన పాఠము 'అగ్నిపథంబునందు' అనఁగా పతిననుగమించి యగ్నిప్రవేశ మొనరించి తనూగ్మలమున స్వర్గమునుఁ జేరెనని భావము. పం. ౫౬ 'జమదజ్ఞిజుండు' అని చదివినారు. 'జమదజ్ఞజుండు' అని మా ప్రతిబింబమునం దున్నది. పం. ౬౫ 'దాలె' అనిచదివి 'దాలెం' అని చదువవలయునని యథోజ్ఞాపిక నొకదాని నంటించినారు. మా ప్రతిబింబమున 'దోలె' యని యున్నది. పం. ౧౪౦ - ౪౯ "తెలుపెక్కుంగతోవ" యని చదివిరి. శాసనమున "తెలుపెక్కుంగఁతోవ" యనియే కలదు. 'కఁల' అను పదియే సరియైనపాఠము. 'కఁల' యనఁగా 'సలుపు', 'మఱక' యని యర్థము. ఈ యర్థమునఁనే ప్రాచీను లీపదమును వాడినారు. చూడుఁడు:—

> క. తనకుసుఁడను శశిమెయిక్కఁల
> గని నెవ్వరుఁ గడిగిపుచ్చగా నని దుగ్ధాం
> బునిధి సథంబున కెగసెనొ
> యనఁ జంద్రిక పర్వె సాంద్రమై విమలంబై.
>
> కు. సం. ౯. ౧౧౬.

నాచనసోముఁడును, ఎఱ్ఱనయు ఈ పదమును 'కఁల' యనియే వాడినారు. ఇది ఇంకను భాషనుండి యంతరించలేదు. నెల్లూర నిప్పటికిని వాడుకయం దున్నది.

పం. ౯౨. "ఏనుక" అనుమాటకు "ఏనిక" యని చదువవలయు నని యొక యథోజ్ఞాపికనుఁ దగిలించినారు ఇందువల్ల 'ఏను' యను రూపము తప్పని తేలుచున్నది. 'ఏనుక' యనురూపము సాధువు కాదనుటకు కారణము చూపలేదు. ఈరూప మసాధువనుటకు తగిన కారణములు అగపడుసంతవఱకు దీనిని సాధువనియే తలఁచెదను. శబ్దరత్నాకరమున 'ఏనిక' పదముకడ 'ఏనికగములో' యనంగఁ దరుణీమణు లుల్లము లుల్లసిల్లఁగన్' అను రుక్మిణీ పరిణయమునందలి ప్రయోగము కలదు. దానినిబట్టి 'ఏనిక' పదము సాధువని తేలుచున్నది; కాని ఏనుకపద మసాధువని చెప్ప వలనుగాదు. పం. ౭౨-౩. 'వీసరనాండు' అని చదివిరి. శాసనమునందు 'వీసఱనాండు' అని శకటరేఫయుక్తముగ నున్నది. పం. ౧౦౦-౧. మ (ల...ద్యన) అని చదివిరి. 'లా'కుపిమ్మట మూఁడుచుక్కలనుఁ బెట్టి తరువాత 'ద్యన'వ్రాసి అంతటిని- 'ల' మొదలుకొని 'న' వఱకును- కుండలీకరించిరి. మూఁడుచుక్కలవల్ల మూఁడుఅక్షరములు చెడిపోయిన వని మన మూహించికొనవలయును. ఇన్ని యక్షరము లచ్చట నుండిన వృత్తముగతి యేమికావలయును ? ఇన్నింటిని పొట్ట నిమిడ్చుకొనుశక్తి దానికిఁగలదా ? పంతులుగారు ప్రతిబింబమును చక్కఁగఁ బరికింపించియుండిన ఇన్ని యక్షరముల కందు తావు

లేదని గ్రహించియుందురు. ఇందు వెంటఁ బ్రకటించియున్న ప్రతిబింబము నొక్కమారు తిలకింపుఁడు. ప. ౧౦౦ 'మం' అను నక్షరముతో ముగిసినది. ౧౦౧ పం. మొదటి యక్షరమేదో గుర్తించుటకు వీలు కాకున్నది. రెండవ యక్షరము 'హ్య' మూడవ యక్షరము 'న' అన్నిటిని చేర్చిన 'మంహ్యన' అగుచున్నది. ప్రతిబింబమును చూడఁగనే 'మం', 'హ్య' లకు నడుమ నొకయక్షర మున్నట్లు తోఁచును. కాని వాస్తవమున నచ్చట నేయక్షరమును లేదు. ౧౦౦ వ పంక్తి యొక్క మొదటి యక్షరమును 'న్ని'ని మాపుఁడు. 'న' వత్తు యొక్క తోక క్రిందికి దిగి ౧౦౧ పంక్తిలోని 'హ్య' యొక్క తలకట్టును గడచి దాని యెడమభుజమువఱకు వచ్చినది. ౧౦౨ వ పంక్తియొక్క ప్రథమాక్షరము 'గ' ను మాడుఁడు. దానితలకట్టు పైకేఁబడి ౧౦౦ వ పంక్తి 'న' వత్తుతోకను, ౧౦౧ వ పంక్తిలోని 'హ్య' కు ఎడమనైపున సమీపించినది. ఈ రెంటికిమధ్య రాయి స్వల్పముగ పెడ త్రిపోవుటచే గీటొకటి యేర్పడినది. ఎడమప్రక్క శాసనపురాయి మొదటినుండి కొనవఱకును పగుల్లు వారి యున్నది. ౧౦౦ వ పంక్తిలోని 'న' వత్తు ౧౦౨ వ పంక్తిలోని 'గ' యొక్క తలకట్టు శాసనశిలలోని పగుల్లు కీనియున్నంటి సంయోగము ౧౦౧ వ పంక్తిలో 'హ్య' కుం బొకయక్షర మున్నదను భ్రమను కలుగఁజేయుచున్నది. కాని యచ్చట వాస్తవముగ నక్షర మెద్దియును లేదు. కావున రాతిపైనున్న యక్షరములను "మన్నియ వడ్డెక్కలియి మంహ్యన." అని చదువవలయును. రాతిమీఁద వ్రాలు ఇట్లున్నను పైనిశాసన పంక్తియం దొకయక్షరము కొఱఁతపడియుండుట స్పష్టము. ఏలన, పద్యపాదమున నొకమాత్ర తగ్గుటవలన గణభంగ మగుచున్నది. 'మన్నియవడ్డె (త)క్కలియ' *అని సవరించుకొనవచ్చును.

మఱియు, రామయ్యపంతులుగారు ౧౦౩ వ పంక్తిలో "నొక్కనాంపె' అనుమాటకును 'సె' యను పంక్తిలోని కడపటి యక్షరమునకు మధ్య మాసిపోయిన యక్షరములు సూచించుటకై తొమ్మిది చుక్కల నుంచియున్నారు. ఇందువల్ల నచ్చట తొమ్మిది యక్షరములు మాసిపోయి యుండునన్న తలంపుఁ గలుగవచ్చును. కాని శాసనమునం దీపంక్తియందలి యక్షరములన్నియు స్పష్టముగనే కాన్పించుచున్నవి. రామయ్య పంతులుగారు చుక్కలుఁ బెట్టినతావున 'విసె' అను రెండక్షరము లున్నవి. 'నొక్కనాంపవిసె' అని పంక్తికి రాతిమీఁది పాఠము.

రెండు శాసనములు

చక్కఁగ పరిశీలించి చూచిన నీ శిలపై రెండు శాసనము లుండుట స్పష్టమగును. ఇందువలననే రామయ్యపంతులవారికి "పన్ని తురంగమంబునకు' అను పద్యమునకు 'పై పద్యముతో సంబంధమున్నట్లు తోఁప" నిది. రామయ్యపంతులుగారు తలచినట్లు ఒక పై పద్యము తోనేకాదు. తక్కిన శాసనగ్రంథముతోడనే దీనికి సంబంధము లేదు. "పన్ని తురంగమంబునకు" అన్న పద్యము ఏఱువ భీముని ప్రతాపము నగ్గడించుచున్నది. తక్కిన శాసన గ్రంథ మంతయు జగతాపుగంగని ప్రశస్తిని శౌర్యమును వచించుచున్నది. ఈ రిరువురికి నెట్టి సంబంధము గలదో ఎఱుఁగరాదు.

శాసన కాలము

ఈ శాసనశిలపై మొదట చెక్కఁబడినశాసనము ఏఱువ భీమునిది. శాసనశిలను దిలకించిన నిది తెల్లము కాగలదు. జగతాపు గంగని శాసనము శాసనశిలకు మొదటిప్రక్క ఆరంభమై రెండవప్రక్క క్ష భాగములవఱకును చెక్కఁబడినది. తక్కిన క్ష భాగమున "పన్ని తురంగమునకు" అన్న పద్యమునం దొక భాగము చెక్కఁబడియున్నది. పద్యముయొక్క పిదువాయి రాతికి మూఁడవప్రక్క మొదటినుండియు చెక్కఁబడు నని మనము తలఁచుట సహజము. కాని యందట్లు లేదు. మూఁడవప్రక్క జగతాపు గంగనియొక్క శాసనపు పిదువాయితో నారంభ మైనది. ౨౫ పంక్తు లైనపిమ్మట "పన్ని తురంగమంబునకు" యొక్క శేషము చెక్కఁబడినది. నాలుగవప్రక్క మరల జగతాపు గంగనిశాసనము సంపూర్ణముఁ గావింపఁబడినది. రాతిమీఁద మొదట చెక్కఁబడిన శాసనము జగతాపుగంగనిదని తలఁచుటకు వీలులేదు. ఏలన, శిల్పి శాసనమును గండరించునపుడు శాసన గ్రంథము సంపూర్ణము గాకుండగనే రెండవ మూడవ ప్రక్కలయందు ఉత్తతావును విడిచియుండఁడు. కావున జగతాపు గంగని శిల్పి రాతిపై శాసనము చెక్క నారంభించుటకు పూర్వమే దాని తలమున క్రిందిపైపున "పన్ని తురంగమునకు" చెక్కఁబడియుండుట నిశ్చయము. కావున సదరు రాతిపై మొదట చెక్కఁబడినది ఏఱువ భీముని శాసనము. జగతాపు గంగని శాసనము శా. శ. ౧౨౪౪ నకు సరియగు దుందుభి సం. మాఘ శు. ౧ శనివారమునాఁడు అనఁగా క్రీ. శ. ౧౩౨౩ సం. జనవరినెల ౮ తేది శనివారమునాఁడు వేయించినదగుటచేత ఏఱువభీమునిశాసనము తత్పూర్వమది కావలయును. ఎంత పూర్వమైనదో కచితముగ చెప్పుటకు వలనుపడదు. రెండుశాసనముల యందలి యక్షరములును నొక్కతీరుగనే యున్నవి. కాని భీముని శాసనకాలమును నొకవిధముగ నిర్ధారింపవచ్చును. ఇతఁడు చోడభక్తి రాజుయొక్క తాతకు తాత. భక్తిరాజుయొక్క మద్రాసు మ్యూజి యముశాసనము అతఁడు క్రీ. శ. ౧౩౫౫ సం. అక్టోబరు ౨౧ తేది సోమవారమునాఁడు చేసినదానమును దెలియఁజేయుచున్నది. ఏఱువ భీముఁడు భక్తిరాజునకు నాలుగుతరములు ముందున్నవాఁడగుటచేత తరమునకు ౨౫ సం. చొప్పున గణించితిమేని అతఁడు ఇంచుమించుగ (౧౩౫౫—౧౦౦=) క్రీ. శ. ౧౨౫౫ ప్రాంతమువాఁడగును. తొల్ల ప్రొద్దుటూరి శాసనములోని "పన్ని తురంగమంబునకు" అన్న పద్యము క్రీ. శ. ౧౨౬౦ ప్రాంతమున శాసనస్థము చేయఁబడినదని నమ్మవచ్చును.

* 'మన్ని యవడ్డెక్కలియి' అను శాసనగ్రంథమును 'మన్నియ వడ్డె తెక్కలియ' అని మా. రామకృష్ణకవిగారు సవరించిరి. వారికి కృతజ్ఞులము.

శాసనగ్రంథము : చరిత్రాంశములు

(i) ఏఱువభీమమహీపాలుఁడు

ఏఱువభీముఁడు యుద్ధయాత్రకు వెడలుటకు సంసిద్ధుఁడై సుఱ్ఱును నఱుఁ బక్కొరవెట్టెననువార్త విన్నంతమాత్రముననే వీసజనాండు, చక్రకొట్టము, మన్నియ, వడ్డెక్కొలి, మండ్యా, వేంగి, కళింగము మొదలైనదేశములు కలఁతవాఱెను. ఇన్నియు నొక్కనాఁడే యతని ధాటికి నవిసెను. ఏఱువభీముని విషయమంతయే మన యీశాసనము మూలమున దెలిసికొనఁగలిగినది. చాటుపద్యమణిమంజరి రెండవ భాగము. ౫౯-వ పుటయందు ఏఱువభీమునిగూర్చి యొక కందపద్యము గలదు. కాని యందు చారిత్రకవిషయము లేవియును గానరావు. బ్ర. శ్రీ. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు ఏఱువభీముఁడును మైలమభీముఁడును ఒక్కరేయని తలఁచినట్లున్నది. వారు ఒక్కరేకారనియును, ప్రత్యేకవ్యక్తులనియు శ్రీయుతులు. టి. యన్. రామచంద్రన్ గారు భారతి ౮ సంపుటమున భద్రిరాజు తామ్రశాసనము పరిష్కరించుసమయమున నిరూపించియున్నారు. మైలమభీముని తల్లి మైలమ యనుటచేతను ఏఱువ భీముని తల్లిపేరు అక్కమాంబ యనుటచేతను వీరు భిన్నపురుషులనుట నిశ్చయము. కావునఁ బ్రభాకరశాస్త్రిలవారిచేఁ గూర్పఁబడిన చాటువులలో మైలమ భీముని వర్ణించునవి ఏఱువ భీముని కన్వయించవు.

ఏఱువ భీముఁ డను పేరును బట్టి యతఁడు ఏఱువనాటి ప్రభువై యుండు నని యూహ కవకాశము కలుగుచున్నది. ఏఱువనాఁడు కమ్మనాటికి పశ్చిమముననుు పాకనాటికి పశ్చిమోత్తరమునను పల్నాటికి వాయవ్యమునను, ఉండెను. ఇప్పటి నెల్లూరిజిల్లాలోని పొదిలి, దర్శి డివిజనులలో కొంతభాగమును, కడపజిల్లాలోని బద్వేలు, సిద్ధవట్టం తాలూకాలలో కొంతభాగమును, కర్నూలు జిల్లాలోని మార్కాపురం తాలూకాయును, చేరిన దేశమునకు పూర్వము ఏఱువనాఁడని పేరు. ఇందు ప్రాచీన ముఖ్యస్థానములు ఏఱువ, కొచ్చెర్లకోట, తొండమారయగుళ్ల అను దుర్గములు. ఈ భూమికి రాజైన ఏఱువ భీముఁడు ఎప్పుడు, ఏసందర్భమున మన శాసనమునఁ జెప్పఁబడిన దేశములపై దండువెడలి జయించెనో తెలుసుకొనవలయును. ఇన్ని దేశముల నితఁడు జయించినట్లే శాసనమునం దున్నను ప్రఖ్యాతుఁడైన రాజని చెప్పుటకు నాధారము లేదు. ఇతఁడు క్రీ. శ. ౧౩-వ శతాబ్దమధ్యమున నుండెనని స్థూలముగ నిర్ణయించియున్నాము. ఆకాలమునందలి రాజకీయ పరిస్థితులను బట్టి చూడ ఏఱువభీమునికి ఉత్తరదేశ దిగ్విజయము సులభసాధ్యము గాదు. ఇతనిభూమి యగు ఏఱువనాఁడు స్వతంత్రరాజ్యము కాక కాకతి రాజ్యాంతర్గతమగు నొక సామంతమండలమై యుండెను. మహాపరాక్రమశాలి యగు కాకతి గణపతిచక్రవర్తి యప్పుడు ఆంధ్రావని కంతటికిని నధిపతియై యుండెను. కావున ఏఱువ భీముఁడు శాసనోక్తములగు నుత్తరజనపదములను స్వతంత్రుఁడై జయించె ననుటకు వీలులేదు. ఇతఁడు కాకతి రాజు సైన్యములతోఁ గూడ పోయి యతని యుత్తర దిగ్విజయ యాత్రయందు పాల్గొనియుండును. గణపతి వేంగి, కళింగములను సాధించె ననుటకు ప్రమాణము కలదు. శివయోగసారమునందు ఈవిజయములు వర్ణింపఁబడియున్నవి. చూడుఁడు :—

> చ. ఇలబహుసైన్యము ల్గొలువ నేకశిలాపురినుండి కుశస్థలం
> గల రిపుభూములెల్లఁ గొని గర్వముమై......మండలీ
> కుల నవలీలఁ దోలి సురగోసలనాడుమఁ గొల్చి వీడు నా
> వెలసినదుర్గము న్గొనుచు వేగమె గౌతమి దాఁటి యుగ్ములన్.

> క. మాఁడియు రెండుంగొని యా
> డాడెడి పన్నెండు మన్నియముల నొత్తి తా
> నాడె కళింగయసీమకుఁ
> గూడినభుజిఁ గొనియె సోమకులముఖ్యుఁ డొగిన్.

> ఆ. లీలఁ గొలనిమండలికుల వలఁదోలి
> కొలనివీడు దాను గొనఁగఁజేసి
> కాకతీశుఁడైన గణపతి (యంపెను)
> కొలని సోముఁ డెనఁగ వలను జగతి.

కొలనువీడు అనఁగా ఇప్పటిఏలూరు. ఏలూరు సంస్కృత ప్రావయమువంటి దని ప్రత్యేకించి వ్రాయ నవసరము లేదుగదా! ఈ విజయములు క్రీ. శ. ౧౨౫౮ సంవత్సర ప్రాంతమున గణపతి దేవునికి చేకూడె నని శ్రీ నిడుదవోలు వీరభద్రరావుగారు తలఁచుచున్నారు. ౩ మఱియు గణపతిదేవుని కళింగ దండయాత్ర దేవనగుప్తుని మంత్రియగు రాజనాయకుని క్రీ. శ. ౧౨౬౨వ సంవత్సరమునాఁటి యుప్పరపల్లె శాసనమునందు సంగ్రహముగ వర్ణింపఁబడియున్నది. రాజనాయకుఁడు దండువెడలి "భోక్కరలోని వీరభటావలివధం చి గోధుమకాతి తలఁద్రుంచి, ఉదయగిరి సాధింపఁబడి రాయనిందోలె" నట. ౪ భొక్కర గంజాంజిల్లా అస్కా తాలూకాలోని ఇప్పటి బొక్కరయే. కాని ఉదయగిరి బార్నెట్ దొర తలఁచినట్లు నెల్లూరిజిల్లాలోని యుదయగిరిదుర్గము గాదు. అది ఉత్కళదేశములోని ఉదయగిరి యని మా తలఁపు. ౫.

పైని చెప్పినవిషయములను బట్టిచూడ క్రీ. శ. ౧౨౬౦ సం॥ ప్రాంతమున గణపతి ఉత్తరదేశమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు సైన్యము నంపెను. వేంగి, కళింగము, మాడియము, పన్నెండుమన్నియములను గొనెను; బొక్కరకట శత్రువులను పరాజితులనుగావించి గోధుమకాతినిఁ బరిమార్చి ఉత్కళమునందలి యుదయగిరిని కైవసము చేసికొనెను. ఏఱువభీముఁడు జయించిన దేశములును ఇవియే- 'వేంగి, కళింగము, మన్నియ, వడ్డె(తె)క్కొలి (?). (వడ్డె(తె)క్కొలి వడ్డతెక్కొలి యనునని తలఁచెదము.) ఇవిగాక వీసజనాడు, చక్రకొట్టము,

---

౩ సుభాషి, అక్టో. ౧౯౨౩. పుట. ౧౫.

౪ The Hyd. Arch. Series No 3, P. 16.

౫. మ. సోమశేఖరశర్మగారు : కళింగసంచిక. పు. ౩౪౧.

మంత్యైన, అనుస్థలములను సైతము ఇతఁడు గెల్చెను. వీసఱనాడు వేంగికళింగములమధ్య నుండెను.౬ వేంగినుండి కళింగమునకు పోవు దండు వీసఱనాటిమార్గమున పోకతప్పదు. కావున గణపతిదేవుని సైన్యములుగూడ వీసఱనాటిని గెలిచియేయుండవలయును. చక్రకొట్టము మంత్యైన ఆంధ్రదేశమునందు నుత్తరమున నున్నవి. వీటినిగూడ గణపతిదేవుని సైన్యములు గెలిచియుండవచ్చును. కావున ఏజువళీయుఁడు కాకతిగణపతిదేవుని సమకాలీనుఁడని మే మొనర్చిన సిద్ధాంత మసంగతముగా దేని, ధీముని యొక్క ముఖ్యప్రశస్తి యుద్ధ జయములు గణపతి సైన్యములగూడి చేసినయుద్ధ యుద్ధజయములు గాఁబోవు.

(ii) జగతాపు గంగయదేవచోళమహారాజు

'జగతాపు' అనునది యితనియింటిపేరో లేక బిరుదనామమో తెలియదు. దీనికి 'జగతాపి' (పం. ౬౬) 'జగతాప' (పం. ౯౨-౩) అనురూపాంతరము లగపడుచున్నవి. దీని నిష్పత్తియుఁగూడ మేమో కనుఁగొన సాధ్యముకాదు. ఇతనిశాసనమునందలి గద్యభాగమున ఇతనివంశమును, తలిదండ్రులును చెప్పఁబడిరి. మఱియు నితని బిరుదావళియును శాసనమును ఇచ్చినకాలమును వర్ణింపఁబడియె. పద్యభాగమున నితనిపరాక్రమము నుగ్గడింపఁబడినది.

ఇతఁడు చోళవంశజుఁడు. దినకరకుల కమలవనప్రకాశనప్రభాకరుఁడు. కాశ్యప గోత్రజుఁడు. ఒఱయూరి పురవరాధీశ్వరుఁడు. అల్లు గంగరాజునకును గంగాదేవికిని పుత్త్రుఁడు. వారిపేర గంగసముద్రమును తటాకమును ప్రతిష్ఠచేసి తత్సమీపమున నీశాసనమును నిలిపెను. మఱియు నితని బిరుదములయందు ముఖ్యమైనవి నందగిరినాథ, బలికులాదిత్య, అజమయూరసింధురధ్వజ, సేవణదుర్గాంగనాధ్యానపరిముక్తనలబ్ధ లక్ష్మీవక్షోభుజమందరవిలాస విభవ, నిశితాసికులిశనిపతన శకలిత జోసులకుమార మహామహీధర, ఒఱయూరక్షీమనికర కంఠగళోత్పాటన సంశోభిత రక్తాంతలతాప్రగ్రహ, గంగపెండార గంగయ సాహిణి సర్వస్వబంధకారి యనునవి. పద్యభాగమున రెండు చంపకమాలలు, ఉత్పలమాల, రెండు సీసములును గలవు. ఇందు చంపకమాలలును సీసములును జగతాపు గంగదేవుఁడు మల్లావనీపతితో నొనర్చిన యుద్ధమును, అతనిని వధించినవిధమును వర్ణించుచున్నవి.

ఇతఁడు తెలుఁగు చోళవంశజుఁడనియును, గంగాదేవికిని అల్లు గంగరాజునకును పుత్త్రుఁడనిమాత్రము తెలియుచున్నది. అల్లు గంగరాజనఁగా, అల్లుఁడైన గంగరాజు అని యర్థము. ఇందువల్ల నితనికి మామయొక్కఁడు గంగరాజను పేరుతో నుండెననియు, ఈ యిద్దఱు గంగరాజులను గుర్తించుటకై, 'అల్లు', 'మామ'యను పదములు, వారి నామములతో జోడింపఁబడెననియు కొందఱు తలఁచవచ్చును. కాని యిట్లు అని నిర్ధారించి చెప్పుటకు వీలులేదు. ఏలన నీయూహప్రకారము 'అల్లుఁడు రామరాజు' అను పేరు వినఁగనే మామ రామరాజొకఁడుండెనని మన మెంచవలయునుగదా! అల్లుఁడు రామరాజుయొక్క మామ కృష్ణదేవరాయ లని యందఱెఱిఁగిన విషయమే. కావున అల్లు గంగరాజన్నప్పుడు అతఁడు అల్లుఁడైన గంగరాజనిమాత్రము నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చునుగాని యంతకుమించి యూహసేయుట కవకాశము లేదు. జగతాపు గంగయదేవుని పూర్వులను గూర్చి ఈశాసనము తెలియఁజేయు విషయ మింతయే. ఇతని పూర్వు లెవ్వరో తెలుఁగుచోళులయందు దేశాఖకు సంబంధించినవారో తెలిసికొనుటకుఁగూడ ఉపసాధనములు లేవు. కాని యనంతపురంజిల్లా గుత్తితాలూకాకు సంబంధించిన నిట్టూరు గ్రామమునందు శా. శ. ౧౧౩౭ నాఁటిశాసన మొకటి కలదు.౭ అందు సేవుణభూపాలుఁడు సింఘణదేవునిసామంతుఁడగు మహామండలేశ్వర జగతాపువంశ దేవచోళమహారాజు - మధురాంతకదేవచోళ మహారాజ పుత్త్రుఁడు- పేర్కొనఁబడియున్నాఁడు. 'జగతాపు'అను వంశనామము దండిమహారాజునకును గంగమహారాజునకును సామాన్యమగుటచేత వారిరువు రొక్కవంశమువారనియు, దండిమహారాజు గంగమహారాజుకంటె దాదాపుగా ౧౦౦ సంవత్సరములు ముందటివాఁ డగుటచేత నతఁడు గంగరాజునకు పూర్వుఁడనియు తలఁచుట సహజము. మఱియు మధురాంతకనామము చోళులకు తెలుఁగుచోడులకు సామాన్యముగావున జగతాపుగంగయరాజు వంశము చోళవంశశాఖయని తలఁచవచ్చును.

మనశాసనప్రశస్తియందలి బిరుదావళి గంగయదేవచోళమహారాజు చరిత్రను గొంతవఱకును దెలుపుచున్నది. నందగిరినాథ,౮ బలికులాదిత్య యనుబిరుదములు బాణరాజులవి. ఇతనిధ్వజముగూడ తెలుఁగుచోడరాజులకు సామాన్యముగాదు. ఇతఁడు అజమయూరసింధురధ్వజుఁడట. అనఁగా నితనిధ్వజముపై అజమయూరసింధురములరూపములు గానవచ్చెడివి. సాధారణముగ రాజులధ్వజములపై నేదో యొక్క జంతువురూప ముండెడిది. రెండుమూడు జంతువులుగాని వస్తువులుగాని యుండిన ఆధ్వజముగలరాజు ఇతరరాజులవిగో, రాజవంశములవిగో అనుచిహ్నములను స్వీకరించెనని తలఁచవలసియున్నది. గంగయదేవచోళమహారాజుధ్వజముపైని మృగరూపములన్నియు నతనికులక్రమాగతచిహ్నములు కావు. 'అజ' మెవ్వరి చిహ్నమో తెలియదు. బాణవంశీకులదైనను కావచ్చును. మయూరము తెలుఁగుచోడులదనుటకుఁ గొంతయాధారము గలదు. 'అ(హ)రిదుద్ధర' ప్రశస్తిగల తెలుఁగుచోడరాజులు శిఖిశిఖిధ్వజు లని వారిశాసనములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. మఱియు నందివర్మపల్లవమల్లుని యొక్క సేనాపతిచే నెల్వేలియందోడింపఁబడిన శబరరాజగు నుదయనునకు మయూరధ్వజ ముండెను.౯ సింధురము పాశ్చాత్య గంగరాజు

౬. ARE. ౧౯౧౨. Part I. P. ౭౦.

౭. ARE ౩౮౫ of ౧౯౨౦.

౮. 'నందగిరినాథ' యనుబిరుదును బాణరాజుల నోడించి పాశ్చాత్యగంగరాజు లాడిచికొనిరి.

౯. Udayendiram plates of Nandivarman Pallavamalla: S I. I., II, P 363.

ంది. సౌంధత్తిరట్టరాజులును సింధురధ్వజులే. తెలుగుచోళుడగు జగతాపు గంగయదేవ చోళుడును బాణనృపాలుర బిరుదములు ధ్వజములు లాంఛనములు వహించుటవలన నతనికి బాణులతో గాఢసంపర్కమున్నట్లు తోచుచున్నది. ఆసంబంధ మెట్టిదో కనుగొనుటకు తగిన సాధనములు లేవు. సింధురధ్వజము ఇతనికి సౌంధత్తిరట్టరాజులతో నేదో సంబంధము కలదని సూచించుచున్నది.

మఱియు జగతాపు గంగరాజు సేవణసైన్యములను గోలి రాజ్యలక్ష్మిని వరించెనని 'సేవణసేనాదుర్గాంభోనిధాన పరిమానలబ్ధలక్ష్మీదక్షిణ భుజమండన విలాసనిధి'యనువాక్యము తెలియఁజేయుచున్నది. కాని ఈవిజయ మెప్పుడు చేకూరెనో తెలియదు. సేవణరాజ్యము క్రీ. శ ౧౩౧౨లో నంతమందెను. రామదేవరాయల మరణానంతర మాతని పుత్రుడగు శంకరుఁడు స్వతంత్రుఁడగుటకు ప్రయత్నము చేసెను. ఈవార్త చెవిసోకగనే అల్లావుద్దీను ఖిల్జీ జగజ్జేతయని పేరు ప్రఖ్యాతులుగాంచిన మలిక్ కాఫరును సైన్యముతో దేవగిరిపై కంపి సేవుణ రాజ్యమునంతటిని స్వాధీనపఱచుకొనెను. కావున జగతాపు గంగయదేవ చోళమహారాజు సేవుణసైన్యమును ఓడించినది క్రీ. శ. ౧౩౧౨ సం. పూర్వమై యుండవలయును. ఈవిజయ మాతఁ డెప్పుడు పొందెననియు నిశ్చయముగ చెప్పుటకు వీలుపడదు. కాని ఈ సందర్భమున దృష్టియం దుంచుకొనవలసిన యంశములు రెండు కలవు.

(౧) జగతాపు గంగిదేవుని పూర్వికుఁడగు జగతాపు మంతిదేవ చోళమహారాజు సేవుణరాజగు సింగణదేవుని సామంతుఁడని పైన వ్రాసియున్నాము. కావున ప్రస్తుత శాసనమునఁ జెప్పినట్లు జగతాపు గంగయదేవుఁడు సేవుణసైన్యముపై విజయముఁ బడసెననుటవలన అతఁడు తనస్వామియగు సేవుణనృపాలుని కవిధేయుఁడై తిరుగుబాటు చేసెనని యూహించవలసి యున్నది.

(౨) జగతాపుగంగని తండ్రియగు అల్లుగంగరాజు ఘంటికోట మనోరథపురవరాధీశ్వరుఁ డగు నంబదేవునికి శత్రువు. క్రీ. శ. "మయూర కలాప విరచితం దర్పణధ్వజం".

౧౨౯౦.వ సం॥నాఁటి అంబదేవుని త్రిపురాంతకపు శాసనమందు[౧౦] అంబదేవుఁడు అల్లుగంగరాజును పెక్కు దండనాయకులతోఁ గూడ నోడించినట్లు వ్రాసియున్నది. మఱియు దేవగిరిప్రభు వగు సేవుణరాజు అంబదేవుని కనర్ఘ భూషణము లొసఁగెనట్లు ఈశాసనమం దే కలదు.

ఈ విషయములనుబట్టిచూడ జగతాపు గంగరాజుయొక్క తండ్రియగు అల్లుగంగరాజు నిజస్వామియగు సేవుణ భూపాలునిపైఁ దిరుగఁబడి స్వతంత్రుఁడగుటకు యత్నము సేయఁగా అంబదేవుఁ డాతని నోడించెననియు, సేవుణరా జందుకు సంతసించి తత్సూచకముగ నంబదేవునకు మణిభూషణములను బహుమానముగ నంపెననియు తోచుచున్నది. కాని, సేవుణరాజుపై యల్లుగంగరాజు తిరుగఁబాటు చేయఁగా నంబదేవుఁ డల్లుగంగని నోడించుట కేమికారణము? ఇందులకు జవా బిప్పుడు పరిష్కృతమగు శాసనమునందే కనుపించుచున్నది. ఇందు 'గంగయసాహిణి సర్వస్వబందికారుఁ' డన్న బిరు దొక్కటి జగతాపు గంగరాజున కున్నట్లున్నది. అనఁగా నతఁడు గంగయ సాహిణి సర్వస్వమును చూఱగొనెనని తెల్పుచున్నది. కాని ఇది యసంగతము. గంగయసాహిణి క్రీ. శ. ౧౨౫౦ సం. ప్రాంతమున నుండెను. జగతాపు గంగయదేవ చోళమహారా జున్నదో క్రీ. శ. ౧౩౧౩ సం.మునందు లేటూరప్రతిష్ఠ చేసెను. కావున వారు సమకాలికులుగారు. తత్కారణమున జగతాపు గంగయదేవుఁడు గంగయ సాహిణియొక్క సర్వస్వమును చూఱగొనుట పొసఁగదు. ఇందువలన 'గంగయసాహిణి సర్వస్వ బందికారుఁ' డనునది జగతాపు గంగయదేవుని స్వార్జితమైన బిరుదు కాదనియు, వంశక్రమాగతమై యుండవలయుననియు తోఁచుచున్నది. ఈబిరుదాకాంక్ష కాంధ్రవాఙ్మయము సాక్షి యిచ్చుచున్నది. గంగయసాహిణికి సంబంధించి తిక్కనసోమయాజి నిర్వచనోత్తరరామాయణమున నవసరోచితముగా ప్రశంసించియున్నాడు. నిర్వచనోత్తరరామాయణమున గంగయసాహిణి ప్రస్తావము కలదు.

ఉ. రంగదుదాత్తకీర్తియగు రక్కసగంగనిఁ జెండి యుగ్రుఁడై
భంగమొనర్చి మనుమజనపాలుఁడు బల్విడి నాఁచికొన్న రా
జ్యాంగములెల్ల నిచ్చిన కృతాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడన్
గంగయసాహిణిం బదము గైకొనఁ బంచె బలప్రతాపుఁడై.
(నిర్వ. ౧: ౪౧)

అనఁగా రక్కస గంగన బలవంతముగ గంగయసాహిణి రాజ్యాంగములను నాఁచికొనఁగా నతనిని మనుమజనపాలుని యాశ్రయించెను. మనుమనృపాలుఁడును తన యాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడునట్లుగా రక్కసగంగని భంగమొనర్చి అతఁడు నాఁచికొన్న రాజ్యాంగములను గైకొని గంగయసాహిణికి మరల నొసఁగి యతనిఁ దనపదమును చేకొనఁబంపెను. ఈపద్యమువలన రక్కసగంగఁ డను నొకఁడు గంగయసాహిణిని పరాభూతునిఁ జేసి యతని రాజ్యాంగముల నపహరించెనని తెలియుచున్నది. గంగయసాహిణికి రక్కస గంగడను ప్రబలశత్రు వొకఁ డున్నట్లాతని శాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది.[౧౧] రక్కసగంగడు గంగయసాహిణిపైఁ బొందిన విజయమునకును జగతాపు గంగరాజు వహించిన 'గంగయసాహిణి సర్వస్వబందికారు' అను బిరుదునకు నేదేనియు సంబంధము కలదో విచారించవలయును.

తిక్కనామాత్యునివాక్సుధాలహరియం దోలలాడిన రక్కసగంగఁడు రాయలసీమలోని సిద్ధవటప్రాంతదేశమును కలుకడ పురవరాధీశ్వరుఁ డగు రాయదేవమహారాజు క్రింద సామంతుఁడుగ నేలుచుండిన ప్రభువు. ఇతని శాసనములు కొన్ని కాన్పించుచున్నవి. క్రీ. శ. ౧౨౪౭ నాటి

౧౦. ARE. ౨౬౮ ౧౯౦౫

౧౧. A R E. ౨౩౦ ౧౯౦౫.

శాసన మొకటి సిద్ధవటు సమీపమున జోతి గ్రామమున నున్నది.౧౨ గంగయసాహిణి కడపసమీపమున నుండు పల్లూరిపట్టణమున రాజ్యము సల్పుచుండుటచే తన పొరుగున నున్న రక్కసగంగనితో నతనికి ఘర్షణ జనించి యుద్ధము సాగించియుండును.

గంగయసాహిణిపై రక్కసగంగండు సాధించిన విజయమునకును, జగతాపు గంగయదేవ చోళుని "గంగయసాహిణి సర్వస్వ బందికారు" బిరుదునకును సంబంధముండునట్లు నిశ్చయము. ఆసంబంధ మిట్టిది యని నిర్ధారించి చెప్పుటకు తగు సాధనములు కానరావు. ఈ రక్కసగంగండే వంశమువాఁడై నదినూడ తెలిసికొను నగ పడదు. కాని యీ సందర్భమునఁ దడవవలసిన విషయములు కొన్ని కలవు.

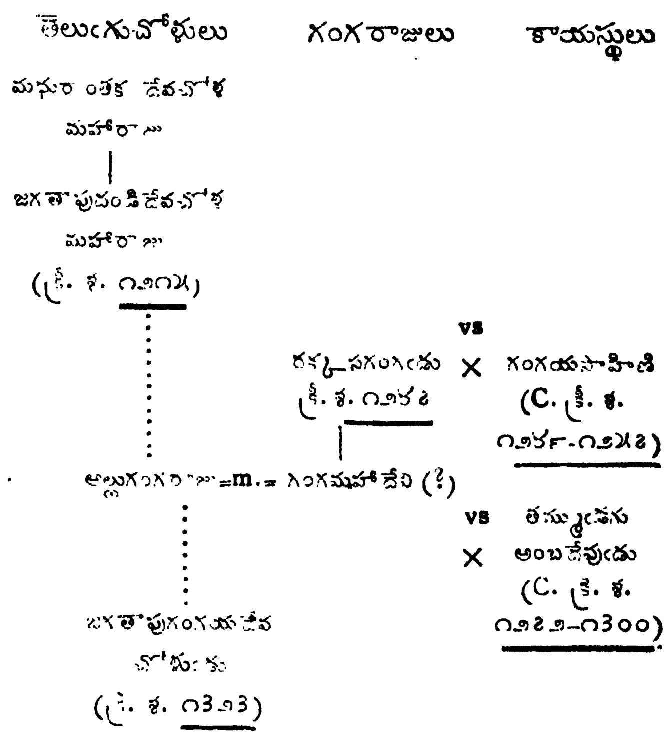
(౧) రక్కసగంగ యనుపేరు పాశ్చాత్యగంగవంశజులయందు తఱచుగ కానవచ్చుచున్నది. నామసామ్యమునుబట్టి మనరక్కస గంగఁడు గంగవంశజుఁడని యన్నను అనవచ్చును. ఈ యూహకు విరోధకారణము లగపడకపోయినను అట్లు నిలుపుటవలన కలుగుబాధక మేమియును లేదు.

(౨) గంగరాజులు వృషభధ్వజమును తమ ధ్వజముగ జగతాపుగంగయదేవచోళుడు స్వీకరించెను. దీనివలన నితనికి పాశ్చాత్య గంగరాజులతో సంబంధ మున్నట్లు నిశ్చయము.

(౩) రక్కసగంగని విజయమునకు దగినట్లుగానే జగతాపుగంగయ దేవచోళుఁడు ప్రవర్తించెను.

పై నాలుగువిషయములను చక్కగా మనమను చేసి చూచినచో రక్కసగంగనితో జగతాపుగంగయదేవచోళునికి బాంధవ్యముండెనని తోచుచున్నది. ప్రాయశః, జగతాపుగంగయదేవుని తల్లియగు గంగాదేవి రక్కసగంగనికూఁతురై యుండవచ్చును. నా తాతమహానిర్వ్యాజమును, బిరుదావళియు మనుమని శాసనములయందు అసహజమేమియునులేదు. ఇట్టి బాంధవ్యముకల్లనే రక్కసగంగని శత్రువగు కాయస్థరాజుతో అల్లుగంగనికి వైరము ప్రాపించియుండెను. కావుననే యంబదేవుఁడు అల్లుగంగనిపై నెత్తిపోయి వానిని నోడించియుండును. అంబదేవుని సహాయమువలన యల్లుగంగనితిరుగుబాటు నణఁగఁగొట్టినను రామదేవరాయలు రాయలసీమపై దనయధికారమును చాల కాలము నిర్వహించుకొనలేకపోయెను. ఇందుకు కారణములు మహమ్మదీయ దండయాత్రలును, అంబదేవునిమరణమును. మహమ్మదీయుల దండయాత్రవలన కలిగినరాజ్యవిప్లవము సేవుణరాజుయొక్క సామంతులనేకులను స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు పురికొల్పెను. అప్పుడల్లుగంగఁడో, లేక తత్పుత్రుఁడగు గంగయదేవచోళుఁడో మఱల విజృంభించి స్వతంత్రులైరి. ఈ సందర్భముననే వారికి సేవుణసైన్యములతోడి పోరాటమును వానిపై విజయమును చేకూరెను.

వీరలసంబంధబాంధవ్యము లీ క్రిందివిధమునఁ దెలుపవచ్చును.

జగతాపుగంగయదేవుఁడు తానొక్కన్న ఇతరశత్రువులలో ఒక విశ్వనాథుఁడను, జోగింపమారుఁడను నీశాసనమునఁ జేర్కొనఁబడియున్నారు. ఒరటనాథుని ఇతఁడు చంపెను. మఱియు గంగయదేవచోళునిచే యుద్ధమున మడిసి శివస్వర్గము నందిన మల్లావనీశుఁ డెవ్వరైనదియు తెలియదు.

ఇంతవఱకును నీశాసనమును చారిత్రకదృష్టితో పరామర్శించితిమి. ఇక భాషావిషయచర్చ యించుక కలదు. ఇందలి తెలుఁగుమాటలలో కొన్నిటినిగూర్చి చెప్పవలసిన విషయము కొంతయున్నది.

౧. 'అల్లు':—జగతాపుగంగయదేవచోళునితండ్రిపేరు 'అల్లుగంగరాజ'నియున్నది. (సం: ౩౫) అంబదేవుని త్రిపురాంతక శాసనమునందుకూడ ఇతనిపేరు అల్లుగంగరాజనియే వ్రాయఁబడియున్నది. 'అల్లు' శబ్దమునకు 'అల్లుఁడు' అని యర్థముఁ జెప్పియున్నాము. ఈ శబ్దము నెల్లూరిశాసనములలోను గానవచ్చుచున్నది. అందు "అల్లుతిక్క"యనియు, 'అల్లున్‌దిక్క'యనియు కలదు. ఇచ్చట 'అల్లు' 'అల్లున్' శబ్దములకు అల్లుఁడనియే యర్థము. ఇది 'అల్లుఁడు' శబ్దమునకు కడుప్రాచీనరూపము. ఇటువంటిప్రాచీనరూపము లింకను కొన్ని కలవు. మగ, పగ ఇత్యాదులు. ఇవి వ్యాకర్తలు విభక్తిప్రత్యయముల నేర్పఱచుటకు పూర్వ ముండినరూపములు. బహువచనమున నివి 'అల్లురు', 'పగఱు', 'మగలు' అగును. విభక్తిప్రత్యయము లేర్పఱచఁబడినపిమ్మట 'అల్లుఁడు', 'మగఁడు', అను రూపములను బొంది బహువచనమున "అల్లుండ్రు", 'మగండ్రు' అయ్యెను. 'పగ' కు 'పగఁడు' అను రూపము రాలేదు. 'పగవాఁడు' అయినది. ఈ రూపము, 'పగ'శబ్దమునకు 'వాఁడు' అను ప్రథమపురుషైకవచన సర్వ

---

౧౨. A R E ౫౬౩ ౧౯౧౫.

రూపమును చేర్చుటచే నేర్పడినది. మ-రా-శ్రీ డాక్టరు చి. నారాయణరావుగారు 'అల్లుఁడు' అను పదమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాసిరి.

"అల్లుఁడు అను పదమునకు 'అల్లువాఁడు' యని యర్థము చెప్పుదురు; కాని అది కన్నడములోని "అళియ" శబ్దముతో సంబంధించినది. 'అళియఁడు' అనురూపము తెనుఁగున నెన్నఁడైన నుండెనేమో కాని, యిది 'అల్లుఁడు' అనురూపముతోనే తెలుఁగుగ్రంథముల యందు కాన్పించుచున్నది. అల్లువాఁడు అనురూపము తప్పువ్యుత్పత్తి వలన నేర్పడిన కృతకరూపము; అది లోకములో నెక్కడను వినఁబడదు."౧౩

అల్లుఁడు శబ్దమునకును 'అళియ' శబ్దమునకును సంబంధ ముండవచ్చును. రెండును ఏకధాతుజనితములే. కాని 'అళియఁడు' అనురూపము తెనుఁగున నెన్నడును ఉండియుండదు. ఏలన ఏకధాతుజనితము లగుటచేత 'అళియ', అల్లుఁడు' శబ్దములకు సోదరత్వము కలదు కాని యైక్యము లేదు. తెనుఁగున ఈధాతువు 'అల్లు' ఆయెను. కన్నడమున 'అళియ' ఆయెను. మఱియు 'అల్లువాఁడు' అనునది కృతకరూపమని త్రోసిపుచ్చఁ దగదు. ఇది లోకములో నెక్కడను వినఁబడ దనుటకును వీలుగాదు. ఇప్పుడు ఆరూపము లేకపోవచ్చును. అంతమాత్రముచే పూర్వ మా రూపము లేదని తీర్మానించుటకు ఎట్లు వీలగును? ప్రాచీనగ్రంథములయందు 'అల్లువాఁడు' అనురూప మగపడుచున్నది. వ్యవహారమున నుండెనో లేదో తెలుసుకొనుటకు సాధనము లేవిగలవు? 'గొల్ల' 'మాల' శబ్దములనుగూర్చి యించుక చింతింపుడు. వీనికి 'గొల్లవాఁడు' 'మాలవాఁడు', 'గొల్లఁడు' 'మాలఁడు' అను రూపములు కలవు. 'గొల్లఁడు' అనురూపము "గొల్లండును గొల్లఁడౌను" యను ప్రయోగమువల్లను, 'మాలఁడు' అనురూపము 'మాలనిగాక' యను భారతప్రయోగమువలనను ప్రాచీనము లనుట నిశ్చయము. కావున ఈ పదములకు వాఙ్మయమున మూడురూపములు గాన్పించుచున్నవి.

ఏక	వచనము	మాల	మాలఁడు	మాలవాఁడు
బహు	,,	మాలలు	మాలండ్రు	మాలవాండ్రు
ఏక	,,	గొల్ల	గొల్లఁడు	గొల్లవాఁడు
బహు	,,	గొల్లలు	గొల్లండ్రు	గొల్లవాండ్రు.

ఈ పదములవలెనే 'అల్లు' శబ్దమునకును మూడు రూపము లున్నవి.

ఏక	వచనము	అల్లు	అల్లుఁడు	అల్లువాఁడు
బహు	,,	అల్లురు	అల్లుండ్రు	అల్లువాండ్రు.

'మాలవాఁడు' 'గొల్లవాఁడు' అనురూపములు కృతకరూపము లని ఎవ్వరును అనరుగదా. అవి యింకను శిష్టదశయం దున్నవి. 'అల్లువాఁడు' వాడుకయందు లేకున్నను 'మాలవాఁడు', 'గొల్లవాఁడు' ఎట్లు కృతకరూపములు కావో, అదియును అట్లే కృతకరూపము కాదు—కాఁజాలదు.

౨. ఎసగు ఈశబ్దము 'ఎసఁగు' అను సార్ధబిందుకముగ నిఘంటువులయందు గాన్పించుచున్నది. దీనికి ఆధారముగ శబ్దరత్నాకరమునందును, సూర్యారాయమునందును ౧౪ ప్రాచీన గ్రంథముల నుండి పెక్కు పద్యము లుదాహరింపఁబడినవి. కాని యందొకదాని యందును ఈపాట ప్రాసస్థలము కాకపోవుటచే వానిమూలమున నది యర్ధబిందుసహితమా కాదా యన్నసందేహము నివృత్తికాలేదు. ఈ శాసనమునం దీపదము అర్ధబిందు విరహితముగాఁ గన్పించుచున్నది. "ఏనుక తిలలలో నెసఁగిన యుత్తిలంబులు" పం. ౭౨. అర్ధబిందువు కలదనుటకు సాధనము లేదైనఁ గలదా?

3. ఏనుక:—ఈరూపము నిఘంటువులయందు లేదు. 'ఏనిక' అనురూపమే వానియందు గాన్పించుచున్నది. శ్రీ రామయ్యపంతులు గారు 'ఏనుక' అన్న శాసనపాఠముక్రింద నొక యధోజ్ఞాపికయందు (పద్యమంజరిపుట. ౯౧) 'ఏనిక' అని చదువవలయునని హెచ్చరిక చేసినారు. ఇందువల్ల 'ఏనుక' యనురూపము తప్పని వా రెంచినట్లు తోచుచున్నది. కాని యట్లెంచుటకు కాధార మేదైనఁ గలదా? ఈరూపము సాధువు కావచ్చును. ఏనుకాళ్లుగల జంతువు 'ఏనుక' యగును. తొండముతో జేరి రేనుగగు అయినకాళ్లే.

౪. నెఱికి:—ఈపదము ఆకారాంతముగ శబ్దరత్నాకరమున గ్రహింపఁబడినది. ఉదాహృత పద్యములవల్ల 'నెఱిక' యే దీని సరియైన రూపమని తెలియును. 'నెఱిక'యన 'పైటపావడ.'

౫. బసవశంకర:—(పం. ౩౨) ఇందలి 'బసవ' శబ్దస్వరూపమునుగూర్చి వాదోపవాదములు కలవు. కొన్ని శాసనములయందిది "బసువ" యని కన్పించుచున్నది. శ్రీజయంతి రామయ్యపంతుల వారు ఇది "బసవ" యని యుండవలయు ననిరి. శైవమతమును పరిష్కరించు వ్రాతప్రతులయందు కొన్నిటియందు 'బసువ' అని యుండినను 'బసవ' యని కీ. శే. కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారు దిద్దిరి. రావుసాహేబు శ్రీ. గిడుగు వేంకటరామమూర్తి పంతులవారు ఈ దిద్దుబాటు సంగీకరింపక యట్టిదిద్దుబాటే యాధారము ననుసరించి చేయఁబడెనో యెఱుఁగఁగోరిరి. ఇందు మీఁద బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకర శాస్త్రులవారు సోమనాథభాష్యానుసారము 'బసవ' 'బసువ' శబ్దములురెండును సాధువులని యొప్పుటనో వ్రాసినట్లు స్మరణయం దున్నది. సోమనాథభాష్యమున నిట్లున్నది: "కో బసవఇతి. ఇదానీం కలియుగే శివభక్తి ముద్ధర్తుం బస

౧౩. ఆంధ్రభాషాచరిత్రము, పుట ౭౭౩.

౧౪. సూర్యారాయ మునకును శాసనపద్యమంజరికిని సంపాదకుఁ డొక్కడే శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు. అయినను పంతులుగారు సూర్యారాయమున 'ఎసఁగ' సార్ధబిందుకముగను, పద్యమంజరియందు (పుట. ౯౧) అర్ధబిందు రహితముగ 'ఎసగిన' అనియు ముద్రింపించిరి. అధోజ్ఞాపికలు పద్యమంజరియందు వెల్లి కొల్లలుగ నున్న

కస్మాత్ కారణాత్ ఆసీదితి. వృకారస్య బకారాదేశో భవతి. వబయోర భేదఇతి. కషో్ఽఇతి సూత్రాత్ షకారస్య సకారాదేశో భవతి. ఏతద్వృషభాకృతిద్భవాత్ "బసవ" ఇతి నామ వక్ష్యతే!

—సోమనాథభాష్యము. పుటలు ౧-౨.

'బసువ' రూపసాధుత్వాసాధుత్వచర్చ మా కందు కాన రాలేదు. అది యెట్లున్నను సోమనాథుఁడు 'బసవ' శబ్దసాధుత్వమును నిర్ధారించినాడు. కావున ఈ శాసనములోని 'బసవ'ను 'బసువ' యని దిద్దవలసిన యవసరము లేదు.

౬. చెళగు:—"తెలుపెక్కంగఁబోవ చెళగినపునుక మించిన వెండికొరగాంజేతంబట్టి" (పం. ౭౮-౮౧) ఇచ్చట చెళగుశబ్దమున కర్థమేమి? ఈ పదము శబ్దరత్నాకరమునందు లేదు. 'చెళఁకు' 'చెళఁగు', 'చెళుకు' అనుశబ్దములు కలవు. ఇందు మొదటిదానికి 'చలించు', 'ఒరయు', 'చలనము' అనియు, రెండవదానికి 'చెడఁగు' యొక్క రూపాంతరమనియు, మూడవదానికి 'తళతళమని ప్రకాశించు' అనియు వివరణములు వ్రాయఁబడియున్నవి. ఇచ్చట 'చెళగు'కు పై అర్థములం దేదియు సరిపడునట్లు తోఁచదు. ఏలన, 'చెళగిన' యనునది క్రియాజనితవిశేషణపదము. అది తత్పూర్వపదము లగు "తెలుపెక్కంగఁబోవ"తోఁగూడి పునుకయొక్క గుణమును దెలుపుచున్నది. 'పునుక' యెట్టిదనగా తెల్లదనము అతిశయించుటకై మఱినము పోవునట్లు 'చెళగినది.' ఇచ్చటి సందర్భానుసారము 'చెళగిన' యన్నమాటకు 'కడిగిన', 'తోమిన' యనినయో లేక ఇట్టియర్థము మఱియొకటియో చెప్పకొనవలయును. దీనినిశ్చయార్థమును గ్రహించుటకు సాధ్యమునేమో చూతము. 'చెళగు', 'వెళగు'యొక్క రూపాంతరము. తెలుఁగునందు ఇతరద్రావిడభాషలయందువలె వబలు తఱచుగ మాఱుచుండుట యందఱెఱింగినవిషయమే. 'వెళ్' అనుధాతువునకు 'అగు' ప్రత్యయము చేర్పఁగా (వెళ్ + అగు) వెళగుఅనురూపమేర్పడినది. 'వెళ్' అనఁగా తెల్లఁదనము. ఈ ధాతువునుండియే "వెల్ల" అను విశేషణమును 'వెలచు' అనుక్రియయు యేర్పడెను. చెళగిన(వెళగిన) అనుమాటకు 'తెల్లఁజేయఁబడిన' అను నర్థము చెప్పవలయును.

౭. మాంటు:—(పం. ౫౮) (పర్యాయము, తడవ, మాఱు.) శబ్దరత్నాకరమున 'మాఁటు' అని అర్ధబిందువులోఁగూడ నొకపద మున్నది. "తనులము గాను", 'తనులము', 'మాఁటు' అనియర్థము లగపడుచున్నవి. ఇం దావృత్తిని దెలియఁజేయునదేదియు లేదు. 'మాటు' అని యర్ధబిందురహితముగా నొకపదమున్నది. దీనికి 'మఱుగుపఱచు,' 'మఱుఁగు,' 'వేటకానిదాగుడుపల్లము' అను మూడర్థములున్నట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. ఇందును ఆవృత్తిని దెలుపున దేదియుఁగానరాదు. కాని 'మాటికి' అని యర్థబిందువులేని యొకమాట కలదు. దీని క్రింద 'ముహుర్ముహుః,' 'అడుగడుగునకు' అని రెండర్థములు వ్రాయఁబడియున్నది. ఆలోచించిచూడఁగా శబ్దరత్నాకరకారునికి 'మాఁటు' అన్నమాటకు ఆవృత్తి యనునర్థముండుట తెలియనట్లున్నది. ఇది సర్వసామాన్యముగ ఇప్పటికిని వాడుకయందుండుమాట 'రెండుమాట్లు,' 'పదిమాట్లు,' 'ఇరువదియొక్కమాంటు' అని మన శాసనమునం దున్నది.

౮. మించి:—(పం. ౮౦) అతిశయించి, ప్రకాశించి.

౯. ముంజికము:—(పం. ౮౮.) ఈపదము శబ్దరత్నాకరమున లేదు. సందర్భానుసారముగ దీనికి 'విందు' అని యర్థమని తోఁచుచున్నది.

౧౦. వెలఱువాఱు:— (పం. ౫౧-౨) శబ్దరత్నాకరమున 'వెలరు' అని రేఫసంయుక్తముగ నున్నది. ఇందు శకటరేఫముతోఁగూడియున్నది. ఏది సరియైనరూపమో తెలియదు.

౧౧. పేరి:—(పం. ౭౦) ఈశబ్దము నిఘంటువులలో లేదు. బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకర శాస్త్రిలవారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన చాటుపద్యమణిమంజరియందు (రెండవభాగము పుట. ౫౯) 'చారుచే' యను పాఠాంతరము గానవచ్చుచున్నది. కాని ఇది శాసనపాఠము గాదు. 'పేరి' అన్నమాట కర్థము తెలియదు.

౧౨. వెంగిగలింగ. ఇట్లు ప్రథమాంతముల మీద సరళాదేశము శాసనములయందు సామాన్యముగఁ గానవచ్చుచున్నది.

సాంఘిక విషయములు:—

శాసనములోని పద్యములు క్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్దారంభమునందలి పశ్చిమాంధ్రుల యాచార వ్యవహారముల కొంత తెలియఁజేయుచున్నది.

వీ ర స్వ ర్గ ము

యుద్ధమునందు మృతినొందిన శూరులు ఇంద్రలోక ప్రాప్తినంది స్వర్గసుఖముల ననుభవింతురను నమ్మకము ప్రాచీన కాలమున నుండియు భారతీయుల హృదయమున నాటుకొనియున్నది. ఆనమ్మకము ఇప్పటికిని సంపూర్ణముగ నశింపలేదు. కాని ౧౩, ౧౪-వ శతాబ్దములయందు దక్షిణదేశమున ఈనమ్మకము గాఢతమమై యుండెను. కావున అప్పటివారు కయ్యమునకు వెనుఁదీయువారు గారు. ఈ నమ్మకము వారి హృదయమున గాఢముగ నాటుకొని యుండుటవలననే వారు చావునకుఁ దెగించి తురకలతోఁ బోరి యాత్మ స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనిరి.

స హ గ మ న ము

ఈశాసనమున జగతాపుగంగనిచే మడిసిన మల్లావనీశుఁడు వీరస్వర్గమునకు పోఁగా అతనిభార్య అగ్నిపథ గామినియై యతనివెంటనంటి స్వర్గమున నాతనిగూడినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. (అగ్నిపథగామినియన నగ్నిప్రవేశము జేసి పతి ననుగమించినది). మల్లావనీశునిభార్య పతి నిశ్చయముగ నగ్నిపథగామినియాయెనా యను విషయమునుగూర్చి సంశయింప నవసరము లేదు. సహగమన మాకాలమున సర్వసామాన్యము. విజయనగరరాయలకాలమున సహగమనములను జూచిన పాశ్చాత్యు

లనేకు లీ ఘోరాచారమును వర్ణించియున్నారు. కాని, విజయనగర స్థాపనకు పూర్వమే ఈ యాచారము దేశమున వ్యాపించియుండెనని మనశాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది.

పెండ్లి విందులు

యుద్ధవర్ణనావ్యాజమున శాసనకవి యప్పటి పెండ్లినడవళ్లను గొన్నింటిని సంగ్రహముగ వర్ణించియున్నాఁడు. వివాహసమయముల యందు విందొనర్చుటయు, విందుభోజనమునకు బంధుమిత్రుల నాహ్వానించుటయు ఇప్పటికి నప్పటికి సామాన్యమే. ఇంతేకాదు. ఇప్పటి వలెనే యప్పుడును సుమంగలులు పెండ్లికన్నెలయందు కుంకుమాక్షతలను గొని యాహ్వానింపఁబోవు యాచారము. ఈ మర్యాద లింకను మాఱలేదు. ఇఁకముందైన మాఱునేమో! శాసనకవి యాకాలపు స్త్రీల దుస్తులనుగూర్చి వర్ణించియున్నాఁడు. పిశాచవధూటి "నెత్తికొ"ను ధరించెనట. "నెత్తికొ"యన పైటపావడ యనిచెప్పియున్నారుగదా? ఆకాలమున నిప్పటివలెగాక పశ్చిమాంధ్రస్త్రీలు పావడలుగట్టుచుండిరా? వేశ్యాస్త్రీలు, అంతఃపురస్త్రీలును పావడలను ధరించుచుండిరనుటకు గొంతయాధారమున్నది. ఇది సామాన్యస్త్రీలయందును గలదా? మఱియు 'దానన ముసుంగుపెట్టి' చెప్పియనుటచే యుత్తరహిందూస్థాన స్త్రీలవలెనే అప్పటి పశ్చిమాంధ్రస్త్రీలు పైట కొంగును నెత్తిపైని ముసుగుగ వైచుకొనుచుండినట్లు తోఁచుచున్నది ప్రతాపరుద్రునికాలమున నోరుగంటియందు స్త్రీలు ముసుఁగువైచుకొనుచుండిరనుటకు వల్లభరాయని క్రీడాభిరామములోని

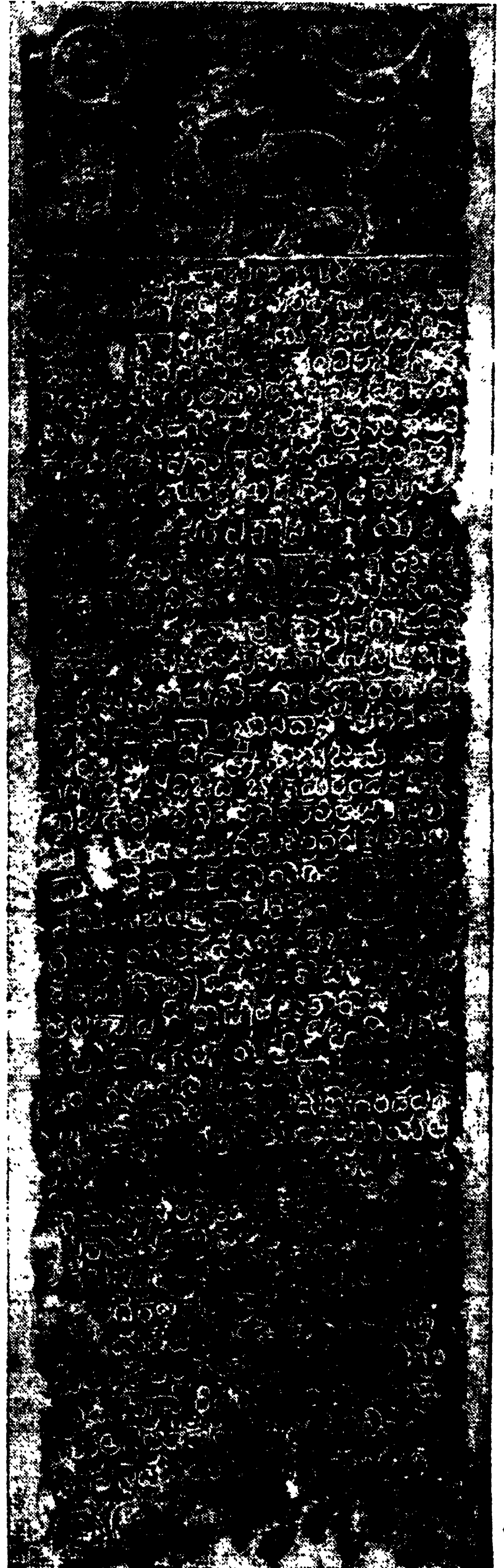
"ముసుగు వెట్టిననేమి ముత్యాల కమ్మల క్రొమ్మించుదీలలు గులుకరించె" అను సీసపాదము సాక్ష్యముఁ బల్కుచున్నది. అట్టి వాడుక ఇప్పు డాంధ్రదేశమున— తురకరాజ్యమగు హైదరాబాదునందు దప్ప—గానరాదు. ఆంధ్రస్త్రీలు ముసుఁగుల నెప్పుడు వర్జించిరి? 'ఓబ్బీలకు ముసుంగు లబ్బఁజేసి' అని రామరాజ భూషణుఁడు యవనస్త్రీల నించుకంత యవహేళనఁ జేసినాఁడు. అందువల్ల రామరాజ భూషణుని కాలమున నాంధ్రనారీమణులు ముసుఁగులు వైచుకొనువారుకారని యూహింపవచ్చును. తురకల యాధావసి గోల్కొండ నుండిన యాకాలములో ఆంధ్రస్త్రీలు ఉన్న ముసుఁగుల నేల తీసివేసిరో?

ఈశాసన పరిష్కార సందర్భమున మేము మ.రా.శ్రీ.-సి. ఆర్. కృష్ణమాచార్యులు, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగార్ల వల్ల కొంత సహాయము వడసితిమి వారికి మాకృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములను సమర్పించుచున్నాము.

శాసనమూలము మొదటి ప్రక్క

సూర్యుడు వృషభము చంద్రుడు

సుండ్రని వస్తువును
అరచేత ధరించిన
ముంజేయి.

౧ స్వస్తిశ్రీ శకవరుషంబులు ౧౨౪౪ అగు నేంటి
౨ దుందుభిసంవత్సర మాఘ సు[1] ౧ శనివా
౩ రమునాండు స్వస్తి యమునగనదమహీ
౪ పాలమౌళి మాలాలాలిత లలితచరణార
౫ విందసకలదిగంతావేల్లిత కీర్తివల్లీప్రరోహ
౬ ణ కంఠ[2] నందగిరినాథ రత్కితానాథ బలి
౭ కులాదిత్య పరాక్రమ విక్రమాదిత్య
౮ అజమయూర[సిం]ధుర[3]ధ్వజ కులా
౯ న్వయ విదితసకలశాస్త్రాన్వయ ఒ
౧౦ అయూరి పురవరాధీశ్వర చతు
౧౧ షష్ఠి కామినీజన రతీశ్వర దానవినోద
౧౨ సముదిత సత్పాత్ర కాశ్యపగోత్ర దిన
౧౩ కరకుల కుశేశయ వికాసన ప్రభా
౧౪ కర సుగుణమణిగణ రత్నాకర సేవ
౧౫ కసేనా దుగ్ధాంభోనిధాన పరిమథ
౧౬ నలబ్ధలక్ష్మీ దక్షిణభుజ మంధర[4]
౧౭ విలాస విభవ భోగపురందర నిసి
౧౮ తాసి కులిశనిపతన శకలిత[జో]గుల
౧౯ కుమార మహామహీధర ప్రతిబల
౨౦ దావపావక ధారాధ? ర[5] విశదతర
౨౧ నయనచంద్రికా పరిజనచిత్తకైరవ
౨౨ రణరంగభైరవబ? అటర భీమనిశరః
౨౩ కందుకోత్పాటన సంశోభిత తత్సంత
౨౪ తిలతాప్రరోహ వరాశ్వారోహ గం
౨౫ డపెండార గంగయ సాహిణీసర్వస్వ
౨౬ బందికాఱ మామనంకకాఱ విరోధి
౨౭ [మ]ండళిక కాలదండ చలమర్తిగండ ఏకా
౨౮ ంగవీర ధర్మావతార మూఱురాయ అ
౨౯ సురనారాయణ ప్రతాపతపనోత్త
౩౦ రాయణ సంగడిక మండళికరథ ?
౩౧ [6]కావ సతతాభ్యర్చిత భూదేవ మండ

1 'శు' అని చదువవలయును. 2 'కంద' అని చదువవలయును. 3 'సింధుర' అని చదువవలయును. 4 'మందర' అని చదువవలయును. 5 ధారాధర, అని చదువవలయును. 6 ఒక అక్షరము మాసిపోయినది. 'మె' లేక 'రా' అయి యుండవచ్చును.

౩౨ [ళి]క బసవశంకర ప్రణతోభయం
౩౩ [కర] అధికతరప్రతాపరాయదిగస్థాప
౩౪ - -[గ]య దేవ చోళమహారాజులు[1] గ
౩౫ మతంప్రి అల్లుగంగరాజు తమతల్లి గం
౩౬ గాదేవింగారికేరను గంగసముద్ర
౩౭ ము అని తటాకప్రతిష్ఠ సేసి నిలిపెన
౩౮ శాసనము మంగళమహాశ్రీ
౩౯ శ్రీ శ్రీ

రెండవ ప్రక్క

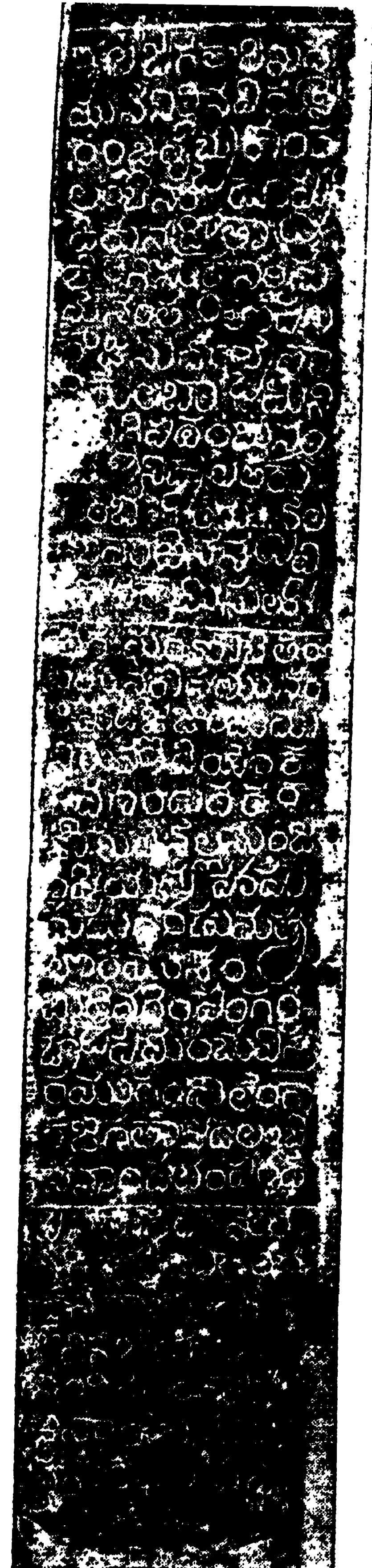
౪౦ ఇలజగతాపిఖ్గ
౪౧ మునసిగ్గినవీరుని
౪౨ రంభవుచ్చుకొంద
౪౩ లంచినంధూపూర్వ
౪౪ దిక్కునఘ్రి[2]తా
౪౫ చిగిసుక్కునందు
౪౬ మ్మెనంతలోపల
౪౭ ంజనుపెంచ్చెవా
౪౮ [ని]కులభామిని
౪౯ [య]గ్నిపథంబునం
౫౦ [ద]నిష్ఫలతకు
౫౧ రంభయున్వోల
౫౨ ఊవాతీనసవ్వి
౫౩ రిదోడికామినులు॥

---

౫౪ గురుమరణోచితం
౫౫ బయినకోపమునం
౫౬ జమదజ్ఞజుండు[3]ము
౫౭ న్నిరువదియొక్క
౫౮ మాంటుఘర
౫౯ ణీసులనెల్లనుంజ
౬౦ ంపియమ్మహాపు
౬౧ రుషుండుమర్త్య
౬౨ లోకమునం
౬౩ బుట్టివధింపంగం
౬౪ బాపమంచు విస్త
౬౫ రముగందోలెంగా
౬౬ కజగతాపిదలంచి
౬౭ ననాండచంపండే।

---

౬౮ పన్నితురంగమం
౬౯ బునకుంబక్కెరవె
౭౦ ట్టినవాతణహేరిచే
౭౧ విన్నభయంబు
౭౨ నంగలంగెవీస
౭౩ అనాండునుంజ
౭౪ క్రగొర్త్తమునుమ

1 'మహారాజులు' అని చదువవలయును.

2 'ఘృతాచి' అని చదువవలయును.

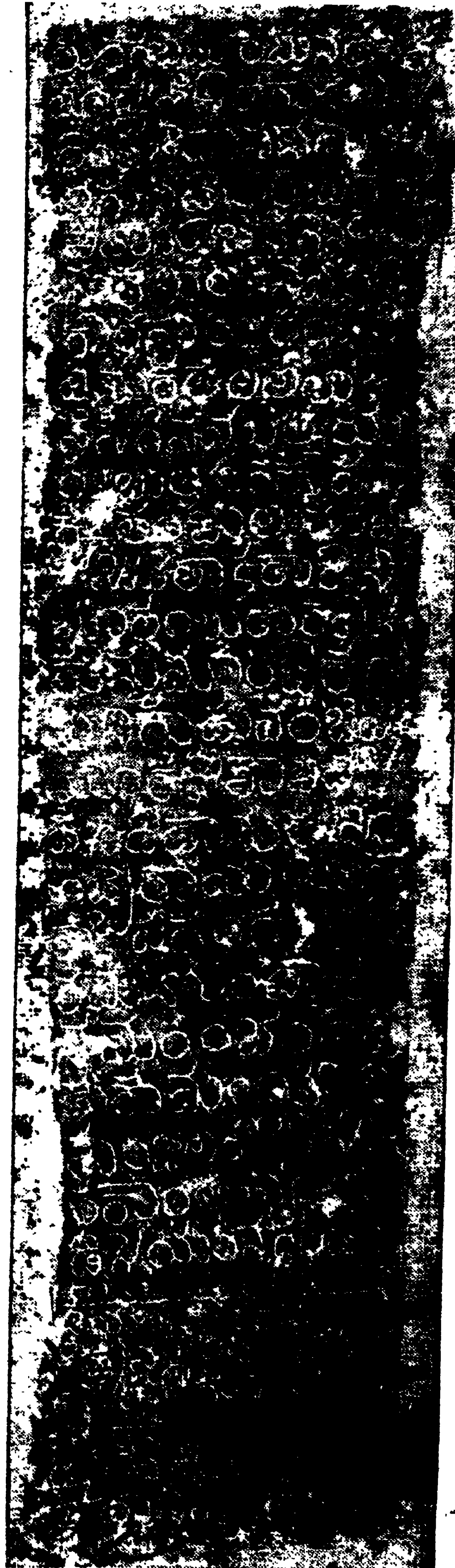
3 'జమదగ్ని జుండు' అనియుండవలెను.

మూండవ ప్రక్క

౭౫ తురగచర్మంబునం
౭౬ మొప్ప నెఱిక్కిగాంబసగర
౭౭ ఠించిదానవముసు
౭౮ ంగువెట్టి । తెలు పెక్కంగ
౭౯ అవ్ోవబెళగినపు
౮౦ నుకమించిసవెండి
౮౧ కోరగాంజేశంబట్టి
౮౨ ఏనుకశలలలో
౮౩ నెసగినముత్తియ
౮౪ ంబులగుంకుమా
౮౫ కుశంబులుగంబో
౮౬ సి । వేతాళఢాకిసి
౮౭ భూశంబులారమిా
౮౮ కునుముంజికం
౮౯ బనికుఘువంజెప్పి ।
౯౦ యొకపిశాచవ
౯౧ ధూటిదానుశ్సహిం
౯౨ ంచ్చెాయజగ
౯౩ తాగంగభూ
౯౪ రమణుండాజి ।
౯౫ సమరంబెండ్లి[1] [కొ]
౯౬ డుకుమల్లావసీ
౯౭ శుంజెలంగిసు
౯౮ రకాంతతోంబెం
౯౯ డ్లిసేయునపుడు ।

---

౧౦౦ న్నియవడ్లె? క్కేలి
యి[*]మం
౧౦౧ ధ్యసవెంగిగళిం
౧౦౨ గలాదిగానిన్నియు
౧౦౩ నోక్కనాండవిసె[నే]
౧౦౪ ఋవభీమన్రి[2]పా
౧౦౫ లుఘా[3]డికిని॥

1 'బెంశిలి' అని చదువ గలయును.

2 'నృపాలు' అని చదువ గలయును.

3 'దాడికిని' ,,

నాలుగవ ప్రక్క

౧౦౬ తనదా
౧౦౭ ్రష్టతుదవ
౧౦౮ సూఖ
౧౦౯ రమెల్ల
౧౧౦ ందాల్చి
౧౧౧ పెంపొ
౧౧౨ ందినవే
౧౧౩ [లు]పుం[బ]
౧౧౪ ందియొ
౧౧౫ ండె । పీ[పు]
౧౧౬ నందొక
౧౧౭ చెసవిశ్వవి
౧౧౮ శ్వంభర
౧౧౯ ంగరమ
౧౨౦ క్షీణందాల్చి
౧౨౧ వక
౧౨౨ మతుండొ
౧౨౩ ండె । వెల
౧౨౪ యంగం[ద]
౧౨౫ నవేయుద
౧౨౬ లలలొనె
౧౨౭ క్కటనిల [ధి?]
౧౨౮ లకొన్నఫ
౧౨౯ ణేంద్రుం
౧౩౦ డొండె । పా
౧౩౧ దభాగ[ము]
౧౩౨ నభూభా
౧౩౩ గమంత
౧౩౪ యునువ
౧౩౫ హించిన[ ]
౧౩౬ షనగేంద్రు
౧౩౭ ంషొండె । సి
౧౩౮ [వ]యొండె
౧౩౯ [ం]కాకనిభి[1]
౧౪౦ లఘరాభా
౧౪౧ [ర]వహాస[కే]
౧౪౨ లిసలు[పు]
౧౪౩ [మ]హిం[త]
౧౪౪ భుజుం
౧౪౫ డు । జగము
౧౪౬ నందుగ[ల]
౧౪౭ ండెజగ[తా]
౧౪౮ పుగంగ[వి]
౧౪౯ క్రమవి[హా]
౧౫౦ ంగకీర్తిక
౧౫౧ [లి]పతంగ

1 'ంగాకనిభి' అని చదువవచ్చును.

★ సోమశేఖరశాస్త్రి ★

రాయసం వెంకటశివుడు

★

లోక మండలి సర్వ సామాన్య విషయములె నాకు సంతోషదాయకములు. నడచువారినయనము లాకర్షింపక దారిప్రక్కను పెరుగుచుండెడి తుమ్మచెట్టు తీయమామిడి కంటెను, గొబ్బిపూవు గులాబి కంటెను, నాకుఁ బ్రియతరము. మాపూర్వు లొకరు "వేమశతకము" వ్రాసి వేయి నూటపదారులు బహుమతి నందిరఁట. నిజ మారసినచో, నిత్యము మనకు వినవచ్చు సామాన్య జనుల సమాచారములె నవలల కంటె నద్భుతకథనము లగుచున్నవి!

౧

మొన్నటి సెలవుదినములు స్వస్థలమునఁ గడపుచుండఁగా, ఇరువదియేండ్లక్రిత మచటికిఁ గాపురము వచ్చిన సోమన్న యను నొక బీదబ్రాహ్మణునిసంగతి యాకస్మికముగ నాకు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. వైదిక మందుఁ గాని వ్యవహారకాండలోఁ గాని యాతని కంతగా ప్రజ్ఞ లేదు. క్రొత్తగ వచ్చిన తన కేమైన సాయము చేయుఁడని వేడుచుండువాఁడు. అతనిఁ జూచు కుతూహలమున నేనిపుడిలు వెడలితిని పేరుగుఱుతులు చెప్పితిని గాని, వాని యునికియే యెవరు నెఱుంగరు! ఈనరాటవిలో వానిజాడ గానక నేను వెనుకకు మరలుచుండఁగా, ఒకపూర్వ పరిచితుఁ డగపడెను. కొంత తడవాతఁ డాలోచించి, "జ్ఞాపకమువచ్చినది! మీరడిగే సోమన్న యిపుడు భాగ్యవంతు డయిన సోమశేఖర శాస్త్రియైనాడు! పెద్ద బజారు లోని పచ్చ మేడ వారిదే" అని నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

౨

ఉభయ కుశలోపరి: నా కోరిక మీఁద సోమశేఖరశాస్త్రి తన వృత్తాంత మిట్లు చెప్పెను. శాస్త్రి కథను శాస్త్రి నోటనే వినెదము:

"నేను పట్నం వచ్చిన కొత్తరిక మందే తమరు గ్రామాంతరము దయచేశారు. ఈపట్నవాస కొంపర మెట్లు గట్టెక్కానా అని బెంగపెట్టుకొనేవాణ్ని. అయినా దైవానుగ్రహంవల్లా, తమ బోటి గొప్పవారి ప్రాపకంవల్లా, క్రమేణా నాకు మంచి రోజులు సంక్రమించినవి. వుద్యోగం లేకున్న, వచ్చినమూడు మంత్రం ముక్కల వల్లనే పొట్ట పోసుకొని, పదివరహాల సొమ్ము వెనుక వేసుకున్నాను. ఈమేడ, పాతిక రూపాయిలు బాడుగ వచ్చే బజారులో కొట్లు, పది యకరాల మాగాణీ, చేతిలో తిరిగే యీ నాలుగు డబ్బులు,— ఇవన్నీ నాకష్టార్జితమే!

"ఈఆస్తి పలుకు బళ్లు నా కెట్లు వచ్చిన వనా మీప్రశ్న? మొదలు నా కింగ్లీషు రాదని, సంస్కృతం చదవలేదని, తమకు తెలియనే తెలుసును. చిన్ననాటి పసనే మరచిపోయాను. సంధి మంత్రమైనా సరిగా రాక, సంసారం గడుపుకొందామని పుట్టెడశతో పట్నం చేరాను. ఇటు లౌక్యానికీ అటు వైదీకానికీ చెడ్డ నన్నెవ రక్కడమాత్రం కనిపెట్టు తారు? అయినా చెప్ప వద్దూ, యిప్పటివలె గాక ఆ రోజులలో బ్రాహ్మణభక్తి యెక్కువగా వుండేది. కనుకనే నాకు వచ్చిన పుణ్యాహవాచన విఘ్నేశ్వర పూజలవల్లే రోజు గడచి పోయేది. యిప్పటివలె తెలుగు మీరని బ్రాహ్మలు కోమట్లు మొదలయినవాళ్లయిళ్లల్లో, శుభాశుభాలకు రోజూ నాలుగు శేర్ల బియ్యం, పావలా డబ్బులకు తక్కువ గాకుండా కళ్ల బడేవి. ఇందుకు వుపరిగా, ఏ సత్రంలోనో సమారాధనలోనో సుష్టుగా వేళకు భోజనం దొరికేది. ఏపెండ్లో, పేరంటమో యింటిదానికి కలిసి వచ్చేది. అవి పైగా మహారాజారోజులు. వస్తువులకు ధరలు వుండేవి. ప్రతినిత్యము మా యింటికి వచ్చిపడే బియ్యపు రాసులు, కాయ గూరలు, బీరు పోకుండా, బజారుధరల కమ్మివేసి, సోమిదేవమ్మ సొమ్ము చేసేది!

౩

"సొమ్ముతోనే గదా సర్వం వున్నది. కనుకనే ఆ రోజులలో, మారుమూల చుట్టాలకు కూడా సోమన్న ఆప్త బంధువై పోయాడు! స్వశాఖ వాళ్లకేకాదు, వైదీక బృందాని కంతా అతడు అండగా వున్నాడని అందరు అనుకునేవారు. ఇంతలో భూములకు ధరలు పడిపోవడం బ్రాహ్మణాళ్లకు వుద్యోగాలు బందు గావడం, తటస్థ మయినది. పొట్టక్లేశము పుట్టు ఘాటనివాళ్లు

దాటినవాళ్లు, తండోపతండాలుగా వచ్చి బ్రాహ్మణపిల్లలు సోమన్న శరణు జొచ్చేవాళ్లు. 'ఆర్థికదుః స్థితి వస్తే వచ్చింది గాని, బ్రాహ్మణార్థాల కేమీ కరువు రాలేదర్రా!' అని అభయహస్త మిచ్చి, ప్రతిపిల్ల వాడికీ యేదో కాస్త ముట్టచెప్పించే వాణ్ని. మీ రను కొనే బ్రాహ్మణ నిరుద్యోగసమస్యకు నాకు తోచిన సమాధాన మిదే!

"ఇప్పుడు సోమన్న యేకాకి గాడు. తాను విద్య నేర్వనప్పటికీ, చుట్టూ చేరిన బ్రాహ్మణ పిల్ల కాయల కాతడు పెద్ద గురువే! తలిదండ్రులు చిన్నప్పుడు నాకు పెట్టిన పేరు 'సోమన్న' ముక్కు కోసిన మొగంలా గున్నదని చెప్పి నమత్కారి శిష్యు డొకడు, దర్జాకు తగ్గట్టుగా, 'సోమ శేఖర శాస్త్రి' అని నాకు నామకరణం చేశాడు! పాతపేరు పోతే పోయింది గాని, నోరు నిండిన చక్కని క్రొత్తదొకటి సంప్రాప్త మయిందని సంతోషించాను. ఆ వేసంగిలో పెద్ద పద్దులు కొన్ని వసూలు చేసి, యీ పచ్చ మేడ వేశాను. నాకొత్తపేరు లోకుల నోళ్లలో కొంత రాపాడుతుందనే, వీధి నాపరాతి మీద 'సోమ శేఖర విలాసము' అని విలాసం చెక్కించాను!

౪

"నా తాహతుకు తగ్గ నిష్ఠాని యమా లిప్పు డేర్పరుచుకొన్నాను. నిత్య దేవ తార్చన తోపాటు, యిటీవల వైశ్వదేవం కూడా చేశాను. నన్న కారువాళ్ల యిళ్లకు పౌరోహిత్యానికి పోక, శిష్యులను పంపిస్తాను. గొప్ప వుద్యోగస్థులు, సంపన్న గృహస్థులును నారాకచేత తాము తరిస్తున్నామని తలస్తూ వుంటారు! ఆహితాగ్ని నవడంచేత పరులయింట విస్తరి వేయక నామర్యాద కాపాడుకొంటున్నాను. పట్నంలో యేవైదిక కార్యం జరిగినా సోమశేఖరశాస్త్రికి పిలుపు రావలసినదే— అతనికి అగర్వంవల్లనో, అతని శిష్యుల వల్లనో, అదిసానుకూల పడవలసినదే— మాంసము తిన్నప్పటికీ, ముదుసులు మెడకు తగిలించు కొందురా? బ్రాహ్మణ ద్వేషం పెచ్చు పెరిగి పూర్వాచారాలు పరిహాసంచేసే యీ పిదప రోజులలో నయినా, బాహాటంగా బ్రాహ్మణ కర్మ విడిచిపెట్టినేశిన వా డెవ డయ్యా? కాబట్టి లోకంలో పెం తగ్గిపోని మావైదికవృత్తి కెక్కడా నిత్యపంటే! గనుకనే యింతకరువు కాలంలోనూ మాబోటి వాళ్లకు నిత్యకృత్యాల కెప్పుడూ లోటు లేదు— గుచ్చి గుచ్చి అడుగుతున్నారు గనుక గుట్టు చెప్పుతున్నాను— నా శిఫారసువల్ల నాలుగు డబ్బులు కళ్ల జూచిన బ్రాహ్మణముండావాడు, కృతజ్ఞతతో కొంచెమైనా నాచేత రాల్చ కుంటాడా? అంతేగాని, మీరు సూచించేటట్టుగా, పట్నంలోని బ్రాహ్మణార్థా లన్నీ నేను గుత్తకు పుచ్చుకొని, భాగంపెట్టుమని భోక్తల ముందు చెయి జాపుతా నను కోకండి! విప్రధనం విషంతో సమానం!

"ఈ ఐశ్వర్యం శాశ్వత మను కోక పేదబ్రాహ్మల కెన్ని విధాలనో సహాయం చేస్తూన్నాను. నాఆశ్రితులలో మంత్రాలు వచ్చిన వాళ్లు ఉదయాస్తమానాలు మాయింటివద్ద బ్రహ్మచారులకు స్మార్తం పాఠం చెప్పవలె. నావద్దీలోవుండే విద్యార్థులంతా ప్రాతఃకాలమే లేచి, స్నానసంధ్యానుష్ఠానాలు నెరవేర్చవలెను. మాయిల్లు వేదఘోషతో మారుమోగుతూ వుంటుంది. సాధు వనీ శ్రోత్రియు డని శాస్త్రికి మంచిపేరు వచ్చిందే గాని, మీ రనుమాన పడ్డట్లు, అతనిదగ్గిరవుండే విద్యార్థులు పొద్దస్తమానం కాఫీ యిడ్డెనలు కబళించి బ్రాహ్మణార్థాలకు తయారయ్యే మోనగాళ్లు గారు లెండి!

౫

"ఇంక నాకొమాళ్ల సంగతి అదే అదే మీరెందు కడిగి, నన్ను బాధిస్తారు? నేనువద్దన్నను, ఆతడు మొండిపట్టు పట్టుదలచేతనే, పెద్దవాడు మాటు యింగ్లీషు యిస్కూల్లో ప్రవేశించాడు. సౌఖ్యాలు మరిగిన వాళ్లకు చదువు లంటుతవా? అతగాడు, ప్రాజ్ఞత రాకముందే, సినిమా నాటకాలు పట్టుకు తిరుగుతూ, [illegible] వ్యసనాలలోను కూరుకు పోయ్యాడు! రెండో వాడైనా బాగుపడతాడేమో నని స్మార్తం చెప్పిస్తే, వీడికి వంటబట్టవి, —బీడీలుతాగడం, బేస్తుపేకాడడం! కల్పతరువువంటి శాస్త్రికడుపున కారుసిండెలు కాసినవే అని అభిమానులంతా ఆశ్చర్యపడుతున్నారు! ఎంతటి వాళ్లకూ, పూర్వఫలం అనుభవింపక తీరదు గదా!

"ఈసోదె కేమిగాని, గొప్ప ప్రభువులు మీరు రావడంచేత, మా గృహం పావన మయింది! సమ

యానికి జ్ఞప్తికి వచ్చింది,— పెద్ద వకీళ్లయిన మీసలహా నాకు కావలసి వచ్చినది" అనుచు శాస్త్రి లోపలికి నన్నుఁ గొనిపోయి బంగారు, వెండిసామాను లుండు పెద్దయినుప పెట్టె తాళముతీసి లోని కాగితములు రెండు చూపి, వాటిని గురించి నా యభిప్రాయ మడిగెను. ఏమున్నది? ఎక్కువ రాబడిన్ని తప్పించు కొనుట, మారటోరియంపాశము మెడకు రాకుండఁ జేసికొనుట,— వీనిని గుఱించియె వాని ప్రశ్నములు! ఆ సందర్భమున సద్భావనముతో నే జెప్పిన రహస్యాలోచనల విశేష ములు వెల్లడిచేయుట మాన్యాయ వాదుల మరియాదగాదు! దానికేమి గాని, ఉన్నతోన్నతరీతులిచ్చిన యనుభ వములుగల వకీలునైనను, నేటికిని నా నెలరాబడిసంఖ్య పదుల స్థానము దాటలేదె! ఇంక నేను గూడఁబెట్టిన సొమ్ము గుండుసున్నయె! కాని, నిరక్షరకుక్షియైన యీ బాపన సోమన్న, యీ కొలఁదికాలము లోనె వేలకొలఁది విలువగల యాస్తిని సంపాదించి, సౌఖ్యసంపద లతోఁ దులతూగుచున్నాఁడే! ఇట్టి వైపరీత్యములు సంఘటించుచున్న మాయవిధిని నాఁడు మరల మరల దూఱుచు నేనిలు సేరితిని!

గృహపరిశ్రమ

ఫ్రెట్‌వర్కు [Fret work]

కొ. స్వర్ణవల్లి

ఈ ఫ్రెట్ వర్కు అనునది కొయ్య పలకలో ప్రత్యేకమైన సన్న రంపముతో చిత్రవిచిత్రములుగా కోసి చేయుపని. దీనిలో అనేకవిధములగు వింత వింత సామానులను చేయవచ్చును. బొమ్మలను పలకపైన అతికించి ఆబొమ్మ అంచువెంబడిని కోసినయెడల బొమ్మ వేరుగా వచ్చును. ఇదికాక పెట్టెలు, దీప స్తంభములు, బొమ్మసామానులు, షెల్ఫులు, వాయిద్యసామానులు, ఇళ్లు, యంత్రములు మొదలగు వాటిని ఎన్నిటినో చేయవచ్చును. దీనికి కావలసిన పనిముట్లు, పరికరములు కొంచెము క్రయమైనను ఫల మధికము కావున పిల్లలు పెద్దలు ఈపనిని నేర్చుకొని దీని నొక గృహపరిశ్రమగా చేసికొని కొంతలాభమును పొందవచ్చును.

పరికరములు: — ప్లైవుడ్ (Plywood) అను పలక కొనుము. ఇది రెండుగాని ఎక్కువగాని పొరలు గలిగి గట్టిగా నుండును. ఫ్రెట్ వర్కుకు తగియుండును.

రంపము:- ఫ్రెట్ సా (Fret saw) అనురంపము దీనికి ప్రత్యేకముగా పనికివచ్చును. (చిత్రము 1.) దీనిలో పిడిగల యొకపెద్దవంపు కమ్మియు(a) దాని రెండుకొనలలోను రెండు (b) మరలును కలవు. రంపము (c) మాత్రము వేరుగా నుండును. దీనిని రెండు మరలలో మధ్యపెట్టి బిగించినయెడల కోయుటకు పనికి వచ్చును.

రంధ్రము చేయు సాధనము: డ్రిల్ (Drill- (చిత్రము 2). పలక యొక్క అంచును కోయక, దాని మధ్యనుండి కోతను ఆరంభింపవలెనన్న యెడల మొదట ఈడ్రిల్‌తో కోతను ఆరంభింపవలసిన చోట రంధ్రమును చేయవలెను. రంధ్రమును చేయుటకు చిత్రము 2న గల a భాగమును ఒకచేతితో పలకపైనుంచి b అను పిడిని కొంచెముగా నదుముచుండి c ని, త్రిప్పిన పైకిని క్రిందికిని యెడల a చుట్లుగా తిరుగుచు పలకలో రంధ్రము చేయును.

ఆ రంధ్రమునందు, చిత్రము యందలి c అను రంపమును పట్టిగా దూర్చుకొని, తర్వాత దానికొనలను b, b, అను మరలమధ్య నుంచి బిగించవలెను. చూ. చిత్రము I. d

సాధారణరంపము:- పలకలను తునుకలుగా కోయుటకు ఈరంపము పనికివచ్చును.

కోతబల్ల (cutting table-చిత్రము 4). దీనిని సాధారణమేజాయొక్కగాని స్టూలుయొక్కగాని పై పలక అంచునకు బిగించవలెను. మేజా పలకఅంచు a అను మరచీలపైన నుండునట్లు పెట్టి చీలను బిగించిన యెడల, కోతబల్ల మేజాఅంచునకు బిగియును. చిత్రమును కోయవలసిన పలకను b అను ఇనుపపలకపై పెట్టి కోయవలెను. అప్పుడు రంపమును c అనుసందులో నుంచుటవలన పెట్టుకొని కోయుటకు అనువుగా నుండును. మిక్కిలి సన్నని ముక్కలుగా సన్నపులను కోయుటకు ఈకోతబల్ల బాగా ఉపయోగపడును.

కోయువిధము:- ఫ్రెట్ రంపముతో కోయునపుడు రంపపు ముక్క (saw blade) నిలువుగా నుండునట్లు పెట్టుకొని కోయవలెను. ఈముక్క ఏటవాలుగా నుండిన యెడల పలక, పైప్రక్క కోతలు సరిగ్గానున్నను, క్రిందిప్రక్క ఇరుకుగను ఉండును. నిలువుగనుండు కోత సరిగా సమముగా నుండును (చిత్రము 5). ఇదికాక కోత ఎదుటి నుండి మనవైపునకుగాని, మనవైపు నుండి ఎదుటి ప్రక్కగాగాని పోవచ్చును. ఎక్కువ వంచి కోయరాదు. అట్లు రంపముతోనున్న వంపులు తిరుగునపుడు రంపపుముక్క విరుగుట తటస్థించును. వంపులు తిరుగునపుడు రంపమును తేలికగా క్రిందుమీదులుగా నాడించుచు అనగా తేలికగా కోయుచు పోవలెను.

చిత్రములు 6, 7. రంపముతో కోయబడిన అలంకార రూపములు (Designs) చిత్రము 6 నందు మధ్యనుండు భాగము తీసివేయ బడినది. a. b. c. d అను పలకయే ప్రధానమయినది. చిత్రము 7

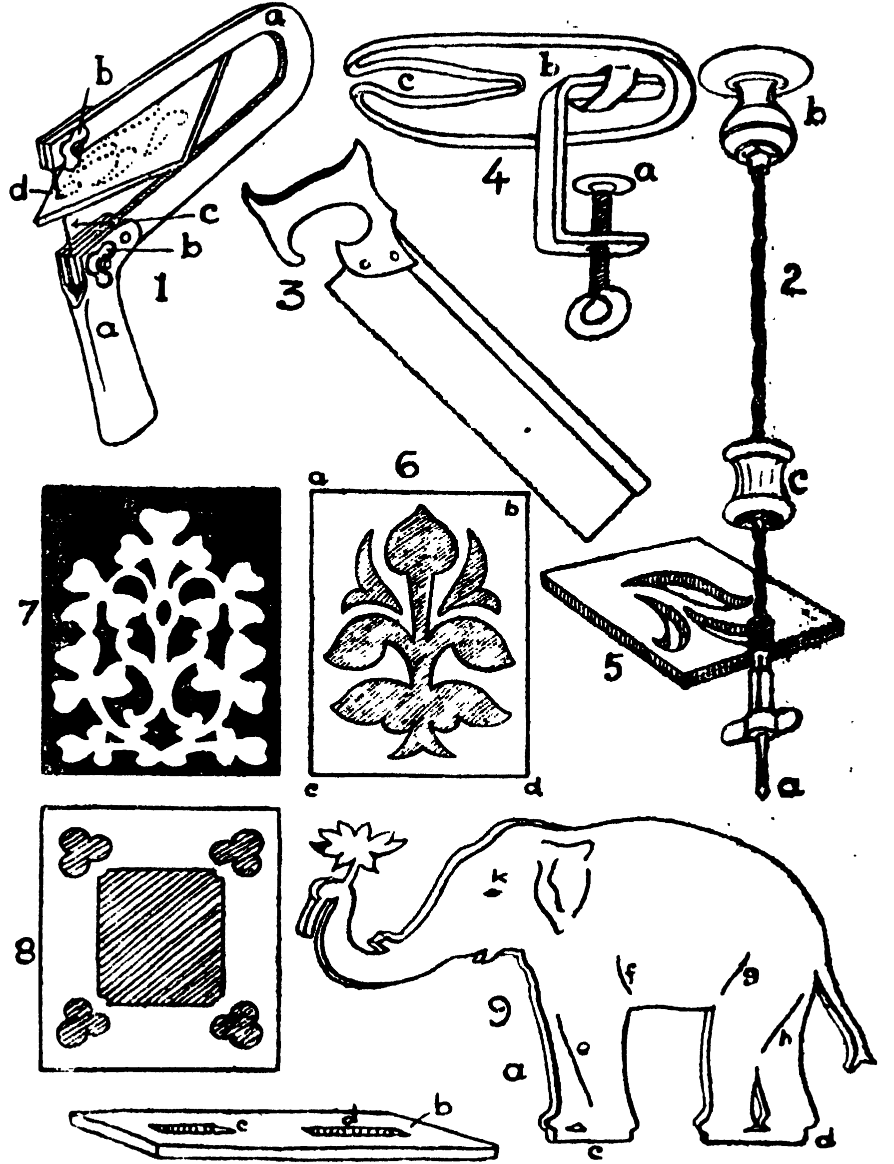
నందు నల్లనిభాగము తీసివేయబడి తెల్లనిభాగము ముఖ్యభాగమయినది.

చిత్రము 8.. ఒక బొమ్మకు చట్టము (Picture frame). దీని వెనుక ఏదైన ఛాయాచిత్రమును పెట్టి బిగించవచ్చును.

చిత్రము 9 a ఒకఏనుగుపటము. దీనిని కోసినతర్వాత దీనిని, నిలువ బెట్టుటకు p, అనుపలకలలో c, d అను సందులను కోసి వాటిలో ఏనుగుయొక్క (pe) పాదములను బిగించవలెను.

c, f, g, h ప్రదేశములలో సాధారణపుకోత ఖండించినయెడల, ఏనుగు శరీరము నందు ముడతలున్న, ముందు వెనుక కాళ్లు గుర్తులున్న తెలియును. ఈకోతలలో ఏదోయొక కొనయందు ప్రక్కగా రంధ్రమును వేసి దానియందు రంపపుముక్కను దూర్చి రంపపుచట్టమునకు బిగించి కోయవలెను. k. అనురంధ్ర కంటిని గుర్తించును.

[సర్వస్వామ్యసంకలితము]

పెద్దజమీందారుగారి సన్యాసం

అక్కిరాజు ఆంజనేయులు

"పెద్దజమీందారుగారు హఠాత్తుగా సన్యాసం పుచ్చుకొన్నారు. చిదుపుల భంగం అనుకోకుండా బుచ్చిజమీందారుగారువచ్చి వ్యవహారాలు చక్కబెట్టుకోవాలి, లేకుంటే జమీందారీ తారుమారౌతుంది" అని అప్పగార్యమ్మ పంపిన తంతివార్త అందుకొనేసరికి బుచ్చిజమీందారుగారికి ముందు మనస్సు తారుమారు అయింది. అన్నయ్యగారు సన్యాసంపుచ్చుకోవడమంటే నమ్మశక్యంగానా? ఎందుకుపుచ్చుకొనివుంటారు? సనాతనధర్మంలో ఆశ్రమక్రమంలో వచ్చినసన్యాసం కానేకాదు కదా? అన్నయ్యగారికి యింకా గృహస్థాశ్రమప్రవేశమే లేదు. అంటే శాస్త్రయుక్తంగా లేంది. దాంపత్యంలో గృహం లేదుకాబట్టి గృహచ్ఛిద్రాలూ లేవు. అందువల్ల గృహచ్ఛిద్రాలవల్లవచ్చినసన్యాసమూ కాదు. మరేదో అనుమానంకలిగింది. దానికి ప్రత్యాలోచనకూడా వెంటనే తోచింది. ఇన్నాళ్లూ ఇంతో అంతో ప్రేమవ్యవహారాల్లో ప్రసిద్ధిసంపాదించినవారేఅన్నయ్యగారు. ఎంతఆలోచించినా ఏమీ తోచలేదు. తీక్ష్ణంగా ఆలోచించగా, అతీతాధునికసన్యాసమా అని ఒకశంక తోచింది. అంటే ఎవర్తెనో ఒకర్తెను త్రికరణశుద్ధిగా ప్రేమించి, కలలోనైనా ఇంకొకస్త్రీమీద కన్నువేయకుండా ఉండి, ఆమెప్రోత్సాహము వల్ల ఆప్రేమఫలము స్థిరమని నమ్ముకొని ఉండగా, ఆమె తనను మోసంగించినప్పుడో, తృణీకరించినప్పుడో ఇంక ఈ ప్రపంచము ఎందుకువచ్చినదిఅని విరక్తిభావంతో తీసుకొన్న సన్యాసమా అని అనుమానం కలిగింది. కాని దీనికి ప్రతిశంక కలుగకపోలేదు. అన్నయ్యగారిహృదయాన్ని పూర్తిగా వశంచేసుకొని, చులకనచెయ్యడంమాత్రంచేత వారికి ప్రపంచముమీద విరక్తి పుట్టించేటంతటికాంత తమపల్లెలోనూ లేదు, చుట్టుపక్కలనూ లేదు. అన్నయ్యగారే, లక్షలకధికారిఅయినజమీందారుగారే, పాలుమాలి అడిగితే ఎవరితె కాదంటుంది? అనగలిగితే ఆమె ఎంతటిది అయివుండాలి? మరెక్కడనన్నా చూచినారా అంటే, మాఘ, కాళింది, కోనసాగనంతమాత్రాన విరక్తిపుడుతుందా? ఇద్దరిహృదయాలూ ఏకమై, కొంతకాలము ప్రేమ ముదిరి, ఒకరిని విడిచి ఒకరు బ్రతుకు భారంగా పోతేస్తే అప్పుడు చులకనవానీ, తప్పకనుచుపకోని విరక్తి పుట్టిస్తుంది. అన్నయ్యగారు సూచాయిగా ఏమాత్రం దీక్షకాలమూ ఉండలేదే!

...బుచ్చిజమీందారుగారికి ఏమీపాలుపోలేదు. శంకలూ ప్రతిశంకలూ మనస్సును పీల్చివేస్తున్నవి......

మనసు ఒకటే తలపుకు వచ్చింది. తాను హాస్టలునుంచి కాలేజి పోయేదారిలో నడుము నిల్చుకొని మనస్సును సందేహాసమాధానప్రవాహంలో విడిస్తే అంతం లేదు. అసలు జరుగుబడి కోటుకు వెళ్లి విచారించేస్తేనే సత్యం తేలుతుంది సందేహం; సందేహమైనా తేలితే అక్కడనే తేలవాలి. ఊరికిపోవడం కర్తవ్యం అనుకొన్నాడు.

ఈవిధంగా ఆలోచిస్తుండగా బుచ్చిజమీందారుగారికి కొంచెంకొంచెం ప్రపంచజ్ఞానోదయం అయింది. అన్నయ్యగారు సన్యాసంపుచ్చుకొంటే, అందులోనూ పెండ్లిచేసుకోకుండానే పుచ్చుకొంటే, తనకే మేలుగా?

తటాలున బుచ్చిజమీందారుగారు వెనుకతిరిగి అయిదునిమిషాలలో పెట్టేబేడాసర్దుకొని రైలుస్టేషనుకు రిక్షాలోపోయినారు.

౨

బుచ్చిజమీందారుగారు రైలుదిగేసరికి కారుడ్రైవరు వంగివంగి దండాలుపెట్టి చేతిలో తోలుసంచితీసుకొన్నాడు. "దయచెయ్యండి మాప్పెబో, దయచెయ్యండి మాప్పెబో" అంటూ దారిచూపుతూ కారుదగ్గరకు తీసుకొనిపోయి, క్లిక్కుమని తలుపు తీసి బుచ్చిజమీందారుగారు ఎక్కగానే సంచి పక్కన పెట్టి క్లిక్కుమని తలుపువేసి, క్లిక్కుమని ముందుసీటుతలుపు తీసి, తాను ఎక్కినాడు. టప్,క్లిక్...భర్-ర్-ర్-ర్ కారు పోతూంది వెనుక ధూళిమేఘం లేవదీసి నడిచివచ్చేవారిని కప్పివేస్తూ. అధికారంలోకివచ్చిన బుచ్చిజమీందారు కాబట్టిన్నీ, అసాధారణపరిస్థితులలో ఉన్నారుకాబట్టిన్నీ, అందరికళ్లూ తనమీదనే ఉన్నాయి. అది గమనించి కళ్లుమూసుకొని ఆలోచనలో మునిగిపోయినారు. ఊరుదాటి మూడుకోసులు పోయి 'శాంతిసదనం' ప్రాకారం ప్రవేశించిన కారు నిల్చేవరకూ కన్నులు తెరవలేదు; తలఎత్తలేదు.

వరండాలో కృష్ణాజినంమీద అన్నయ్యగారు కాషాయవస్త్రాలు వేసుకొని కూర్చొని, పక్కన పేర్చియున్న పుస్తకాలను చూస్తూన్నారు, ముందర తెరచియున్న పుస్తకంలో కాగితంమీద వేలుపెట్టియున్నారు. ముందు వరండానిండా జనంకూర్చొని కాగునిలువడం, అందులో బుచ్చిజమీందారు ఉండడం చూచి గుసగుసలు పోతున్నారు.

క్లిక్-డ్రైవరు దిగినాడు. క్లిక్-వెనుకసీటు తలుపు తీసినాడు. బుచ్చిజమీందారుగారు దిగినారు. టప్-క్లిక్...టప్-క్లిక్...భర్ర్ ర్...ర్ర్ర్...కారు షెడ్డులోకి పోయింది.

బుచ్చిజమీందారుగారు పోయి అన్నయ్యగారి దగ్గరగా నిలువబడి నమస్కారం చేసి ఆశీర్వాదం శిరసా అందుకొని, వారు చూపిన చోట కూర్చోడానికి వంగుతూ సభికులు అందరూ చేసే నమస్కారాలనూ, ఆశీర్వాదాలనూ, మందహాసాలనూ అందుకొన్నారు. అంతట అన్నయ్యగారు ఉపన్యాసం ప్రారంభించారు. టాల్‌స్టాయి, ఫ్రూడు, రస్కిను, లాస్కి, రస్సెలు, క్రీస్తు, బుద్ధుడు, కృష్ణుడు, జనకుడూ అని రకరకాల వేదాంతుల పేర్లూ తారుమారుగా, తలక్రిందులుగా, ముందు వెనుకలులేకుండా దొర్లుతున్నవి.

3

శరీరానికి రక్తప్రసరణము ఎటువంటిదో సంఘానికి ధనప్రసరణము అటువంటిది: రక్తం సమానంగా అన్ని భాగాలకూ ప్రవహించకుండా ఉంటే వెంటనే మనిషికి రోగం ఎట్లా సిద్ధమో అదేవిధంగా ధనం ఎక్కడికక్కడ నిలువ అయినట్లయితే సంఘానికి జాడ్యం లభిస్తుంది; ధనం ఎక్కడా కానీ ఎన్నాళ్ళకన్నా వలువ లేకుండా నిలువ లేకుండా ప్రసరిస్తూ ఉండవాలి—ఇదీ అన్నయ్యగారి ఉపన్యాససారాంశం. దానితో పాటే బుచ్చిజమీందారుగారు తమ స్వార్థపరత్వాన్ని మరిచారు; అన్నయ్యగారిపట్ల భక్తిభావం వహించారు. ఎందుకంటే, ఈకాలం యువకులు పాశ్చాత్య సాంఘిక శాస్త్ర గ్రంథాలను చదువుతారు; మెచ్చుకుంటారు అంతేకాని పాశ్చాత్యులవలె ఆచరణలో పెట్టరు. ఈ భావాలనూ ఆచరణనూ కలిపేయగలిగినప్పుడే కొత్తదనం అభిమానం, పాశ్చాత్య భావాలను అన్నిటినీ మన ఆచరణలో పెట్టడం ప్రమాదకరం; వాటిని మననాగరికతకు తగినట్టుగా మార్చవాలి అంటారు. ఈకొత్తభావాలు పాశ్చాత్యులలో పుట్టినప్పుడు వారి నాగరికతకు తగినట్టుగా పుట్టాయికాబోలు! పోనీ, అట్లా మార్చరాదా అంటే, 'అక్కడనే ఉండనక్కర్లేదు, అంటారు; సంఘం తమతోపాటు రాదు అంటారు. ఇది అర్థంలేని జవాబు అనుకోరు. కొత్త సిద్ధాంతం లేవదీసిన మనిషికీ సంఘానికీ ఎప్పుడు కానీ ఏదేశంలో కానీ విరోధమే. కాని ఆ మనిషిపట్టుదలా, కార్యదీక్షా మొదలయినవాటినిపట్టి ప్రజలు మొదటలో లేరాకపోయినా క్రమేణా తనదారినే తొక్కుతారు. ఈ మాత్రం ఆ మాత్రం చరిత్రజ్ఞానం కలిగితే ఈ రహస్యం తెలియకపోదు. ఇది తెలిసికూడా మనయువకులు ఎందుకు దారి తీయరు?

ఈ ఆలోచనలు బుచ్చిజమీందారు మనస్సులో పుట్టి, సంఘవిముక్తికి తాను ఏమి చెయ్యాడమా అనేసమస్యలో కొంతకాలం కిందనే దింపినవి. మనయువకులు మొత్తంమీద శారీరకంగానూ మానసికంగానూ సోమరులు కాబట్టి మనసంఘం వెనకపడిఉంది. తాను కూడా ఆసోమరిజట్టులో కలియడమా? కూడదు. చదువు పూర్తికాగానే తానొకసంఘం లేవదీసి, నూతనసిద్ధాంతాలను ఆచరణలోకి తెచ్చేదారులు వెదకవలెనని నిశ్చయించుకొన్నాడు. అందు తనతోటివారికి ప్రాముఖ్యం ఇవ్వాలి. ఎందుకంటే, కొత్తభావాలు పాత బుద్ధులకు విరోధంగాఉంటాయి కాబట్టి, ఆకొత్తభావాలను లేవదీసినమనిషి పేదవాడయితే సంఘం వాడిని చంపుకొనితింటుంది; ఆమనిషి ధనికుడేఅయ్యేనా, ఊరుకొంటుంది; అనుకరిస్తుంది.

ఇప్పుడు అన్నయ్యగారు ఎదుటకంటే ముందుగా మార్గదర్శకులైనారు. మరిన్ని మన వారు మతనియమయుక్తమౌఢ్యంలో మునిగి ఉన్నప్పుడు పాశ్చాత్యసాంఘికసిద్ధాంతాలను ఆ స్వరూపంతోనే మనదేశంలో దింపితే కార్యసిద్ధి కాదని కాబోలు తాను సన్యాసి అయి వాటిని బోధిస్తున్నారు. మీపేరులో సాధించిన పేరు మంచుమంచిగా పనిచేస్తున్నారు. తమ్ముడుగారికి ఆనందం అయింది; సంఘవిముక్తి దృష్టిగోచరం అయినట్లుఉంది.

బుచ్చిజమీందారుగారు ఈ భావప్రపంచంలో పడిపోతున్నారు. అన్నయ్యగారి ఉపన్యాసం మనస్సుకు పట్టడంలేదు. పట్టవలసిన అవసరంమాత్రం ఏమిఉన్నది? సరి అయిన దారిలో పెట్టి కదిలించి వెట్టివిడిస్తే, చురుకైనబుద్ధి సరిగానేపనిచేసి నిలువక గమ్యస్థానం చేరుతుంది.

అన్నయ్యగారు ఉపన్యాసంచాలించి, దగ్గరఉన్న దరిద్రదేవతామూర్తులకు రూపాయల నోట్లు పంచిపెట్టారు. ఈ పంపకం తమ్ముడుగారికి ఒక తాపువలె తోచింది. పాశ్చాత్య సాంఘికవేదాంతులు ఈ సృష్టిమార్గం చూపించలేదే సంఘవిముక్తికి! దీనివల్ల సోమరితనం ముదురుతుందే కాని, సంఘజాడ్యానికి ఇది చికిత్సకాదే! పాశ్చాత్యభావాలను మన నాగరకతకు తగినట్టు మార్చడమా ఇది, మన పాతసృష్టిమార్గమే కాని? ఇచ్చేవారికి డంబం లేకపోయినా చేసినపాపాలుపోయి పుణ్యం రావాలి అనేస్వార్థపరత్వం: పుచ్చుకొనేవారి నోళ్లలో తెచ్చిపెట్టుకొన్న స్తోత్రపాఠాలు, మనసులో అసూయ, ఫలం ఆత్మగౌరవహానీ, సోమరితనం— ఇదీ మనదానాలలో తత్త్వం. దీనివల్ల దేశం బాగుపడుతుందా? ప్రతిమనిషికీ చేతనైనపని చూపించి, చేసిన పనికి డబ్బుఇస్తే, ఆ మనిషికి ఆత్మగౌరవం పోదు, సంఘానికి భాగ్యం అబ్బుతుంది, లోకకల్యాణం కలుగుతుంది. ఈ సత్యం అన్నయ్యగారికి ఎందుకు తోచలేదు? ఆ రస్కిలు, ఆలాస్కీ ఆటాల్‌స్టాయి, ఆ మార్క్సు— వారి పేర్లుమాత్రం వచ్చినట్లు ఉన్నదేకాని వారి తత్త్వం బోధపడినట్టు కనబడలేదే!

తమ్ముడుగారికి ఏమీ తోచలేదు. పరిపరి విధాల ఆలోచిస్తున్నారు. ఉపన్యాసం వినడానికి వచ్చినవారంతా పోయినారు. అన్నయ్యగారు ఇంటిలోపలికి పోయి ఒక సంచి చేతపట్టుకొని బయలుదేరినారు. తనకు ఏమీ తోచక తమ్ముడుగారు గదిలోపలికిపోయి వాలుకుర్చీలో చేరబడ్డారు.

౪

వాలుకుర్చీలో నిద్రపోతున్న బుచ్చిజమీందారుగారిని అచ్చయ్యమ్మ వచ్చి లేపింది. అచ్చయ్యమ్మకు అన్నదమ్ములు ఇద్దరిపట్లా స్వతంత్రమే. వారి తల్లి పోయినప్పటి నుంచీ అంతకుముందు దాదిగా ఉన్న అచ్చయ్యమ్మ తల్లిస్థానం తీసుకొని తల్లిని మరపించింది. మాతృస్థానం దాసిస్థానం వీటికి నడుమ అధికారం పూని, పనులను అన్నిటినీ దాదివలె చేస్తూ, అన్నదమ్ముల సౌకర్యాలూ వ్యవహారాలూ అన్నీ తల్లి అధికారంతో దిద్దుతూ ఉంటుంది. వారి తండ్రిహయాంలోనే ఏకారణంచేతనో అచ్చయ్యమ్మ చాలా అధికారం సంపాయించింది. తండ్రి పోయినతర్వాత అన్నదమ్ములు ఇద్దరూ అచ్చయ్యమ్మ మాటఅంటే గౌరవిస్తున్నారు. తనమాటమీద గురుత్వం ఉందికదా అని అచ్చయ్యమ్మ వీరినెత్తిన ఎక్కలేదు. కాబట్టి అన్నివ్యవహారాలూ అచ్చయ్యమ్మచేతిమీదనే నడుస్తున్నవి.

పెద్దజమీందారుగారు పెద్దవారైనందువల్ల వారిపట్ల దాసిగానే ఉండవలసివచ్చింది

అనుకొన్నది అచ్చయ్యమ్మ. బుచ్చిజమీం దారుగారిపట్ల అట్లాకేర్త, వారు చిన్నవారు కాబట్టి తాను వారిని పెంచినది కాబట్టి కొద్దిగా అధికారం చెలాయిస్తూవుంది. ఇప్పుడు దగ్గరకువచ్చి నిలువడం, బుచ్చిబాబుగారూ అని పిలువడం, 'మీరు' అని సగౌరవంగా బహువచనప్రయోగం చేయడం - ఈపాటిలో ఉంచుకొన్నది తన అధికారాన్ని.

'బుచ్చిబాబూ, బుచ్చిబాబూ' అని రెండు సార్లు అచ్చయ్యమ్మ మెల్లగా పిల్చేసరికి బుచ్చిజమీందారుగారు నిద్రనుంచి లేచారు "ఊఁ... అచ్చయ్యా..." అన్నారు. బుచ్చి బాబూ నుందులేచి స్నానంచేసి మలువపడ్డలు కట్టుకొని భోజనంచెయ్యండి తర్వాతమాట్లాడు దువ్వు," అన్నది అచ్చయ్యమ్మ. వారులేచి కోటూవాల్కా విప్పి వంకీలకు తగిలించే లోపల అచ్చయ్యమ్మ రెండు మలువకుండు మడ్డలనూ సబ్బుపెట్టెనూ తెచ్చియిచ్చి "తలకు చమురుపెట్టుకొండి బాబూ, రానుమా అంటు తాను, తైలప్రస్తానం ఏంతో వేసి... నేను లోపల మామిడలోసపవలు ఉన్నవి." అని చెప్పి అచ్చయ్యమ్మ పోయింది.

౫

బుచ్చిజమీందారుగారు భోజనం చేస్తు న్నారు. అచ్చయ్యమ్మ వట్టివేళ్లవిసనకర్రతో విసరుతూఉంది.

బు. జ: అచ్చయ్యా, అన్నయ్యగారు యె క్కడికిపోయినారు?

అచ్చ: ఇక్కడ నోట్లపంకేరం అయి పోయింది, ఇంక ఊళ్లోకావాలి ఇంటింటా చేదలకు. ఈపద్ధతిమీద జమీందారీ ఎన్నాళ్లు ఉంటుంది? పోనీ ప్రజలదరిద్రం తొలగిపోతే జమీందారీ ఉన్నా ఒకటే లేకున్నా ఒకటే అనుకొందాం అంటే, ఆదరిద్రం కుక్కతోక వంటిది. పెట్టుకున్నన్నినాళ్లూ కూర్చొని తింటారు. ఆ మర్నాడే యథాప్రకారసిద్ధి రస్తు. ఈ పిచ్చిని ఏమిఅనడం, బుచ్చిబాబూ!

బు. జ: అన్నయ్యగారు ఇట్లు ఎందుకు చేసినారు అచ్చయ్యా? సన్యాసం తీసుకొనే పాటి వైరాగ్యం కలవారుగా ఎన్నడూ తోచలేదుకదా?

అ:—ఇది పరమరహస్యం, చెప్పడానికే ఇష్టంలేదు, కాని,

బు. జ: —ఆఁ!.....కపటసన్యాసమా?

అ:—రామరామ! దీనివల్ల ఏదో సాధం తాను అని లేనేలేదు. ప్రపంచంలో పాపం అని ఒకటి ఉన్నది అనీ, సన్యాసం, భగవ ద్ధ్యానం, ఇవి వీటివల్ల ఆ పాపం పోతుంది అనీ భావం.

బు. జ:—అచ్చయ్యా, నిజమా ఇది?

అ:—ఇందులో రహస్యం నాకూ తెలి సేది కాదు. కాని దైవికంగా అర్థంగానికి మరే వ్వరూ పోకముందు నేను పోవడం రహస్యం వింది, మర్మం తెలిసింది. ఈ వ్యవహారా లలో తెలుసుండిపోయినదాన్ని కాబట్టి రహ స్యం ఇంతైనా పైకిరానివ్వక ఎవరూ ఎక్క డికి అక్కడే అణిచివేసినాను. నేను కాకపో యినా, ఆక్కడికి మరొక్కరైనా నాకంటే ముందుపోయి ఉండినా బయటపడి ఉండునో కదా!

బు. జ:—రహస్యం ఏమిటి? చెప్పు, అచ్చయ్యా.

అ:—అన్నయ్యగారు పెద్దవారు అయి నారు. నేనూ ఇప్పుడు ఎప్పటి అచ్చయ్యను కానుకదా వారితో ఏవిషయంగానీ స్వతం త్రించి మాట్లాడటానికి?

బు. జ: ఈ నాంభారతం ఏమిటి, అచ్చయ్యా?

అ: నాతో మాటమాత్రం సూచనగానైనా అనిఉంటే, ఏమిచేసిఉందునో కదా! తమచేతిలోకి తీసికొని అన్నివిధాలా నరిచి వేశారు.

బు. జ: విషయంఏమిటి?

అ: ఈమధ్య అన్నయ్యగారు మాలపిల్ల లకు ఒకబడి పెట్టించారు. అందులో జాను అని ఒకక్రైస్తవుడు అయ్యవారు: రెపరెప లాడుతూ, సన్నగా, పొడుగుగా, చామన చాయగాఉండేవాడు, మంచితెలివితేటలవాడు. కొంచెంకాలంలోనే అతనితత్వం అందరికీ బాగాతెలిసింది; క్రైస్తవుడు అయినా, దేశం అనీ దేశమాతసేవఅనీ తాపత్రయపడేవాడు

కాని, ప్రభుత్వంపక్క మాట్లాడేవాడుకాదు. మతవిషయాలలో విషమునారికి జానుకూ అభిప్రాయభేదాలువచ్చి జాను ఎదురుతిరిగా డు. ఇండియాలో అనేకమతాలు ప్రబలిఉండి ప్రజలను కక్షలుగా చీల్చి ఐకమత్యం ఏర్పడ కుండా చేస్తున్నాయి అనిచెప్పేదొరలు ఉం డేమతాలను పైగా క్రైస్తవమతం ఒకటి తెచ్చి పెట్టడం ఎందుకు? అన్నాడు. అంతట దొరకోక ఇండియాలో ఉండే అన్ని మతాలూ వాటితోబాటు క్రైస్తవమతమూ రూపుమాసిపోతేనే కాని ఇండియాకూ, ప్ర పంచానికి ముక్తిలేదన్నాడు. విషమునారికి కోపం వచ్చింది. దానితో జానుకు విద్యా సహోదయం చెయ్యడం నా వారు ఒటువంటి వాటికి జాను జడిసేవాడు కాడు. విషను వారి సహాయం నిలిచి తన చదువు పోయినా ఒప్పుకొన్నాడు. కాని సత్యం చెప్పక తప్పదు అన్నాడు.

ఒటువంటివాడు జాను. అసలు ఎక్కడి దేవదాడు, ఉండడానికి ఇల్లుకూడా లేదు. ఇక బతకడం ఎట్లా?

ఇట్లా ఉండగా అన్నయ్యగారు బడి పెట్టించడం, అందులో జాను అయ్యవారు కావడం.

బు. జ: అయితే?

అ: ఈజానకు సుగుణమణి అని భార్య. వీరు మాలలో మాదిగలో అయివుండి క్రైస్త వులు అయినారు అనే అభిప్రాయంతో మీరు ఉంటే, సుగుణమణి మంచి సొగసరి అని నేను ఎంత చెప్పినా నమ్మరు. కాని అట్లు కాదు. వారి పెద్దలు మరేకులంవారో అయిఉండాలి.

బు. జ: సుగుణమణి భూలోకసుందరి అని చెప్పినా ఒప్పుకొన్నాను. కథ చెప్పుమా.

అ: జాను ఇక్కడ అయ్యవారు అయిన మీదట సుగుణమణి జానుదగ్గరకు వచ్చింది. ఆమె ఎంతో గారాబంగా పెరిగిందిగా కన బడేది. ఆ నాజూకైన దేహం, ఆ సౌకుమా ర్యం చూస్తే. ఒటువంటి సుగుణమణి ఈ యిల్లూ వాకిలీలేని జానును ఎట్లా పెండ్లిచేసు-

కొన్నదా? అని నాకు సందేహం ఉంటూ ఉండేది.

బు. జ: ప్రేమవివాహంతే. తర్వాత?

అ: క్రైస్తవులు కదా? సుగుణమణి పైకివచ్చినట్టు కానీ, ఎక్కువ మాటకారి అయినట్టు కానీ కనబడేది కాదు. జాను బడి నుంచివచ్చి ఏటినుంచి మంచినీళ్లు మోసుకొని వచ్చి ఇచ్చేవాడు. ఇంట్లో వాడుకనీళ్లు అయినా తాను చేదిపోసేవాడేకాని సుగుణ మణిని చేయనిచ్చేవాడు కాడు. ఈ మాత్రం ఆ మాత్రం కాయకష్టం కలపని ఏదికానీ జానే చేసేవాడు. సాయంత్రం భార్యాభర్తలు ఏటిగట్టున షికారు వెళ్ళేవారు. సుగుణమణి వట్ల జానుకు ఉండే ఆ ప్రేమ, ఆదయ, ఆప్యాయత, ఆ శ్రద్ధ నేను మరెక్కడా చూడ లేదు, బాబూ.

బు: జ: ప్రేమవివాహంలో ఉండే విశేషమే అది. మనలో పెండ్లాం అంటే కూలి గనీ సానిదీనీ. ప్రేమబంధంవల్ల ఏర్పడ్డ దాంపత్యంలో ప్రాధాన్యానికి చోటుఎక్కడిది?

అ:—ఈ విధంగా జోడుపిట్టలవలె ఉండేవారు జానూ సుగుణమణీ. కీర్తికి మరొక మనిషికి స్థానం లేదుకదా?

బు. జ: ఉండరాదు సాధారణంగా.

అ:—ఒకనాడు నేను పైకిపోయి ఆపక్కగా వస్తూ అన్నయ్యగారిని వాండ్లసాల ముందర చూచి నాకండ్లను నేను నమ్మలేక పోయాను. జాను బడిలో ఉండడం చూచే వచ్చాను. సుగుణమణి ఒక్కతే ఉంది సాలలో. అన్నయ్యగారు బడితనిఖీకి వెళ్లడానికి వాండ్లసాలమీదుగా పోనక్కరలేదు. అనుమానం కలిగింది.

బు. జ:—నిజమే?

అ:—వినండి బాబూ. ఇట్ల కాచి ఉండగా మరిరెండుసార్లు జాను సాలలో లేనప్పుడు అన్నయ్యగారిని అక్కడే చూచాను. సత్యం తేలింది అనుకొన్నాను. సుగుణమణి జానును మోసంచేస్తూ ఉంది అనుకొన్నాను. రాజును చూచినకంట మొగుణ్ణిచూస్తే మొట్ట బుద్ధిపుడుతుందికదా? కాని నాకు ఒకటి అర్థంఅయ్యేదికాదు. ఇంతఅనుకూలంగా ప్రేమవ్యవహారం నడుస్తూఉంటే అన్నయ్యగారి ముఖంలో విడువకుండా విచారం కమ్ముకుండడం ఎందుకో అని నాలో నేను ఊహచెయ్యడంమొదలుపెట్టాను. తమకు జాను అడ్డంఅని ఏమైనాఉందునా? అట్ల అయితే కార్యసాధకులలక్షణం విచారంకాదే! మర్మం కనుక్కొని మార్గం చెప్పనా అంటే చెనుకదల్చడం ఎట్ల? నాతోకూడా ఆలోచించడానికి ఇష్టంలేక వారికివారే సొంతంగా వ్యవహారం నడుపుకొంటున్నారు కదా, నేను ఎట్లకలిగించేది? ఆలస్యంమీద అన్నీ బయట పడతాయి కనిపెట్టిఉంటే అనుకొన్నాను.

నాతితో మాట్లాడడంఅంటే కష్టం కాని, పైనుంచి అంతా కనిపెట్టుతూ నక్కలు రాకుండా చెయ్యవచ్చుకదూ?

బు. జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!!

అ: అందుకోసం అని వారు ఆసాలపక్కగాపోయినది కనిపెట్టి నేను బడిపక్కగా పోయేదాన్ని జానును కనిపెట్టడానికి.

బు. జ: అచ్చయ్యా!

అ: జాను బడిలోనేఉండేవాడు వేళతప్పకుండా ప్రతిదినమూనూ. ఇన్నాళ్లు జానుకంట పడకుండా అతడిచెవికి రాకుండా వ్యవహారం నడుస్తూఉందా? అది సాధ్యమా? అని అనుమానం కలిగింది. తెలిసినవాళ్లంతా పెండ్లాలను చంపుతున్నారా? చంపగలరా? తమకు తెలేనట్టు తప్పకొంటారే కాని; అని అనుభవాన్ని పట్టి ఆలోచించి నాలో నేను సమాధానపడ్డాను.

బు. జ: తర్వాత?

అ: ఇట్లఉండగా ఒకనాడు నేను కనిపెట్టడానికి పోయేటప్పటికి జాను బడిలో లేడు. గుండె గుభీలుమంది. వాండ్లసాలపక్క నడిచాను. వాకిట అన్నయ్యగారు నిలిచి ఉన్నారు. ఇక నేను ఎట్లపొయ్యేది? దూరాన మాటిఉండి చూస్తున్నాను. కొంతసేపటికి సుగుణమణి వాకిటికి వచ్చి అన్నయ్యగారికి నమస్కారంచేసి వారిముఖంలో నిలుకడగా తేరిపార జూచింది. ఏమన్నా మాట్లాడుకొన్నారేమో కాని నాకు దూరాన వినబడలేదు. ఏమనిఉంటుంది? మొగుడు లోపల ఉన్నాడు, సమయంకాదు అని చెప్పి ఉంటుంది. అన్నయ్యగారు తలవంచుకొని మహలుకు వచ్చారు.

ఇక ఇవేరంగం ప్రతిదినమూనూ. ఒక వారంగడిచింది. అన్నయ్యగారిని ప్రతిదినమూ అక్కడనే అట్లనే చూచేదాన్ని. వ్యవహారం జరిగిందా అనుకొన్నాను. కాని నోరు ఎత్తను వీలులేదు కదా?

బడి కనిపెట్టాను. సాలపల్లె పిల్లకాయలు బడికి రావడంలేదు, అయ్యవారు బడితీయడంలేదు. సాలపక్కకి అడిగితే "దాసీది అధికారం చలాయిస్తూ ఉంది" అంటారేమో! అందులో నా అనుమానమే నిజం అయితే సుగుణమణికికూడా నేను దాసీనే కదా? ఈ స్థితిలో వారిని అడిగడానికి వీలులేక మాలపల్లెపక్కపోయి విచారించగా 'అయ్యవారికి చాలా జబ్బుచేసింది, అందువల్ల బడిలేదు' అన్నారు. సత్యం తెలిసింది. ఎంత ఇది అయినా లోకంకోసం వేషంవెయ్యాలి కాబట్టి మొగుడు అంత జబ్బుతో ఉండగా విడిచిపెట్టి ఎక్కడికైనా రావడం ఎట్ల? సాధ్యం కాదు అని ఆ సుగుణమణి నమస్కారానికి అర్థం.

బు. జ: కానీ అచ్చయ్యా.

అ: వినండిబాబూ, తొందరలేదు. అన్నయ్యగారు రాత్రి తొమ్మిది పదిగంటలకుగాని రారులేండి. నాకు ఆలోచనలు పరిపరి విధాల పోయినాయి. అంత జబ్బు చేస్తే వైద్యుణ్ణి పిలిపించడం మందు ఇప్పించడం లేదు ఏమి? మొగుడిమీద ప్రేమకల పెండ్లాం ముందు ఆపని చేస్తుంది. జాను బతికవలెనని ఉంటే అన్నయ్యగారే మందు ఇప్పిస్తారు......అంత బాగున్న జానుకు అసలు రోగం ఏమిటి? ఇందులో ఏమీ మర్మం లేదుకదా?

బు.జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!!

అ: ఇట్ల నాలో నేను మదనపడుతూ ఉండగా ఒకవారం గడిచింది. ఒకదినం అన్నయ్యగారు సాలవాకిటికి వచ్చి తమకు కనమస్కారం చేసిన సుగుణమణిచేతికి ఒ

దంతపు పెట్టె ఇవ్వాళం చూచాను. "ఈరోజు జాను ఆఖరు" అనుకొన్నాను. ముందు రోగం పుట్టించి అంతట దీర్ఘరోగంవల్ల వచ్చిన చావు అనిపిస్తున్నాగు అనుకొన్నాను. ......అన్నయ్యగారు వచ్చి అన్నపానాలు అన్నీ అయినమీదట నేను తెపతెప నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని ఆసాలకు పోయాను.

బు. జ: తొందరగా చెప్పు.

అ: సొలతలుపు లోపలికి తోసి చూడగా జానూ సుగుణమణీ ఒకపక్కమీద పండుకొనిఉన్నారు. సుగుణమణి జానుమీద చెయ్యివేసి కౌగిలించుకొని నిద్రపోతూఉంది. కలకుమన్నట్లు సంతోషంకలిగింది. ఇష్టం లేనిసుగుణమణి జానుమేలుకొని ఉన్నప్పుడు ఎంతకపటప్రేమచూపినా, నిద్రపోతున్నప్పుడు పైనచెయ్యివేసుకొని పండుకొంటుందా? కాని ఈసంతోషం నామనస్సులో స్పష్టంగా ఏర్పడలేదు. అటూఇటూచూడగా దంతపుపెట్టె కంటపడింది. సవ్వడిలేకుండా మునివేళ్ల మీద నడిచి అది తీసుకొని కడపదగ్గరకువచ్చి తెరువగా, నూరురూపాయలనోట్లు కొన్నీ కండ్లు జిగజిగలాడించే కొత్తసవరలుకొన్నీ ఉన్నాయి. ఒకసవరకింద మడిచిన తెల్లకాగితం ఉండింది. సవరఎత్తి కాగితం నాలుగు మడతలూ విప్పుదునుకదా అన్నయ్యగారికి ఒక జాబు. ఆత్రంతో చదివాను.

బు. జ: నీ అనుమానాలూ సందేహాలూ మొదలుపెట్టక అందులోసంగతి తొందరగా చెప్పు.

అ: అందులో సంగతులు ఇవీ. ముందు సుగుణమణి తనచరిత్ర చెప్పింది. తాను స్కూల్ ఫైనలు దాకానే బడిచదువు చదువుకొన్నదట. కాని ఇంట్లో స్వయంకృషివల్ల చాలాదూరం పోయిందట. తల్లిదండ్రులు తనను ఒక బి. ఏ., బి. యల్. కు ఇచ్చి పెండ్లిచెయ్యడానికి నిశ్చయించుకొని ఎంత బలవంతపెట్టినా ఒప్పుకోలేదట. తాను బడిలోఉండగా సహపాఠి జాను కొన్నిఏండ్లు స్నేహితుడుగా ఉండి వారిద్దరికీ ప్రేమోదయం అయిందట. ఒకరికొకరు ప్రేమప్రమాణాలు చేసుకొన్నారట. జాను పేదవాడు. అందువల్ల తానుకూడా స్కూలుఫైనలుతోటే బడిచదువు నిలిపినాడట. జాను ఇన్నియేండ్లూ తనయింటికి వచ్చేవాడట, బడి ముగించినమీదటకూడా అట్లే వస్తుండేవాడట. సుగుణమణి యింట్లో ఆమెతండ్రి పుస్తకాలు దండిగాఉండేవి. తెలివికలవాడు పుస్తకాలు వాడుకుంటే సుగుణమణితండ్రి కాదంటాడా? ఈ విధంగా స్వయంకృషివల్ల ఇద్దరూ ఇంటోఉన్నలైబ్రరీఅంతా చదివినారట.

జానుకు మిషనువారు ద్రవ్యం ఇచ్చి చదివించి ఉండవలసిందికాని క్రైస్తవమతం మీద జానుఇచ్చిన ఉపన్యాసాలు అడ్డం వచ్చినాయట. ఒక ఉపన్యాసంలో క్రైస్తవమతవ్యాపకాన్ని గురించి మాట్లాడుతూ "స్త్రీ, పానం, డబ్బు, ఈమూడూ క్రైస్తవమతాన్ని ప్రపంచంఅంతా వ్యాపింపజేసిన మిషనరీలు" అని జాను చెప్పేటప్పటికి మిషనరీలు మండిపడ్డారట. అందువల్ల ద్రవ్యసహాయం చెయ్యడం మానడమేకాకుండా, తమకు అధికారులతోఉండే పలుకుబడివల్ల జానుకు ఎక్కడకూడా ఉద్యోగం పుట్టకుండా చేసినారట.

ఇటువంటివాడు జాను. అభిప్రాయాలను నిలబెట్టుకోడానికి అడివిలోనికైనా పోయాడుకాని, ప్రపంచంలో పైకిరావడానికని తన అభిప్రాయాలను విడిచిపెట్టడు; మాటుపరచడు. ఇటువంటిజాను, నిర్మలమైన పవిత్రమైన మనస్సుకలజాను, ధైర్యానికి ఉనికిపట్టయినజాను సుగుణమణికి పూర్తిగా హృదయాన్ని ఇచ్చాడు; సుగుణమణి ఆజాను చేతులో తనహృదయాన్ని ఉంచింది; కేవలం పశుకామం ప్రేరేపించగా తనను కోరినవాడు కాడట. కొన్నియేండ్లు ఒకరిహృదయం ఒకరికి పూర్తిగా తెలిసి ఏర్పడ్డ ప్రేమవల్ల కోరినాడట; సుగుణమణి తల్లిదండ్రులు ఎంతకాలానికైనా సమ్మతించనీ,అంతతవరకూ వేచిఉంటానన్నాడట; సమ్మతించకపోతే సుగుణమణిని ప్రేమిస్తూనే ఈప్రపంచయాత్ర ఒంటరిగా గడపుతానన్నాడు కాని ఇంకొకరికి తన హృదయాన్ని ఇయ్యలేనన్నాడు. అంతేకాని, ఎన్నిమార్లో అవకాశాలు తటస్థించినా హద్దుదాటి అడుగుపెట్టలేదట. ఇటువంటిజాను తనను ప్రేమించినాడు. ఇటువంటివాడిని మాని ఎవర్ని పెండ్లిచేసుకొమ్మని పెద్దలు బలవంతపెడుతున్నారు? పెద్దపెద్ద ఉద్యోగాలు చేస్తున్నవారినీ, వైద్యజోస్యవారినీ, జాప్యంలాగున పెరుగుతున్న ధనంకలవారినీ, విద్యాధికులనూ. మీకు ఒకరు ఎన్నివేలుఇస్తావు అనేవారు; ఒకరు ఎంతవరకూ చదివిస్తావు అనేవారు. మరీ సిగ్గు లేనివారు కొందరు పిల్లను ఎప్పుడు కాపరానికి పంపుతావు అనేవారు—. ఈవిధంగా తననూ తన హృదయాన్నీ, శీలాన్నీ ఎరిగి వాటికోసం కాకుండా తన డబ్బుకోసం, తన డబ్బుతో చదువుకొని పెద్దవారు కావడంకోసం, చేతకాని పెద్దమ్మలు కాబట్టి తనడబ్బు తినడం కోసం, తమ వంశంలో గౌరవంలేదు కాబట్టి ఈ సంబంధంవల్లనైనా కొంచెం ప్రతిష్ఠ సంపాయించడంకోసం, అందగత్తె అయిన తనతో తొందరగా కలిసి కామం తీర్చుకోవడంకోసం చూచేవారు అందరూ. తన డబ్బు శాశ్వతం కాదు. నిన్నటి లక్షాధికార్లు నేటి భిక్షాధికార్లు. తన అందం శాశ్వతం కాదు; తనతో చదువుకొంటూ ఉన్న పిల్లలు అప్పుడే తాను అట్లుఉండగానే ఒకటి రెండు కాన్పులతో ముసలమ్మలు అయి సౌందర్యం చెడినందువల్ల మొగుళ్లను తమచేతులలో ఉంచుకోలేకపోతున్నారు. శాశ్వతంగా ఉండేది ఒక్కహృదయం. ఆ హృదయం ఎవరిని ఆకర్షించిందో, ఎవరిచేత ఆకర్షించబడిందో వాడిని, ఆ జానునుతప్ప ఇంకొకణ్ణి పెండ్లిచేసుకోను అని పట్టుపట్టింది సుగుణమణి. ఏండ్లుగడచినా జాను తన ప్రమాణం తప్పలేదు.

తుదకు విధిలేక చావబోతూ సుగుణమణి తల్లిదండ్రులు జానును పిలిపించి, అతనిచేతులలో కూతురిచేతులను పెట్టి ఆశీర్వదించి ప్రాణాలు విడిచారు. ఈ వధూవరులు ఏ ఛర్చికీవెళ్ళి బూటకపు పెండ్లితంతు నడుపుకోలేదు. అనురాగం లేకుంటే ఈ ఛర్చి అనురాగాన్ని హృదయాలలో పుట్టిస్తుందా?

అది ఉంటే దీనితో అవసరమా? ఏదీలేదు అనుకొని ఆ ప్రస్తాపన ఎత్తుకోకుండా దాం పత్యం వహించారు.

బు. జ: నిన్ను కథచెప్పమనాలి, అచ్చయ్యా!

అ: ఆజాబు చాలా పెద్దది, బాబుగారూ. సుగుణమణి ఇంతవివరంగా వ్రాసింది. ఇం కావినండి.

తండ్రి తనకొడుకులకు ఇచ్చి మిగులగా కొంతభాగం సుగుణమణికి ఇస్తానన్నాడట. అన్నదమ్ములు ఒప్పుకొన్నారట. కాని జాను వద్దు అనిపట్టుపట్టాడట. పుట్టినింటివారి సొత్తు మనదాం పత్యంలో కలవరాదు అన్నాడట. పిల్లతల్లిదండ్రు లు దమ్మిడీ ఇవ్వడంలేదు అంటే పిల్లను పెండ్లిచేసుకొనేవాండ్లు ఎందరుముందుకువస్తా రు? అని అడిగింది సుగుణమణి అన్నయ్యగారిని. జానుసొంతంగా కష్టపడి పౌరుషంగా సంపా దించి తనప్రేమదేవతసుగుణమణికి కానుకగా సమర్పించదలచుకొన్నాడు జాను. జానుకు జీవనోపాధి ఏర్పడేదాకా పుట్టింటనే ఉండి అంతట జానుదగ్గరకు వచ్చింది సుగుణమణి.

సుగుణమణిని జాను పూలలో పెట్టి పూజిం చుకొన్నాడు. కలిసి చదువుకొంటూ, కలిసి ఆలోచించుకొంటూ, ముందుముందు చేయ బోయే సాంఘికసేవకు తయారుఅవుతున్నారు ఇద్దరూ.

ఈ భావ ప్రపంచంలో, ఈ భూలోక స్వర్గంలో జానూ సుగుణమణీ ఉండగా జమీందారుగారికన్ను సుగుణమణిమీద పడిం దట.

బుచ్చిబాబుగారూ, నేను మొదట నా కంటపడిన వాటిని అట్లాగే చెప్పతూ ఆయా పట్ల నాకు అప్పటికప్పుడు తోచిన సందే హాలనూ, కలిగిన అభిప్రాయాలనూ కూడా చెప్పాను. వాటిఅర్థం అదికాదని నాకు తెలిసింది. సత్యానికీ ప్రపంచంతీసే అర్థాలకూ ఎంతదూరం ఉంటుందో ఇందులో కనిపె ట్టండి. అన్నయ్యగారిసన్న్యాసం చూచి ఇప్పుడు ఈచుట్టుపక్కల అంతా వారిని భీష్ముడు, హనుమంతుడు, బుద్ధుడు, శంక రుడు అంటున్నారు. ఈప్రపంచం కండ్లలో పసిరికలు కమ్మినాయి. మంచి అంతా చెడ్డ గానూ, చెడ్డ అంతా మంచిగానూ కనబడు తుందేకాని, మంచి మంచిగా చెడ్డ చెడ్డగా యథారూపంతో ఎన్నటికీ కనబడదుకదా?

బు. జ: మళ్లీ ధర్మమీమాంసలోకి దిగావు అచ్చయ్యా!

అ: అవును బాబూ నాకే మనస్సు తారు మారు అవుతూఉండే సామాన్యులమాట ఏమని చెప్పడం? అది అట్లా ఉండండి.

బు. జ: నేను చెప్పడమూ అదే.

అ: అన్నయ్యగారు రోజూ సుగుణమణిని కలుసుకొనేవారట. మార్చిమార్చి ధనాశ చూపేవారట, పెండ్లాడుతాను అనేవారట, వేడుకొనేవారట, జానును వెక్కిరించేవా రట, ఇక బతుకను అనేవారట. ఆద్యం తాలూ సుగుణమణి "ఇష్టంలేని మొగుడికి నన్ను బలవంతాన కట్టిపెట్టిఉంటే ఏమైనా చేసిఉందునుకూడా నేమో; కాని నాహృద యం జానుహృదయంతో కలిపాను; ఇక ఇందులో ఇంకొకరికి ఏమీ చోటులేదు" అని చెప్పేదట; నమస్కారాలుచేసి ఆశ వదలుకో మనేదట. ఇంతగా తానే పోరాడు తూఉండట కాని జానుతో పొరబాటున అయినా ఒక్కమాట అనలేదట. ఎందుకు అనలేదు అంటే, ఈ తలపులతో తన ఒక్క మనస్సూ చెడినది చాలక, జానుమనస్సుకు కూడా వేదన ఎందుకు?

బు. జ: కానీ, అచ్చయ్యా!

అ: తనలో తాను ఇంతా మింగి జానుపట్ల అకలంకప్రేమ్పంవలె ఉండింది.

జాను జబ్బునపడి తిరుగుమొగం పెట్ట కుండా రోగం ముదురుతూ ఉంది. నెలజీతం ఏ నెలది ఆనెలకు అయిపోగా మిగులుబడి లేక ఈ జబ్బులో ఇబ్బంది అయిందట. ప్రేమవ్యవహారంలో సుగుణమణి విముఖత్వం చూపినందువల్ల కోపంవచ్చి జమీందారు గారు అప్పు ఇవ్వకుండా కోమటిని బందో బస్తు చేసినారట, అందువల్ల అంగడివాడు పథ్యానికైనా అప్పు ఇవ్వలేదట. నౌకరి చేసి తీర్చుకొంటామూ నాలుగు రూపా యలన్నా అప్పు ఇయ్యండి అని వేడుకొంటే జమీందారుగారు నాప్రార్థనకు జవాబు ఏమి అన్నారట. ఊరు దూరం; ప్రాణభయంతో ఉన్న జానును విడిచిపెట్టిపోయి ఏఅమ్మ నన్నా అడిగి తెచ్చుకొనడానికి వీలులేదు. అచ్చయ్యమ్మను అడుగుదామా అంటే అంగ డివాడిని కట్టివేసిన జమీందారుగారు అచ్చ య్యమ్మను కట్టివేయలేరా? గతిలేక జమీం దారుగారిపొలంలో పైరుకోసి తీయగా పడి ఉన్న వెన్నులు ఏరితెచ్చి గంజి కాచి పోస్తా ను అని వెన్నులు ఏరుకోడానికి పోగా నౌకర్లు తరిమినారట. శతకోటి దరిద్రానికి అనంతకోటి ఉపాయాలు అన్నట్టు సాల చుట్టూ గడ్డి ఎండి ఉండగా ఆ గడ్డి గింజలను తీసి జావకాచి జాను గొంతులో పోసిందట. తనకు నీళ్లు తప్ప మరేమీ లేదట.

బు. జ:—దుఃఖం జాలి అనిలేకుండా ఎంతశాంతంగా చెబుతున్నావు అచ్చయ్యా ఈకథ?

అ:—జానుపోయినమీదట ఈప్రపంచం ఎందుకు. ఎంతకన్నా ఒడబడి జానును బతికించి తనకల్మషాన్ని జానుకు వెల్లడిచేసుకొని తాను ప్రాణాలువిడువవచ్చు అనుకొని, అన్నయ్యగారు రాత్రిపండుకొని ఉండగా కిటికీదగ్గరకు వచ్చి "ఒప్పుకొన్నాను, నాజా నును బతికించండి" అన్నదట! మర్నాడు కరకర పొద్దుపొడిచేటప్పటికి అన్నయ్య గారు ఆదంతపుపెట్టెలో నోట్లూ సవరలూ తీసుకొనిపోయి సుగుణమణికి కానుకగాఇచ్చి, అంగటికివచ్చి పథ్యపువస్తువులు గంపకు పెట్టి పంపించారట. సుగుణమణి జావకాచి జాను గొంతులో పోయబొయ్యేటప్పటికి జానుకు ప్రాణం ...

బు. జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!! నిశల్పనా? నిజమా?

అ: సుగుణమణి ముఖంలో కండ్లలో తాను చూస్తూ జావ గుక్కెడైనా మింగకుండానే జాను ప్రాణాలు విడిచాడు. మనశ్శాంతికి భంగంలేకుండా జానుకు ప్రాణం పోయింది. ఇక తాను బతికిఉండడం ఎందుకు? తనకే

బరాన్ని తాకవద్దు అని ఆఖరునకోరుతూ ఇంత జాబూవ్రాసి దంతపుపెట్టెలో పెట్టి...

బు. జ: నమ్మనా ?

అ: ఈజాబు చదువుకొనడంలో నిద్రపోతున్నారు అనుకొన్నవారిని మరచినాను.

ఈఆఖరు వాక్యంతో మనసు కల్లోలపడింది. పోయిమాతును కదా ఇద్దరూ శవాలు. జాబు ఇదుగో తెస్తున్నా. (లోపలికి పోయింది.)

బు. జ: ఔరా! ఔరా!!...ఔరా!!!

అ: (వచ్చి జాబుఅందిచ్చి)ఇదుగో బాబూ, ఇది తీసుకొని నేను వచ్చాను. కొంతసేపటికి అలంకారం చేసుకొని అన్నయ్యగారు పోయి సాలలో చూచారు. మనస్సు వివశంఅయింది.

బు. జ: రామ, రామ.

మూడు గీతాలు

అనువాదకుడు: శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

౧. బహిష్కృతుడు

సంజపడి చీకటులు మూగుసమయమందు
దారిప్రక్క ఏకాకిగా కూరుచున్న
ఒకబహిష్కృతతేజస్వి నొరసికొనుచు
తొందరగ దాటిపోవుచుందురు జనాళి.

ఆజనుల్ తమదీప్తగేహమ్ము చేరి,
ప్రియకుటుంబముతోడ నివ్వి యవి పల్కి,
తీయతీయపల్కుల తరితీపులందు
సిలువవైచెద రలబహిష్కృతునిమాట.

కాని రాగబంధమ్ములు కదలిపోయి,
జీవయాత్ర కాశ్వాసాంత మావహిల్లి,
పరుగుకడముట్టిపో-సుహృద్వరుడయనుచు
వ్రాలుదురు వారు వెలిపడ్డవానిమీద.

౨. ప్రవాసులు

దేవతలు విచిత్రాకృతుల్ తీసికొనిరి :
పల్లెటూళ్లలో సూకరపాలకులుగ
కాని వారలమురికిమొగాలయందె
దివ్యతారకాస్నిగ్ధదీధితులు మెరయు.
వికలధూసరగగనవాటికలక్రింద
తప్పులయికూడ పూర్తిగా దాచలేరు
తమపతితదేవతావైభవము, స్వకీయ
దివ్యశోభ, కన్నులయందు దివిపదగ్ని.
మట్టిగోడలగుడిసెలమధ్య, శేల
ఇరికిపడియును వారికే ఎరుగరాక
రాజదండకిరీటధారణ మొనర్చి,
గద్దెనుండి గద్దియ కట్టికదలుచుంద్రు.

౩. తిరుగుబాటు

అల సూర్యుడనెడుఉజ్జ్వలదివ్యనౌక,
ఇటునే ప్రయాణించు ఈపాతదోనె
ఏకరహస్యాజ్ఞనే తేలిపోవు :
ఏకప్రవాహాననే ఈదులాడు.

నక్షత్రనౌకలుగ, నాఆత్మనావ,
ఐంద్రజాలికపర్వతావళి దాటి,
దూరసముద్రవర్తులరేఖ దాటి
మూర్ఛిల్లు నౌకస్వచ్ఛముకురార్ణవమున.
రండి, మీసీల్లువిప్పండి ! చెప్పండి !
ఏసాహసికయాత్ర ఇది మేమొనర్తు
మేదేవనగరిసాధించుట కొరకొ ?
జన్మధామశ్యామసస్యవీథులకొ ?

[A. E. (the late George Russell) వ్రాసిన గీతాలకు అనువాదము.]

నా స్వగతం

నాకు మనవిమర్శకులమీద ఎక్కువైన అభిప్రాయం లేదని అదివరకే బహిరంగంగా తెలియజేసుకున్నాను. నాస్వగతానికి నేనే వ్యాఖ్యానం రాసుకోవటానికి కూడా అదే కారణం. సమర్థులైన విమర్శకులు లేరని తోచినప్పుడు ఎవరిరచనలకు వారు వ్యాఖ్యానాలు రాసుకోవటంలో మహాపాతక మేమీలేదు. వ్యాఖ్యానాన్ని విమర్శకింద గణించే విమర్శకులుండటం నాకు విమర్శకుల మీది అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తున్నది.

నాకథలు చప్పున అందరికీ అర్థంకావటం లేదన్న విషయం నాఅంతట నాకు తట్టినది కాదు. అది కాలక్రమాన నాకు అవగాహన అయినసంగతి. నాలుగైదేళ్ల క్రితమే ఒకదిన పత్రికలో (ఇప్పుడది అంతరించిపోయింది) నాకథలు "పూర్వం" ఒకటిరెండుసార్లు చదివితేనేకాని అర్థం అయేవికావనీ, "ఇప్పుడిప్పుడు" ఎన్నిసార్లు చదివినా అర్థంకాకుండా ఉండేకథలు రాయటానికి నేను కంకణం కట్టుకున్నాననీ ఒకరు అభిప్రాయం వెలిబుచ్చారు. ఆ అభిప్రాయాన్ని అప్పట్లో నేను సరిగా పాటించలేదని ఒప్పుకుంటాను. కాని రాను రాను నన్నుకూడా ఒకకథకుడికింద కట్టికొందరు పత్రికాసంపాదకులూ, తదితర పరిచితులూ కూడా నారచనలను గురించి నన్ను అనుమానాలడగటం ప్రారంభించినతరవాత నారచనలో లోపం నాకు అర్థంకాసాగింది. (నేను ఎవరి ఉపయోగంకోసం కథ రాస్తున్నానో వారి కాకథ అర్థంకాకపోవటం నిజంగా నాలోపమే మరి.)

చాలాకాలంనించీ నేను అందరికీ అర్థమయ్యేటట్టే రాయాలని ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. కాని నాకథలు నాకు ఎప్పుడూ అర్థం అవుతూ ఉండటంవల్ల కథను చవుకచెయ్యకుండా, నేను కథలో ఎత్తుకునే అంశాలను ఎంత విపులీకరించితే పాఠకులకు సులభంగా అర్థమవుతుందో నాఅంతట నేను ఊహించుకోలేని స్థితిలో ఉంటూఉంటిని. నా "కారుణ్యం" మీది విరుద్ధవిమర్శలను గురించి "స్వగతం" వ్యాఖ్యానంలో చెప్పే ఉన్నాను. ఆవ్యాఖ్యానం ఎంతో అవసరమని తోచినమీదటనే అదిరాశాను. ఒకరిద్దరు విమర్శకులు నాకు ఆపాదింపించిన అభిప్రాయాలు కేవలమూ నిరాధారాలు. అవి వారి **inferiority complex** మాత్రమే ప్రకటిస్తున్నవని చెప్పటానికి నాకు చాలా విచారంగా ఉంది.

నేను స్వగతానికి రాసిన వ్యాఖ్యానంలో కొందరు నా ప్రశంసాప్రేమను కనిపెట్టారు, మరికొందరు నా అహంకారాన్నీ ఆత్మశ్లాఘాపరాయణత్వాన్నీ కనిపెట్టారు. ఆవ్యాఖ్యానం రాసినందుకు నన్ను తప్పుపట్టినవాళ్లలో నన్ను మెచ్చుకునే వాళ్లూ, నాస్నేహితులూ ఉన్నారు. సాఫీ అయిన తెలుగువాక్యాలను సాఫీగా చదవకపోవటంవల్ల ఇటువంటి దురభిప్రాయాలు బయలుదేరుతై.

★ ★

కొడవగంటి కుటుంబరావు

★ ★

కొన్ని ఉదాహరణ లిస్తాను. "నాకథలను గురించి పాఠకలోకానికి పనికివచ్చే ముక్క ఒక్కటయినా చెప్పాలని ఏవిమర్శకుడికీ తట్టలేదు" "అందువల్లకూడా (వ్యాఖ్యానంరాసినందువల్లకూడా) సరిఅయిన విమర్శన రాలేదని తోచినట్టయితే—ఆలోచటంలో కొంత ఆత్మవంచనకు తావుండదని నేననను! ఇంకోసారి ("వచ్చేసారి" అని ఉండవలసింది) నన్ను నేనే విమర్శించుకుంటాను. ఆపైన నాకథలమాట అటుంచి విమర్శకులు నావిమర్శననే విమర్శించవలసి వస్తుంది;" "నీతితోకూడుకున్నకథ ఆధునికంగా ఉండటానికి అవకాశం ఉందనీ, కథయొక్క నీతి కథచివర ఉండటంవల్ల కథయొక్క అందం చెడదనీ నిరూపించటానికి ఇది (కాలభైరవుడు) రాశాను. ఇటువంటి వాక్యాలు విమర్శకుల గొంతులకు వచ్చి వెలగకాయలవలె అడ్డం పడుతూ ఉన్నై.

నాకథలనుగురించి పాఠకలోకానికి పనికివచ్చే ముక్కలు చెప్పమనటం నన్ను మెచ్చుకోమనటం కింద కట్టివేసిన విమర్శకుడికి విమర్శనఅంటే ఏమిటో తెలుసునని ఎట్లాభావించటం. "ఈ పుస్తకాన్ని ఎవరూ చదవలేరేమో అనే అభిప్రాయంతో గ్రంథకర్తే పుస్తకాధిక్యాన్ని చెప్పదలచుకొన్నట్లు కనబడుతుంది" అని "ప్రతిభ" ౨.౨ లో అంటున్నారు "రా. సు." అనే ఒకానొక వ్యక్తి. ఈ అభిప్రాయాన్ని రుజువుచెయ్యటానికి నావ్యాఖ్యానంలోనించి శ్రీ రా. సు. గారు ఎన్ని వాక్యాలు ఎత్తిచూపగలరు ?

సరిఅయిన విమర్శన అనేది రాలేదని నేను అనుకోవటంలో ఆత్మవంచనకు నాకు అవకాశం ఉందని నేను ఎరిగిఉన్నట్టు స్పష్టంగా మనవిచేసుకున్నాను. అది ఎవరికీ అవసరమైనట్టు కనిపించదు.

కథయొక్క నీతి కథచివర ఉండటంవల్ల కథయొక్క అందం చెడదని నిరూపించటానికి నేను కాలభైరవుడు రాశాను అని అనేసరికి "కాలభైరవుడు" అందంగా ఉందని నేను ఆత్మప్రశంస చేసుకున్నాననే అపోహతో కాబోలు బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యంగారు "కాలభైరవుడు అందంగాలేదు" అని అనేశారు. నేనురాసిన వాక్యంలో కాలభైరవుడు అందంగా ఉందనే అర్థంలేదు. ఆనీతి తీసివెయ్యటంవల్ల అది ఉన్నదానికి అందంగా ఉండదు అనిమాత్రమే ఉంది. విమర్శించుతున్న గ్రంథాన్ని ఎదురుగాఉంచుకుని వ్యాకరణ దోషాలులేని తెలుగువాక్యాన్ని అర్థంచేసుకోవటానికి ఒక తెలుగువ్యక్తి ఊహించటం మొదలుపెట్టవలసిన అవసరమేమిటో నాకు తెలియకుండా ఉంది.

నన్ను విమర్శించేవాళ్లు నేనంత తేలికగా ప్రతిమమ్మాయికీ జగ్గాయికీ దొరికిపొయ్యేటట్టు రాసేవాణ్ణి కానని తెలుసుకోవటం మంచిది. నేను అహంకారినీ. గర్వినీ, ఆత్మవంచకుణ్ణీ, ఆత్మశ్లాఘా పరాయణుణ్ణీ, ఇంకేమైనా కావచ్చును కాని నాయీ లోపాలు నేనురాసే ప్రతి వాక్యంలోనూ బయటపెట్టుకుంటానని నమ్మటం నాకు అన్యాయం చెయ్యటం అవుతుంది.

నాకు విమర్శకులమీద గల అభిప్రాయం నేను బహిరంగంగానే చెప్పాను. అది నా అభిప్రాయం మాత్రమే! దానికి నేను ప్రచారం ఇవ్వబోను. కాని నా అభిప్రాయమైనప్పటికీ బయటపెట్టాను కనక దాన్ని సమర్థించటానికి ఉదాహరణ లిచ్చాను. డాక్టర్లమాదిరిగానే విమర్శకులుకూడా ఆత్మసంరక్షణార్థం ఒకరితో ఒకరు ఏకీభవించవలసి ఉంటుంది. ఒకసారి అచ్చుఅయిన కథయొక్క విలువ తిట్టినప్పుడు తగ్గి, మెచ్చుకోగానే పత్తిధర లాగా ఎక్కదు.

అయినా నావంటి రచయితల రచనలు ప్రజా బాహుళ్యానికి ఎరుకపరిచే విమర్శకుల యొక్క ఆవశ్యకత నేను గుర్తించకపోలేదు. అందుకనే కథరాయటంలో నా అభిప్రాయం మాత్రమే నేను చెప్పి ఆ అభిప్రాయాన్ని విమర్శించేపని విమర్శకులకు వదిలిపెట్టాను. అటువంటిపని అసంగతమని ఎవరైనా నిరూపించవలసిఉంది.

‘అతివినయం ధూర్తలక్షణ’ మని నమ్మినవాణ్ణి కావటంచేత నేను “రా. సు.” గారి సలహా ప్రకారం “సవినయంగా పరిచయ వాక్యాలు” రాసుకోలేదు. “నేను వట్టిచవటను, గడ్డి తిని ఈ గ్రంథం రాశాను. దీన్నిండా తప్పులే. అయినా పండితులైన తమరు ఇందులో తప్పులు విసర్జించి ఒప్పులే గ్రహించండి” అని పీఠికలో రాసుకున్న రచయితయొక్క గ్రంథాలు బుద్ధిమంతు డెట్లా చదవగలడు? నేను వ్యాఖ్యానం రాసుకోవటం కొందరికి కంటకింపుగా ఉండటానికి ఒకటేకారణం ఉంది—ఆ వ్యాఖ్యానంలో “నేను” కర్తగాకలవాక్యాలు చాలా ఉన్నై! అందులో అంతకంటె తప్పేమున్నదో ఎవరుచూపినా నేను వారికి శాశ్వతంగా కృతజ్ఞుణ్ణి అయిఉంటాను.

ఇక స్వగతంలో కథలను గురించి.

మొదటిది “అరణ్యం.” ఇందులో “భాస్కరరావుపాత్ర కొంత ప్రకృతివిరుద్ధంగా ఉంది” అని “రా. సు.” గారు. దానికి కారణం “కథాప్రారంభంలో అతను (భాస్కరరావు) అరణ్యానికి ఇంచుమించు తగిపోయేటట్లు చెప్పి (“మాట్లాడి” అని అభిప్రాయం) చివరకుమాత్రం మామూలుప్రపంచంలో సంఘసంస్కర్తలజాబితాలో చేరాడు.” కథారచనలో అభిప్రాయమే ఇంచుమించు అది. అందులో సామాన్యజీవితానికి కొంచెం కిందుగా ఉండే ఒకఅరణ్యాన్నీ, సామాన్యజీవితానికి కొంచెంపైగా ఉండే ఇద్దరువ్యక్తులనూ కల్పించాను. భాస్కరరావు అరణ్యానికి సరిపెట్టుకుపోయిన “వేదాంతి,” ఆఖరుకు తన వేదాంతాన్ని విసర్జించి మానవప్రపంచంలో పడుతున్నాడు. అందులో కథానాయికవంటి స్త్రీని నేనెన్నడూ చూడనిమాట నిజమేకాని ఇకముందు చూడనని భయంలేదు నాకు. మనోవైజ్ఞానికంగా ఆ పాత్రలనిర్మాణంలో తప్పున్నదని ఎవరైనా నిరూపించవలసిఉంది. ఆ కథలోవచ్చినమిగతా పాత్రలనన్నిటినీ నేను స్వయంగా చూశాను. చూసినవారిదృష్టికవి అసహజంగా కనిపిస్తే దానికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు. ఆకథ కంగారుగాఉందన్నారు బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు. ఎందులో కంగారు? శిల్పంలోనా, భాషలోనా, భావనలోనా? ఆకథ చదవగానే “ఇది జరిగిఉండవచ్చును!” అని అనిపించేకథ కాదు “అరణ్యం.” నాకథలు ఆవిషయంలో సహజంగా ఉండవని నేను “కారుణ్యం”లోనే మనవి చేసుకున్నాను. సహజంగా ఉండనికథవల్ల ప్రయోజనం లేదని ఎవరు వాదించటానికి సాహసించుతారు? “కాకీ–నక్కా” కథ సహజంగాఉందా? నా వ్యాఖ్యానం తప్పుపట్టటానికికాకుండా చదివినవారికి, ఆకథ రాయటంలో నా అభిప్రాయం ఒకరినీతి ఒకరికి వర్తించదని తెలియజేయటమేనని సులభంగా అర్థమౌతుంది. నా ప్రయత్నం మంచిదో కాదో, అందులో నేను సఫలుణ్ణి అయినానో కాలేదో చెప్పకుండా, విమర్శకులు నేను మరోపని ఏదో చెయ్యలేదని ఎంతరాస్తే ఏం లాభం?

“ప్రేమ” అనేది వాఙ్మయంలో బాగా ప్రవేశించింది. పూర్వులు “ప్రేమ” అనేదాన్ని ఇప్పుడు మనం వాడుతున్న సంకుచితార్థంతో వాడేవారు కారు. వారు మోహమూ, కామమూ అన్న భావాలసమ్మేళనాన్ని మనం ప్రేమ అనటం ప్రారంభించుతున్నాం. భావి నాగరికతలో ఈ ప్రేమకూ వివాహానికీ కొంత బాంధవ్యం ఏర్పడబోతున్నది. ‘సెంటిమెంటాలిటీ’తో కూడుకొని వివాహం గురించి ఒక కథ రాయాలని సంకల్పించుకున్న తరవాత దానికి పాత్రలను మనసంఘంలోనే కొంతవరకు పాశ్చాత్యనాగరికత అబ్బినవ్యక్తులను తీసుకోకతప్పకపోయింది. ఎందుచేతనంటే మన పల్లెటూరిగ్రామాల్లో పాతసాంప్రదాయికులు చేసేవివాహాల్లో ‘సెంటిమెంటాలిటీ’ ఎప్పుడూలేదు. అట్లా ఉండటానికి అవకాశం ఉండికూడా లేకుండా జరిగిన వివాహానికి పాత్రలు బి. ఏ. దాకా చదివినబాలవితంతువు సుశీలా, మొదటినించీ బ్రాహ్మసమాజికుల ధోరణిలో పెరిగిన భద్రమూ, పార్వతీ నాకు కోరికారు. స్వగతపుధోరణిలో రాసిన “వరాన్వేషణ” అనేకథలో పార్వతీ, భద్రమూ బ్రాహ్మసమాజికులు అని చెప్పించవలసిన అవసరం నాకు కనిపించలేదు. అమాట చెప్పటంవల్ల ఆకథయొక్కశిల్పం బాగుపడిఉండేదని ఎవరికైనా తోస్తే వారిది చదివి ఆకథను మరింత బాగా ఆనందిస్తారని నమ్మటానికి నాకేమీ అభ్యంతరంలేదు. వారు పాశ్చాత్య సంప్రదాయాలు గమనించేవారు కావటమే నాకు అవసరమై ఉండింది. ఆకథలో సంభాషణలో అసంతృప్తిచెందినవారు ఆవాక్యాలలోకొన్ని చాలాభాగం—ఇంగ్లీషులోకి తర్జుమా చేసుకుంటే అంత అసహ్యంగా ఉండవని నమ్ముతున్నాను. ఆపాత్రల సంభాషణాధోరణి మామూలు తెలుగువాళ్లు మాట్లాడినట్టు ఉండకూడదనే అభిప్రాయంతో అసంభావన అట్లా రాయటమయింది. “ఇది ఇంగ్లీషుకథా” అని అభిప్రాయం పడిపోయిన తరవాత పాఠకుడు లేనిచోటకూడా ఆపాత్రల ప్రవర్తన పాశ్చాత్యుల ఆచారాలకు సరిపుచ్చాలని ప్రయత్నంచెయ్యటానికి వీలుంది. ఉదాహరణ: భద్రం సుశీలను పెళ్లిచేసుకోమని అడగటానికీ ఆమె ఒప్పుకోటానికీ అనంతరం పాఠకుడు వారిద్దరూ **Engage** అయినట్టు ఊహించుకుని కథను మరింత పాశ్చాత్యంగా చెయ్యవచ్చును. ఈవిధంగా కథలో ఉన్న

దానికంటె ఎక్కువ ఊహించుకోకుండా ఉండగలందులకే ఆకథ ఇంగ్లీషుకథ కాక, అనుకరణంకూడాకా దని మనవిచేశాను. అప్పటికి నామాట నమ్మనివారిని నే నేంచెయ్యగలను? "దైవమిచ్చినభార్య" అనే వెంకటచలంగారు "Passionate Friends" అనే H. G. Wells నవలను అనుసరించి రాస్తూ ఆగ్రంథంలోనే అది అనుకరణమని ఒప్పుకున్నారు. దాన్ని విమర్శిస్తూ ఒకవిమర్శకుడు "ఇది అనుకరణం. ఆమాట దాచిపెట్టారు" అంటే వెంకటచలంగారు ఏంచేశారు కనకా?

స్వగతంలో మూడోకథ "కాలభైరవుడు" ఇందులో ఉన్నకథలన్నిటిలోకీ నాఅభిప్రాయంలో ఇది ఉత్కృష్టమైనది. దీనికి ఒక నీతి ఉండనేకాదు. ఇటువంటి కథ రాయటం సులభం కాదు. నేను మళ్లీ ఇటువంటి కథ ఇంకొకటి రాయటానికి ఎంతికాలం పడుతుందో చెప్పలేను. ఇందులో ఉన్న ముఖ్యపాత్ర ఒకకుక్క. (దీనికి శ్రీనివాసరావు కథానాయకుడని భ్రమపడవలసిన అగత్యం లేదు. ఇది ౧౪ పేజీలకథ. నాలుగో పేజీలోనే కుక్క విషయం వచ్చింది.) ఇతరకథలలో ముఖ్యపాత్రలను ప్రవేశపెట్టినట్టు కాకుండా ఈకుక్కను ఈకథలో పాఠకులకు ప్రవేశపెట్టటంలో కొంత తెలివితేటలు వినియోగించగలిగానని అనుకుంటున్నాను. కథ చదివేటప్పుడు పాఠకుడు కథలో పాత్రలలో దేన్నో ఒకదాన్ని నమ్మలేకపోతే చాలాఇబ్బంది ఉంది. ఈకథలో ఉన్నవిషయం పాఠకులు సులభంగా నమ్మజాలనిది. శ్రీనివాసరావు శాస్త్రీయమైన శోధన చెయ్యటానికి ఉద్యుక్తుడైనా మూఢవిశ్వాసపరుడు. ఆకుక్క "ఆదినారాయణ" అనే అభిప్రాయం అతనికి ఎప్పుడో పడిపోయింది. కనక ఆపాత్రవల్ల పాఠకులకు ఏమాత్రమూ లాభంలేదు. అందుకని పాఠకులను నమ్మించగల మరొకపాత్రను ప్రవేశపెట్టాను. అతనే కథ చెబుతాడు. ఆకుక్క "ఆదినారాయణే" అని అత నెప్పుడూ నమ్మలేదు. కాని ఆకుక్క సామాన్యమైన కుక్క కాదనీ, దానికి మనిషిని అర్థం చేసుకునే శక్తి ఉందనీ అతను నమ్మగలిగాడు. పాఠకులుకూడా అంతవరకు నమ్మాలి. అది నమ్మినతరవాత మిగిలినకథ సులభంగా అర్థమౌతుంది తనకు ప్రసాదించబడిన అసామాన్యశక్తిని వినియోగించి మానవుణ్ణి వంచించాలని చూసింది. మానవత్వానికి కొద్దిపాటి అర్హతగలతను దేవత్వానికే గాలంవేసింది. మానసికంగా అది దాదాపు మనిషిఅయినా శారీరకంగా అది కుక్కమాత్రమే. తనపశుత్వాన్ని దాచాలని అదిచేసిన ప్రయత్నం ప్రకృతి విఫలంచేసింది. ఆకుక్కకు దుర్గతి ప్రారంభమయింది. మానవులను వంచించిన ఆకుక్క తన biology జయించలేక దొంగవేషాలు ప్రారంభించింది. కొన్నిసార్లు పట్టుబడ్డదికాని దాని పశుత్వాన్ని బయటపెట్టడానికి మూఢలోకానికి సాహసం చాలకపోయింది. ఆఖరుకు దేవత్వం ఆకుక్కకు ఒక పెద్ద తద్దినమయింది. ఆకుక్క తనభక్తులను నడిసముద్రంలో ముంచి తనపశుత్వం సార్థకం చేసుకోటానికి పరారి అయిపోయింది. అది ఒక ఆడకుక్కవెంట పోతూండగా ఒక ఆసామి చూసినప్పుడు దానిఆరోగ్యం చాలా బాసుపడిఉంది. తనకున్న కొద్దిపాటిశక్తితో సాధించదగినదానితో తృప్తిపడక అధికమైనదానికి ఆశించి ఈ ప్రయత్నానికి అడ్డువచ్చే తన ప్రకృతిని అణిచిపెట్టాలని ప్రయత్నించి దెబ్బతిని ఆఖరుకు తనకు ప్రసాదించబడిన కించిత్తూ విసర్జించి ప్రకృతికి వశుడైన నిర్భాగ్యుడు ఈప్రపంచంలో అక్కడక్కడా కనిపిస్తూ ఉంటాడు. సన్యాసంపుచ్చుకుని తిరిగీ కాపరంపెట్టినవా రందరికీ ఈ కథలో ఉన్న నీతి అర్థమౌతుంది. కొందరు సన్యాసులు చాటుగాచేసే దురాగతాలను పాపభీతి చేత కప్పిపెట్టేవారికికూడా ఈ కథనించి నేర్చుకోవలసింది కొంత ఉంది. మానవత్వం పరిపూర్ణం చేసుకోగలిగిన మానవుణ్ణి మెచ్చుకోలేని లోకం కొంచెం మానవత్వం చూపిన పశువును దైవంకింద ఆరాధించటానికి సిద్ధపడుతుంది. జీవితంలో ఇటువంటిది జరిగితే అది మూఢ్యం అనిపించదు. అందుకని ఈ కథలోఉన్నకుక్కను దేవుడుగా భావించక దాన్ని శాస్త్రీయంగా విమర్శించగల మనుష్యులను ఇద్దరిని ఉంచాను. అందువల్ల "భక్తుల" అవివేకం స్పష్టంగా తెలిసిరావటానికి అవకాశం ఉంది.

ఈ "కాలభైరవుడు" ఇంత అసహజంగా కనిపిస్తున్నప్పటికీ నేనురాసిన కథలలో ఇంతకంటె సహజమైనకథ లేదు. ఎందుచేతనంటే ఈకథ చాలా వివరాలతోసహా నిజంగా జరిగింది. కాని నిజంగా జరిగినప్పుడది కుక్క కాదు ఎద్దు. ప్రత్యక్షంగా జరిగినప్పటి కథకు నీతిలేదు. నీతి నేను స్వయంగా కల్పించాను.

"ఇంతలో ఉంది" అనేకథ "పశ్చాత్తప్తుడు" అనే కథమాదిరిగానే చెప్పదగిన విశేషం ఆట్టేలేనిది. ఈ రెంటినిగురించీ వ్యాఖ్యానంకూడా అనవసరంగా రాశాను. వాటిల్లో ఉన్నవిషయం అంత విదితంగా ఉండిఉండటంవల్ల కాదుకద, బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారి కా రెండుకథలూ కొంతవరకైనా నచ్చింది?

ఇక మిగిలింది "అశోకవనం." నేను ఈకథ రాయటంలో రామాయణాన్ని తిరగరాశాను. "ప్రతితరంలోనూ చరిత్ర తిరగ రాయవలసి ఉంటుంది" అని ఒకపెద్దమనిషి అన్నాడు. నేను పురాణాలను చరిత్రగానే భావిస్తూవస్తున్నాను. నేను వాటిని అంతవరకన్నా విశ్వసించినందుకు నన్ను ఎగతాళిచేసినవారున్నారు. ఈ రామాయణభాగాన్ని తిరగరాయబూనినప్పుడు నన్ను నేను వాల్మీకితోగాని, నాకంటెముందే "అశోకం"రాసిన ముద్దుకృష్ణగారితోగాని పోల్చుకోలేదు. వాటితో కొంతవరకు అసంతృప్తిచెందటంవల్లనే నేను మళ్లీ "అశోకవనం" అంటూ రాశానని సులభంగా ఊహించవచ్చును. నా అసంతృప్తికారణాలు నా అశోకం వేళాకోళానికి కాకుండా చదివినవారికి ఎవరికైనా సులభంగా అర్థమై ఉండును. వాల్మీకిరామాయణం మార్చి ఇంకొక రామాయణం రాయటం నాపని అయినట్టయితే, రాముడికీ సీతకూ అన్యాయం చెయ్యటమే నాపనిఅయినట్టయితే రాముడు రావణుడిచేత చచ్చినట్టూ, సీత రావణుడిభార్య అయినట్టూ రాసిఉందును.

రావణుడికి విమానం ఉండేదనీ, ఒకకోతి సముద్రం లంఘించిందనీ అనుకోవటంవల్ల నా

సంస్కారానికి జరగనీఅవమానం రావణుడు సీతను లంకలో ఖైదుచేశాడనీ, రాక్షసస్త్రీలను ఆమెకు పోలీసులుగాపెట్టాడనీ, రాముడు లోకోపకారార్థం వాలిని చాటుగా నుంచుని కొట్టాడనీ, శూర్పణఖముక్కు చెవులు కొయ్యటం లక్ష్మణునికి ధర్మమేననీ, విభీషణుకు భ్రాతృద్రోహికాడనీ అనుకోవటంవల్ల కలుగుతున్నది. రావణుకు సీతను చెరచదలిచి నట్టయితే సీతకు దిక్కెవరు? రాక్షసులను కాపలా పెట్టకపోతే సీత ఎక్కడికి పారిపోగలదు? ఆమె భర్తకోసం తపించి ఆత్మహత్య చేసుకునేటంతటిపతివ్రత అయితే ఆమెచావువల్ల రావణునికి ఏం నష్టం? ఏ విధంగానూ మృత్యువుకు లొంగనిరావణునికి నలకూబరుశాపంవల్ల హాని కలుగుతుందనుకోవటంకంటె, ఒకసారి రంభను చెరిచినరావణునికి అటువంటి పనియొక్క హైన్యము తెలిసివచ్చిందనుకోవటం సహజంకాదా?

వేదవిభజనచేసి నాలుగవబ్రహ్మ అనిపించుకున్న రావణాబ్రహ్మ సీతను తీసుకొనివెళ్లిన రావణుడు కాదనుకున్నప్పటికీ, ఈ రావణుడు ఆర్యుడు కాడని చెప్పటానికి ఆధారం లేనిమాట నిజమే. కాని రాక్షసులు ద్రావిడులు కారని వాదించటానికి ఆధారం ఏముందో నేనెరగను. రావణుడు ఆర్యద్వేషి అనేది నిశ్చితం.

రావణునికి నేనుచేసినన్యాయం ఎవరైనా చెయ్యవలిసే ఉంది. అతనికి సీతమీద భ్రమపోలేదని నే ననలేదు. రావణునికి న్యాయం చేసేప్రయత్నంలో సీతకుకాని రామునికికాని అనవసరమైన అన్యాయం జరిగిఉంటే అది నాతప్పే. సీతవంటిభర్తృపర అశోకవనంలో సీతమాదిరిగా ప్రవర్తించటం అసహజంకాదు. ఆమె అప్పటికే లక్ష్మణుడిమీద మోపరాని నింద మోపిఉంది. రావణుడు తనను లంక చేర్చటంతో రాజకీయాలకుగలసంబంధం ఆమెకు తెలిసిఉంటే లంకలో ఆమె అంత ఖేదించిఉండదు. ఆమె ఎంతసేపటికీ తనకు కలిగినభర్తృవియోగాన్నే అర్థంచేసుకుంది. నాకథలో సీత తనంతటతను బంగారుమేడల్లో ఉండాలని వాంఛించినట్టు విమర్శకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఆమేడల్లోకంటె అశోకవనంలో ఎక్కువహాయిగా ఉంటుందని ఆమెకు తట్టకపోవటం నాకు సహజంగానే ఉంది. ఆమె లంకలోఉన్నకాలంలో ఒక్కసారయినా కన్నెత్తి అశోకవనసౌందర్యానికి ఆనందించినట్టు మనకు నిదర్శనం లేదు. నేను సీతను రావణునితో ధాటీగా మాట్లాడగల ధైర్యంతో కూడుకున్న మనిషిగానే చిత్రించాను. ఇక రామునికి నేను ప్రత్యేకించి చేసిన అన్యాయం ఏమీ లేదు. ఆ కథాధోరణిలో సందర్భానుసారంగా రాముడుచేసిన పనులు చెప్పినమాత్రానే రాముడితత్వం నూతనదృష్టిలో కనిపిస్తుంది.

రామాయణకథవల్ల నాసంస్కారానికి అవమానం జరగకుండా ఉండాలంటే నేను తీసుకున్న భాగంలో ఏయేమార్పులు చెయ్యవలిసి ఉంటుందో అవన్నీ చేశాను. అందువల్ల ఎవరెవరి సంస్కారానికి ఎటువంటిహాని కలగగలదో నేను ఊహించగలగటం అసంభవం. రచయిత ఇటువంటి విషయాలలో తన మనోవికాసాన్ని ఆధారంచేసుకుని రచన సాగించవలెనేకాని మార్గాంతరం లేదు—ఉంటే ఆమార్గాంతర మేదో నేనెరగను.

కథాశిల్పకారణాల ననుసరించి అశోకవనానికి ఈకథలో ప్రాముఖ్యత కొంత ఇవ్వవలసి వచ్చింది. రావణుడికి అశోకవనం మీద కల ప్రేమకు మొహంమొత్తేవారికి సీతకు రాముడిమీదగల అపారప్రేమ మొహం మొత్తదని గ్యారంటీ ఏమిటి? లంకలో ఒక అశోకవనం ఉండటమే రావణుని సౌందర్యపిపాసను సూచిస్తున్నది. ఈ పిపాసలకు సంస్కారి వెగటుచెందడు. నాప్రత్యేకపిపాస సంగీతానికి సంబంధించినది. నాకు సంగీతం మీదకల అభిరుచిలో నారావణునికి అశోకవనంమీద నూరోవంతు మోజుకూడా నేను సూచించలేదు. ఈ సంగతి తెలిస్తే బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు నాపేరు విన్నప్పుడల్లా ఎంతవెగటు చెందుతారో!

ఇతరవిమర్శనల సంగతి నాకు బాగాతెలియదుకాని ప్రస్తుతం కథకులు ఒకరినొకరు విమర్శించవలిసినవారు కావటం కొంతదరిద్రహేతువుగా ఉంది. (అదృష్టవశాత్తూ నేను మాత్రం విమర్శకుణ్ణి కాను, సుబ్రహ్మణ్యంగారు అభిప్రాయపడ్డట్టు నావంతు ఎప్పుడన్నా ఎవరినన్నా మెచ్చుకోవటమే. నా మెప్పుకు చాలాపాత్రులైన వారిలో బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు కూడా ఒకరు. వారివిమర్శనుబట్టి వారికథలను కొలవటానికి లేదు.)

ఈ విమర్శకులు స్వతంత్రరచనలకు అలవాటుపడినవారు కావటంచేతను వారి విమర్శలు స్వతంత్రవ్యాసాలుగా పరిణమించి అందులోకి వారివ్యక్తిత్వం రాదగినదానికంటె సుమారుపదింతలు అధికంగావచ్చి, విమర్శించబడ్డగ్రంథమూ, తత్కర్తా ఎటో అణిగిపోతారు.

విమర్శలు ప్రకటించే పత్రికల అజ్ఞానానికికూడా మేర ఉన్నట్టు కనిపించదు. అది ఉదహరించటానికి నామీద "ప్రతిభ"లో చేసిన ప్రతిభల విమర్శను తీసుకోవటం ఏమీ బాగాలేదుకాని ప్రస్తుతం నాకు అందుబాటులో అంతకంటె మంచి ఉదాహరణలేదు. (ప్రతిభ అంటే నవ్యసాహిత్యపరిషత్పత్రిక!) అందులో రా.సు.గారు స్వగతాన్ని గురించి చేసినవిమర్శలో కొన్నివాక్యాలు ఎత్తి చూపిస్తాను:

"అసలు కథాసంపుటికి స్వగతం అనే పేరు సరిపోవటంలేదు"—కారణం ఊహ్యం.

"వరాన్వేషణలో భద్రం సుశీని ఎప్పుడూ పెళ్లిచేసుకోవాలె అని అనుకోలేదట. కాని ఆమెసాంగత్యంమాత్రం అతనికి ఆనందంకలిగించేదట. అకస్మాత్తుగా భద్రానికి ఆవేశం పుట్టి చటుక్కున ఆమెను కొంపలన్నీ మారుమ్రోగేటట్టు ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. పాపం మొదటిసారికాదూ!"—ఆకథను గురించిన విమర్శఅంతా కలిపి ఇదే!

"అశోకవనం"మీద విమర్శ—"అశోకవనం"లో లంకలోఉన్న రాక్షసులంటే కథకుని ఉద్దేశం ద్రావిడులని; రావణుడు పెద్ద కళాపిపాసకుడట!"

"పశ్చాత్తప్తుడు" అనేకథలో పశ్చాత్తాపం ఎవరిది?'—ఈసందేహం నివారణ కాలేదీపెద్దమనిషికి.

"విమర్శకు లెవ్వరూ తనకథలలో ఉన్న స్వారస్యాన్ని బయటపెట్టడం లేదని ఈకథకుడు స్వయంగా తనగ్రంథాన్ని ప్రశంసించుకొన్నాడు"—అని "రా. సు." ఊహించుకున్నాడు!

ఇంతేకాదు! మరొక ముఖ్యవిషయం—ఒకపత్రికలో రెండుగ్రంథాలు విమర్శించబడితే ఆవిమర్శలను బట్టి వాటి తారతమ్యం గ్రహించేటందుకు లేదు. ఒకచచ్చుగ్రంథంలో లోపాలేవీ పట్టటానికి వీలుండకపోవచ్చును. మరొక తెలివైన గ్రంథంలో పరుసేరటానికి లక్ష అవకాశాలు దొరకవచ్చును. విమర్శకులు వాటిమీద విరుచుకుపడటంకంటె ఉచితం కాని సంగతి ఉండబోదు. నావ్యాఖ్యానంలో నేను మనవి చేసినవిషయమే అది—"మనకు అవసరంలేని వస్తువునుగురించి గంటసేపు జేరం ఆపం!... నాకు అవసరం లేనికథలో శిల్పం ఉంటే నాకేం లేకపోతే నాకేం? భాష బాసుంటేనేం? అసహ్యంగా ఉంటేనేం?" అని నా మాటలు. తెలివితేటల్లో రచన ఏతరగతికి చెందుతుందో, అందువల్ల ఎవరికికాని ఏకొంచితుగానీ అవసరం ఉండడానికి వీలుందో లేదో ఏమాత్రమూ నిర్ణయించ లేకపోగా "రావణుడు కళావంతుడుట!" అని ఆశ్చర్యపడితే విమర్శన అవుతుందా?

జన్మలో ఎన్నటికీ అవగాహనకాని అస్పష్టమైన ఆదర్శాలను పట్టుకుని వేళ్లాడేవ్యక్తులకు తమరచనలవల్ల వెంటనే ప్రజలకు జరుగుతున్నలాభ మేమిటో అర్థంకావటానికి అవకాశం లేదు. పది సంవత్సరాలక్రితం కంటె ఇప్పుడు తెలుగులో ఎక్కువతెలివైన సంభాషణ జరుగుచున్నదని నేను కళ్లారా చూసి నమ్మగలుగుతున్నాను. ఇప్పటి సాహిత్యంవల్ల ఇటువంటి ఉపకారం జరుగుతూ వెళ్లటానికి ఏవిధమైన ఆటంకమూ అవసరంలేదు. ఈ తెలివితేటలను మనం రచనలో వినియోగపరిచినట్టు విమర్శనలో వినియోగపరచ లేకుండా ఉన్నాం. దానికి కారణ మేమంటే స్వతంత్రరచన చేసేవాడు తన తెలివితేటలను స్వేచ్ఛగా వెళ్లనివ్వవచ్చును. అతనికి ఆ వ్యాపారంలో మరొకవ్యక్తితో ప్రమేయం లేదు. కాని విమర్శకుడు ఒకవైపున రచయితను—వివిధ రచయితలను అర్థం చేసుకోగలవాడై ఉండాలి. మరొకవైపున ఆరచన యొక్క ఫలం అనుభవించేవారి మనఃప్రవృత్తి అర్థంచేసుకో గలవాడై ఉండాలి.—విమర్శవల్ల ప్రయోజనం ఉండాలంటే దీనికికూడా ఒక ఉదాహరణచూడండి. గొప్పరచయితల మనుకునేవా రంతా తెగతిట్టే ఒకపత్రిక వేలకువేలు అమ్ముతుంది. అటువంటప్పుడు వీరిటిట్లు వీరి vanity తృప్తిపరచటానికే అవుతూఉంటుంది. అటువంటిగతి ఉత్తమతరగతి విమర్శలకు పట్టకుండుగాక అని నా ఆశ!

['స్వగతం'మీద బుఱ్ఱా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారి విమర్శన జనవరి (౧౯౩౮) భారతిలో పడింది.]

సవరణ

౧౯౩౮ జనవరి భారతి ౮౦-వ పుటలో బొమ్మల పేరులు తారుమారుగా అచ్చుపడినవి. వానిని మార్చి చదువుకొనవలెను.

అస్తమయము

౧ ఆంధ్రవీరకంఠీరవుడు

అవి చలిరోజులు. అందులో ఉత్తర హిందూస్థానములో చలిరోజులంటే చెప్ప నవసరమేలేదు. రాత్రి పదకొండు గంటలు దాటిపోయింది. రామమూర్తి—ఆంధ్రవీర కంఠీరవుడు—తన సర్కసు మేనేజరునుపిలిచి "రేపురాత్రికి మనము అలహాబాదులో ప్రదర్శనము యివ్వవలెను. తిలకు మహారాజు అవిధ ముగా ఆజ్ఞాపించారు" అన్నాడు. "షుమారు నూటయాభైమైళ్ల దూరములో వున్నాము. స్పెషల్ ట్రయిన్ రప్పించి తెల్లవారు ఝామున బయలుదేరినా రేపు సాయంత్రం కాని అలహాబాదు చేరము. అప్పటికప్పుడు సదారము అమర్చి రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు ప్రదర్శనము ప్రారంభించడం సాధ్యమవు తుందా?" అన్నాడు మేనేజరు. "జరిగితీర వలెను." అని శాసించినాడు.

అలహాబాదులో పారిశ్రామికప్రదర్శనము జరగబోతూవుంది. పరిశ్రమలకన్నా దేహ బలము ముఖ్యందావశ్యకమనీ అందుకోసరం కోడి రామమూర్తినాయుడు యావన్మంది పహిల్వానులతోనూ, అలహాబాదుపోయి దేహబల ప్రదర్శనము చేయవలసివుంటుందనీ లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకు అభిలషిస్తూ వున్నట్టు వర్తమానమువచ్చింది. రామమూర్తికి బాలగంగాధరుడే భగవంతుడు.

ఆరోజున అలహాబాదుస్టేషనులో కూలి వాడొక్కడయిన దొరకలేదు. రైళ్లలో దిగిన జనము అందు కాశ్చర్యపడ్డారు. ఏమి టని విచారిస్తే రామమూర్తినాయుడి సర్కసు దిగింది. అలహాబాదులోవున్న కూలీలనందరినీ సర్కసువారు తీసుకొని పోయినారని తెలి సింది. అందరూ నిర్ఘాంతపోయినారు.

అయిదువేలమందిజనము హాయిగాకూర్చుం డడానికి వీలయినపెద్దడేరా రామమూర్తిది. అంతడేరా ఇండియాలో ఏసర్కసు కంపెనీ వారికీ అప్పటికీ యిప్పటికీలేదు. అతనిసర్కసులో పనిచేసేవారి మొత్తము 1800 మంది. అందులో నూరుమంది హిందూదేశపు పహి ల్వానులు. మరొక్క యిరువయిమంది వివిధ పాశ్చాత్యదేశాలనుంచీ వచ్చి ఆయనదగ్గిర బాక్సింగ్ శిక్షణపొంది అప్పటికే జగత్ప్రసిద్ధి పొందిన బాక్సర్లు. జగత్ప్రసిద్ధి పొందిన రష్యన్ కోసక్కులటూప్రు, పశ్చిమ దేశమునుంచివచ్చి ఆయన సర్కసులో పాల్గొన్న నాట్యకత్తెలు......అది వర్ణించ న మహాభాగ్యము. ఈనాటి సామాన్యుల తలమ కొంటే స్వప్నగతవృత్తాంతములవలె వుంటవి.

కీ. శే. కోడి రామమూర్తి

......రాజాధిరాజులు తలపెట్టి సెగ్గలేని అన్నదానము అలహాబాదులో చేసినాడు.

రాత్రి సర్కసులో మామూలుప్రదర్శన మయిపోయినతరువాత ఒక్కసారిగా ఆయన నూరుమంది పహిల్వాను శిష్యులూ కుస్తీ ప్రదర్శనము యిస్తూవుంటే— బాక్సర్లు బాక్సింగ్ ప్రదర్శనము యిస్తూవుంటే ప్రపం చము చకిత మయిపోయింది. పత్రికలు పెద్ద పెద్ద బొమ్మలువేసి పేజీలు నింపుకొన్నవి. గవర్నర్లు సంస్థానాధీశులు, జోహారులిచ్చి నారు. జాతీయనాయకులు "మాదంటి, మా హిందూదేశములో యెటువంటి బలాఢ్యు లున్నారో మాడండి" అన్నారు. ఆనాడు ఆయన్నులాయన్ను అర్థించినారు. బలాఢ్యు లాయన్ను ఆశ్రయించినారు. జనసామాన్యము ఆయనవలె తామున్నా వుండవలెనని సంక ల్పించుకొన్నారు.

ఆరోజులలో ఆయన సర్కసు వస్తున్న దంటే నూరుమైళ్లు నూటయాభై మైళ్లనుంచి బీదవాళ్లునడిచి భాగ్యవంతులు బండ్లుకట్టుకొని ఆయన్ను చూడడానికి వచ్చేవాళ్లు. ఆవచ్చిన బీదవాళ్లందరికీ యింతఅన్నము కూడాపెట్టి తనప్రదర్శనము యిచ్చేవాడు. ఇదంతా ఎవరు? ఒకతెలుగువాడు. జగదేకవీరుడనే కీర్తిగడించి నాడు.

ఈనాడు అనామకుడుగా అజ్ఞాతముగా మరణించినాడు. దీనికి కారణము అతను తెలుగువాడై పుట్టడమే!

రామమూర్తి యినపగొలుసులు తెంచే వాడు. వక్షఃస్థలమువిూదినుంచి యూడుటన్నుల ఏనుగున డిచిపోతే కించిత్తయినా చలించేవాడు కాడు. రెండుటన్నుల రాతిబండను వక్షఃస్థలం మీదపెట్టి దానిమీద మరికొన్ని బండలను సగలగొడుతూవుంటే నవ్వేవాడు. మోటారు కారుకు తాడుకట్టి ఆతాటిని తన నడుముకు కట్టుకొని మందహాసము చేస్తూవుంటే యింజన్ను నడిపిస్తే కారుమాత్రము నడిచేదికాదు. ఈవైపు నొకకారూ ఆవైపునొకకారూవుంచి వాటిరెండింటి తాళ్లువేసి నడుముకు బిగించు కొని మధ్యను రామమూర్తి స్థాణువులాగా నిలుచుంటే ఆకార్లు నడిచేవికావు...ఇంకా యెన్నెన్నో సాము గరడీలు చేసేవాడు. అతనివక్షోభాగము చుట్టుకొలత నలభైయెనిమి దంగుళములు. దేహాన్ని పెంచినప్పుడు దాని చుట్టుకొలత అరవై అంగుళములు; అంటే అయిదడుగు లన్నదన్నమాట......

అతనిసాము గరడీలనుగురించి వర్ణించడము మొదలుపెడితే యెంతయినా గ్రంథమవు తుంది......

అతనితో వున్నంతకాలమూ అతనిపహిల్వానులు ఏమరి ఒక పహిల్వానుతోనూ కుస్తీ పట్టి ఓడిపోలేదు అతని బాక్సర్లు ఏమరి ఒక బాక్సరుతోనూ ఓడిపోలేదు. తనను కానీ తనశిష్యవర్గాన్నికానీ ఓడించినవారికి వెయ్యేన్నీ నూటపదహార్లు బహుమానము చేస్తానని గొంతెత్తి దిక్కులు పిక్కటిల్లేట్లు యావద్భారతదేశములోనూ- యావద్భారతదేశములోనేమి కర్మము- ఖండఖండాంతరాలలోనూ సవాలుచేసేవాడు. గ్రహచారము చాలని శాండోలు బయలుదేరేవారు వెయ్యేన్నీ నూటపదార్లు కొట్టుకొనిపోదామని: చివరకు తలవంచుకొని పరాభవము పొందిపోయేవారు.

ఇదంతా ఏమిటి? కేవలము దేహబలమువల్లనే యీపనులన్నీ చేయగలిగినాడా రామమూర్తి అని నాటికీ నేటికీ ప్రశ్న. హఠయోగాభ్యాసమువల్ల నని చాలామంది బుద్ధిమంతులు నిశ్చయించినారు.

అతనివెంటవుండి చూచినవారికట్లా తోచదు. అతడొక అసాధారణవ్యక్తి. ఒకప్పుడు అతడు మాసములపర్యంతమూ దేహవ్యాయామము చేసేవాడుకాడు. మరి ఒకప్పుడు మాసములపర్యంతము నిద్రపొయ్యేవాడుకాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఏదిపడితే అది భుజిస్తూవుండేవాడు. అంతేకాదు. అతను మహాబలాఢ్యుడుగానూ అజేయుడుగానూ వున్న రోజులలోనే(Loose Bowels—ఈ వ్యాధికి తెలుగులో ఏమంటారో నాకు తెలియదు) రోజుకు కనీసము పదిపన్నెండు పర్యాయములయినా మలవిసర్జనము చేయవలసివుంటూ వుండేది. శాండోలుఅయినవారు చేయకూడని యెన్నో పనులు అతడు చేస్తూవుండేవాడు. కాని అతనిని లోసిరాజు అన్నవాడు ప్రపంచములో–యావత్తు ప్రపంచములోనూ– లేకపోయినాడు...మామూలు లౌకికవిషయాలలో ఆయన బుద్ధిబలము పూజ్యము. 'మూడోతరగతి ఆరుపర్యాయములు తప్పిపోయిన మహావిద్వాంసుణ్ణి!' అని ఆయనే నవ్వుతూ అందరితోనూ చెపుతూవుండేవాడు...ఒక పహిల్వానో ఒకబాక్సరో తనసవాలు నంగీకరించి తనశిష్యులమీదికివస్తే ఆ వచ్చినవాడి ఆయువుపట్టు ఫలానాచోట అని నిర్ణయించి శిష్యులకు చెప్పేవాడు. ఆ శిష్యులు క్షణలేశములో ఎటువంటిబలాఢ్యుణ్ణి అయినా ఓడించేవేసేవాళ్లు. ఆశక్తి ఎట్లా ఆయన కబ్బిందో ఎవరికీ తెలియదు; ఆయనకూ తెలియదు. అది ఆయనకు జన్మతః వచ్చింది, అంతే. ఆయన పుట్టుకతోనే జగదేకవీరకంఠీరవుడు, బాక్సర్లు — తమ ముష్టియుద్ధప్రాగల్భ్యముతో యావత్తు యూరపుఖండాన్ని ఆశ్చర్యపడేటట్టు చేసిన బాక్సర్లు ఆయనదగ్గిర శిక్షపొందడానికి వచ్చినబాక్సర్లతో గెలువలేకపోయేవారు. వారి విషయములోకూడా అంతే. ఎదటిబాక్సరు ఆయువుపట్టు యెక్కడవుందో రామమూర్తికి చూసేచూడడముతోటే ద్యోతక మయిపొయ్యేది. ఆవిషయము శిష్యులకు చెప్పేవాడు, వారెంతటిబాక్సరు నయినా యిట్టే ఓడించేవారు...

రామమూర్తి తన సాము గరడీలవల్ల యెంతధన మార్జించినాడో లెక్కలేదు. ఒకప్పుడు అంటే ఆయనకు దారిద్ర్య మారంభమయిన దినాలలో ఆయనదగ్గిర పనిచేసిన ఒక గుజరాతీగుమాస్తా లెక్కవేసి చూస్తే మొత్తముమీద ఆయన పదిసంవత్సరాలలో షుమారు ఒకటిన్నరకోటి రూపాయలు దానధర్మములు చేసినట్టు తేలింది......చివరకు పరమదారిద్ర్య మనుభవించినాడు. ఆయన దారిద్ర్యదినాలలో ఒక్క పండిత మదనమోహనమాళవ్యా తప్ప నా అన్నవాడెవడూ యీ ప్రత్యక్షజగత్తులో లేకపోయినాడు. పాపము! రామమూర్తి జనవరి ౧౬ వ తేదీన పరమపదించినాడు. నరక మంతా యిక్కడే అనుభవించినాడు. ఇక ఆయనకు స్వర్గమే.

ఆనాడు ఆయన మహోచ్చ దశలో వున్నప్పుడు అప్పటికే యావదాంధ్రనాయకుడయిన దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్యపంతులు గుంటూరులో రామమూర్తికి స్వాగతము చెప్పి బోహారు లన్నాడు.

ఆనాడు కలకత్తాలో చదువుకొంటూ వున్న ఆంధ్రవిద్యార్థులు నేడాంధ్రనాయకులయినవారు రామమూర్తిచుట్టూ చేరి మేము మీదేశస్థులము అని గర్వపడ్డారు.

నేడో, ఆయన మరణించినాడు. ఆంధ్రదేశములో ఆంధ్రులలో ఆవిషయము తలచేవారయినా కనుపించరు. కారణము ఆయన ఆంధ్రుడై పుట్టడమే! ఆంధ్రుణ్ణి అని దేశదేశాలలోనూ చాటుకొనడమే!!... ఆంధ్రదేశములో పొరపాటున ఏ మహానుభావుడయినా పుట్టి వాడు ఆంధ్రుణ్ణి అని బహిరంగముగా చెప్పకొన్నాడో వాడు చివర కనామకుడుగా పోవలసిందే! అది తప్పదు. అది యీ క్షేత్రమహిమ......

ఈసంగతి శ్రీయఃపతికి తెలిసేకాబోలు రామమూర్తి తదనంతరము అన్నాతురు లయి అల్లాడవలసిన కుటుంబమంటూ ఒకటిలేకుండా చేసినాడు. అందుకు నిజంగా అందరూ సంతోషించవలసిందే!

ఆయన మరణించినాడంటే విచారపడవలసింది లేదు. ఏమంటారా? ఆంధ్రుడై పుట్టి జగదేకవీరుడని ఖ్యాతి సంపాదించి అజ్ఞాతముగా దేహయాత్ర చేయడముకన్నా మరణమే మంచిది. ◉

౨ శరచ్చంద్రచటర్జీ

టాల్‌స్టాయి మరణించినప్పుడు రష్యాదేశమెంత తహతహ లాడిందో ఇంచుమించుగా అంతగా విలపించింది వంగదేశము శరచ్చంద్ర చటర్జీమరణించినా డంటే. టాల్‌స్టాయి వలెనే కథలూ,నవలలూ రాసి అనంతయశస్సు సంపాదించాడు శరచ్చంద్రుడు.

జగద్విఖ్యాత గ్రంథకర్త యగు రోమెయిన్ రోలండ్ శరచ్చంద్రుని నవల ఒకదాని ఫ్రెంచి తర్జుమాను జూచి యితనికి విశ్వసాహిత్య నిర్మాతలలో ఉన్నతస్థాన మున్నదని ప్రశంసించాడు. ఇతని కథలసంపుటి నొకదానిని విమర్శిస్తూ లండన్ టైమ్సు పత్రిక యితనిని గైడి మొపాసాకంటే గొప్పవా డని పొగడింది. ఇక వంగదేశీయు లితనిని తలమీద పెట్టుకున్నా రంటే ఆశ్చర్య మేముంది?

శరచ్చంద్రుడు చిన్నతనం చాలా పేదరికంలో గడిపాడు. చదువు సంధ్యలు సాగలేదు డబ్బు లేక. తండ్రి యిచ్చిపోయిన ఆస్తి అంతా రెండు గుణాలు మాత్రమే. శాంతిలేని మనస్సు ఒకటి, సాహిత్యపిపాస ఒకటి. మొదటిదానివల్ల అతడు దేశమంతా తిరగడం మొదలెట్టాడు. అందువల్ల అసాధారణమైన లోకానుభవం సంపాదించాడు. రెండవది అతని భావిజీవితసర్వస్వమునకు పునాది.

చిన్న చిన్న పనుల్లో చిక్కుకొని కొన్నాళ్లు కాలం గడిపాడు గాని అవి యేమీ నిలువలేదు. సామాన్యంగా తక్కువజాతి అనబడే సంఘంలో తిరగటం మొదలెట్టాడు. నిశితమైన అతనిబుద్ధి వాళ్ల కష్టసుఖాలన్నీ బాగా గ్రహించింది. అవే తరువాత అతనిగ్రంథాల్లో అనిర్వచనీయసౌందర్యంతో ప్రతిఫలించినవి.

రంగూనులో యేదో గవర్నమెంటు ఉద్యోగం ఒకటి దొరికింది. కాని అందులో అతనికి శాంతి కుదరలేదు. ఇంతలో అకస్మాత్తుగా తన స్నేహితులు కొందరు ఒక పత్రికను ప్రారంభించి "ఏదన్నా రాసిపంపు" మని కబురు చేశారు. ఒక చిన్న కథ పంపాడు. అదే అతనిపేరు వంగదేశమంతా తెలిసేటట్టు చేసింది. యువజనప్రపంచంలో ఒక క్రొత్తచలనం పుట్టించింది. వాఙ్మయాకాశాన నవ్యతారక ఒకటి అపూర్వదీప్తితో ఉదయించిందన్నారు. అతని కథలంటే యెక్కువ లేని ఆదరం చూపారు. అప్పటినుంచీ ఒకటి వెంబడి ఒకటి ఆపత్రికకే కథలు వ్రాసి స్థిరమైన పేరు సంపాదించుకున్నాడు.

రంగూను ఉద్యోగం వదులుకొని మాతృభూమి చేరి సారస్వతసేవకే సర్వశక్తులూ వినియోగించటం మొదలెట్టాడు. పాతికవరకు పెద్దనవలలు, లెక్కలేనన్ని చిన్నకథలు వ్రాసి వంగదేశజీవితమునకు శాశ్వతరూపము నిచ్చి కృతార్థుడైనాడు. అతని గ్రంథములలో కొన్ని పెక్కు ముద్రణలు పొందినవి. ఐశ్వర్యమున తులదూగినాడు. "వంగదేశమున సారస్వతసేవ చేసి యిక్కట్ల పాలుగాని అదృష్టవంతుడను బహుశా నేనొక్కడనే" అన్నాడతడే ఒకసారి.

ఇంతటి ఆదరణ పొందటానికి అతని రచనలలో వున్న గొప్ప గుణాలు ముఖ్యంగా రెండు; దేశీయజీవితమును, అందులోనూ సంఘముచే బహిష్కరింపబడి అధమంగా చూడబడుతున్న వారిచేష్టలను, మనోవృత్తులను హృదయరంజకముగ చిత్రించటంలో అతనికి వున్న ప్రతిభ ఒకటి. ఆత్మవికాసానికి అడ్డుపడే సాంఘికాచారములను కట్టుబాటులను తిరస్కరించి అతడు మానవవ్యక్తి కిచ్చిన అత్యున్నతస్థానము రెండవది.

కీ. శే. శరచ్చంద్రులు

మొదటిగుణముచేత రవీంద్రునంతటివారు కూడ ముగ్ధులైనారు. "శరచ్చంద్రుడు మన కిచ్చు కానుకలు మనహృదయమున కెంతో చేరువగా వచ్చునవి. ఇదివరకు మన మెరిగిన రచనలం దెచ్చటనూ కూడ ఇతడుసృష్టించిన పాత్రలవలె హృదయమునకు సూటిగా తాకే వ్యక్తులు గోచరించలేదు. ఇతడు చక్కగా సర్వతోముఖముగ చూచినాడు; స్పష్టముగా చూపగలడు." అన్నాడు రవీంద్రు డొకసారి.

రెండవ గుణముచేత శరచ్చంద్రుడికి మొట్టమొదట శత్రువులు విక్కుటంగా యేర్పడ్డారు. అతడి వర్ణనలవల్ల వంగ వాఙ్మయంలో నీతిబాహ్యమైన రచనలకు ప్రోత్సాహం కలుగుతున్నదని వాళ్లు కోపగించారు. కాని కొద్దికాలంలో వాళ్ల గడబిడ అణిగిపోయింది. శరచ్చంద్రుడి ముఖ్యోద్దేశము అమానుషము లగు సాంఘికబంధములను త్రెంచి, అన్యాయముగా బాధింపబడు జీవులకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చుటే కాని అవినీతిని వ్యాపింపజేయుట యెంతమాత్రమూ కాదని గ్రహించినంతనే వంగదేశ మాతనిని సువర్ణపుష్పములతో పూజించినది.

ప్రేమను చిత్రించటంలో శరచ్చంద్రుడు త్రొక్కిన క్రొత్తత్రోవలు, చూపిన పరిశీలనశక్తి వర్ణించటానికి అలవి కానివి. "చరిత్రహీన్" అనేనవలలో విద్యావంతుడైన ఉన్నతవంశములోని కుర్రవాడికి హోటలులో పని చేసే ఒక దాసీపిల్లతో కలిగిన ప్రేమను మధురకథాసంవిధానంలో అల్లివేసి కనపర్చాడు. "దేవదాస్" అనే నవలలో వివాహిత అయిన స్త్రీకి దురభ్యాసాల్లో పడిపోయిన బ్రహ్మచారికీ ప్రేమ. "పల్లీసమాజ్" లో విధవావివాహమనే మాట అయినా సహించని పల్లెటూరి పురాతన సంఘంలో ఒక వితంతువుకూ బ్రహ్మచారికీ ప్రేమ. శరచ్చంద్రుడి గ్రంథాల్లో సర్వోత్కృష్టమైన "శ్రీకాంత" లో కూడ యిట్టి సంఘటన లున్నవి. ఇవియెల్ల నతని రచనానైపుణిలో విచిత్రరూపములు పొంది మనుష్యహృదయములోనిలోతు చూపించి వంగసారస్వతమునకేగాక సంఘములోకూడ గొప్ప మార్పు తెచ్చినవి.

శరచ్చంద్రుడి రచనలు హిందీలోకి తర్జుమా అయినవి. తెలుగులోకి తప్పక కావలసినవి. వంగభాష నేర్చిన నవ్యరచయితలేనా వెంటనే ప్రారంభింపవలసినపని అది.

కుం. న.

విమర్శనము

స్వప్నానసూయ

[పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త: అకొండి రామమూర్తి, క్రౌను ౧/౮ సైజు, ౯౦ పుటలు. అచ్చుకూర్పు మెు. అందముగ నున్నవి. వలయువారు 'మసునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, పల్లిపాలెము, కాకినాడతాలూకా' అని వ్రాసినఁ బడయఁగలరు.]

సరసకవియగు శ్రీ రామమూర్తిగారు వారి మిత్రుని కోరికపయి మహిళామణులకు నీతిని బోధించు నీ గ్రంథమును అయిదాశ్వాసములలో రచించిరి. వారి మిత్రులగు శ్రీ చుండూరి నారాయణరావు శ్రేష్ఠిగారు కవిగారితో

'నా ప్రియధర్మపత్ని సుగు
ణంబులుఁ, దచ్చరితాంశముల్ తదీ
య ప్రణయప్రకారములు
నందున నందును సుప్పసప్పనన్,
గప్రపు-బల్కులో యనఁగ
నమ్మని తావులఁ నుమ్మరించుచున్
నీ ప్రతిభావిశేషముల
నిగ్గులతో విలసిల్లఁగావలెన్.'

గీ. 'నీరచించుకృతి యుదారభావంబులు
దెలుఁగునాట పలయు స్త్రీల కెల్ల,
నుచితధర్మసమితి నుగ్గడించుచు బోధ
సేయవలయుఁ బుణ్యసిద్ధి గాఁగ.'

క. 'ఆకృతి నత్యంతమనో
జ్ఞాకృతిగా ముద్రణమున నలరించి సుధీ
లోకము మెచ్చఁగ వనితా
లోకమున కమూల్యధర్మనియతినొసఁగెదన్'

అని గ్రంథరచనాపద్ధతిగూర్చి విన్నవించెను. 'కృతి రచింపఁబూని వీరొక్క నిరుపహతిస్థలంబున విశ్రమించి నిమీలితలోచనులై, యాలోచనైకాయత్తచిత్తులై యుండుటయు, నాసమయంబున నిద్దురపట్టుటయు, ఆనిదురయందలి స్వప్నమునం దిర్వురు పుణ్యవతులు గన్పడుటయు జరిగినది. స్వప్నమున—ఆ పుణ్యవతు లిర్వురికి జరిగినసంభాషణమునే కవిగారు కృతిగా రచించిరి. ఆపుణ్యవతులలో నొకతు శ్రీ నారాయణరావుగారి ధర్మపత్ని యగు అనసూయాతరుణి; మఱొకరు అత్రిమహాముని ధర్మపత్ని యగు అనసూయాదేవి. అందుచే నీకృతికిఁ గృతికర్తలు 'స్వప్నానసూయ' అను నామముంచినట్లు కనఁబడుచున్నది.' అని 'పానుగంటి'వారు 'పీఠిక'లోననిరి.

పరమపదించిన అనసూయ పుణ్యలోకమును చేరి అచటనున్న మహర్షులయు, పతివ్రతలయునుదంతమును, తా నున్న లోకపు సంగతిని, తనబంధువుల సమాచారమును తెలియనేరక చేగుచున్న అనసూయాదేవిని—అత్రిమహర్షి భార్యను—సంగతిని తెలుపవలెనని ప్రార్థించినది; ఆమె బంధువులఁగూర్చి పరితపించు 'ననసూయ'కు జ్ఞానోపదేశము నొనరించి, మోహము నణంచి, ఆమెబంధువుల క్షేమోదంతమును తెలిపెను; మఱియు నామె 'అనసూయ' కోరికపయిని 'పరమపాతివ్రత్యశ్రీ విలసిల్లిన సతుల ప్రభావమ్ము'లఁ జెప్పి ఆమె నానందమగ్న నొనర్చినది. అవి సీత-ద్రౌపది అనసూయ అనుసూయ సుమిత్ర యిదువుల చరిత్రముల సంగ్రహములు !

ఇందలి కథాంశ మిది:

పద్యమునందువలె రచనయందును సిద్ధహస్తులగు శ్రీ రామమూర్తిగారి కవితాపద్ధతిని విశేషించి పరిచయ మొనర్ప నక్కఱలేదు. మచ్చునకు ఉదాహృతపద్యములే చాలును.

శ్రీ రామమూర్తిగారు చమత్కారమగు పద్ధతిని కథ నారంభించి యుచితరీతిని పెంచి తమ నేర్పును పల్లవించినారు. కాని అనసూయా దేవిచే స్వీయప్రభావమును చెప్పించుట కొంచి తిని కొంత కోలుపోయినది. సీతా, ద్రౌపదుల చరిత్రల విన్నమీఁదట అనసూయ అనసూయా దేవిని-

గీ. తనివిదీఱఁ బతివ్రతాధర్మసూక్ష్మ
గతి యెఱింగించితివి జగద్ధితముగాఁగ,
నట్టి సత్పతివ్రతల మాహాత్మ్యసరణి
యును నొకింత వచింపు మోజననీ! నాకు'

అని యడిగినది; కాని అనసూయాదేవిచరిత్రమునే చెప్ప వడుగలేదు. అట్లడుగకున్నను దేవి-

'ఇందుల కుదాహరణంబుగా మదీయానుభవంబున నున్న యొకానొక వృత్తాంతంబు నీ కెఱింగించెద నాలకింపుము' అని స్వీయచరిత్రమునే చెప్పినది. వే రెవరియుదంత మయిన నామెచేఁ జెప్పించిన-నో ఎంతయును బాగుగ నుండెడిది.

బు. వేం. ర.

ఆంధ్రకథాసరిత్సాగరము

[పద్యకావ్యము, క్రౌను ౧/౮ సైజు. క్యాలికోబయిండు – నాలుగుసంపుటములు; మొదటి సంపుటము పు. ౨౮౦; రెండవ సంపుటము పు. ౨౩౬; మూఁడవ సంపుటము పు. ౩౬౬; నాల్గవ సంపుటము పు. ౧౧౭.

మంచి కాగితము; చక్కని కూరుపు. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ వేంకట రామకృష్ణకవులు, పిఠాపురాస్థానవిద్వాంసులు.]

'సంస్కృతాంధ్రభాషాప్రపంచమున నున్న కథల కన్నిటికిని' కథాసరిత్సాగరమే 'కన్నతల్లి.' సోమదేవకవి దీనిని సంస్కృతమున పద్యకథగా రచించెను. ఆతనిగ్రంథమునకు మూలము 'భూతభాష'లో గుణాఢ్యకవిచే రచింపఁబడిన 'బృహత్కథ' యని [illegible] కాని యా గ్రంథ మిపు డనుపలబ్ధము.

కథాసరిత్సాగర మష్టాదశ 'లంబకా'త్మకము. లంబకములలోని యధ్యాయములు 'తరంగములు.' శ్రీ వేంకటరామకృష్ణకవుల ఆంధ్రీకరణమున ఒక్కొక్క లంబక మొక్కొక్క సంపుటముగ ముద్రింపఁబడుచున్నది.

ఆంధ్రీకృతియందు సుబంధు, బాణ, కాళిదాస, హర్షులును, పింగళి సూరనయు తమ గ్రంథములను రచించుటకు కథాసరిత్సాగరకథల నెట్లుపయోగించుకొనిరో చెప్పఁబడినది; కథాసరిత్సాగరము క్రీస్తువుకంటెఁ బ్రాచీనమ యినదని యిందు చెప్పఁబడినది. కాని యట్లనుటకు ప్రమాణము చూపఁబడలేదు.

పద్యకావ్యములు సులభముగ పలువురి కుపయోగించుటకు భాషాంతరీకరణము గద్యరూపముగ వెలయుట సర్వవాఙ్మయసాధారణము. ఆంధ్రమున ఆపద్ధతి కొంత విలక్షణముగ నున్నది. గద్యమూలములు కొన్ని పద్యానువాద

ములుగ పరిణమించుచున్నవి. విక్రమార్క చరిత్ర, దశకుమారచరిత్ర, కాదంబరి మొదలగునవి దృష్టాంతములు.

గద్యరూపానువాదమునందలి ప్రయోజనమును గమనించియే శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రులుగారు కథాసరిత్సాగరమును గద్యరూపమున వెలయఁజేసిరి.

శ్రీవేంకటరామకృష్ణకవు లీ విషయమున-

'కతలను బద్యకావ్యములు
గా నొనరించుటకంటె స్వప్రసో
చితగతి గద్యకావ్యములు
చేయుట యుక్తమటంచు కొంద
ఱిత మది యే నెఱింగియును
వేడుకమై నిటు గద్యపద్య సం
శ్రితమగు కావ్యపక్కి నిర
చింపఁ దలంచితి దీని నియ్యెడన్.'

అని తమ రచనాపద్ధతిని సమర్థించుకొనినారు. నిజము చెప్పవలసి వచ్చినచో నిది పద్యప్రబంధ మగును; ఆంధ్రమునఁ బ్రత్యేకముగ చంపువులు (గద్యపద్య సంశ్రితములగు కావ్యములు) లేవు. పద్యకావ్యము లన్నింటియందును, (అనగా- నిర్వచనవిశేషణ- విశిష్టములందక్క) పయి గద్య పద్య విశిష్టపద్ధతి యుండనేయున్నది.

శ్రీ గ్రంథకర్తలు సుప్రసిద్ధాంధ్రకవులు; పెక్కేండ్లనుండియు కవితాప్రచార మొనర్చుచు చాల సభలయందు సమ్మానముల పొందుచున్నారు. రచన సరళము, రసవంతము, సర్వజన సులభగ్రాహ్యము. కావున గద్యకావ్యముతో సమానముగ గౌరవము పొందఁదగియున్నది; భావము చెడకుండ సులభముగ పద్యములందుఁ గూర్చుట ఇందు విశేషము. ఇయ్యది ఆంధ్రు లందఱి యాదరణమునకును పాత్రము కాఁదగినది; కాఁగలదుకూడ. కావున కర్తలు:—

"బంధము లెల్ల వీడి బహు
భావసమృద్ధిగ నేఁడు మత్తపు
వృంధయగీతి నా విరియఁ
బాఱుచునున్నది తెల్గుకైత; మ
దృగ్రంథముఁ గాంచుకాల మిది
గా; దటులైనను నేనుఁ బూర్వ
నిర్బంధకవిత్వపద్ధతులఁ
బట్టియె దీని రచింపఁబూనితిన్"

అని నిరుత్సాహతను ప్రకటింప నక్కఱలేదు. గుణగ్రహణ పారీణులగు సహృదయులు ప్రాచ్య, నవ్య భేదములను పరిగణింపరు. గుణదోషపరిగణనము, ఆదరానాదరములును వస్తుయథార్థస్థితినిమాత్ర మనుసరించి యుండును; వ్యక్తి, పద్ధతుల ననుసరించి యుండదు.

ముఖపత్రమునుబట్టియు, లంబకాంతగద్యములంబట్టియు నీ "కథాసరిత్సాగరము" శ్రీ వేంకటరామకృష్ణ కవిద్వయప్రణీత మగునట్లు తెలియుచున్నది. కాని గ్రంథమునందచటనచటఁ గల ఏకవచనప్రయోగములంబట్టియు, లంబకాంత పద్యములంబట్టియు నొక్కరే-అనఁగా - వేంకటరామశాస్త్రిగారే దీనిని రచించినట్లు తోఁచుచున్నది. ఏతద్గ్రంథరచనమున వారికి శ్రీ రామకృష్ణశాస్త్రిగారి సాయము లేకపోయినది; పాపము! అందు చేతనే వారు—

'అనుఁగు మేనత్తకొమరుఁడై యాశుకవిత,
నాకుఁ జేదోడువాదోడునై కడచిన,
కృతిసమగ్రుండు మా రామకృష్ణశాస్త్రి
యున్న నీసాయ మర్థింతునోటు దేవి?'

అని వాపోయినారు. ఆయనయెడఁ గల ప్రేమచేతనే కృతికర్తృత్వపు వంతును వారికిని తమతో సమముగఁ బంచిపెట్టిరి. పాఠకులు పరస్పరవిరోధము నెన్నకుందురుగాక!

'పలుకుల వెలంది యొట్టెటు
పలికించిన నట్టు లేను బలికితి దోసఁగుల్
గలిగిన మన్నింపుడు పె
ద్దలు రసవత్పదపదార్థతాత్పర్యజ్ఞుల్'

అని శ్రీ వేంకటరామ శాస్త్రులుగారి ప్రార్థన. పండితవర్యు లీ ప్రార్థనను పాటించి దీని ప్రాశస్త్యమును వెల్లడింపఁదగును.

బు. వేం. ర.

కలంపోటు

[శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రికథలు-రెండవ పుస్తకము. క్రౌను అష్టకము-వెలరెండు అణాలన్నర. కళాభివర్ధినీ పరిషత్తు రాజమహేంద్రవరము.]

శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ కథలన్నీ సంపుటములుగా ప్రచురించబోతూన్నామని కొంతకాలంక్రిందట ప్రబుద్ధాంధ్రలో వ్రాస్తూ వచ్చారు. అప్పట్లో పత్రిక, ఇబ్బందులవల్ల నడవడం మానుకోవడంతో, ఆప్రయత్నము న్నూ తాత్కాలికంగా విరమించడం జరిగిందనుకుంటాను. పునః స్వాస్థ్యము కుదిరి పత్రికను ఉద్ధరించు కున్నారు. దానితో పాటు, కథలున్నూ-మొదట అనుకున్నట్టు కాకపోయినా- దేనికదే విడిగా గ్రంథరూపమునకు ... సాహిత్యాభిమానుల సాహాయ్యంవల్ల తేలుస్తూ ఉన్నారు.

ఇలా ఒక్కొక్కకథ ఒకపుస్తకంగా సమర్పించడం ఉచితంగానే ఉన్నది-శాస్త్రిగారి కథలన్నీ . ఒకు పలో...చిన్ననవలలు: పాఠకుల ఉత్సాహమునకు అందు బాటుగానే కీదుకూడా అమిరింది. కనుక శాస్త్రిగారు తలపెట్టినపని, చదివే కుతూహలం ఉన్నవారికి వారికిని, బహుచక్కగా లాభించవచ్చును.

కలంపోటు ... రెండవది ప్రచురణము. రాయలవారు, తిరుమలాంబమీద రాజసపు-చిలిపితనంగా అలిగి ఆదేవి నగరి చాయలకన్నా పోవడం మానివేసినప్పుడు ... ముక్కుతిమ్మన్న పారిజాతాపహరణం ప్రబంధంలో, దీనికి విరుగుడు కలగలిపి గోపాలదేవుని దక్షిణనాయక పాండిత్యానికి... సత్యభామను ఎదురుతిప్పి పాదప్రహార-బహూకృతి చేయించి, ఆకథచదివి వినిపించడంలో ... ప్రభువు రాసిక్యాన్ని గిలిగింతలతో మేల్కొలుపడం... కథ.

ఈకథ... గ్రంథస్థముగా లభించక పోవడంవల్ల ఏకరూపంగాలేక...చిలవలు పలవలతో దేశం అంతా ఏనాడో ప్రచారం అయిపోయి వ్యాపించి మాత్రము ఉన్నది: శాస్త్రిగారు ఈ ఇతివృత్తాన్ని కథ-నాటకంగా తమ రచనలోకి మార్చుకున్నారు. కథకులుగా వారి శిల్పమునకు వేరొక పత్రికలో ప్రశంసా - వ్యాఖ్యను అంజలింపుచున్నాను: ఆవిషయము ఇక్కడ విస్తరించి తలపెట్టనవసరము లేదనుకుంటున్నాను.

కథలో... పాత్రల ప్రకృతి కల్పనలలో, నాటకం చదివినప్పుడు కొన్ని సందేహములు కలుగుతూ ఉన్నవి.

మహామంత్రికి, అప్పటికి వారంరోజుల క్రితమే తెలిసిపోయి అంతటి మేధా - స్రమాట్టునుకూడా, గగ్గోలు పరుస్తూన్న ? ఆ అంతఃపుర రహస్యం, దాసీపిల్ల వివరించేదాకా... రాణికి ఏకైక ఆప్తుడైన తిమ్మన్నకు ఎందుచేత తెలిసిందికాదు? 'అతిమ్మాయి' క్షేమాన్ని ఎప్పుడూ వేయికళ్లతో కనిపెట్టి చూస్తూం డవలసిన బాధ్యతతో...పుట్టింటినుంచి,ఆమె వెంట సారస్వత-హరణంగా వచ్చిన కవి-దిగ్గజం...ఎంతస్వల్ప విషయమైనా, ఇంకొకరు వచ్చి చెప్పేదాకా పసిపట్టలేని ధిషణాల సుడా? — లేక, కుర్రకవిగా, అప్పుడే కావ్యరచన ఆరంభంచేసి...పెద్దల మెప్పులు శిష్యునినోట వినే బాలబాంఛలో...అప్పటికి మాత్రం ఇతరజోక్యములేవీ పట్టించుకోకుండాఉంటూన్న...లోపనా ?

అదివరకల్లా సభలో, ఇతర అవరోధ జనంతో బాటు, తెరచాటున కూర్చుండి కావ్యం వింటూన్న తిరుమలాంబ ఆనాడు... చివరిరంగంలో ప్రబంధఘట్టం వినడానికి... రాకపోవడమునకు కారణం? — పడకటింటి ముచ్చట అవాళే అంతఃపురంలో అల్లుకుపోయినందువల్ల సపత్నీమండలిలో కూర్చోలేక...సిగ్గుపడిపోయిందా...లేక, తిమ్మన్నగారి కావ్యవాణి...నాథుడి అలుకతీర్చే అవకాశంలో వాసకసజ్జికగా తీరికలు దిద్దుకుంటూ...నగరు విడువలేదా?

అది, కన్నడరాజ్యరమారమణుని...దివ్యసభాస్థలమా...రాచరికము,పొగడ్తలతో ప్రకటించుకునే...మన్నెదొర...దరబారా ?

అష్టదిగ్గజములు...నిరంకుశ-నైజం దుశ్శాలువలలో దాచుకుని...వందిమాగధకైవారములకుబారులుతీరిన...భట్రాజులా : తిమ్మరుసు 'అప్పాజీ' కాడా:స్వామిపరామర్శలకు...దోసిలిఒగ్గి అతివినయంతో సమాధానం మనని చేస్తూ దాసజీవితం తరింపజేసుకుకొ...చంద్రగిరి మధూకరపు వడుగా?

సభాస్తారు లందరికీ గుసగుసలపని కలిపించి...కావ్యపఠనం మానిపించి...ఒంటివాలు మీదసభ వదలిపోవడం...కొన్ని సమయాల్లో గంభీరులుగాప్రవర్తించవలసిన ప్రభువులకైనా సహజమేనా ?—స్వజనులే కనుక అన్యధా తలచరు...తలచినా మించిపోయేది లేదు అనే ధీమాతో కృష్ణరాయలు ... అలా హఠాత్తుగా...గద్దెగి లోపలికి విజయంచేసినారా ?

రాయలు ఎందు కల్లా పరధ్యానంలో పరధ్యాసంగాలతో...బాధను ? మరపించుకునే సాధన చేస్తూన్నాడు : తనదే పొరబాటని బాధా? అపచారం ఎరుగని దేవిని అనవసరంగా విప్రలంభంతో అలయిస్తూన్నాను, అరసికుణ్ణి అనే బాధా? ఆమెమీద కూరిమి పడలించుకోలేక...చేసినదనుకున్న తప్పు...కాదని సర్ది చెప్పుకోలేక ... కర్తవ్యం స్వయంగా తేల్చుకోలేని...బాధా?

విపులమైన భూమికతో గ్రంథం ఆరంభం చేసినా...సంభావణలకు సాకీగా విషయవివరణం కథగా చేసుకుంటూ వచ్చినా...నాటకాన్ని ఇంకా విరివిగాచేసి రచించినా...ఈ సంశయములకు సమాధానములు లభించేవే అని నమ్మకం:

పింగళి నాగేంద్రరావుగారు 'నారాజు' నాటకంలో (భారతిలో ౮ అంకములుమాత్రము అచ్చయినట్లు జ్ఞాపకం) 'పెద్దిరాజు' అని కవితాపితామహుడికిచేసిననామకరణమే,కర్ణా రుంతుదమై ఉన్నదనుకుంటే శ్రీశాస్త్రిగారి 'పెద్దయ్యంగారు'...ఇంకొక ఆకు ఎక్కువ చదువుతూన్నది. 'అయ్యగారు' పూర్వవ్యవహారంలో గౌరవ-సంబోధన...నామపరిశిష్ట-రూపముగాచలామణిగాఉన్నదనుకున్నా... పనిగా అప్పాజీమొదలు పెద్దలందరికీ నామవైష్ణవమర్యాదలు చేయడం...పసి అని తోచడంలేదు : అయినా, ఈవిషయానికి శాస్త్రిగారిసమాధానంఏమిటో తెలుసుకోవలసిఉంది.

సంభావణలు చిత్రించడంలో తేట తెనుగుల సోనలూరించడం శ్రీశాస్త్రిగారు ఒక్కరీ సొమ్ము:

'కలంపోటు'[పూర్వపదప్రాధాన్యము... నాటకవస్తువుకు వినియోగం కాదు గనుక గంట మని సవరించుకోవలసిన అవసరం లేకపోగా, 'కలంపోటు' అనేఅన్వర్థ-శక్తిమత్తంగా వాడుకలో వస్తూన్నది...అలాపేరు పెట్టడమే సరసంగానూ ఉంది] -శాస్త్రిగారి రచనల తీయదనాన్ని నిలువచేసుకుంటూన్నది.

—రామకృష్ణశాస్త్రి.

---

౧. రష్యా యాత్ర

[క్రౌను సైజు; ౧౬౫ పేజీలు; సీమకాగితం; వెల ౮ అణాలు.]

ఈగ్రంథం విశ్వసాహిత్యమాల(మంగంప) వారి తొమ్మిదోది. ఇది ౧౯౩౩ లో నిత్యనారాయణ బెనర్జీ గారి Russia Today అనేకపుస్తకానికి శ్రీయుత మహీధర రామమోహన్ గారి స్వేచ్ఛానువాదమని పీఠికలో వుదాహరింపబడినది.'రషియాటుడే'ను బెనర్జీగారు రచించింది ౧౯౩౮ మధ్యలో. ఇప్పటికప్పుడే నాలుగేళ్లు కావస్తోంది. రష్యావారి సిద్ధాంతాలు యీ నాటికి కొంత రూపనిర్ణయంలోకి వచ్చియుండాలి. ఆచరణలో అనేకం మార్పులు గూడ కలిగి యుండవచ్చు. రష్యాలో అనుదినము జరిగే నూతనపరిస్థితుల్ని, మార్పుల్ని, విధానాన్ని యావత్ప్రపంచం చేరెడేసి కళ్లెట్టుకుని పరీక్షిస్తోంది.

బెనర్జీగారు వారి ప్రయాణంలో ఎక్కడ చూచినవిషయా న్నక్కడే పొందుపరచి వ్రాసిన కారణాన యేవిషయ మెక్కడుందో తెలియటంలేదు. అయినా గ్రంథం చదువుతుంటే యేమాత్రం విసువుదల వుండక పూర్తిచేయా లనిపిస్తుంది. అనువాదం చక్కగానే వుంది.

గ్రంథస్థవిషయం రష్యానుగూర్చి, అక్కడ విప్లవానంతరం యేర్పడిన నూతన పరిస్థితుల్ని గూర్చి అవగాహన చేసుకోదలచినవారికి ప్రథమపాఠం వలె వుంది. రష్యా అవలంబిస్తున్న సిద్ధాంతాలను చర్చించక అన్నివిషయాలను మార్పుల్ని సూక్ష్మంగా చవిచూపుచున్నట్లుండటంచేత మార్గదర్శికవలె వుంది.

* * *

౨. సోవియట్ కమ్యూనిజం

[క్రౌను క్వార్టర్ సైజు; ౧౧౫ పేజీలు; పీచుకాగితం; ఖరీదు ౮ అణాలు.]

వెబ్బ్‌దంపతులు రష్యావెళ్లి అచ్చటివిషయాల్ని కూలంకషంగా అవగాహన చేసి కొన్ని పిమ్మట వారిచే రచింపబడ్డ "సోవియట్ కమ్యూనిజం" అనే యింగ్లీషుగ్రంథంలోని యేడవప్రకరణానికి ప్రస్తుత గ్రంథం మహీధర కృష్ణమోహన్ రావుగారి అనువాదం. విశ్వసాహిత్యమాల (ముంగండ) వారు పదో గ్రంథంగా వెలువరించారు.

ఇందలి ప్రధానవిషయం సోవియటు రష్యాలో జమీందారీ, పెట్టుబడిదారీ విధానాలు యేవిధంగా తొలగింపబడినాయి అనేది. రష్యాదేశంయొక్క చరిత్రలోని యేపుట చూచినా అంతఃకలహాలే. ౧౯౧౭ నాటికి పరిస్థితులు మరీవిషమస్థితికి వచ్చి జారుప్రభుత్వం నాశనం చేయబడింది. బోల్షివిజం తల చూపించి వెంటనే లెనిను ట్రాట్స్కీలు తోడుపడ్డారు. ఈనాటికి రష్యాయొక్కస్థితి పూర్తిగ మారిపోయి సమస్తప్రపంచం అక్కడ అవలంబింపబడుచున్న విధానాన్ని గూర్చి ఆతురతతో చూస్తోంది.

రష్యాదేశం ప్రపంచమంతటిలోను ఆరవ భాగం ఆక్రమించి ౧౬ కోట్లమంది జనాభా కలిగివుంది. అనేకజాతు లున్నాయి. నాగరకులు అనాగరకులుగూడా వున్నారు. ప్రభుత్వాధీనంలో వున్నవారు, జమీందారులు, యితర పెట్టుబడిదారులు, మతబోధకులుతప్ప మిగత జనసామాన్యమంతా దుర్భరదౌర్భాగ్యం అనుభవిస్తున్నకారణాన అశాంతి హెచ్చి, వారు వీరనే భేదం లేకుండా యేకమై ధనికవర్గాన్ని నిర్మూలం చేసినందుకు ప్రపంచంలోని యేదేశప్రజలు అనుభవించనంతటి స్వేచ్ఛను, తృప్తిని యీనాడు రష్యాప్రజ అనుభవిస్తున్నారు. "ఒకమాటు విప్లవం ప్రారంభిస్తే తరువాత దానిని యెన్నికష్టాలు వచ్చినాసరే కొనసాగించవలసినదే" నని లెనిన్ యిచ్చిన హెచ్చరికలో రష్యాప్రజ చూపినపూనిక మెచ్చదగియుంది. దేనికైనా సంఘీభావం, పట్టుదల, త్యాగం, నాయకులయందు విశ్వాసం అనే లక్షణాలు వుంటే యెంతటి ప్రయత్నమైనా కొనసాగుతుంది.

భారతదేశం స్వాతంత్ర్యంకోసం ప్రయత్నిస్తోంది. ప్రజకు ప్రభుత్వానికి సంఘర్షణం. రష్యాలోవలె యిక్కడ కత్తులవేట్లాట, రక్తపాతం లేదు. శాంతిసత్యసమరం. ఏసమరమైనా సంఘంకట్టుబాటు, పూనిక త్యాగం లేనికారణాన కలిసిరాకుండా వుంది. ప్రజాప్రభుత్వాల్ని నిర్మించుకున్న యితర రాజ్యాంగ చరిత్రలైనా కొంతవరకు భారతప్రజకు హెచ్చరికను కల్పింపకపోవు.

* * *

3. రష్యా విప్లవము

[క్రౌనుష్టైజు; సుమారు ౧౦౦ పేజీలు; పీముకాగితం; వెల ౦-౬-౦ అణాలు]

ఈ గ్రంథము విశ్వసాహిత్యమాల [ముంగండ] వారి పదకొండోది. లెనిను మహాశయుని వుపన్యాసమొకటీ, ఆరువ్యాసాలు చేర్చబడి ౧౯౦౫-వ సంవత్సరపు రష్యావిప్లవాన్ని గురించి సర్వతోముఖమూ, సంపూర్ణమూ అయిన వివరణాన్ని యిస్తున్నాయి.

విప్లవాన్నెట్లు నిర్మించాలి అనే విషయాన్ని గురించి సరిగా తెలుసుకోవడానికి అనుకూల్యమైన సలహాలు యీ గ్రంథములో అక్కడక్కడ కనపడతవి. విప్లవోద్యమంయొక్క తత్త్వాన్నీ, గమనరీతిని తెలుసుకోవడంలో లెనిన్‌కు గలసామర్థ్యాన్ని యీపుస్తకం అవగాహనచేస్తున్నది. విప్లవపోరాటంయొక్క వివిధరూపాలు ఒకదశనుంచి మరోదశకి యేవిధంగా మారుతాయో, యీనూతన-పోరాట-పద్ధతుల్ని కనిపెట్టడంలో ప్రజాసంఘాలయొక్క పరిశోధనశక్తి యేలా అభివృద్ధి చెందుతుందో, పోరాటం నడపడానికి కావలసిన చురుకుదనం మొదలైనవన్నీ పొందుపరుపబడినవి.

విప్లవాన్ని లేవదీయటంలో దాని రూపాలు, సంస్థలు, కార్యాలు మొదలైనవాటిని క్రమపద్ధతికి తెచ్చి, ఐక్యమఘటించి కార్యాచరణంలో దించి, అవసరసందర్భాల్లో ఆయువుపట్టును కనిపెట్టి పనిచేయడం, చాకచక్యంతో గమ్యస్థానాన్ని తప్పటడుగులు వెయ్యకుండా చేరడం మొదలైనవిప్లవరాజనీతిని సంపాదించటానికి రష్యావిప్లవచరిత్రయైన యీగ్రంథం ఉపకరిస్తుంది.

"విప్లవం ప్రజ్వరిల్లుతూన్న సమయంలో అందరూ కలిసి దెబ్బతీయాలనే రాజనీతిని మాత్రం యెప్పుడూ మరచిపోకూడదు."

"జారుప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టడానికి విప్లవం చెలరేగినసమయంలో మనం అందరమూ కలిసి పనిచేయాలి", "మనజాతికంతకూ ప్రధానమైన యీపోరాటంలో బాధ్యత అంతా ప్రతివానిభుజాలమీదా వుందని గుర్తించాలి. తానే అసంఖ్యాకులైన రైతులందరియొక్క, కష్టజీవు లందరియొక్క, దోపిడిచేయబడుచున్నవా ళ్లందరియొక్క, సామాన్యప్రజలందరియొక్క ప్రతినిధిననే విషయాన్ని మరచిపోకుండా జారునంతకీ విరోధీ, ప్రబలశత్రువూ ఐనజారును తొలగించడానికి పూనుకోవాలి",

"ఒక్కబలప్రయోగం వల్లనే, సంఘనిర్మాణం వల్లనే, వాళ్ల ఐకమత్య బలం వల్లనే, వాళ్లందరి ధైర్యసాహసాలవల్లనే జారు దగ్గరనుంచి స్వాతంత్ర్యాన్నాయని పొందగలిగారు" మొదలైన లెనిన్‌యొక్క కొన్ని హెచ్చరికలు స్వాతంత్ర్య ప్రియుని రక్తాన్ని ఉడుకెక్కిస్తవి.

రష్యాలో విప్లవప్రారంభం, కూలీ-రైతుల విప్లవయుత ప్రజాతంత్ర నియంతృత్వం, మూడు రాజ్యాంగ విధానాలు, విప్లవంయొక్క ప్రథమవిజయం, మాస్కో తిరుగుబాటువల్ల నేర్చుకోతగినపాఠాలు, ౧౯౦౫ విప్లవమునుగూర్చి వుపన్యాసం, విప్లవంయొక్క వివిధావస్థలు, వుద్దేశ్యాలు, అవకాశాలు మొదలగు యేడధ్యాయాలతో రచింపబడింది. ప్రతియొక్కరూ అవశ్యం చదువవలసిన గ్రంథం.

విశ్వసాహిత్యమాలవారు పూనికతో యిట్టి గ్రంథాలను, తరుణంలో ప్రచురించటం కొనియాడతగింది.

గ్రంథములు దొరుకుచోటు: విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగండ [Via] అంబాజీపేట. తూ. గో. జిల్లా.

వ. కుటుంబరావు.

పుట్టుమచ్చలశాస్త్రము ఫలదీపిక

[వేదునూరి గంగాధరంగారిచే వ్రాయబడినది. పబ్లిషరు: కొండపల్లి వీరవెంకయ్యగారు, శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి. వెల ౦-౮-౦.]

పుట్టుమచ్చల రంగులఫలనిర్ణయము 3 పుట్టుమచ్చలఫలము, సుడులఫలము, అవయవముల అదురుపాటుఫలం, సాముద్రికఫలము, హస్తరేఖాఫల నిర్ణయము, హస్తపాదములందలి శంఖచక్రఫలితములు మున్నగు విషయము లిందు తెలుపబడినవి.

"ఈ శాస్త్రమును నమ్మకముతోడను, విశ్వాసముతోడను, దృఢభావముతోడను చదివి యథార్థమును గ్రహింప గలందులకు ప్రార్థించుచుంటిని." అని గ్రంథకర్తగారు వ్రాసిరి.

ఇట్టిశాస్త్రముపైడల నవిశ్వాసముండునేమో యని వీరు సంశయించుటకు ఆధారములు కలవు.

శాస్త్రాంశములు కళలవలెగాక ఋజువునకు లొంగును. పరిశీలనమున లోపముండదేని, శాస్త్రసిద్ధాంతము లయథార్థము లగును. పరిశీలనమునకు లొంగని అంశములు, పరిశీలించుచుండ నదృశ్యమగు నంశములు, ప్రత్యేక యంత్ర సాహాయ్యమువగాని . గోచరింపని యంశములు కలవు. కావున కేవలము పరిశీలనముపై నాధారపడు శాస్త్రములు చూపు సిద్ధాంతములు కొన్ని సంశయమునకు తావొసగును. తరువాతి సిద్ధాంతములు తలనూపినంతన తొల్లింటివి మూలబడును.

ప్రత్యక్షపరిశోధనమునకును, ప్రత్యక్షతార్కాణమునకును లొంగువస్తుసముదాయము కలదు. వీనికి సంబంధించిన సిద్ధాంతములు తఱచుగ సరియైనవై యుండును. (Experiment) పై నాధారపడు (Sciences) కును Observation పై నాధారపడు(Sciences) కును వ్యత్యాసము కలదని తెలుపుట నాయాశయము.

భౌతికశాస్త్రమునకు సంబంధించిన నూతన విశేషములున్ను సత్యము నావిష్కరించుటకు అక్కఱయైన భావసామగ్రియును, వస్తుసామగ్రియును నేడు ప్రతీచీఖండమున గోచరించుచున్నవి. కపాలపరీక్ష జెలిసినవారు (Phrenologists) తెలుపు అంశములును, సాముద్రికశాస్త్రజ్ఞులు తెలుపు అంశములును-కొన్నియైనను నిక్కములని ప్రత్యక్షనిదర్శనములవలన తెల్లమగుట గలుగదును. బిస్మార్కు, గ్లేడ్‌స్టన్ మున్నగువారి యరచేతులను, ముసోలినీ గాంధి ప్రభృతుల శిరములను జూచి వారివారి ప్రజ్ఞావిశేషములను నిక్కముగా వచించిన శాస్త్రజ్ఞులు కలరు.

వలసిన పరిజ్ఞానమును పడయక, వేడుకకై చిత్తమువచ్చిన రీతి నిట్టిపొత్తములు వ్రాయువారనేకు లగుటచే వీరివ్రాతలు నిక్కము దాపున నిలువక ప్రజలలో నవిశ్వాసమును బుట్టించుచున్నవి. ఇట్టిపొత్తముల పేళ్లను విని నవ్వి దూరముగ తొలగిపోవువా రున్నారు. పరిస్థితులు చక్కబడవలెననినచో, సత్యవిమర్శనము నాశ్రయించిన భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు తమవిమర్శనాంశములను గ్రంథస్థములు గావింపవలెను. రోడ్లమీది జ్యోతిష్కులును, గీతలనుగుఱించిన మిడిమిడి జ్ఞానముగలవారును తొలగిపోవలెను. కొన్నిపారి భాషికపదములను ప్రయోగించినంతన శాస్త్రవేత్తలు కాజాలువారెవరు ?

అనేకగ్రంథములను పరిశోధించి గ్రంథకర్తగా రీపుస్తకమును రచించిరి. ఇట్లని ఇందలి శ్లోకములును పద్యములును చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి.

మహాభక్తులు (గద్యరచనము)

[క్రౌను ౧/౮ సైజు. పు. ౧౧౫. వెల రు. ౦-౧౨-౦. గ్రంథకర్త: వంగూరి నరసింహారావు, నరసాపురం.]

ఈ పుస్తకంలో 'రామదాసు,' త్యాగరాజు'ల సంగ్రహచరిత్రలు ఉన్నవి. వీరిద్దరూ ఆస్తిక ప్రపంచంలో చిరంజీవులయిన రామభక్తులు. త్యాగరాజు, ఉపరి, కళాప్రపంచంలోను చిరంజీవి అయిన 'గానబ్రహ్మము.' వీరిచరిత్రలను ఎందరో ఎన్నివిధాలుగానో రచించి ప్రచురించి ఉన్నారు. వాటన్నిటి సాయంతో ఈ సంగ్రహచరిత్రలు పుట్టినవి.

రచనగ్రాంథికభాషకు దగ్గరగా, సరసంగా, ధారాళంగా ఉంది. అక్కడక్కడా పద్యాలు, పాటలుకూడా సందర్భానుసారంగా చేరినవి. రామభక్తులు ఎక్కువ కాలహరణంకాకుండా రామదాసు, త్యాగరాజుల చరిత్రలను మొత్తంమీద తెలుసుకొని ఆనందించడానికి ఈపుస్తకం పనికివస్తుంది; అంతే.

పుస్తకం వెలమాత్రం చాలా ఎక్కువ. అక్కడక్కడా తప్పులు మిగిలిఉన్నా, అచ్చు, కాగితము, బైండు అందంగా ఉంది. అయినాకూడ వెల ఆరణాలకంటే ఎక్కువ పెట్టడం న్యాయంకాదు.

గ్రంథ స్వీకారము

నవనాథచరిత్ర (ద్విపదకావ్యము)

[గౌరనామాత్య విరచితము :—రాయల్ ౧/౮ సైజు. ౩౬+౨౮౧ పుటలు. వెల 3 రూపాయలు]

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్రగ్రంథమాల నెం. ౭. సంపాదకులు : కోరాడ రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ., ఆంధ్రోపన్యాసకులు, ప్రాచ్యపరిశోధన సంస్థ, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము.

ప్రకాశకులు : మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు.

రసార్ణవాలంకారము
(సంస్కృతాలంకారగ్రంథము)

ప్రకాశవర్ష కవి విరచితము. సంపాదకులు ఈయుణ్ణి, వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు : ఎం. ఏ., ఆంధ్రగీర్వాణభాషోపన్యాసకులు, పిఠాపురరాజ కళాశాల, కాకినాడ. రాయల్ ౧/౮ సైజు. ౪౫+౨౬ పుటలు. వెల ౮ అణాలు.

కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే ప్రకటింపబడినది.

---

౧. మురారి అనర్ఘరాఘవము
(సమాలోచనము)

డిమ్మీ ౧/౮ సైజు, ౮౮ పుటలు.

౨. సంస్కృతవాఙ్మయ చరిత్ర
(సమాలోచనము)

[డెమ్మి ౧/౮ సైజు. ౧౪ పుటలు. పయి రెండింటికి కర్తలు: ఈయుణ్ణి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు, ఆంధ్రగీర్వాణభాషోపన్యాసకులు, పిఠాపురరాజ కళాశాల, కాకినాడ.]

జవాహర్లాలు వ్యాసములు
(కొన్ని ఉపన్యాసములు సహా)

[క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౧౩౮. వెల రు. ౦-౬-౦.]

గ్రంథకర్త:—కొమాండూరి శఠకోపాచార్యులు, ఎం.ఏ., బి.ఎల్., వకీలు, కాకినాడ.

శివరాత్రి (పద్యకావ్యము)

[నవ్యరూపంతో ఉన్న ౫౬ పుటలపుస్తకము.]

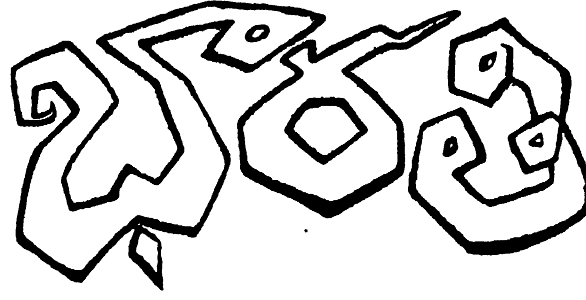
గ్రంథకర్త:—జి. వి. కృష్ణరావు, కూచిపూడి, (via) తెనాలి.

బ్రహ్మానందతీర్థ విజయము
(జీవితచరిత్ర)

[క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౨౨౫. వెల రు. ౧-౦-౦.]

గ్రంథకర్త:—పి. ఆదినారాయణ, ఉపాధ్యాయుడు, కోవూరు, నెల్లూరుజిల్లా.

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor:—K. Nageswara Rao.

సచిత్ర మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపుటము ౧౫, సంచిక 3

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.
౧౯౩౮

విషయసూచిక

చిత్రములు

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1938 సం. మార్చినెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమునకగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్ము రానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వరకు చందాదారులుగ నుందురను నమ్మకముతో 1938 సం. ఏప్రిల్ 10-వ తేదిని రూ॥ 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట మానుదుము.

A 2. B 1, 12. C 3. D 1, 3. H 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 36. K 1, 2. L 3, 5, 7. M 1, 2, 9. N 1, 2. P 2, 4. R 3, 4, 5, 17, 28. S 1, 6, 7, 9, 10, 12, 76. V 3, 4, 3, 5, 23, 25. W 1.